

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

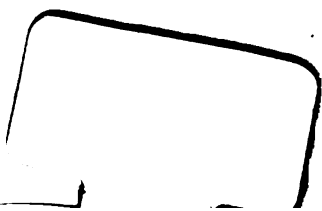
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Läke- och örte-böcker från Sveriges medeltid

Henrik
Harpestreng,
Joannes de ...

LÄKE- och ÖRTE-BÖCKER

FRÅN

SVERIGES MEDELTID

UTGIFNA

AF

G. E. KLEMMING.

STOCKHOLM 1883—86.
KONGL. BOKTRYCKERIET,
P. A. NORSTEDT & SÖNER.

THE NEW ORLEANS BOOKER

THE NEW ORLEANS BOOKER

G. E. HENNING

THE NEW ORLEANS BOOKER

SAMLINGAR

UTGIFNA

AF

SVENSKA

FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET.

LÄKE- OCH ÖRTE-BÖCKER.

FÖRSTA HÄFTET.

STOCKHOLM. 1883. KONGL. BOKTRYCKERIET.

Pris för köpare ~~2 kr. 25 öre.~~

9:-

LÄKE- OCH ÖRTE-BÖCKER.

Läkeböcker.

1

Här byrias läkedombir aff mästher henrik 96
harposträng

Hwar som krankir är tha scal thetta wara
hans daglica födha epthir thy mästher henrik
harposträng sighir j sinom läkedom oc scriffuar
Som först är 5

1 Lysthir man äta om daghin allir om aptonin
tha scal thz wara klen mathir Swa som är vng
höns sodhin, oc stekta swina föthir, oc kalt kalua-
köt vng lamb oc kidh wek ägh oc nyt smör, oc
fär[s]k osth, oc litidh aff äple ellir pärer allir ny- 10
bakath hwetebröd biugbrödh och haffrabrödh, oc
minst äta aff rugbrödh fore thy thz bindhir mäst
man; liff then som ey haffwir stort arffuode

2 ¶ Skärt wiin scal man drikka oc hwit oc
skärt trampnöl oc gamal humblöl oc thz som skärt 15
är Oc scal man läta siwdha lamb kidh wille-
bradh m; päthersilia oc saluia m; atikio oc späk
oc m; andra yrthir Nw scal man wakta sik fore
gamalt nōtaköt soköt oc bukkaköt oc rökt hara-
köth. vtan salt böste ma man wäl ätha Oc ey 20
[ma] man ätha lax örith swthar hornfisk spiksild
oc räkling oc alskons spikimat Oc scal man wakta
sik fore gambla ärthir oc bönor gardkal oc märke
rowor oc roffwakal oc ran kaalstok oc litith scal
man soffua om daghin oc betidha äta om quäldin 25

3 ¶ Fore howdhwärk Scal man abrot tagha oc
malyrth oc siwdha til saman j starke atikio och

ther scal man twa howdh m; badhe om quäld oc
om morghon

4 ¶ Fore örnawärk Scal man tagha warma
quinno miölk oc läta in j örat oc smöri om kring
5 örat m; lagurbär olio Th; är got fore döwilse

5 ¶ Om haar faldhär aff fore howdhwärk ellir
epthär starka soot Tha scal man tagha wiin ätikio
96 v. oc osith giort aff rosabladh oc stampaha galiga til
pulwer oc tämpura alt saman oc rake sidhan har
10 aff hoffde oc gnidhe sidhan howd fast m; en
huitan kluth oc smöre sidhan m; thy som nw
är sakt

6 ¶ Om madka äta haar aff hoffde Tha scall
man taka ätikio oc grönt nöta myk oc stampa
15 th; m; senapsfrö oc wiinsten lata ther til oc
twa sidhan howdith oc harit hwar dag ta dräpir
th; madkin oc gör haar wäl wäxa

7 ¶ For mykin waku j sotasäng ellir j barn-
säng Scal man taka ena yrth som hethär komella
20 bloma oc cassia lignea oc biug oc siwda alt saman
j watne lathe sidhan then emin ga op vndhär
howdith til thäs man swettis Sidhan taki saffran
apium oc bölmofrö och stöte til saman m; quinno
miölk oc wäthe eth linnit klädhe ther vti oc
25 lägge th; kring om ännith oc thynningena tha
gör th; wäl at sowa

8 ¶ Om man far giäld oc tappar sith with, Tha
scal man först raka haar aff hoffde oc gnidha
hoffwdit m; salt oc ätikio oc bade händhär oc
30 föthär Taki sidhan en hwelp ällir en vng kat
ellir en hana oc klyffue mit sundher at ryggenom
oc kaste bort inälfwin oc lägge om alt hoffwdit

swa warmp^t oc binde th³ fast til ellir ena heta
lungo aff en wadh^r oc late honum sidhan j et
mörkt hws oc lykt til tās han far sowa

9 ¶ Fore byld j ðghon Scal man taka arffua
oc th³ huitha aff äggⁱt oc stampa till saman oc
läggia th³ offwir ðghonin

10 ¶ Fore kladha oc blemor i ðghon Scal man
taka oos aff rutha oc komiin oc huita aff äggⁱt
oc wridha th³ genom en klwt oc läthi th³ ðghonin
bade om qwäld oc morghon 10

11 ¶ Fore alskons ðgna wärk Scal man taka aloe
epaticum oc kamfer oc en sten som hether tucie 97
oc en sten som hetir calamin oc göra them glöd
heta j eld nio sinnom oc släkke thom j ätikio
huart sinne Sidhan stöte th³ alt saman oc sikte 15
th³ sidhan genom en silkis klwt threfallan oc taki
th³ pulwer om aptonin oc late j ðghon näst a
ðgnabranne

12 ¶ Fore siwk ðghon tak aloe stampa smat oc
tämpra th³ m³ huit wiin oc lät j ögat en dropa 20
om qwäldin oc om morgonin

13 ¶ Fore affmykin näsablodh Scal man taka
hwit rökilse oc aloe oc huita aff äggⁱt oc stöta th³
til saman oc göra en wela aff harahaar oc stoppe
th³ op j näsana oc ma man taka en frödh oc äggia- 25
scal oc bränne th³ oc stöte til pulwer oc bläse th³
op j näsana oc halde th³ ena stundh Sputte sidhan
then blodhin vth som [i] munnin är komin

14 ¶ Fore tannawärk Scal man taka biugmiöll
oc salt lägge th³ in j en linnan klwt oc bränne oc 30
stampe th³ till pulwer oc gnidhe ther m³ tändh-
irna fast oc skyli sidhan munnen m³ watn

- 15 ¶ Fore tannawärk Scal man [taka] bertram oc
 piper oc staphisagriam ingefer oc salt oc th; scal
 alt lika mykit wara vtan saltit swa mykit som
 hint alt saman twa sidhan munnin m; atikio oc
 5 lægge sidhan th; ther oppa som wärkin innan är
- 16 ¶ Fore ondan andha Scal man taka piper oc
 mynto oc litit aff salt oc stampe th; til saman
 th; pulwer scal man halda langa stundh j munnin
 oc swälgha sidhan alt saman nidhir
- 10 17 ¶ Fore hossto oc brysst wärk Scal man taka
 likrisse oc biug ysop oc fiker alt lika mykit siwdhe
 th; alth saman j skärt öll ellir j watn oc drikke
 th; warmt badhe om qwäld oc morghon oc late
 97 v. soker ther j om man th; haffwir
- 15 18 ¶ Fore heso Scal man taka klofflök oc skära
 han sman j söta miölk wäl heta badhe om qwäld
 oc morghon
- 19 ¶ Om drypel faldhir nidhir Tha scal man
 taka atikio oc twa munnin m; oc taki sidhan bränt
 20 salt oc thryste honom ther opp m; oc taki piper
 oc bertram oc stöte til pulwer oc bläse th; oppa
 drypilin
- 20 ¶ Fore siwkan magha oc wämilse Scal man
 taka anis komin ingefere muscath galiga fänikal-
 25 frö oc thorra mynto oc stampa th; alt til pulwir
 oc th; scall man ätha
- 21 ¶ Fore watusot oc sullen been oc haldh Skal
 man tagha hylleloff oc läggia th; i eth kar m;
 siwdhande watne oc hyle offwir karith m; eth
 30 klädhe oc sätis ther j til man swettis badhe om
 qwäld oc morgon

¶ Fore häfft Scal man taka kattaost oc siudha i sōthe miöl̄k m̄ spāk oc āthi th̄ sidhan

¶ Fore kladha oc räfform Scal man taka salt oc koporrök oc siudha th̄ m̄ watn oc löghe sik ther vti oc smöre sik ther āpther m̄ hwit 5 smörilse tāmprat m̄ operiment, th̄ drāpir räfform oc helir kladha.

¶ Fore bolne liffwir Scal man taka hwslök oc en näffua m̄ salt oc th̄ hwita aff thry āg oc hwetemiöl̄ oc stōta th̄ til saman oc gōra ther 10 aff plastir, lägge th̄ j et klādhe oc binde widh hōgre sidhona thre nātthir Th̄ ār oc got fore watusot

¶ Fore byld a winsthre sidhonne Scal man taka hörfrō katost fenum grecum oc siudha th̄ 15 i watne oc stōte til saman oc late ther til mayamanat smör osaltat, oc lägge th̄ j et tunth litit klādhe linnit oc binde th̄ a winstro sidhona thre nātthir oc lathe sla sik adhra a winstre handinne mällan litla fingrin oc medicum a fiārdha 20 daghi Thetta scal man gōra huart manadha mot 98 til thās miältin sāt̄

¶ Fore häfft at pissa Scal man taka peter-cilio frō märke feniculi lybistikko qwesyr̄t syremontanea solkorn millefolium nātlafrō carian̄dar 25 anis kyrsebāra kārna karni oc plomkārna blanda alt saman oc āte th̄ om qweld oc morghon

¶ Fore lānda wärk scal man sla ena adhra nidhan a ankolen vtan a fotin j warıpt watn āllir innan 30

¶ Fore throtna läggia oc bolna Scal man taka smidiosindhir thry stykke oc läggia j eldh oc gōra

th; glödheet lægge sidhan först eth stykke j eth
 ämbar oc lathe ther j röt wiin ellir starka ätikio
 oc säte föthirna ther i ämbarit oc hyli benen wäl
 m; klädhe omkringh oc göri samuledh m; th;
 5 andra stykket oc swa m; th; tridhia swa at been
 swettis oc föthir swettis fast

HWru man scal bradöda förkoma om ther är
 nakar läkedombir innan Tha scal man först
 märkia ware th; swa at nakar människia bolnade
 10 vndhír armenom allir ther när tha scal man
 genast låta sik sla the adrona som hethír mediana
 oppa them sama armenom som böldin vndhír är
 Bolnade man vndhír thynningionom allir oppa
 halsenom allir ther när Tha scal man genast låta
 15 sla the adrona som hetir cephalica som är howd
 adran å oppa sama sidho som böldin staar oc the
 adra ligghír mällan thuman oc th; finghír som
 ther är näst oppa handinne Wore th; swa at
 nakar bolnade i rösana ellir oc ther när, tha scal
 20 man låta sik sla ena adra som hetir sophena oc
 98 v. hon ligghír vndhír knwlunne innan a fotenom oc
 thenna adra scal å slaas a sama sidho, som
 boldin star oc människian scal ey sompna innan
 th; hon kännir wärkia oc til thās hon far blod-
 25 latit fore thy th; dughír sidhan enkte Nw th;
 andra som man scal taka then tidh dödin star
 th; scall wara laghurbär oc thör enabär om apt-
 onin ta man wil j säng gha oc bränna th; badhe
 saman i enne panno m; glödoghom kulum oc låta
 30 sidhan al finsthír athír stoppa i thy husena man

inne ligghir swa at enghin rökir kombir vth vtan
draghi then rökin at sik th; bästa man githir
Oc man; matir scal wara mäst reddir m; ätikio
hälst then man scal om daghin äta Oc om
morghonin man först opstar för än man vth aff
husith gaar tha äte färska rutho wäl salt strödda
Ther epthir äte ena walmogha ällir twa Oc all-
tidh scal man haffua nokot wäl loktande j sinom
handom oc ther oppa lokta antigia färsk äple
ellir annor god kryddhe är ey annat til tha
taki bawirgeell Thetta scal man göra swa länge
plaghan staa

- 101 v. 30 Jtem mote spina böldh tagh fara diwngia oc
lāgh henne warm ther vppa
31 Jtem annat thagh Agrimoniam oc stöt henne
m; gammolt iister oc legh th; ther vppa tyswer
5 vñ daghin til thes at th; onde är alt vt bulit oc
vt runnit, sidhen tagh forscrifna yrtan oc male
henne m; oleo ene litin stund oc lāgh th; ther
vppa th; hielpir

(Efter pappershandskriften n. 45 i qvart af Arne-Magn. samlingen på Univ. Bibl. i Köpenhamn: Svenska Stads-lagen; från medlet af 1400-talet. Detta stycke finnes tryckt i Nye Danske Magazin, I: 2 sid. 57—62, Kbhvn 1794, efter en af Langebek gjord afskrift. Utgifvarne ansāgo sprāket vara Danska, i en dialekt "som enten er Skaansk, eller Vigisk, fra det gamle Alfheim." De ātta sista raderna āro ej der medtagna.)

Rättelser.

Sid.	3	rad	10	fārsk	rättadt	från	färk
—	—	—	11	hwete	"	"	swete
—	—	—	21	ma	tillagdt		
—	4	—	2	morghon	r. fr.	morghom	
—	—	—	30	Taki	"	Tali	
—	5	—	28	i	tillagdt		
—	6	—	1	taka	"		
—	—	—	5	wärkin	rättadt	från	warkin
—	7	—	20	medium	"	"	medicum
—	—	—	26	anis	"	"	amis

En mängd punkter stående vid ordens öfre kant, oftast helt opassande, är här utelemnad.

1 For heffthe

31

Tak pethersilio ok merke fenikol ok libbestikko ok brystyrth salth korn ok netzlo frö aniis kärna kyrsobärs kärne ok plomokärna och lath th; alth samman ath ther aff badhe affton morgon 5 ok middagh

2 Fore steen j bladhro

Drikker man mosth aff te yrth ther bwna hether hwar dagh ith halfft kaar th; bryther steen

3 For hoostho eller brystwärk 10

Tak likriis och ysop fikon ok lath alth samman j starth ööl eller i watn ok drik th; bade affthon och morgon wel warmpth

4 For jessa

Tak klofflök och skär honum j söth myölch 15 ok drik ther aff badhe affton ok morgon ok swdh th; förra

5 Om drypil faller nidher

Tak atikio ok twaa mwnnen jnnan medher ok brenth salth ok trysth honum wp medh tak 20 piper ok berthram bade like ok stöth tiil pulwer

6 For hepthe

Skal man taka kaal aff kath oosth ok siwdha 32 j sötha myölk medh späk ok grönth kaaldwn ok ath th; wp 25

7 For klaadha

Tak jnrynen aff hylle bark ok brädh medh smör j eenne panno ok malörth rökilse ok lagerbär ok smör tik medh

8 For Ringorm

Skal man taka ale thrä ok skaffwa jnrymen
ok brädha medh smör ok smöria sik medher

9 For ringorm a hals eller annar stad;

5 Tak een grönan heslewandh ok brädh smör
j eenno panno ok läg honum j medh ok smör
sidhan ther som ormen ligger

10 For orm

Tak pors ok malörth ok läg j ätikio ok twaa
10 hoffuidith ther wthi Jtem äther man mokin mora
tha ffar man lwsta tiil quinnor

11 For tannawärk

Smör thina tändher medh mora rooth tha
lenas then wärken

33 15

12 For storan qwidh

Stamper man henne medh honag ok lägger
man widh quidh ther stoor är ta doger th; ok
ingin yrth fangher man bätthre än mora rooth

13 For then som spwtther blodh

20 Porrus är pwrlök han er godh them som
blodh spwtther ok swa them som bloodh gaar aff
nidhen tiil

14 For blodhrinna aff quidh

Stamper man hans ffrö medh rökilse ok m;
25 lithet aff mirram alt samman th; doger ther ffore

15 For haardhan bwk

Stamper man pwrlök m; win ok drikker th;
doger for haardan quidh

16 For bwldha

30 Stamper man honum medh honag ta er han
godher widh boldh Jtem blandher man hans oos

m; byögswdh tha er th; goth for hoffwidh ok
for lungor ok for brysth ok for rösth

17 For hardh quidh

Sywdher man purlöks hoffwidh ok slar borth
th; förstha watn ok lather swa annath aa ok siwdher 5 34
th; doger for haardh quidh om man drikker th;

18 For löös bwk

Stamper man honum m; win ok drikker th;
doger ther fore

19 For hwgorm 10

Drikker then man purlök medh win ther
skadder är aff hugorm eller annath ether th; hielper
Ok gör man plaasther a saarith th; doger

20 For lwngo sooth

Drikker man hans oos m; quinno myölch th; 15
doger for gambla hoosto ok ffor alskons siwkdom

21 For lendawärk

Drikker man hans oos medh win th; doger
ffor lendhawärk

22 For beenbrwth 20

Legger man stampadhan pwrlök widh ben-
bruth tha hielper th; snarth

23 For hoffuid wärk

Blandher man twa luther aff pwrlök ok een
aff haanagh ok lather th; alth j näsa eller j ören 25 35
th; doger ffore hoffuidh wärk Jtem lather man
salth medh purlök j grönth saar th; heler

24 For drukkenskap

Äther man raan purlök han er godh ffor
drukkenskap ok gör quinno lwstha ok blöther 30
hardhan qwidh

25 Papawer är walmogha hon är thrändehanna
een haffwer hwith blomsther ok annar röth ok
then tridhye är mindhre ok wexer j akeren ok
haffwer brwnth blomsther

5 26 Drikker man th; brwna walmogha oos medh
win tha gör hon heffth ok bindher blodh rwna
ther quinnor haffwa och stillar hoosto Jtem een
peningx wäkth skal man aff thetta frö taka, taker
man mera tha ffar man sin dödh ther aff Jtem
10 the hwitha walmogan gör söpn och älther borth
hoosto ok doger hon mykith ffor lösn ok heso

27 Pethersiliwm er godh ffor ether och henna
frö gör ath ätha ok löser onth wädher ok onth
blodh ok th; doger ffor wathwsoth ok for riiff ok
15 ffor wärk j nywra ok j blädhro och rensar liffwer
ok saar ok komber wth döth barn aff qwidh

28 Piper doger ffore hoosto ok them ther haff-
wer siwkdom j liffwer ok j magha ok boldh ok
36 han mindhskar wärk j sidor ok rensar brysth
20 Jtem piper lyser myrk ögön om han blandas
medh ögna smörelse ok han doger ok ffor skel-
wande sooth om han tempras medh olyo ok smörs
om lekamith

29 For thanna wärk

25 Taker man berthram och twggar henne och
haller j sin mwn eller legger widh tannagaardhen
tha doger th;

30 For saaran mwn

Stampas berthra[m] medh etikio ok sköl sin
30 mwn m; henne th; doger ffor drypil fal eller
mwn Jtem stamper man henne medh haanogh th;
doger brwthfellingom

31 For liffwer ok etherbith

Salwia doger ffore liffwer Jtem stamper man
henné ok legger wedh etherbith tha hyelper th;

32 For hoosto ok sidhowärk

Drikker man raa salwio oos medh win tha 5
doger th; ffor gammwl hoosta och ffor sidhowärk

33 For kladha j mans andhbwdh

Far man klaadha j sith anbwdh tha er win
ther tiil goth ther salwia er swdhen j ok th;
qwekis ther medh 10

34 At göre pestilentie pulwer [34 är ett tillägg.]

Tag et lodh renefane blomsther ij lodh lagher-
bär ij lodh holörth, j lodh salpäther j lod bränne-
sten och stöthe th; tiil sammen,

35 Raphanus pipra rooth ok ffor thy kallas hon 15 37
roth ok swa som andhra yrther wexa wp swa
wexer hon nidher j jordhena hwar som henna
frö gnidher söndher j syna hendher och smör
them ther m; tha maa han taka hwgormyn wthen
skadha Jtem hon er ok mykith heelsam ath ätha 20
fastande j may manadhe och j annan thima ffor
thi hon reensar jnnan onth blodh ther man ffar
aff winther köldh ok törkar th; ath th; gör ey
skadha

36 For orma j mant; qwidh 25

Marstucium er krasse han wräker wth aff
modher döth barn ok ondha orma aff mant; qwidh

37 For laarwärk

Stampas han medh atikio ok läx widh laar
wärk th; doger 30

38 For hoosto

Stamper man krassa frö medh hanogh ok
 äther th; doger ffore hoosto

39 For brystwärk

5 Stamper man krassa eller hans frö j sötha
 getha myölk tha doger th; ffor alskons brysth wärk
 40 Sulphur th; er brännesten han heler man ok
 komber wth wärk aff brysth Jtem wardher han
 m; atikio blandadher tha hielper han skab ok
 38 10 skorff ok blemor Jtem wardher han stampader
 ok stötther j manc; lekamen tha ffortaker han
 sweeth

41 For skab ok öpna lidher ok spina böldh

Sambuca hether hylle siwdher man hylleöff
 15 ok legger widh spinabyldh th; doger Jtem then
 olyan ther man gör aff hylleöff heler skab ok
 öpnar lykt saar ok lenar örnawärk

42 For hoffuid wärk ok warthor

Salix hether piil henna oos lathet j näsa er
 20 goth ffor hoffuid wärk Jtem pilabark brendher
 ok tempradher m; atikio taker borth warthor
 Jtem pyla oos doger ffor blodh rinna

43 For sten j blädhro

Vitrum er glas wardher th; söndher stampath
 25 ok tempradh m; atikio th; bryther sten j blädhro

44 For hardh quid ok ether dryk

Malua hether kathosth äther man honum som
 kaal tha löser han bwndhen quidh ok er godh
 ffor etherdrik Jtem wardher man aff bii stwnghen
 30 tha stampe kath osth m; olyo ok smörie ther
 medh tha doger th;

45 For wärk i magha

Louasticum er libbestikka hon gör math ath 39
smeltha ok doger ffor liffwer ok mindhskar wärk
j magha ok löser onth wedher

46 For bulnan milth 5

Ferrum er jern wardher th; glödheth tha
doger th; ffor meken lösn ok ffor bulen milth

47 For wärk j öron

Ferrugo er jern rwsthe siwdher man han j
ätikio ok dryper j ören tha doger th; Jtem drikker 10
man th; tha wardher th; manc; dödhher Jtem temprar
man th; j ätikio ok smör aa skorffuoth hoffuidh
tha ffar th; haar

48 For skär ögon

Tus hether rökilse Stamper man th; ok 15
temprar m; glac; eller medh quinno myölk tha
skärer th; ögon Stamper man th; medh läth win
ok lather th; j öron tha doger th; ffor örnawärk

49 For blodhsoth

Stamper man rökilse medh win eller medh 20
ätikio ok drikker th; doger ffore blodh sooth

50 For blodh rinna

Rökilse er goth ffor blodh rinna hwar som
ether m; eenno yrth ther hether origanus han
maa wp[s]potte all sywkdöm aff hoffuidh ok th; 25
stillar lungosoth Jtem temprar man rökilse medh
gosaysther eller talgh tha doger th; mykith ffor 40
th; som brenth er eller eldh haffuer skadath

51 Nota de multis

Aristologia hether hwlörth hon er thränno- 30
köns then fyrstha haffwer longa rooth ok hether

ffor thy longh Annar haffuer sihwalf rooth ok
 hether ffor thy sihwalf Then tridhie hether cle-
 mentis. the sihwalfua hwar som drikker henne
 medh win tha doger hon ffor ether ok komber
 5 wth skin ther barn ligger j Jtem hulörth doger
 ffore aanga ok ffor hoostha ok sidowärk om hon
 driks medh watn hon doger ffor riffui ok ffor
 ffothasoth om man drikker henne opta Jtem
 dwger hon ffor brwthfellingh ok ffor myken wärk
 10 i quidh hon er ok godh ffor galdh Jtem medh
 hennes rooth heles een siwkdomber ther kallas
 fistula. Alla the samma krafft haffuer ok the
 longa holyrth

52 tiil ffager liith

15 Sepha hether sipwl han er honum godher
 ther kalla nathur haffuer ok waata han er godh
 i magha ok gör fflagran liith hwar som äther
 sipwl fastande eller drikker tha ffar han ey then
 dagh wärk Jtem sipul er godh ffor hundabith
 20 om han stampas m; haanagh eller medh ätikio
 ok lāx widh iii dagha

53 For ormsbiith

41 Stamper man sipul medh salth ok legger ther
 widher th; doger

25 54 For blodhsooth

Stamper man sipul med smör ok äther th;
 doger ffor blodhsooth Jtem twor man skalloth
 hoffuidh j sipuls oos medh watn th; doger Jtem
 er han godh widh ondhan dön aff mwn Jtem
 30 sipuls oos doger ffore myrk ögon blandath medh
 hanogh

55 For ögon

Tager man hwslök ok smör ögon medh ther
samman äro grogen m; gundh tha hyelper th;

56 tiil skär ögon

Alumen hether alwn han rensar ögon ok gör 5
skära syn Jtem tempras han med hanogh ok
atikio tha festher han lösa tendher ok helar saaran
mwn ok bulnan tannagardh Alun helar skab om
man twos j th; watn ther alwn er smelth wthi

57 For hardh magha

10

Artriplex er meldh hon gör lösn i quidh ok
godh ffor hardh magha om man gör plaasther aff
meldh raa eller swdhen ok legger wppa

58 For gwlasoth

Drikker man meldefrö medh watn th; doger 15
ther ffore

59 For hoosto

42

Drikker [man] ther aff som mandel er stam-
padh j th; doger ffore hoosto ok bryther steen,
Paulus segher ath melyrth doger tiil th; samma 20

60 For hwgorms bith

Moracus myödhyrth vel byttogräs quod idem
est Drikker man henne medh win tha heler
hon hwgorms bith henna oos er godh läkedom
ffor sooth som hether cancer 25

61 For Ögon

Stamper man henna rooth th; oos doger ffor
myrk ögon ok ffore alskons ögon ther sooth haffuer
Jtem wardher henna blomsther ffangith quinno ath
döna til. ther m; barn är tha kastar hon barnith 30
swa aff henna rooth knwsas ok lex wndher bärande

62 For quinnu lwstha

Stamper man henne rooth medh win th; gör
lwsth tiil quinna Jtem blandher man henne medh
atikio tha hielper hon saara föther ther frosth
5 er wthi

63 For öron

Mirtus hether pors stamper man honum tha
doger hans oos j öron ok tyrkar the wätho ther
j them är Porsyrth er godh ffore blodhrinna
10 ok ffor annan lösn Jtem grön pors stampath
medh etikio stemmer blodh aff näsa om han läx
pa hoffuidh

43 64 tiil myölk ok ffor jlth j magha ok for ssin

Anetum hether diil drikker ffoll[s]thermodher
15 diilsodh tha ffar hon myölk nok Drikker man
henne optha tha skadher hon ssin Törkar man
diilfrö ok stamper th; samman tha hyelper th;
ffor drypil

65 For dödhköth j saar

20 Torkar man diilrooth ok stamper smaa th;
doger ffore dödhköth j saar

66 For hikkan

Stamper man diilffrö tha doger th; dön ffor
hikkan

25 67 For hitha j ögon

Stamper man henna röther ok legger widh
ögon th; doger ffore myken hitha j ögon

68 For th; köth ther nidhan wexer i manc; bakluth

Sywdher man diilffrö blomsther j olio th;
30 hyelper ffor th; köth ther nidhan wexer j manc;
bakluth Jtem doger th; mesth tiil then sywkdom

ther man ffar aff byldh Jtem er thz ok goth ffor
hwath wärk ther man ffar aff sinaasprangh

69 For maghan

Rosa är godh ffor hithan magha eller hyertha 44
eller ögna smyrielse skola aff rosom wardha törkar 5
man roser ok stamper smaa ok blandher medh
hanogh thz doger ffore saaran mwn

70 For etherkoppa

Hwath etherkoppa skadhar thz heler rosen,
temprar man roser medh salth thz doger ffor oxl 10
fför än thz er gammwlth

71 For byldh jnnan man

Drikker man thz. thz er goth ffor skadelik
byldh jnnan man

72 For tendher

15

heller man rosen watn j sin mwn tha är thz
goth ffor tendher

73 For ögon

Stamper man roser medh hanogh ok smör
ögon medh tha gör thz wel ath see 20

74 Cjminum är tysker kwmin thz löser onth
blodh ok wärk i magha thz doger ok ffor köldh
i magha ok j liffwär Wardher thz toorth ok tem-
prath m3 atikio thz doger ffor myken lösn Drikker
man thz medh win thz doger ffore ormstingh ok 25
ffor bith Drikker man thz medh win eller watn
thz löser aanga Stamper man thz medh buna thz
doger ffor bwlma koddha Äther man thz optha 45
thz hyelper ffor blek lith

75 For magha

30

Absinthium er malyrth hwlka lwndh man
äther henne eller drikker tha styrker hon magha

ok besth om man sywdher henne j reenth watn
ok skärer ok hölyer sidhan om en dagh Tessa
lwndh hielper hon ffor manghan sywkdom ther
man ffar j magha

5 76 For spolorm

Hon alther borth spoolorm ok löser mant;
qwidh ok doger ffore alskons jlth ther man ffar
j qwidh

77 For menniskionne egith wathn
10 Äth malyrth hon gör ath pissa

78 For lopper
Stampper man henne medh ätikio ok smör
sik medh tha fly alla lopper aff honum

79 For gwla soth
15 Blandher man henne mädh merkie ok temprar
henna sodh tha doger th; ffore gwla sooth

80 For liffwer
Hon heler liffwer om man laather nardus ok
henne badhe samman

20 81 For nywra
Blandher man henne medh ätikio tha hielper hon

46 82 For ether ok ondha yrther
Hon doger ffor ether ok oondha yrther ok
ffor th; ether ther man ffar aff bith

25 83 For ögon
Lather man hanogh widh henne th; skärer
ögon om the ther medh smöryas

84 For öron
Then eem ther aff swdno malyrth gar frelsar
30 öron aff wärk

85 For saar

Hon er ok godh tiil grön saar om hon stampas
ok lex ther widh

86 For kladha

Hon doger ok ffor klaadha om man twor s
sik i henna saadh

87 For wämyan

Man spyr ey om man drikker henne med
androm drik

88 For lönlika soth

10

Stamper man henne ok bindher om bwlith
anbwth medh lindhit kläde tha doger th;

89 For twngo byldh ok blemor widh ögon

Stamper man henne medh hanogh th; doger tiil
byldh ok ffor the blemor ther man ffar wid ögon 15

90 For öron

47

Malyrth blandath medh wxagalla doger ffore
örna saangh

91 For nywra

Är man nywra haardh tha leggie wid malyrth 20

92 For magasoth

Sywdher man henne medh gröna olyo th;
doger ffore maga soth om man smör geen moth
magan medh henne Romara gaffwo mannom mal-
yrth ath drikka ffor mant; helso ok the prisadha 25
henne bade ffor gul ok sylff

93 For wärk i maga ok j sinor

Abrotanus er abroth th; doger ffor allan wärk
j brysth ok j sinor om man drikker henna saadh

94 For aanga ok ffor hoosto ok for wärk i laar 30

Abroth doger ffore aanga ok ffor hoosto ok
ffor wärk i laar

95 For th₃ syndher är

Stamper man abroth medh win oc drikker
th₃ förer th₃ samman j ghen

96 For ether

5 Lukthen aff abroth älther borth hwgorm ok
th₃ er goth ffor ether om man haffwer th₃ drukkit

97 For kalla soth

48 Abroth er godh ffor kalla soth om man
drikker honum medh watn swa om man smör
10 sik m₃ the olyo ther abroth wardher swdin j

98 For spoolorm

Drikker man abroth optha th₃ doger ffor
spolorm

99 For ögon

15 Sywdher [man] th₃ j watn ok legger widh
öгна wärk tha hielper th₃ swa ok om man stamper
th₃ medh talgh ok smör ögon medh

100 For talan j sömp

Abroth stampath m₃ ätikio ok drukkith doger
20 them som j söpne talar

101 For saar

Plantago vel arnoglossa th₃ er grobladh eller
wegbredha hon tyrkar th₃ saar ther mykit wätis
innan hon rensar the fylsko ok röther j saar om
25 hon stampas medh hanogh ok lex ther widh

102 For lös bwk

Sywdher man henne som kaal medh salt
ätikio ok gryn tha doger th₃ ffore lös bwk

103 For blodhrinna

30 Stamper man henne ok legger widh blodh-
rwna tha stämmis han

104 For brenth

Tempras hon medh thȝ klaara aff äggit ok
smör thȝ brenth er tha doger thȝ

105 Sywdher man honum j olio tha är the smör- 49
ielse godh widh all etherful bith Ok ffor thȝ s
krwsat är j man ok swndher slithet ok ffor byldh
j bladhro

106 For lwngo soth

Sywdher man honum j hanog ok drikker thȝ
doger ffore lwngo soth Swa om man äther honum 10
medh atikio

107 For watw soth

Om man äther honum medh centaurea tha
doger han ffore watu soth

108 For lösn ok gula sooth 15

Klofflök medh win drukken gör lösn ok er
godh ffor gula soth

109 For hoffuid wärk

Sywdher man honum medh buna ok smör sina
tynningh ther medh thȝ er goth ffor hoffuidh wärk 20

110 For örna wärk

Stamper man honum medh gaasaysther ok
lather thȝ j öron thȝ doger ffore örna wärk

111 For hoosto ok ffor rösth

Sywdher man honum j watn eller hwlcha 25
lundh man äther honum swdhen eller raan tha
doger thȝ ffor hoosto ok ffor brysth ok gör stora
rösth ok tha helsth swdhen ok swa ffor haldh
om han er swdhen

112 For byldh 30

Stamper man honum medh swina ysther 50
thȝ doger ffore byldh om thȝ lāx widher

113 For skadelik drik

Om man äther honum ffastande tha skader
honum ingen dryk aff watn eller aff androm drik
then dagen

5 114 For bwk

Synap er heeth ok thör j första trappo ok
hans ffrö är än hethare han gör hwasth with ok
löser bwk ok bryther steen

115 For hoffuidh

10 Stampas han medh warmpth watn thaa rensar
han mans hoffuidh medh niwsan

116 For magha

Äther man honum tha styrker han magha
ok laather sukkilse

15 117 For ormsbith

Stamper man synap medh ätikio th; heler
orms bith ¶ Synap blidkar mant; hog ok gör
man dwl ¶ Ok är han godh tiil ögon ok tiil
hoffuid ok tiil lwngo ok til magha ok ffor hosto
20 ok ffor wärk j laar ok j blädhro och widh bwl-
nan myälth ok linar gamblan sywkdom j magha
¶ Swa er ok om man stamper hans ffrö medh
hwithan hwetebröt; kroma swa ath two luther
äro synap ok tridyde delen aff brödhit. ther tiil
25 lathe han thör fikon ok hanogh ok mindhre aff
51 brödhit thes bethre äarith th; er optha pröffwath
än tha skal man ey leggja th; widh hwan sywkdom
118 For qwerka ok maga ok ögon ok ffor hoffuidh
Lägs synaps frö eller röther j mwsth swa
30 ath han ffar ther krapth aff tha er then dryk
mykit heelsamber ffor manc; qwerka ok ffor magha
ok ffor ögon ok ffor hoffuid wärk

119 For lendher ok sino wärk ok tanna wärk
 Aff sinaps ffrö görs olya the mykit doger
 ffor lendher ok ffor sinor ok ffor grön saar sinap
 doger ffore tanna wärk

120 For brwthfal 5

Synaps rooth doger mykit brwthfelling om
 man äther henne törre

121 For hoffuid geldh

Synaps ffrö stampat medh fikon ok lakt
 wppa ny rakat hoffuidh th; doger ffore hoffuid 10
 geldh eller ath man smör tiith syna föther ther
 medh

122 For skorff

Stamper man synaps ffrö medh nokot th; 15
 som smwrth är th; doger ffore skorff

123 For ridho

Äther man synaps ffrö tha ridha tager honum
 tha doger th; ffor henne

124 For saar 52

Synap stampad m; atikio eller malen renser 20
 saar

125 For hoffuid wärk

For man hoffuid wärk tha äro tesse märke
 ther tiil om hoffuid opta wärker eller bryner bwlna
 eller adhror oppa j tynningom opta ok om ögon 25
 thaaras ok mörkna tha thak synaps ffrö ok stampa
 wel smaath ok sywdh j watn ok j lithit win ok
 skwalpa th; j thin mwndh j badhstwga

126 Saluia er godh ffor th; samma m; watn
 ok win swdhen ¶ Hwar som ther sik j fforglömer 30
 tha warder han döff ok maa myken skadha j ögon
 ffa ok tanna wärk j mwndh

127 For öron

Är orm j mantȝ öra stampe kalffwa mārgh
medh win ok lathe j öron

128 For maga

5 Lappecium hether skreppa hon er fyra köns
ok alla haffwa the maxan ena handha krafft ok
alle äro the hethe ok thörre The styrkia maga

129 For quidh

Äther man skreppa kaal tha bindher han
10 mantȝ quidh

130 For kladha

53 Om man badhar sik medh henna warma oos
ther flyr ffran honum skorff ok kladha

131 For drypil

15 Skulpar man henna oos j sin mwndh thȝ
doger ffor drypil ok ffor thanna wärk

132 For blodsoth

Drikker man henna oos thȝ doger ffor blodh-
soth

20 133 For sten j blädhro ok ffor gula sooth

Sywdher man henna rooth medh win eller
watn ok drikker tha wräker thȝ steen aff blädhro
ok thȝ är goth ffor gula soth

134 Tiil lösn ffor ffebres

25 Tak skersötha ok giffers nagla ok kanel och
paradisa korn ok stöth thȝ alth saman ok blandha
mȝ hanog thȝ gör godh lösn

135 Jtem

Scriff wppa brödh eller oosth thenna wersen
30 ok giff them sywka ath ätha thȝ doger ok läs
thetta wthöffwer honum Domine ihesu christe qui

passus es vt nos ab omni passione liberares jstum
famulum tuum N libera ab omni passione men-
tis et corporis et ab omni febre sancte marie et
omnium sanctorum tuorum meritis et precibus

136 For blodhrinna 5 54

Vidh alskons biodhrinna tak hyortha horn
brenth ok stampa ok wridh gönom klädha och
giff thz oos drikka.

137 Ad idem

Jtem tak the yrth som wexer j hwethe aker 10
m; bloth blomsther ok röth ffrö ok stampa j win
eller j ööl ok less yffwer pater noster ok giff them
sywka drikka tha böthis hans soth, Jtem tak
nethla ok läg wppa saar som blödher och stampa
them wäl tha stiller blodh 15

138 For hwirwil

Tak abrothanum ok stampa m; swrth win
ok hanok ok giff them syuka drikka thz böther
wel

139 For hoffwidh wärk 20

Sywdh polleum j olyo ok wridh pa äne eller
pa tynningh siwks mantz thz böther skönleka Jtem
leggh samman malyrth ok röth widelöff ok thz
hwitha aff äggith ok gör aff plaasther och bint
wid hoffuid m; salth ok swrth win Jtem tak 25
widelöff och sywdh j win ok two hoffuid m; een
dag thz doger Jtem tak rutha ok stampa j skäro
olyo ok wridh om äne thz taker wärk aff ok
böther ögha

140 For ögon 30

Tak twa sma skedher aff rutha oos ok j aff 55
hanog ok blandha samman ok leth j ögon

141 For saar ögon

Tak aff widelöff ok oos aff ffanical badelika
ok lath j glaskar ok tyrka j solenne ok lath saa
a ööl ok leg th; widh krank ögon th; skal bötha

5

142 For skimbil

Tak bloth agrimonium ok stampa wid th; hwitha
aff äggith ok läg wid ännith om ögon rinna Jtem
tak räffs galla ok haanag ok blanda samman ok
bär a ögon Swa doger ok bokka galle Jtem tak
10 oosth ok röth ffenical ok haragalla ok blanda
samman ok lath j öga th; skärer wel ögon Jtem
tak oos ok widelöff och pipar ok wridh a ögon
th; doger fföre wärk ok skärer ögon Jtem tak oos
aff centaurea blandath m; hanog th; taker skimbil
15 aff ögon

143 For ögna soth ok ffotha soth

Tak haralungo och binth widh ther som
wärken är th; skal lena ok bötha

144 For skimbil aa öga

56 20 Tak atramentum ok honak ok aalagalla ok
blanda samman ok bär aa ögon th; renser wel

145 Wiidh twng ögon aff blodh

Tak quinno myölk ok malyrth ok stampa ok
wridh gynom kläde ok lath optha j ögon

25

146 Widh tormylth ögon

Stöth syror ok blanda wid surth win ok göm
j glaskar ok lath j ögon Jtem tak oos aff celi-
donia wid honagh ther renser ok hwesser syn

147 Widh saar ögon

30 Tak ffaaragalla ok blanda wid quinno myölk
th; heler wel ögon

148 Fore döffwo

Tak grönth gränthrä ok läg j eeldh ok tak th;
 som aff rindher och lath j kar ok lithit aff hanok
 tiil ok aff the yrth ther hether barba jous two
 lika skeedher aff the iii luther ok blanda samman 5
 ok wridh gynom klädhe ok lath j glaskar ok lath
 j öron th; böther wäl Jtem malyrth blandath m;
 oxagalla tak ok smör om öron th; böther wel

149 For brysth wärk ok quid wärk

Tak centauream ok sywdh och drik henna oos 10 57
 j warmpt win ok smör tik tha tw gor soffwa th;
 doger wäl

150 For thanna wärk

Tak brenth salth ok wridh om thannagardh th;
 böther wäl Jtem tak krassa frö ok stampa medh 15
 th; hwitha aff äggith ok wrid om thannagaard th;
 skal dogha Jtem tak älerooth hon taker borth
 wärk ok ffesther thender Jtem tak älebark och
 stampa medh surth win ok halth warmpth wider
 thenderna th; böther Jtem tak swrth win ok 20
 brennesten ok sywdh wäl j olyo och wrid om
 tender Jtem tak hyortha horn ok skaff aff ok
 sywdh j wathn thre köth wella ok lath sudith
 rindha gynom jth kläde ok tak aff sudith optha
 munnen fullan th; doger wel 25

151 For hyerta wärk

Tak marrubium th; hether blindh netjla ok
 polleya ok sywdh j wathn ok lath wikth salth j
 ok drik optha fastande th; doger wäl Jtem drik
 polleya j gamalth [win] Jtem tak marrubium ok 30
 abrotanum ok ysopum ok thre sma skedher aff
 win ok drik fastande th; doger wäl.

152 Wid Saar

Legh salth widh ther sarith er ok giff honum
 58 drikka smör ok win blandath Jtem tak äggiaskal
 ok bren ok ena skedh hanog ok swa mykit smör
 5 ok lithit aff win ok stampa alth samman ok leg
 wid saar th; doger wäl

153 Vid saar om th; er athergroth ok ey helt
 jnnan tiil

Tak jest osth ok binth th; wid tha öpnas th;
 10 Jtem tak oost hanog ok blanda samman ok leg
 wid saar th; doger wäl Jtem tak mellefolium
 stampath eller celidonium stöth m; ysther ok
 stampa samman tha rensar th; saar

154 Wid nyt saar

15 Tak läkeblad ok stampa ok wrid aff oos ok
 th; som bliffuer j bladen äpther ok binth wid ok
 wppa then samma dag moth tw se booth

155 For bruthfal

Tak bokkaland karromon ath drikka ok quinnö-
 20 mon gethaland Jtem tak foruen? ranis? ok steek
 aa glödher thre dagha th; böther wäl Jtem hägra-
 hyertha sudhit j watn drukketh th; böther wäl
 Jtem en sten ther hittis j swaloqwid binth a then
 j bruth faller th; böther Jtem drik lambagalla
 25 optha blandath m; honag th; böther

59 156 For malatus soth

Tak ena yrth ther hether dragencia hon är
 spräkloth som orm ok drik hennä hon fförgör
 then soth ther är spithälska

30 157 For queso

The samma yrth dräper madka j manne ok
 fordriffuer queso Jtem tak sten then ther hittis j

hoffde eller j swala quidh stampe honum j blandh
m; win ok giff honum ath drikka för then soth
yppis honum Jtem ffor hoosto drik seerla ok
aarla saluam ok hyll tik wäl hyldhen Jtem ffor
hoosto tak mirram ok leth lenge liggya vnder 5
tungo röther

158 Låkedom ffor ether ok fforgiptilse

For alskons ether man ffaar om man drikker
ether drikke tachi dragencia tha tol han hwarke
ether eller math jnnan man Jtem for forgiptilse 10
Tak syrofrö ok stampa wid wathn ok drik ffastande
eller äth nöther fastande tha skadhar tik ey ether
och ey forgiptilse then dag Äth dragencia fast-
ande m; win hon körer borth alla handa ether
Jtem wid forgiptilse Tak hyortha merg ok leg 15
j vin ok drik bade samman tha skal tik ey ether
skada Jtem drikker man ether tha drikke genstan
ena yrth som hether pipinella hon böther och
wraker alskons ether aff mant; liff Jtem jngen 60
man gither vörth tesse yrt; godlek 20

159 Låkedom ffor byld wthan aa man

Sywdet man böner j win tiil the springa wth
ok lather til talg och lath j lineth klädhe och
leg widh Jtem wid nya byldh tak glethomarium
ok sywd j watn ok giff honum drikka som boldhen 25
haffuer warm om qwellen ok kal om morgonen
Jtem vid th; samma tak oxagalla och blanda wid
swrth win ok smör ther som bulith er th; böther wäl

160 For ormsting

Tak hönsaköth nydhrepith och warmpt och 30
binth widh th; drager borth ether Jtem tess been

brenth j asko blandat m; vatn th; som anis ar
 sudhit j ok giff then som rykla haffuer Jtem tess
 köth er goth ffor alskons onth Jtem tes fyadhra
 leg wndhe quindo som ey ma barn fa sidan
 5 fanger hon barn Jtem then sten som j hönum
 hittis om tu vilth vitha hans dygd tak jth kar
 fulth m; vatn binth stenen wthan widh karith
 tha mon han hwan swp op drikka Jtem swa
 mykin wisdom som j låkebokenne scriffuas eller
 10 hittis annarstad; tha haffuer jnte swa visselika
 warith rönth som aff thy haffuer ath man las
 mang tha thro wi ath jnge äro tryggyare ath
 thro än tesse for thy ath alexander konung sende
 th; sinno moder ok ther ar jngen twäkilse wppa
 15 for thy han haffuer th; ey rönth

161 tiil ath ffordriffua mös

61 Tak ena yrth ther hether tungxroth stampa j
 myöl ok blanda ther vidh hanog ok gör ther aff
 ena kaku [th;] dräper mös ok surk om te ätha
 20 ther aff

162 tiil ath dräpa flugor

Tak aska aff te yrth som hether tungxroth
 ok blanda vid vatn strö ok stenk om hwsith th;
 dreper flugor om the drikka ther aff

25 163 Ath mys eller surk skola ey spilla korn

Om mös eller surk spilla korn ta skal prest
 om han er til eller annar man gonga j then stadh
 som korn skal j legginas m; vikt vatn ok brenn-
 ande kyndolmesso lyws ok stenkia vikt vatn j
 30 th; hus och dröpa j kors j th; hus m; kyndol-
 messo lywsit ok sedan skal han leggias in jth
 bandh nidh j husit j nampn faders ok sons et-

cetera ok læsa ena pater noster ok aue maria ok
 sedan leggya iiii bandh; j korswisa swa ath ith
 band vendis til huarth horn j husene ok læsa
 öffuer aff te iiii j pater noster ok j aue maria
 ok læsa sedhan v pater noster ok v aue maria ok 5
 sedan seg swa Gudh alþwolloger ffader ok son
 ok then hálge andes namþn fforbywde alla handa
 creatur ath spilla th; korn ther j thetta hws
 komber for vthan menniskyona epter sin vilya
 Ok varde hwar mws och surk leth ath átha aff 10
 tessu korne swa som dyáfflom var vars herra
 födilse thima ok sedan skal man stenkia vikt vatn
 om kring alth husit oc gifua th; gudi j valdh

164 märk ath latha blod huar tu widertorff 62

Tha moth tu blodh latha ffran varffru dag 15
 j fasto ok swa til sanctum vrbanum for pingis-
 dagana tha er best ath blodlatha for thy tha
 vexer blodh och taker ath ökias j mant; liff Ther
 epther skal man blodh latha tha maanadhen er v
 netther gammul eller [x] eller xv eller xx eller 20
 xxv eller xxx Tesse äro gode ath latha j hwar
 maanadh. Een ffran sancti olaffs dag ok tiil warffru
 dag j höst Sidermere äro vadeleke daga ath latha
 blodh j eller taka drik Een ffran mauricii dag
 ok tiil sancte katherine dag tha er besth 25

165 For hoffuid wärk

Thre äro hoffuid adronar j menniskionne Ce-
 phalica hether then som slos skal ffor hoffuid wärk
 henne skal man latha xii daga epther varffru dag
 j fasto th; er nonas aprilis ok tesse adhror liggia 30
 þa armenom

166 For lungosoth

Then andra hether messon henne skal man
slaa nonas septembris th; er xv dag epther sancti
egidii dag

5 167 For liffuer ok quidh ok sidowärk

Then tridhie hether [mediana] hon ligger wnder
armenom hon skal slos ffor liffuersoith ok quid-
soith ok sido wärk ok henne skal man latha nonas
may ther är en dag epther sancti johannis dag
10 ante portam latinam

168 For bwlen milth ok ffor gäldh

Een adhra ligger pa twmman henna skal man
latha ffor bolnan milth ok for storan sywkdöm af
gallan gar henne skal man latha slaa dag - - -
15 Item een ligger pa minstha ffingereth hon skal
lathas v dagh

63 169 For hoffuidh

Thwa liggia mith pa mans äne them skal
man latha ffor hoffuid wärk

20 170 For öron

Thwa adhror liggia j hakuna the skola slos
for örna wärk

171 For ögon

Thwa adhror liggia widh tynningana te skula
25 lathas ffore tormylth ögon

172 Fore tannawärk

Thwa liggia wnder tynningana them skal
man latha ffore thanna wärk ok twngo gaal

173 For hoffuid

30 Thwaa adhror skula slaas j mant; näsabwra
ffor hoffuidtyngilse

174 Hua ey ma barn ffa

Thwa adhror liggia wnder ögonon laathas
skula the quïnno ther ey barn ffaa

175 For fothasoth

Thwa adhror skal man slaa a hãlen ffor 5
ffothasoth thy hwarye men seya somme ath then
tiid adhror äro mykit bade a äldre ok vnga tha
ma man latha blodh e hwat dag th; er Mestare
seya hwat heller th; er santh eller ey th; vithom
wi ey ath hwar som lather nokro menniskio eller 10
ffa a warffru dag j fastho eller sancti päders dag j
hösthen eller wppa viii apthan jula th; folk eller ffa
skal dö then samma dag eller tridhye dag ther epher

176 Om arm bolnar aff blodhlaath

Tak hwetemyöl och hanog ok myölch ok gör 15 64
aff plaaster ok läg widh iii netther tha böthis th;
hulchen menniskia sik lather aadro blodh hon skal
thetta akta ath är blodit mykit heth th; tekner
ath fwlskan öffuer gaar lekamen än er blodhit
mykit kalth th; tekner ath fwlskan er mykit kalth 20
ok er lekamen skadelik än är blodh anköth th;
bethyder lekamen wara j ondelik? skipilse

177 Märke är här til yrther

Piper senkier math j maga ok godh ffor
mathledha 25

178 Galigo er godh ffor siwk maga ok ffor
lungo ok ffor hoostho ok giffuer godhan andha

179 Sädefer styrker sywkan maga och gör
honum heelan ok warman

180 Syromonthana lenar hoffuid wärk ok 30
iwder math

181 Nāgleka smelther math j maga ok er godh
ffor wthsoth och tanna wärk ok saar mwndh ok
ffor bulnan thannagaardh om man haldher honum
lenge j sin mwndh

5 182 Marrubium er godh ffor hosto och dym
ögon

183 Astrice er godh ffore byldh ok saar mylth
ok ffor kaalda soth ok ffor haldh ok ffotha soth
ok krampo soth

10 184 Kirwil er godh ffor ffäwer och ffor heffte
och renser menstruum

185 Merke er goth til mykit, til spy ok goth
ffor hosto ok sywk maga ok fäwer ok styrker th;
som barn skapas j

15 186 Rutha er godh ffor sywk maga ok ffor
barn byrdh ok then mykin lustha haffuer til
quinnor vnde wersus

Rutha viris coitum minuit mulieribus auget
ok hon rensar menstruum och äther man henne
20 raa tha renser hon näsa ok ondan dōn, ok
hwesser syn

187 Saluia stiller blodh ok läker saar ok
lether hoosta och renser menstrua ok er godh
ffor krampo soth

65 25 188 Anis heler mwn ok gör godh smak

189 Sep er godh ffor heso ok fallen dryppel
ok hoffuid wärk och giffuer anlithe godhan liith
och er godh for lungo soth

190 Elenacampana är aalandh hon styrker
30 hiertha röther ok läker bolnan quidh

191 Söthe er godh ffore magha wärk och aff
henne far man spy ok hon er godh for liffuer-

byldh ok saar mylth Jtem hwar som drikker
henne m; win tha doger hon ffor galla soth

192 Husyrth er godh ffor wmaeyen om hyertha
ok ffore mathledha.

193 Venusta est quedam herba que wlgariter 5
dicitur gail et crescit in antiqua terra et in agris
desolatis talem virtutem habens quod quicumque
est ydropicus et comburit illam in cineres et de
illis cineribus et de forti cereuisia lixiuium biberit
continuo curabitur, 10

194 For byldh j ögon

Tak arwe och th; hwitha aff äggit ok gör
aff plaasther och leg widh them

195 For klada och byld j ögon

Tak blomsther aff rutha och th; hwitha aff 15
äggit ok kumyn och wridh gynom jth kläde och
läg opta wid tha mynskas klaadhen

196 For nyffangit skimbil pa ögon

Lath j merke mwsth tha mindhskas th;

197 For magasoth 20

Tak hylleloff och lath j jth ölkar m; hiith
watn och ffa ther sweth jnnan

198 For alla lungosotther

Tak marrubium och wäl m; smör j öl och
drik ffastande 25

199 For heffthe

Tak brakwida bark och stöth sman och blanda
j öl ok drik

200 Contra febrim 66

Jn nomine domini amen Petrus jacebat ante 30
portam iherusalem et venit super eum ihesus
dicens Petre quid facis Domine pacior malas

febres petre surge et sequere me Surrexit petrus
 et dimissa febre sequutus est dominum Domine
 fac vt quicumque hoc scriptum portauerit febris
 ei non nocebit. Petre fac tu aliis sicut tibi vis
 5 fieri † Christus passus est pro nobis † Christus
 surrexit a mortuis † qui sit mihi remedium contra
 febres et contra omne malum Amen

Tillägg

48 201 Si uis probare an puella sit uirgo nec
 ne, accipe Radicem urticij cum noua ceruicia
 10 vel cum aqua, et da ei bibere si continet est
 uirgo et sin aliter non

58 202 For tanna wärk skal man thetta läsa
 naar lesthén sägx
 Matk esth tw j min been,
 then helgä lästh wari tik tiil men,
 15 then hālgā herren som lästena skop,
 raadhe minom tandhom both
 jn nomine patris &c pater noster aue maria

59 203 Låkedom them som krosadher är
 Tag lagerbär olie och blandha m; bwkka
 20 talgh eller biörna isther och smält tiil hopa och
 smöria paa the liimen som krosadhe äre j bad-
 stwgw eller for en brasa eldh, Och skalt tw
 drikka then olie blandet m; gammalt öl varmpt
 taa tw smör tigh

204 For osaar

61

Tagh warman kooträk och lägh widh saarit
en dagh eller twaa j sändher och twaadh millan
aath m; warmp t ol

205 Contra amissionem loquele

5 66

Tagh th; gola aff äggit ok honagh ok stampa
samman ok drik m; hwith win

206 Pro wlneratis in corpore vbi welum non
pertransit

71

¶ Thag j lod ingefäro, j lod muskatablomor 10
ok stöt th; saman j en mortara ok lät th; j en
pusa ¶ Jtem j lod hwith rökelse ok j lod hwit
koper rök stöt til saman ok lat th; j en annan
posa Jtem j lod swavel ok xxiiij lagerbär stöt
til saman ok lat th; j then tridia posan Jtem j 15
hand bla kaal ok en hand m; en yrt heter rachel
ok är skapad som andro mynta ok hafwer lankt
brunt blomster ok loktar inne? thetta gräsit ok
kalen skal stötas saman ok latas i then fiärdha
posan Jtem j skala pund hwith soker ok j pund 20
rosin vti en posa ¶ Thenna posana skulu alle
bindas vti j snöre hwar posen sigh ok hängias
swa vti ena kanno vm twa stöfueke m; gamalt
öl heller viin, ok a som tridninggen är af drwcken
swa skal kannan fyllas j gen, Ok th; skal then 25
drikka som saar är, ok inte annad skal han drikka
j xiiij dagha, Ok skal han wäl teppa kannona
ofwan til Ok tyswer heller tröswär läggia vppa
vndena hwar dagh j stykke blaa kalblad Th;

torf man inthe annarledis smöria heller veela,
th; helis siälfft aff grundhum

89

207 Contra vermes

Jn nomine patris et filii et spiritus sancti amen

- 5 Tv hörande matker Tv farande matker tu
bitul matker Tv gyruger matker Tv hwas matker
Tv alla handa matker the thenna mäniskio röfuar
vari hest heller annad diwr sina helbrygdho for-
tager Thy forbiwdher jak tik j dag ey hans blod
10 at löpa heller hans blod at drikka vid th; hælgha
blod vars herra ihesu christi, Jak forbiwdher
hans köt at ata vid th; helgha köt vars herra
ihesu christi jak forbiwdher idher hans hwd
at rifwa vid the helgha hwd vars herra ihesu
15 christi jak forbiwdher idher hans ben at skadha
vid the helgha ben vars herra jak forbiwdher
idher vid then helgha likama ther presten vigher
ok velsignar vppa altarana til hiälp ok tröst
allom cristnom meniskiom jak forbiwdher idher
20 vid then grymma ok skäluande domadagh ok
vid the tre vmganga ther gud här vmgik vm
korsit for än han til th; helgha kors gik Ok
for the skälfwande ord som han taladhe Jak for-
biwdher idher vid th; ord ther gud af föddher
25 var af the välsignadhe jumfru maria Jak for-
biwdher idher vid the helgha fem vndher vars
herra ihesu christi Jak forbiwdher idher vid th;
hel[gha] martirium ok hans död som han tolde
for alla syndara Jak forbiwdher idher vid the
30 färd som gud han foor til hymerikis ok nidher
sände sin hælgha anda til hiälp ok tröst alla
cristenhethen jak forbiwdher idher vid alla cristna

siala Th; j ey skadhen thenna heste heller männ-
 ischio heller andrum diwrum Th; forwerdhe then
 godhe job ok then bendidhe gud; son Then forsta
 matken bort signadhe sanctus cosmas then andra
 matken bort signadhe sanctus damianus then 5
 tridia matken bort signade elidas then fiärda
 matken bort signade sanctus petrus then femte
 matken bort signade sanctus johannes then siätte 90
 matken bort signade sancta margareta then siwenda
 matken bort signade sancta maria magdalena then 10
 attonda matken bort signade jumfru maria gud;
 modher then nienda matken bort signade jum-
 fru maria son. then benedidhe gud; son ok then
 alꝥuallogaste krist Som alꝥuallogaster gud är, Hör
 matker hör tw matker. hör thu matker hör thw 15
 matker vthen benit hör thw matker innan benet
 jak for biwdher tik här länger blifua vid th; helgha
 blod vars herra thes helgha benedidha gud; son
 Ok vid the helgha ord ther then helghe ängelen
 gabriel til mariam gud; modher talade th; [thw] 20
 ey länger stingger ok ey länger wärker ok ey
 länger skälfwer Swa länge som iumfru maria
 gud; modher är reen ok skär mö ok iumfru amen

Jtem tha man vil läsa enom hest matken
 bort tha skal man venda hesten i öster ok läsa 25
 sa j hans öra &c

208 Contra fluxum sanguinis quando vena 91
 incisa est

Häl wppa howdith ther aadran är om aadran
 är j hofdena eller är hon annarstad; Tha häl wppa 30

aadrone sakta m; kalt watn oc sidhen tagh bomwl
oc brän m; sama warman eller hetan läg pa aadrone,
th; gör sa ofta som hon springer wp ok laat liggia
a wllena qwarra j saarith eller pa aadronne, ther
5 til at th; helar sik sialff vnder aat oc sidhen
faller vllen sielff aff, alias läg kalla vllena pa
eller linnith skorhaar som skaff kallas

92

209 Contra morbum caducum

Giff them sywka xv stekt pyona korn m; win
10 eller öll, eller tagh pyona rot oc bint om halsen
pa then sywka tha bliffuer han frälster, oc är th;
gräsith tweskona annath är han oc annath är hon,
th; han är haffuer icke wtan ena rot oc then
hielper manne, then andra th; hon är haffuer
15 flere röter oc then hielper quinno Jtem aliud
tagh vlfs hiarta, törka, stöt oc giff them sywka
dricka ther man är, thess likess gör ylffua hierta
oc th; hielper qwinnom Jn multis probatum est

210 Contra brennesot

20 For brännesot th; är then som hetär mykit
jnnan j liffu it oc torster mykit sa at swartnar j
munnen tak oc twa it spisafat ful m; korn mellan
händerna j try eller iiij watn sidhen laat th; korn
j ena gryto oc sywdh th; lukt m; iij eller fyra
25 stop watn ther til kornith springir sidhen tagh
th; watnit oc sila th; ginom et reent linneth
klädhe oc lot sa sucker ther wdinnan oc giff them
sywka dricka ther aff j et dygn ther til hiten
bort gaar oc wakta at tw giff honum eyunkte
30 annath dricka om tw wil frälsa hans liff pro-
batum est

211 — — — — — saffran giffuers 9
 nagla piper ätikia ma man vel ätha och annor
 swr tingh Jtem merkis frö m; grobladhd dreper
 alla madka i liiffweno och stempner quadrana
 om hon är omykin Jtem i allom siukdom taa 5
 hielper bästh magahornith maghen aff wlfwen
 torkadher och siiktadher vel sma och saa druckin
 m; sööth win

212 For wärk i höghra sidhona skal man
 tagha hwsslöök ok stampa han sman och th; [huita] 10
 aff eggit och lingmiöl osiiktadh och göri aff plaster
 som ena kakw och legge widh högre sydhona th;
 hielper vel

213 For haldh i winstra sydo skal man taga
 lyn frö stötha och siudha i vatn och stampa m; 15
 mayo smör och legh a vinstro sydho tha mon
 th; bothna

214 For ath quidren trötmar och sweller tagh
 böner oc siudh i vine eller vatnne alth ther tiil
 the sprynga och lath vidher talgh och laath saa 20
 i linneth klädhe oc legh vidh Jtem quidboldho
 tagh gleconarium och siudh i vine eller olie och
 giiff honum dricka varmeth om qwellen och kalth
 om morgonen tha ma th; bötass Jtem vidher
 th; sama tag vxa galla och blanda widh surth 25
 vin och smör alth om kryn[g] quiddhen

215 Fore vatusooth och hosthoo och sullen
 been och halth skal man taga hille lööff och legh
 i ith storth kaar och lathe ther aa siudhandhe
 vatn och seeth en stool i karith och sethy siik 30
 ther oppa och hyöly karith vel m; klädhom och
 swettis vel optha, tha bliiffuer th; gooth

- 216 Jtem for hefftho och om man gyther ey
 syna tarffuer giörth tagh ena haandh fulla m;
 mynto och halffuan neffwan aff saluia och then
 rooth sambuci och ena mattho win och lithet aff
 5 salth och blanda alth saman och dricke fast-
 10 andhe th; löser snarth och böther vel Jtem vidher
 th; sama tagh diils;frö och fenicoli coriandri rutha
 libistici petrocilii frödh och salth lyka mykit och
 stöth vel smath som aska oc eth aff thy i blöthan
 10 wällingh th; löser quidhen om tw äther en skedh
 i hwaria rensa i tre dagha Jtem för th; sama
 skal man thaga kaal och katthosta gress oc weel
 saman i sötha miölk m; färsth flesk och äthi th;
 217 For blodhsooth taagh salth piper th;
 15 hwitha aff eggit hwethe myöl saffran läkis bladh
 och walmogha frö aff thessom vii tynghom skal
 bakas en kakaa th; for dryffuer blodhsooth vnde
 versus

- Piper papauer crocus sal oua farina
 20 ex hiis fit torta que fluxum sanguinis curat
 Jtem tiil th; sama tagh hwethemiöl och th; hwitha
 aff eggit och bläka och baka ther aff ena kaakaa och
 äthi ther aff om affthonen Jtem tag ii muskather
 och swep i blaar och legh thöm i en sakthen
 25 eldh swa lenghe the bliiffwa warme och äthe thöm
 th; warmasth han kaan nor han gaar i sengh och
 äthi haara köth och ycke dricke ther ephther en tyma
 218 For skörbiugh tha man gaar i bastwuo
 thagi omalin senap och holle i mwnnen mädhan
 30 han syther och suetis sydhan taghi nät;lan och
 gnidhe m; henne benen och senorna th; mesta
 han gyther och läthi then musthen vel dragas

in i beneth och ey twa honum aff for han gar
 aff bastwuone Sydhan han gaar w badstwon
 taghi epple tre lauith om han th; andra ey kan
 faa och siudhet i gamalth ööl lykth och binde th;
 widher beneth warmasth han kaan sydhan siudhe 5
 getha myölk m; malyrth och graboo och holle th;
 i munnen warmth och spotthe th; borth och dricke 11
 ther aff en dryk warmth affthon och morghen

219 Tessom lwndhom gör man goth öghna
 watn försth taagh i loodh ingheferra hwith eth 10
 lodh nälikaa ferska eth lodh hwith koperryk stöth
 hwarth serdelis smoth och tagh sydhan hwith
 win j stop och lath i ena grytha och laath yther-
 mera yrtherna i vineth och siudh th; tiil hopa
 saa lenghe makthen är all wthswdhen och laath 15
 standha nath och dagh saa lenghe al trecken
 faller aa boothnen, syle th; sydhan i glass eller
 koper kaar och göme, thetta skärir syn och torkaar
 rynnandhe öghon

220 Jtem tiil ath brytha stenyn i blädhro, 20
 tagh refwa blodh och smör alla hanss synor och
 stenyn skal blöthna Jtem tag hara blodh och
 gallen m; och brenne th; i kool och stöthe th;
 vel i askoo och laath th; i warmth watn och
 giuff honum dricka 3^a daga eller 4^a och wil tw 25
 pröffwa th; tag en sten och kasta i sama saman-
 blandhan och lathy liggia 3 eller 4 daga taa
 brysther han

221 Jtem for yckth taag fersth katskin och
 binth om och laath saa wara ther tiil th; wardher 0
 kalth th; dragher vth allan wärkin

222 Jtem for then ther pyssar vndher [sig] och ey gyther hollith syth pyss thaa tag hara hiärna oc stöth m; win dryck th;

223 Jtem om nogor haffuer drucketh ether 3 eller th; som etherligit är drycke genstan pipinellam hon dugher for alth ether &c

12 224 Nw ma thw märkia at bast;stwffwin haffuer xii digder The första är ath hon styrker naturlighen värma i kroppenom Annath ath hon hielper 10 at maghen skal wara starker och mektoger smeltha hwadh i honum kommer Tridie at hon gör trötta menniskia hwila Fiärda at swet burunar ypnas och vtwidias Femte at hon tager borth letiilse Siätte ath wärkin lynas Sywnde ath hon löser 15 inbundit wädher Ottende ath kalla lymi warda warma Nionde at hetha lymi warda kalla Tyonde är ath th; som är torth th; gör hon wath xi ath hon gör aff wathom tinghom tor tingh xii ath hon styrker oc saman bindher och torkar 20 watn fulla synor &c

225 Contra pestilenciam

Taghi syöbladh rooth och stöthe henne m; æthykio och then laaghen syle ginom ith granth linnet kläde och blande th; m; th; rödha aff eggeth 25 tiil hopa, taghy saa th; tiil syk strax han kenner siik vara befengdan Och legge siik saa vndher kläde eller och ganghe saa lenghe ath han wardher vel warmbär eller häther th; hielper vel &c

(Läkeboken n. 2 är tryckt efter pappershandskriften C 601 i Upsala Universitets Bibliotek; från senare hälften af 1400-talet. Skriften af flera olika händer. Af de här intagna tilläggen äro de sista, n. 211—225, att anse såsom hemtade ur ett annat, något yngre handskriftfragment, hvilket blifvit insatt främst i boken.)

Rättelser.

Sid.	15	rad	10	berthram	<i>rättadt från</i>	berthra
—	17	—	25	wpsotte	»	» wppotte
—	19	—	18	man	<i>tillagdt</i>	
—	20	—	14	ffolsthermodher	<i>r. fr. folthermodher</i>	
—	—	—	23	th}	<i>r. fr. ther i handskriften</i>	
—	21	—	29	blek lith	<i>åtskilda</i>	
—	24	—	15	man	<i>tillagdt</i>	
—	—	—	28	ätikio	<i>r. fr. atikio</i>	
—	27	—	25	eller står	<i>dubbelt i handskriften</i>	
—	28	—	5	köns	<i>r. fr. kons</i>	
—	31	—	30	win	<i>tillagdt</i>	
—	32	—	28	fforgor	<i>r. fr. ffargor</i>	
—	33	—	5	mirram	» mirran	
—	35	—	20	x	<i>tillagdt</i>	
—	—	—	28	then	<i>r. fr. them</i>	
—	36	—	6	mediana	<i>tillagdt</i>	
—	37	—	20	hwlskan	<i>är rättadt så i hds. från fwlskan</i>	
—	38	—	10	ffäwer	<i>r. fr. ffawer</i>	
—	—	—	31	Söthe	» Sothe	
—	40	—	14	Matk	» Makt	
—	—	—	22	krosadhe	» krosadadhe	
—	41	—	13	andro	» andron	
—	—	—	15	fiärdha	» fiädha	
—	42	—	18	fem	» fen	
—	—	—	20	helgha	» hel	
—	43	—	12	thw	<i>tillagdt</i>	
—	—	—	22, 23	Häl wppa	<i>är i hds. ändradt så från twa</i>	
—	—	—	23	annarstad}	<i>r. fr. annardstad}</i>	
—	44	—	22	eynkte	<i>r. fr. eyknte</i>	

Sid.	45	rad	2	huita	tillagdt
—	—	—	8	sambuci r. fr.	sarnbuci
—	—	—	18	kryng	» kryn
—	47	—	24	sig	tillagdt

1 Tabula ad inueniendum medicinam

Alexander mester som tracterer om monade

i	Januarius	xxxi	Enula läther röst, oc gör klare öghen
ii	Februarius	xxxij	Raphanus maior gör god hörilse
iii	Marcius	xxxiiij	Raphanus minor är godh for matke som häste haffwe oc andre diwrom
iiii	Apprilis	xxxiiij	Rapula
v	Maius	xxxv	Oua dura
vi	iunius	xxxvi	Lilium
vii	Julius	xxxvii	Pisa
viii	Augustus	xxxviii	Canapis är got for orm sting
ix	September	xxxix	Rosa dwger for hofwdh-wärk, ok tanwärk, oc for ögna wärk, oc for blodsoot
x	October	xl	Fiola dugher for wärk, oc rensar saar for hofwit wärk, oc for then som bränt är, oc for orma stingh
xi	nouember	xli	Saluia tager borth stingh i mannom oc skal ey waxa bwlda
xii	December	xlii	Rvta komber döt barn fran 4 quinno Jtem hon dräpper matke i bwkommen Jtem for alle eterlik dywr bith
2 xiii	Blodhladh kan man see hwat bröth man haffwer	xliij	Ysopus hon klarer röst, oc hielper maghan
xiiii	Til ath brötthe steen i blädromene	xliiij	Petrocilium Gör ath pissa Oc bridher steen i blädron, oc spetalskom soth
xv	Fore ögnäwärk	xliv	Artimesia dugher for hoff-witwärk Jtem hon hielper oc them som haffwe siwk-dom äfter barnsfödelze Jtem for skelfwesoth
xvi	j hora man skal sik regere i hwar manad	xlvi	Absintium hielper for
xvij	Ath man latir sik ladhe blodh är got		
xviiij	Bastowan haffwer xiidigdhe		
xix	Galgana är godh at ätha för man latir sik ater slaa Jtem hollir man henne wnder sin twnghta ta worde alle oord teck		
xx	Sinsiher		
xxi	Muscatum		
xxii	Gariofilus		
xxiiij	Cinamomum		
xxiiij	Cedoara		
xxv	Piper		
xxvi	Alleum		
xxvij	Sepa		
3 xxvij	Purlök		
xxix	Sinapper hielper for gallin man		
xxx	Papawer hielper ath soffwe		

- flitha i örna Jtem hon gör
wel ath höre Jtem hwn
dräpper matke i magom
xlvii Urtica dräpper madke i
magom, oc hielper for skab
ok kladhe
xlviii Apatica hielper for gwlen
soth, ok hwn dhe biith
xlix Marrubium duger fore bristh
wårk
 .1. Abrotanum duger forespol-
orme, ok kaldhe soth Jtem
for örna wårk, Jtem hon
älter eeter borth, Oc duger
them som mikkít talle i
söpn
 li Pollegium hielper for klade,
ok hielper quina som ikke
hafwe miölk i bristh
5 .lii. Eleutropium hielper for
hwn dde biit
 .liiii Mellefolium
 liiii Plantago duger for thz som
brånth är, oc hwn dde bith,
ok watn sooth Jtem hon
dräpper spolorme, ok hielper
for tanna werk
 .lv Benedicta hielper forfebres,
oc tracterer een mester om
dötzens tegn
 .lvi Verbena hielper for gwle
soth oc for ethirbit, Oc
görer glath folk i gesta-
budh, Oc for hofwit wårk
och for morbo caduco
 lvii Flos marinus hielper for
etir, Och fran ondha dröma
Jtem for magha wårk, oc
hielper for gallin man
 lviii Pipinella hielper for hiarta
wårk
 lix Betonica stemnir blodh oc
duger for hofwit wårk Jtem
for steen i blädrom
 lx Serpentina hielper for
ormbebiith
 lxi Centaura dugher forfebres
 lxii Menta
 lxiii Lactuca hielper lös in 6
quidh Jtem hon ökir
miölk i spenar
 lxiii Agrimonia hielper for
riiff Ok bristh werk
 lxv Crupa Gör ath piissa
Jtem hon hielper for
brodna been, oc for etir
bith Jtem hon hielper
them som äro paralitici
 lxvi Acetum
 lxvii Butirum
 lxviii Agra
 lxix Genciana hielper for
magha wårk ok forbristh
werk
 lxx Jn nomine iesv
 lxxi Jtem aff idhra drikk
legedom
 lxxii Jtem thz som stórker
som heter confectio
 lxxiii Apium duger foresiwghe
liffwer Jtem är goth for
spina bildh
 lxxiii Hulyrth dugher fore hosto
 lxxv Fenicol är godh forwäm-
ilse
 lxxvi Celidonia hielper for
tanna wårk
 lxxvii Pasti[nakka] dugher for 7
lände wårk
 lxxviii Dialtea är godh for
blodh sot oc wårk ok
for steen i blädrom Jtem
hon dugher for etir ok
föllir opp gamil saar, ok
for thz som brånth är
 lxxix Cerefolium dugher for
spolorma ok gör ath
piissa

lxxx	Caulis hielper for ondha orma i mans liiff Ok for hessa i bristomen Ok rensaar hofwdh	.c. Alumen	
lxxxi	Malua hielper for tanna wærk	ci Ciminum lösir onth wädher	
lxxxii	Piretrum hielper fore tanna wærk	cii Cardamomum	
lxxxiii	Origanus dugher fore etir oc watn sooth ok for tanna wærk	ciii Liquiriza	
lxxxiiii	Nitrum	ciiij Crocus	
lxxxv	Fumus terre hielper for watnsoth ok britter steen blädro	cv Camphora	
lxxxvi	Anetum störfkir quinner til ath fa miölk i spinner Ok hielper them som ylth hafwe i ma[gha]	cvi Mirra	
lxxxvii	Boragini	cvij Tus	
lxxxviii	Coriandrum dugher for febres	cviii Amigdola	9
lxxxix	Ligustrum dugher for tanna wærk wth drifwer ethir	cix Bacca	
xc	Nasturcium läger boldhe Ok wräker wth döt barn Ok orma aff mans quid Ok spekker hosto	cx Flos eris	
xc	Lappacium wth drifwer ont weder aff magha	cxi Esustrum	
xcii	Buglosa dugher fore hiarta wærk	cxij Contra dolores capitis	
xciiij	Camomilla britter steen i blädro Ok helper krankt hofwit	cxiiij Contra infirmitates ocu- lorum	
xcv	Cicuta	cxiii Ad dolorem aurium	
xcvi	Barba iouis	cxv Remedium ad dolores dencium	
xcvii	Eleborus gör ath nisa	cxvi Contra fluxum sanguinis de naribus	
xcviii	Anisium ökir quinnö miölk Ok for hofwet wærk ok örna wærk	cxvii Contra reuma	
xcix	Cobeba	cxviiij Om dripil faldher nidher	
		cxix Fore bristh wærk	
		cxx Fore qwidh runa	
		cxxi Contra debilitatem stom- maci	
		cxxii Dextrum latus desinistro latere Foreat quid trutna	
		cxxiii Ydropicis	
		cxxiiii Fore heptho	
		cxxv Contra pestilenciam	
		cxxvi De tonitruo	
		cxxvii Skin sol a iulo dagh	
		cxxviii Fore döfwa Jtem igel- 10 kottin	
		cxxix Centaura	
		cxxx viij dagh kommbær han om söndag	
		cxxxi Stil tik modh	
		cxxxii Musca Jtem wlgago	
		cxxxiii Ienesion	
		cxxxiiij Centaurea	

11

.i.

Een ærlikin natwrlikin mestare som hether
alexander wththyder then första manadh i arit ær
som heter ianuaris Oc ær ianuaris swa mykit
5 som gömare ty skal människian tha äta starkan
mat oc göma sik for köld

Escas per ianum validas est sumere sanum
Oc skal menniskian äta taa sötan mat som äro
päror äple nyter oc annor tolkin tingh hwilkin
10 som förmagha bort dragha alla beskhet som ær
soker likrida oc the läkedom som rasklika smelta
Oc maghanom aff bestom yrtom giffuir honom
til werma Oc taa ma man äta nōtakōt th; vngt
ær oc fäth wnghöns oc stekt swina kōt oc drikka
15 miöd En ekki taa man la[ter blod] Oc taa ær
12 got lata blod [oppa] nyno wexande Jtem starke
menniskio ær blodlath goth badhe a nādhen oc
ny äpter ty som henna natur kräffuir Jtem blodh-
lat aff mediana ær natwrlikit for ty at [th;] rensar
20 bort onda wed;ko aff kroppenom oc frälsar hon-
um aff tilkommande siwkdom

Omni mense bene prodest inscicio vene
si fuerint vene modico non sanguine plene
Estas ver dextras autumpnus hyempsque sinistras
25 Jtem engin man eller quinna skal äta swyna kōt
äller ost i blodlat ty at thenna tw göra ondan
blod oc ekki drikka miöd
Namque refert medo qui me bibit hunc ego ledō
wtan wyn eller öl som the äro wane för drikka
30 Ante cibum vina [tibi] sumas pro medicina
Jn iano claris calidisque cibus pociaris
ne tibi languores crescant tu sume liquores
dum minuas vetita tu semper fercula vita

.ii.

Nw skal tw skoda hwat tu skal fly i februario 13
 Oc februius haffuer nampn aff febre som skielffua
 soot tyder för ty at taa twingar hon mannin oc
 ty skal han tha wakta sik för frost 5

Frigora pellentur vene manuum minuentur
 oc skal miöder flys i thenna manad för ty at
 miöder i thenna manad skipar til febres eller werre
 soot som är blodsoot oc quidzens bindilse eller
 oc annor hard soot som dragher til dödh Jtem 10
 ey liffua skörlika oc ey driikka sik drukna ty at
 the töma hiernan oc bort taka kropþins makct oc
 ey [ætha] frusin mat ty at han fördarwar maghan
 oc ther aff kommer paralis

vt vites penas februo tunc erue venas 15
 victus vitetur gelidus calidus sed edetur
 balnea sint grata sed pocio sit moderata
 Gingniture ocula pestis februm tibi multa
 Pocio cinetur et vena manus minuatur
 Et comedas betam necnon antam? et anetam? 20
 Frigida vitentur et balnea sana putentur

.iii.

Marcus manadh är allom menniskiom ohel- 14
 samber oc mest them som haffua nokon siwk-
 dom aff watn lönlekin taa gaar han [vidh] sik 25
 oc twinger mannin thenne manadh haffuer nampn
 aff tesse orde mars martis som heter deus belli
 eller aff martyrisko -sas för ty at mange siwkdoma
 twinga taa meen som ma pröffuas i mangum
 menniskiom Jtem i thenna manadh skal ingen 30
 menniskia lata blod för ty taa löper blodit löst
 öffuer alla lidhi oc then som taa lather wardher

snart siwker oc seent helbrygdo oc gör här nokor
mot oc komber han i siwkdóm han skal naplika
eller alrigh förwynnath

Venam non pandes radices sepeque mandes

- 5 vt non solueris non erue nec crucieris
thaa skal man ätha goda yrter som är galigo oc
ingefära Oc taa är ey got oc bada heth wtan
17 liomt ty at tha klaras blodit oc styrkis ty at
mykin hiti wanskar mansins natwr
10 Marcius humores reseruatur grauatque dolores
sume cibum pure coctumque si placet vre
balneus sit assa nec dulcia sint tibi cassa,
vena nec habenda sed pocio sit capienda
-

- 15 opta bada oc litit soffwa oc äta yrter oc röther
15 Oc enkannelica pipro roth fore magans styrk
skuld ta warda vmskiptilse i kroppenom oc folkith
warder blinnt? oc mykin annor dödjins tekn Vthan
ther före at alt th; wyntren oc hösten haffua saman
draghitt vthan th; hielpa lekedoma ta warder th;
20 wel oppinbart i marcio Jnnan marcio ta by-
ginnas een naturlik bindilse aff hita i kroppenom
oc aff them hitanom taa ganger en onth luket
wp til hiernan oc aff the sama luket taa warda
manga sottir oc iämwel dödin som är lifjins
25 ändhe Oc ta skal man haffua lybistikko oc sen-
tauream oc andra ädhla yrther til at göma spissit
oc värma at menniskian bliffuer ey raskelica död
6 Oc innan tessom manad taa drik litith

iiii

- 30 Innan aprilis manadhe ta ma man lata blod
a hwar som widertorffthelikit är i kroppenom

oc enkannelika hoffwd adhrona oc bak mellan
 örnanna fore hiernans rensilse skuld oc ey skal
 hoffwdit forfara aff ondho rötölisko wätiko oc
 synin mörkis oc wardha slym oc slio, hörslin
 wanskas aff offmyklo wädiko oc träkkinn forstoppar 5
 näsona brystit oc tannenom ganger wppa stor
 wadhelikin soth Oc skal man wpsla medianam
 fore brystin oc tannomen oc kroppin warder mikit
 skadder aff offmyklom drik oc math Oc epatica
 skal ey slas j thenna manadh at ey skal geld 10
 ther eptir komma oc ta ma man wel badha

Här sigx aff ty som man skal fly oc göra i 17
 honom han heter aprilis swa som wplätande för
 ty at j honom taa widerfaas al groande tingh oc
 the taka syna maketh taa är ey loffliketh at lata 15
 medianam for ty at tha är ey goder tyme oc ey
 [a] naturnyssa wegna nokot stadlikit wtan ganska
 wmskiptelikit ty ath taa wnderstundom ragneer
 oc stwndom snidar oc stundom lysir oc stundom
 mörkir oc wädrit skiptes [optha] epter synom tuma 20
 Än är thz widertorfftelikit tha maa tu ypna salua- 18
 tellam oc cephalicam wel krydadan mat maa man
 ta äta oc taa til förinna ta skal man stöta pipro-
 roth m; salt ther til wädikan gaar wt stöta oc
 äta Et aleum aspersum cum sale thz är hwitlök 25
 oc rödher lök strödher m; salt oc ätin thz hielper
 wel Oc al thenna som nw äro saghdh the hielpa til
 god smältilse En then mater som är aff mongum
 tingom saman komen han fördarffuar magan oc
 hindrar smältningena vtan wil han äta thz epter 30
 hetan mat tha ma thz wara

Non incidaris medianam ne paciaris
 Se probat in vere vires aprilis habere
 cuncta renascuntur cetere vene minuentur
 nam tunc scalpescit corpus sanguisque tepescit
 5 Et tunc soluatur venter cruor ergo trahatur

.v.

- 19 Nw skal tu wita hwat tu skal fly eller huat
 tu skal göra Mayus är godher manadher för ty
 al ting gro ta i iordinna Mayus är swa mykit
 10 som ökiare i starkhet för ty allom ökis tha krap
 Oc tha skal man äta kyllinga köt oc stäkta kyk-
 linga m; eno sodhe aff atikio eller wiin oc godhom
 yrtom oc andra stek samuledis redda oc äggia
 kaku m; saluia oc ruto oc litith aff fenikaal oc
 15 petrocilio man ma tha äta Acetum vinom oc hard
 äg m; salt oc pipinellam thenna al saman blandat
 ma tu wel äta oc nōtaköt oc kalffua köth sudith
 m; apio för ty at al thenna som nw ära sakt th;
 dughet köra bort tanna lukt oc wpfriskar mansins
 20 magha oc i thenna samma tuma tha ma man lata
 20 sik blod aff mediana oc cephalica oc taka leke-
 doma Oc thenne drik skal göras aff malyrt wel
 twagna oc sydan stötta oc sidhan wridna gönom
 eth kledhe oc tha förre klaar giord oc skal th;
 25 drikkas fastande iij dagha eller flere Oc tulkin
 drik gör natwrlika lösn hwilkin som är man; helsa
 oc kropins rensilse Oc i thenna manadh skal
 man engsins diwrs hierna at äta ty at ther aff
 plägher warda fnok oc wedzka i hoffwudit oc
 30 wämilse Jtem sigher en natwrliken mestare ath
 then som iw [vil] idkelika äta hierna han gör sik

sielffum wemilse oc fleuma oc reuma ökis oc han
skal mista lusth til at äta för ty at i maghanom
wexir slember ludandhe wider maghan som bik oc 21
th; kan ey wtgaa wtan th; rensas m; drikkom

Mayus virere facit augens omnia vere 5

Fundatur vena sed balnea detur amena

Cum calidis rebus sit balnea cum speciebus
potibus affricta salua sit benedicta

.vi.

Iunius är tåkkir manadher oc twnger oc heter 10
i honom monas sädin oc i honom ma man wel
lata blod oc [ey] mikit soffua ty at mykin sömpn
gör man obehendogan oc latan huilkin läte ökir
tunghetina i kroppenom i tessom manadh äro ey
fiska helsammi oc ey salt köt ty at aff ty tå bint; 15
qwidin oc smeltelsen hindras Jtem hård äg oc
hardir oster oc stekt swina köt äro ey helsam ta
äta ty at ther aff wardir mykin slember i maghanom

Carnes siccate non sumantur nimis a te 22

Jn iunio gentes perturbat medo bibentes 20

Atque nouellarum fuge potum seruiciarum

Ne noceat colera valet ista refectio cara

lactucam frondes ede ieiunus bibe fontes

.vii.

Iulius est mensis satis calidus Julius är heter 25
manadher i hwlkom man pläger skära oc i honom
är ey helsampt at äta nya fructh oc ey driikka
miöd oc ey mikit soffua oc ey latha blod ty at
thymen är heter oc blodit tioknar i menniskione
oc löper ta samman Oc ty förbiud; tha at lata 30

blod oc sigher galienus i iulio är blodlat för-
 bwdit ty at th̄ gör mannenom lättilse oc gör han-
 tungan oc mynskar maktena oc gör folkit krankt
 oc ty skal man ta gerna fly blodlath ty at th̄
 23 5 är ey tha höffueliket ty at mannen är krank ta
 i synne natwr Stek oc hardan math är ey ta
 got at äta före constipacionem ventris Jtem för-
 biwd̄ miöder at drikka aff allom mestarom i
 thenna threm manadhom som är iunius iulius oc
 10 augustus oc i thenna manadh är ey got bada
 Ne tum te vita demtetur balnea vita
 qui vult solamen sciat vt prosit modulamen
 venam non cedat nec ventrem pocio ledat
 Sompnum vitescat et balnea cuncta pauescat
 15 tu veneris vota fuge tunc absintea pota

.viii.

Augustus är ohelsambir allom mannom helom
 oc siwkom för ty at i honom är stor heti Oc al
 flitande watn ära ta liom oc ey kaal J thenna
 20 manadh skal ingen latha sik blod then som wil
 24 beholla sit liff Galienus oc ypocras förwara
 hwario menniskio ath göma sex ting i thenna
 manadh Th̄ första är at man skal ey ätha miölk
 ty at ther aff wäxir i mannenom war för ty at
 25 then tymen är affmikit hetir aff hetanum som til
 staar oc ta är blodit i mannenom alt brennande
 oc aff them stora hetanum ta wanskas mannin
 ¶ Annat är at mannyn skal ey drikka miöd i thenna
 manadh för ty at i thenna manadh ta ära ey söt
 30 tingh helsam tridhia at engin skal taka lekedom
 som lösir mans liff för ty at offmykin hiti haffuer

bundit al man; inālfuer Oc ware th; swa at noker
 kunde taka tha offmikyt tha riffua de hans inelffue
 ¶ Fierdha ar th; ath hwar man skal ta wakcta sik
 fran offmiklom drik aff wiin för ty at wiinet ar 25
 heth aff natwr oc subtilth oc gynom gaar alla 5
 kropþins styrk för ty at blodit wanskas aff wins
 hita Oc swa aff badhum hitumen ta ma han faa
 acutam eller quartanam En skeer th; swa ta ar
 thenna sooth oläkelikin ¶ Femte at hwar man
 skal wara sik för skörliffnad för ty at aff skör- 10
 het taa fördarffuas badhe kropþins oc hiertans
 styrkir Siätte ar at hwar man skal göma sik för
 solinna hita th; mesta han förmaa för ty at au-
 gusti hiti gör marka aff ty han widerkomber
 Jtem augusti hiti ar mikyt subtil oc radelikin ty 15
 han gonger gynom al kropþins krapter m; sinom
 hita oc gör manþins hoffwd siwkt swa at mannin
 wardir galin hwilkit som opta ar badha hört 26
 oc seet at klena menniskior aff offmiklom hoffwd
 werk ta warda the galna oc osinnoga 20

Quisque per augustum uiuat sanus sibi mustum

raro decernet frigus coitum quoque vitet

nec nimium resitet que sunt contraria vitet

Pocio vitetur et locio nulla paretur

Pocio te tedet quia tunc te pocio ledet 25

.ix.

September ar manader helsamber oc nyttoger
 ty at ta äro mannom al ting helsam til at äta oc
 drikka för ty at fructin ar tha moyn oc qwäm
 til at äta oc ta ma man lata blod ty at wädris 30
 ar ta kalare oc helsambere Oc ma man ta drikka

xiii.

En är märkiande blodlat aff adhrum vtdraghin,
 är han offwantil fraadugher ta skadar brystit Oc
 är th; bla lither ta pynar th; hiärtat Jtem är th;
 5 grön liter ta är miältin siuker Jtem är th; gwl
 liter ta ökas liffrin oc i allo hiärtano ta är mannin
 siukir Jtem är th; hart oc swart ta skal t; opta
 lata Jtem är blodit röt oc swart oc cirkillin är
 swartir ta är gutta rådhandis oc i allom kroppenom
 10 ta ökis wärkir Jtem är blodit swart oc watn staa
 oppa ty ta är rådandis febris oc quartana Jtem
 är blodit wndher watnit ta är rådandis wantsoth
 Jtem är blodhit röt oc klart oc nokot litit staa
 31 offwir aff reno watne th; är man; helsa Jtem iii
 15 äro daghena i areno ther man skal ey lata blod
 oc ey taka drikke Som är förste daghin in au-
 gusto oc ytarste daghin decembris oc ellofte
 daghin i aprilis manade then som taa latir blod
 menniskio eller ffä th; skal raskelica dö Jtem om
 20 sancti benedicti apton oc sancte peders ad vin-
 cula oc sancte barbare virginis latir sik lata th;
 är dödzins tekn Jtem i tessom daghom är got
 blodlat som är sancti vincencii dagh oc än batre
 oppa sancti valentini dagh iohannis et pauli oc
 25 xvi kalendas aprilis oc taa skal man görlika at-
 wakta i huario tyma skipilsin Hwar som sik latir
 a winstre armenom xvii daghin i mard; manad oc
 xi daghin i aprilis manad a then högra armenom
 han skal ey wardha blinder Jtem huilkin som
 32 30 later sik lata iii daghin eller v ythersta i marcio
 han skal alregh fa febres Jtem blodlat är qwämast
 aff attonde kalendas aprilis oc til ythersta kal.

iunii för ty at blodit ökis ta mykit Jtem i blodlate är atwaktande hulkin ty men är warmbir eller kollir oc manans lop

Jn prima v^{ta} x xi xx xxv xxx oc i tessom daghum dughet är blodlat för ty at monge äro 5 döde oppa tessa daghena före blodlath skul oc the gömde ey tyman Jtem i tessom daghum är bäst blodlat swa som är xvi kalendas aprilis för ty at th; är got för ögna sooth Jtem iii idus aprilis före febribus oc andra kropjins siukdoma 10 oc iiii daghin may oc ythersta fore acuta

.xiiii.

Til at bryta stenin i blädronne tak räffua blod 33 oc smör alla hans synor oc stenin skal blotna Jtem tak först hara blod oc gallan mäder oc bränne th; i 15 kol oc stöte th; wel smat oc lat th; i warmt watn oc giff honom driikka iij daga eller iiij til lika Oc wil tu pröffua thetta tha kasta en sten i the samma blandan oc lat liggia i iij näter eller iiij oc ta brister han Jtem om adhran swellir wp tak blodin 20 aff kattin eller oc then sama blodin som är wtlopin aff adhronne oc bint honom til m; rogbrödh och tryst fult m; salt

Jtem til ikthina tak eth först katskin oc bint om oc lat wara ther til th; warder kalt th; 25 drager wt allan werkin

Jtem för alt etir äth pipinellam altid fastande Jtem för snufwo tak äggiaskal som kyklingin 34 är aff kläkter oc slaa th; alt i dupt oc lat swa i ena rör oc bles th; swa wp i näsana 30

Jtem gyter tu ey hollit thit pis ta tak hara
hiärna oc stöt m; win oc drik th; Jtem om nokor
haffuir drukkit etir eller th; som eterlikit är drikke
genstan pipinellam sudhna i reno watne

5

.xv.

Tak ruto oc honagh oc blanda til saman oc
then laghin thu ther wththrykkir honom lath dripa
i öghonin

Jtem til swrblind öghon smör them opta m;
10 räffua isther

Jtem laghin aff malyrtinne blandat m; hon-
agh oc geta mielk takir bort alla wärkia

Jtem tak bukka galla oc dröp innan ögonin
th; samma dughet oc hara gallin

35 15 Jtem til brutit ögha tak blomstret aff agri-
monia oc temprä th; m; huita aff äggit oc smör
om ögath

Jtem om hinnän är a ögano tak ena lif-
wandis swala oc sker aff henne hoffwdit m; eth
20 brutit glas oc lät blodit dripa liffuandis i ögath
aff glasit oc swa lekis th;

Jtem före gamblom ögna wärk taki hwit reent
glas oc stöte th; oc sikte som smästa miöl oc lat
th; i ögath oc wakte ögat för wäder

25 Jtem för rödh öghon oc siwk mal saman
saffran oc t; hwita aff äggit oc trysta th; gönom
eeth linith kläde oc dröpe then laghin i öghonin
bådha om morghonen oc om qwallin

Jtem före blemo som waxir i öghonin gör
30 ploster aff atrament honagh aloe oc hwita aff
äggeno oc bint offwan oppa öghonin

Jtem före mörk ðghon tak rotena aff fenikal 36
oc bladin aff libystikko oc lakin aff eufrasia oc
blanda saman oc gyuth i ðghonin

Jtem före swida i ðgon giuth i ðgonin aloe
oc win oc thz minskar swidan 5

Jtem före kylt oc ðgnablast tak saffran oc
hwita aff äggit oc suäp thz i liin oc legh thz i ðgon

xvi

Myn son thz skal tik witerliket wära at thenna
eptirscriffna script dwger at tw mat triggelika lifftwa 10
om tu wil skoda thenna skipan oc ty scriffuar iak
tik henne at tu skalt ey fafengelika förtära tyth
godz oppa läkiarum

Innan ianuario ta skal tu ey mikít blod lata
vtan haffuir tu tess widertorfft ta maa tu lata 15
tik quarta luna tantum Oc litit fore colera nigra
for ty hon wäxir taa Oc ey skal tyn mater wära 37
offheter taa oc ey affkalir for hiertans wanska oc
för syninne oc blinde som fram gaar aff kyldinne
Oc tha drik klart wiin omätter oc gag ey mikít 20
til basstwo Sciendum est Thz är witande at i
tessom manade tha wäxis allir blodir Oc alle maga
böria ta til at warda fete oc al liffuir warder ta
wanskelikin oc miältin warder ta fuller m; blod
oc ty skal människian haffwa tha lekedom til sin 25
krop Ty tak pollegium ysopum fenicolum stampat
m; wyn thz rensar bryst oc andra siukdoma

In mense februario ta ma tu lata adhror oc
torfft tu wider at lata koppa eller spy som man
pläger kalla rensa magha Oc mat tu ok taka 30
lekedoma eller driikka oc i aldra handa matto ma

38 tu rensa kroppin Jnnan tessom manadenom tha
 ara alla adhror fulla oc ty skal man them rensa
 ingaardena oc olio thren the rensas for en the
 ganga i blomster oc ty ar oc blodin minskande
 5 at ey skula störra sotter ther aff warda Tha mat
 tu badha an waketa tik för th; at tu kyl tik ey
 mikith i watne fore kroppins lätheth skuld tu skalt
 gerna drikka warmt wiin för fleuma Oc aff miödh
 oc molsko ta warda febres

10 IN marcio ta skal tu ekki lata wtan oppa
 sancta gertrude dagh. Oc ey mat tu taka nokra
 lekedoms drikka ta ma tu smöria tik om tu haffuer
 tees widertorfft en ta skal tu ey mikit wiin drikka
 en ta nokit mattelika mik hoppas til gud at th;
 15 flyter ey offmykith offuer skalena En ta skal tu
 39 oc ätha stekt köt temprat m; wiin eller ätykio
 oc th; ey wära mestha heeth aff sik

IN mayo manadhe ar allir bloder i rörilsom
 oc alla adhrona fulla oc ty ma tu lata tik blod
 20 om tu torff wider i hwan stad oc opta laarin om
 tu torff wider oc ther ar at dragha blodit wth för
 ty ath laarin bära allan kroppin Oc ey skal tu
 ätha swina köt oc ey olofflika fiska oc ey rotit köt
 oc drik tiwkt wiin at [thu] warder ey siwker Jtem
 25 atikia ar ta goth Oc tak malirt oc two hona i
 kallo kello watne oc stöt hona m; salt oc äth swa
 hona oc äth ey mikit som ey ar wel tuggat oc
 ey off sent Jtem war ey mikit wreder i thenna
 manadhenom for ty ath ar th; swa ath gallin
 40 30 skadas nokot tha kommer ther rasklika paralisiss
 eptir Jtem tak reent wiin oc geta miölk oc smör

tyn ögon måder oc swa wardher tu heel oc bliffuer
karskyr

Innan iunio manadhe mat tu lata blod badha
adhror oc koppa oc driikka watn oc taka lakedoma
for ty at dies caniculares oc solinna hiti innan 5
augusto - - - Oc [drik] klart wiin eller kellowatn
om morghonin oc äth betidha oc for hitanum tak
marubium oc apium oc stöt oc siwdh m; reno
watn alla m; miölk oc drik fastande Jtem wiin
sudhit m; laurbär drukkit warmt th; rensar brysth 10
oc magha oc litit soffwa arla wp standa th; är
sötast oc helsampt oc ey taka starka driikka och
bastoffwa är ey taa mesta godh

Innan iulio manadhe tha rinna wp dies ca- 41
niculares innan hulkom ther man skal fly miöd 15
oc andra orenlika driikka Oc ther är widertorffte-
likit at taka wmskipthelica lakedoma för ty ath
solin är ta i cancro for ty ath hiernin oc maghin
giffua sik ta rasklika vp oc liffrin altinges oc in-
älfuin oc gallin förwidha sik oc lwngan bebin; 20
oc tha ängslas hiertat oc skal tu tha engaledis
at slaa tik adhro En torff tu endelika wider
blodlath ta lat m; koppom Oc wndirstundom
drik watn oc drik wiin omätter een ey mykit oc
skoda gerna m; tynom öghum som hugnelikit är 29
En engaledis skal haffua kalla bad;stoffwo ath ei
skuli thin hiärne ther mödhas aff offmikith

Innan augusto manadhe tha skal tu ey lata 42
blod oc ey ätha mangskona sodin mat i eno maal-
tydh Oc thaa skal tu rensa thin magha som 30
folk pläger spy Oc ta skal tw komma fran tik
watnith aff blädronne som folk kallar piss Oc ey

offmikit oc drik matthelica oc äth ey ny äple Oc
 äth hardan oost oc flesk aff hema föddom swin-
 om Oc tak rosir oc olio oc blanda saman innan
 i glaskar oc smör ther m̃ tith hoffwd bryst oc
 5 kroppin oc badha ey för heet vthan mattelika
 för ty at temprar tu tik ey aff hitanom ta faar
 hyärnin ena soot oc är wode at han röris til
 menniskiona dödh

- 43 Innan septembri manadhe ära al tingh qwäme-
 10 likin at äta ty at [i] them tymanom ta är al fruct
 moghin oc fulkomlikin bada i fruct oc sädhe
 oc i tessom tyma äre alla lekedoma qwämelike
 kroppenom vtan drikke oc haffuer iak wnder-
 stondit aff allom läkiarum at i tessom manadhe
 15 ta ma man ffa raskelica witha aff mansins adhrom
 oc aff hans watn om han är starkir oc gither
 nokra stund liffuath

Innan octobri manadhe är got sla adhror oc
 swa koppa blod oc take drikke oc andra läke-
 20 doma oc ta skal mannen taka sik til wara at han
 fyller ey qwidin m̃ nokor sudhin ting at han
 faar wämilse aff eller monga handa fructer eller
 at han äter fore fructinna sötma skuld Al tessin
 the skada mykit om the takas girlika oc brad-
 44 25 lika oc aff allom tessom som nw är sakt aff ta
 fördarffuas blädran rasklika oc ther vaxa monga
 sotter aff En läkedomber här til är raphanus
 pipinella ysopus oc synaper i sin mat oc swa skal
 tu liffua helbrygda swa lenge som tu giter

- 30 Innan nouembri manade ta äre alle läke-
 domma nyttoge Oc i tessom manadhe ta ma opta
 slas blod oc skära i kroppenom eller aff kroppenom

som taa torff wider oc alle drikke Oc innan decembri nu nest komande ta giffuas sälan nokra lekedoma for ty at innan them manadhenom ta läkias owarlica al saar for ty at sudhin mater . oc stekter eller smörilse aff mongom rotum eller 5 lagen aff yrtomen takin Oc th; styrkir mikit kroppin Oc i tessom manadhe ta skal gerna hwar menniskia lata sik for th; frost som komber epter i nesta manadhenom

Innan decembri manadh ta skal man ey lata 10 45 adhro oc ey koppa blod for ty at th; är wadelikith at öpna nokra adhro ty at ta är offmykin kyldin ty at swa som i mayo ära alla adhro fulla Swa ära the nu alla wisnade oc blodin mynskader i allom adhromen alt til mard; manad Drik ta 15 gerna wiin oc drik ey ta läkedoma blandadhe eller sudhna En wel ma thu ta bränna oppa kroppenom hol om th; torff wider Oc wel ma tu ta äta th; som stekt är wtan skada

.xvii.

20

Blodlat rensar hugin oc giffuer mynnit oc temprar hyärnan oc wärmir miärkin i benomin oc gör at ätha binder watn aff öghom rensar magan oc hielper at smelta oc bort tagher ledho oc rensar bledro oc gör lätta rösth oc huessir 25 man; syn fortwingar skörliffnat och minskar söpn 46 oc taker bort anxla oc föder goth blodh oc ont taker hon bort oc siwkdom oc giffuer liffsins helbrugdohet

xviii

30

En ma tu märkia at bäststoffuan haffuer xii dygdhe The första är at hon störkir natwrliken

werma i kroppin Annath är at hon hielper til
 ath maghin skal wära starkyr oc mäktogher at
 smalta hwat i han kombir Tridhia at hon gör
 trötte menniskio hwilo Fiärdhe är at swetboronar
 5 ypnas oc wthuidas Fempte är at hon takir borth
 lätilse Siätte är at wärkin linas Siundhe at hon
 lösir inbundit wäder Ottande är at kale lymme
 47 wardhe warme Nyonde at hete lymme wärdha
 kale Tionde är at th̄ som är törth th̄ gör hon
 10 wath Ellopte at hon gör aff wathom tingom tör
 Tolpte at hon styrkir oc saman binder oc törka
 watnfulla sinor

xix.

Galanga galgana är tört oc heth oc är mykit
 15 digdhe rot til mang ting oc hawer mykla dygdher
 Första är at nar man later sik blod oc tuggar
 man henne oc hallir th̄ swa qwart i munnenom
 ta twingar th̄ alt ont blod wtlöpa oc alt goth
 blod ta gömir th̄ quart i kroppenom aff synna
 20 eyghne dygd Annar dygdhin at äthir man hona
 om morghonin ta fördryffuir hon alla onda lukt
 aff tannomen och munnenom oc styrkir tendher
 48 Trydhia är om man tuggar hona m̄ wiin oc
 swälger th̄ nider ta styrkir th̄ maghan oc wärmir
 25 honom Fiärdhe är om man ether hona om morg-
 onin oc hallir hona wnder synne twngo ta wärda
 henna ordh allom teck Fempte är nar man tuggar
 hona m̄ wiin oc smör ther m̄ syna tynninga then
 dagh skal hans hoffwd ey tyngias Siätte är at
 30 nar man tuggar hona oc äter morghon oc qweld
 oc halir hona tuggada i mwnnenom m̄ wiin holga
 quinno han ta kötlika kennir ta taper han alla

syna makt Siwnde är om quinnan haffuer hona
i mwnnenom tuggada m; wiin oc hoffuerar m;
manne om natten hon skal naplika warda haffu-
ande Oc th; skal mannin ey oppebara för quinna
wthän wel löna

5 49

.xx.

Sinciber är heth oc wadh oc hawer tessa
dygder åter man hona om morgenen ta rensar
hon bryst oc görir vth onda we;ko Annor är
om hon wardir ätin om morghonin fastande ta 10
klarar hon öghon oc wtdriffuir onda we;sko Tridia
är at at; hon idkelica ta störkir hon kalan maga
Fiärde är at at; hon m; klara wiin ta driffuir hon
aff bryste alla onda wed;ko oc giffuir lust at äta
Fempte dygd är at ätir man eth stikke om morgh- 15
onen ta smältir t; ten mat som liggir osmältir i
maganum oc körir te materia wt aff maganom
som osmält är

.xxi.

Mwscatum är wat oc het oc haffuir tenna 20
dygd at wardir hon ätin om morghonin th; störkir
hoffwd som är fördarffuath m; ofdrikke oc för
mykin skörliffnath Annar är at ätir man henne
om morgonin m; litit aff salt ta störkir th; hiärtat
som är wordit krankt aff nokrom räddogha eller 25 50
androm krankdom oc körir vt fran hyärtano onda
wed;ko Trydhia är om hon wärdir ätin om morg-
onin ta latir hon ey noka ondhan rök wpga i
hoffwdit vtan driffuir honom bort aff synne makt
Jtem muscata bloma blandat wiin störkir hiärtat 30
hulkit som pröffuat är i monghom them som haffua
warit sargadha

xxii.

Gariofilus är thör oc heeth warde ätne om
 morghonin ta störkis hiärnin oc driffuir onda
 luket fran hoffdeno Annor dygdh är at wardhir
 5 hon tuggat m; wiin taa lättir th; rösth oc aff
 synne maket driffuir th; wt alla onda luct aff
 munnenom

xxiii.

Sinamomum är kanelabark thör oc heetir oc
 10 haffuir the dygd Om han wardir ätin om morg-
 51 onin taa lynar han alla hosto oc störkir brystit
 oc hoffwd oc hyärnan oc öghon wpriptas oc vt-
 draghir alla heso m; synne maket aff halsenom

xxiiii.

15 Cædoara är cedefer heet oc wath oc haffuir
 the dygdh wardir hon ätin tha rensar hon offuir-
 matto wäd;ko aff magha oc bryst oc th; som är
 osmelt i maghanom th; smeltis oc vthdrifs m;
 henna maket

20

xxv.

Piper är thör oc heeth oc haffuir the dygd
 at wardir han ätin ta törkar han mikla wed;ko
 oc draghir fran hiärtano alt ätir oc störkir wel
 maghan vtan öghomen är han skadheliken

25

xxvi

Alleum är klofflök oc är wathir oc hätir oc
 haffuir the dygd ath wardhir han ätin om morg-
 onin taa rensar han bryst oc draghir bort fleuma
 oc törkar ondha wed;ko oc giffuir lusta til mat
 52 30 Än ätir man offmykit aff honum ta skadar han
 öghon Jtem tuggar man hwitlök m; färsko wiin

oc rörir m; fingrin om tändrena taa takir th; bort
 alla lueþh oc rötise m; synne makt aff munnen-
 om oc rensar tannagardin oc stadfestar oc städir
 enga rötise til sik koma

xxvii.

5

Sepa är watir oc heetir oc haffuir the dygd
 at ätir man honom om morghonin m; salt han
 draghir vth alla onda wed;ko oc blöthir brystit
 Jtem siwdir man honom oc ätir swa ta smältir
 th; wel oc the andra materia ta gör hon blöta 10
 oc lätir henne wth Jtem ätir man honom raa
 taa gör th; ondh öghomen

Röd-
lök

xxviii.

Pwrlök är watir oc kalir oc haffuer the dygd
 at wardir han reen giordhir oc skorin i smaa 15
 stikke oc lakt i wiin oc äthir ther aff th; wt- 53
 driffuir allan orenlikhet; blod Jtem th; rensar
 hoffwd om th; wardir raath skorith i ätikio oc
 swa ätit ther aff oc andra siukdoma mäder

xxix.

20

Synapper är watir oc hetir oc haffuir tessa
 makt at wardir [han] ätin m; ätikio ta rensar han
 hoffwd aff synne makt oc gör th; läth Jtem then
 som wardir freneticus th; är galyn oc spyr aff off-
 miklom hoffwdwerk tha skal han taka synap oc 25
 honag oc th; gula aff äggit oc fröt aff grabo som
 hetir artimesia oc th; stöta m; laurbär oc gör
 ther aff eth plasther oc göre luth aff bönonne oc
 malyrtynne oc aff döda nätla som haffwa hwit
 blomsther oc siudhe th; oc twa hoffwdit ther j warmo 30

- 54 oc legge sydan plastrith oppa oc lægghe honom
swa i sǣngh oc thetta skal göras i tre dagha swa
hielper ta gwd

xxx.

- 5 Papauer walmogha ǣr kalt oc wath oc haffuer
the dygd ath wardir thȝ stöth oc giorth aff well-
ingh oc ätit om iii dagha arla thȝ dughir them
mannom som ey gyta soffwid Jtem wardir thȝ
stöt mȝ wiin oc giorth aff eth plaster oc bwndit
10 oppa hoffwdit ta speker thȝ hiärnhwarff oc kombir
hoffwdit til godhan stadga om thȝ wardir gyort
i tre dagha oc thȝ ǣr pröffuat Jtem drikker tu
walmagho frö miölk fastande som en lithen bikara
thȝ skal fördryffua alla kötz lösta wm iii dagha
15 skal han wara quittir · thȝ ǣr pröffuath

xxxi.

- Enula ǣr aland oc haffuir tessa dygd at
55 wardhir hon ätin om morghonin tha helir hon
hiärta rötir Jtem wardir hon skorin i ööl ellir
20 wiin oc swa drukkin thȝ lättir röst oc gör klar
öghon Jtem ätȝ hon opta ta takyr hon borth
allan kötz lusta

xxxii.

- Raphanus mayor pipro rooth ǣr wath oc
25 thör oc haffuer thenna dygd ätir man henne
fastande ta giffuir hon werma oc kastar om kring
alla wetȝko oc smeltir henne oc driffuir wt the
materia aff synne makct Jtem skär man henne
i stikke oc legghir oppa salt oc latir thȝ swa
30 liggia ther til yrthin giffuir wedȝko aff sik oc
sile thȝ watnith gönom eth kläde oc lathir thȝ

swa i ðrat om tree dagha oc tree nættir th; takir
borth alla döffheeth

xxxiii

Raphanus minor haffuer tessa dygder om hon
wardhír átin om morgonin tha gör hon rapa ok 5
wermer bryst ok alla onda wäsko samman dragna
i liiffuit blötir ok wt driffuir henne m; sinne besk-
het Jtem skär man henne i sma stykke ok blandar
m; salt i haffra ok giffuir heste ellir faar ellir
androm diwrom ath áthe there som matka haffua 10
i bukenom tha döð the alle samman ok th; skal
giffuas bade quel ok morgon

märe-
tika

xxxiiii.

Rapula roffua är het ok wat ok haffuir thenne
dygd at at; hon swdin thå blötir hon innen i 15
brysteno the onda wäd;skone som ther är samman
dragen ok körir henne wt m; sinne makt Jtem
wardir henne sodh supit tha helir th; rötilse i
kroppen Ok späkir torre hosto ok helir henne 57
Jtem wardir hon áthin m; olio aff olywe thrä 20
alla androm fitme, tha smältir hon alt th; som
osmält är i maganom ok dragir the materia lätte-
liga wt

Caceus oster är thör ok hardir átir man hon-
om för än annan maat tha hindrer th; smälting 25
i maganom Ok átir man honom áftir mat tha
smältir han mat Jtem átir man blöthin ost för
än annan mat tha köler th; magan ok görs th;
offta tha wexer ther aff febres alt for harde

xxxv.

30

Ova dura th; är hard ág stekt ellir soden
áthin for mat the hindre smältilse ok the warde

ey blöt m; gode olio, an blöt ag are helsosam,
 ok föde mykit ok gör man blöt ag til m; saffran
 58 tha gör thät got blodh ok fagran liith ellir hy

xxxvi.

5 liliū ar thört ok kalt th; kan ey wel smälthe
 sik siälfft thy th; haffuir lille naturliga wäsko
 an wardir th; blandat i nokon mat ellir dryk
 som löser tha hielper hon m;, ällir wardir hon
 blandat m; nokon fitna ok swa nöt tha ma th;
 10 nogit got göre an äta th; eensampt tha ar th;
 osmälteligen mater

xxxvii

Pisa ärt ar thör ok het aff natur ätir man
 them swdne, tha göre the wel at smelta ok wärme
 15 maga, wtan wakte tik wel ath tw äth them ey
 tha tw haffuir nokre saar ellir store bolda for
 thy the öke wärken ok göre ilth i ögonen ok tha
 59 tw mat äthe them tha skalt tw ey äte them fför
 thy the bläse wt liiffuit aff sinom hithe ok giffue
 20 manga harde stinge ok förmener at orenlighetin
 ok wagen skal ey flyte bort aff ögonen

xxxviii.

Canapis ar hamp watir ok hetir sjwd; han ok
 wardir sa äthin tha dragir th; eetir ok orenlighet
 25 fran hiärtheno Jtem take rån hamp ok gnoe
 mellan sina hande ok smörie ther m; huggorms
 bith ok binde offuan wppa saarith ok th; skal
 starkelige wtdraga etridh ok th; märkis nar hiortin
 wardir skutin thå löper han gensten til hampen
 30 ok thagir fröt m; mwnnenom ok läggir i wndena
 ok genstan gar skuthet wt ok swa heles sarit

xxxix.

Rosa är ädla blomstir ok mykit nyttugt ok
haffuir söta lukt ok haffuir thenne dygd, läggir
man aff rosir wider siwk ögon tha thagir th; bort 60
swidan oc swlman ok warda the smorde om man; 5
tynning tha plägir th; minske hwffuit wärksins
stinge aff sinne dyg ok sinne söthe lukt. Jtem
läg et kläde i th; watnith ok bint om hwffuit th;
dragir bort wärken ok giffuir goden sötme Jtem
skär man rosir sma ok syndir oc lägir them i 10
klare honogh tha wardir th; honogh mykit dyr-
ligit ok mykit dwgande til läkedom th; honogh
th; styrker ok ränser ok löser onde wädsko ok
gör honom mindre, Drikis thetta honogh m; kalt
watn tha bindir han Ok drikis han m; warmpt 15
watn tha löser han Jtem tak wel stötte rosir ok
blanda m; soker ok sa hetir th; rose soker ok th;
haffir makt at styrke ok binda ok th; duger for 61
blodhsoth ok for wpkasting ok moth hiärte wärk
som hetir tremor cordis ellir cardiata ellir sincopin 20
Jtem rosir som warda lagde i olio ok hetir siden
rosa olio är til mykit nyttukt hon hielper maga
hornit for mykin hithe om th; wardir smort m;
the olione th; dugir ok moth hwffuit wärk om
then wärk gaar aff hita tha skal ännit smörries m; 25
the olio ok tynningane sammoledis Jtem siwdir
man gröne rosir; i watn widh eld tha dugir th;
watn til alt th; som är forre sakt, th; dugir ok
m; ögna smörilsum Jtem th; dugir ok til fruga-
smörilsum thy at th; thagir bort smitto aff änlite 30
ok gör skinnit twnt ok subtiilt Jtem aff törre
rosir göres maga läkedom Jtem luktin aff törre

- rosir friskir hiärnen ok styrkir honom Jtem siwdir
 62 man rosir i regn watn th; stillir lösn som kombir
 aff hitha Jtem rosa pulwer stillir näse blodh
 Jtem th; samma pulwer törkir rotne wädsko i
 5 tanne gardenom som plägir at röta ok forderua
 tanna rötirna ok th; störker the tänder som löse
 äre i tannegardenom Jtem thetta pulwer blandet
 m; ätikio ok hwhite aff ägget heler swide i ögen
 ok driffuir til rygge wätsko ok blod som flytir
 10 til aadrene i ögomen ok manga adra dygdir aff
 roser rekner mester plinius innan xx sinne bok
 ok capitulo xix Jtem hwar ther spinnil eller etir-
 koppe skadir th; helir rosa Kunor maga ok rönsas
 m; rosa lagh swden m; salt Jtem drikkir man
 15 th; tha dugir th; for skadelik köld innan til i
 63 mannenom ok for blodhsot Jtem läggir man
 salt ok roser stampat samman widh hwnda bith
 tha dugir th; Jtem stamper man roser m; honogh
 ok smör ther ögon m; tha gör th; wel ath see

20

.xl.

- Fiola är ädle blomster ok mykit nyttokt wat
 ok kalt i förste trappo ok är thräskona ok hwar
 there ma kännis aff sino blomster, For thy ath
 sommo äre brune ok somme hwhite ok somma
 25 swarta ok alle haffue the maxan ene makt i läke-
 domum ok hon haffuir gode lukt, wardir hon stöt
 m; wiin ok lagd wppa swlnadh i eno kläde tha
 thagir hon bort allan wärk Jtem wardir henne
 lager lathin i saar thaa driffuir han bort al röt-
 30 ilse aff sareno, ok ther latir hon inthe ont köt
 ellir offuirflödug waxa Jtem warde henne bladh

stötte m; wiin elle m; ätikio ok lagd wppa siwgx
 man; hoffwidh m; kläde tha minsker th; wärkin 64
 Jtem stamper man henne ok läggir widh th; som
 är bränt aff eldh tha dugir th; Jtem hwilkin
 som haffuir tyngilse i sith hwffuit aff öl ellir maat 5
 tha drikke lagh aff fiola, Hon dugir ok for hugh-
 orma etir Jtem stamper man fiola roth m; mirra
 ok siwdir ok läggir widh ögen ther mykit äre
 beet om nattena tha dugir th;. Jtem lät fiola
 widh ätikio stampade th; helir al;skons saaröka 10
 än th; lāx ther offuan wppa Jtem stamper man
 fiola rötir m; ätikio ok läggir widh fothe kyld
 tha dugir th; Jtem drikir man fiolam tha hielper
 th; hethom ok törrom maga Jtem drikir man
 fiola blomstir ellir lagh m; watn tha dugir th; 15
 for lungo ok for haald ellir rijff ther wärkir aff
 heth blodh ok tört 65

xli.

Saluia är adle yrth thak iij bladh ellir iijj
 ok äth them m; salt tha takir th; bort the styngre 20
 som komma aff offuirflödige blode ok andre harde
 wärke, ok skut som offta komma flygande bade
 i sidor ok annen stadh th; betwingar saluia aff
 sinne store makt Jtem wardir hon swden i win
 ok drikir th; om morgonen th; gör man;ins in- 25
 elffue at grönskas ok driffuir bort aff inälwomen
 alle orenlighet Jtem gör man saluia wate m; wiin
 ok ätir hona tha formener hon aff sinne dyg ath
 ey skal waxa skadeligha bulda innan i mannenom,
 thetta siger mester galienus hwi bliffuir mannen 30
 dödir mäden saluia wäxer i yrte garden

Saluia confortat nārws manumque tremores
 Pellit et ope sua febris acuta fugit,
 thenne wersin skule i sa forsta ath saluia hon
 66 gör sinor starka ok gör the hender staduga som
 5 äro skälffuande ok starka, ok aff sinne makt tha
 driffuir hon bort the kaallosot som kallas febris
 acuta

.xlii

Rwta är adle yrt ok haffuir the makt at ätir
 10 man henne om morgonen tha gör hon klar ögon
 ok driffuir bort alt skimbil aff them m; sinne
 makt Jtem rwta äthin aff manne minsker i hon-
 om sköran lusta, ok quinnonne tha ökir hon kär-
 lighin Jtem wardir hon äthin tha lättir hon
 15 twnkt hwffuit ok rönsar hiärnen Jtem ätir man
 henne offta om morgenen, tha formener hon ath
 waxa i mannenom orena spitälska soth, ok hon
 störkir magan om hon ät; offta, ok kombir fran
 quino döt barn ok rönsar matricem aff sinom
 20 siwkdom, Ok then som haffuir harden bwk skal
 drika henne sodh, ok yrterne lägge alt om kring
 67 bwken, hon hielper ok rönsa lungona ok bryst
 aff myklo kallo wäd;sko som somlige haffua aff
 gamble kyld Jtem wardir hon swden m; olio
 25 tha dräper hon matka som pläga wäxa i quiden-
 om än ätir man henne raa tha klarir hon synena
 Jtem wardir henne lager dröpter i näseborre tha
 stillis bloder Hon dugir for alle hande eetir ok
 for alle etirliga diwre bith, ok stöte henne m;
 30 hwitlök ok salt ok notte kärne wel samman ok
 läggia wppa, ok th; samma gör salt ok thiäre om
 th; wardir sammen blandet ok wppa lakt, ok thenne

yrhenne dygd wn[der]stär wel gladen, thy ätir hon
 aff henne för än hon takir ormen ellir basaliskum,
 theta siger mester plinius Jtem dröper man henne
 i näsona tha rönsas hoffuit aff owerflödende wädsko
 som är komen aff kyld Jtem hon hielper brwt- 5
 fallinge, ok henne soodh dugir for tannawärk om
 th; wardir hallit i munnen Ok th; hielper them
 limom som modhstolne äre ellir paralitici, ok th; 68
 ypnar swetboronar som for hade warit lucta, ok
 kommer wt ont wädir aff inelwonom, ok linar 10
 allen wärk innen til Jtem stötis hon m; wiin ok
 rosa watn tha rönsar th; ok läkir swrblind ögon
 ok hanne lukt körir bort aff yrtagardomen orma
 ok paddor som pläga äte saluam, Ok thy plante
 the rwtam wtan kring ath etirfulla madka som 15
 mykit älska saluam skule ey komme til henne

xliii.

Ysopus är godh yrt, ok henne nampn är nogh
 kwnnokt, ok är mykit nyttog om hon wardir
 swden i watn ok swa drukken tha rönsar hon 20
 bryst, ok klarir röst, ok kommer wt kyld aff
 brysteno ok lungone, Om hon siwd; m; torrom
 fikom ok wiin ok giffs drika tha hielper th; magan
 ok allom inelffuom Jtem siwd; hon i watne ok
 wardir bakat m; henne niden til som i wel wndir- 25
 standit ok är tarffteligit, tha dragir th; wt offuir- 69
 flödiga wesko aff matrice ok rönsar henne Jtem
 wardir hon swden ok warm lagh a hoffuit th;
 atirwändir catarrum ok the sot som wardir aff
 ty ath wädskan aff hwffdeno som slar fran hiärn- 30
 anom ok dryper nidh i brystet wppa lungona ok

fyllir henne m; orenlighet ok wndirstundum holar
 th; lungona, ok tha wardir then sot som kallas
 tyssis, ok then som henne faar han giter ikke
 wel aandat ok thetta forsagda wplyfftir spinan i
 5 halþenom ok minskir wärken i hwffuit, thenne yrt
 hon haffuir sina makt i blomstrena ok löweno ok
 ey i rothene ok stiälkanom ok tha hon blomstras
 om sommaren, tha skal hon wp takas ok törkas
 i skugganom, ok ey i solinne

10

xliiii

Petrocilium th; är pädersilia hon är wat ok
 kal hon haffuir th; til dygd at wardir hon athin
 tha löser hon the soth som th; walder ath man
 70 giter ey kastat sith watn fran sik ok gör man
 15 karskan til ath pissa Jtem hon hielper ok them
 som stenin haffua om hon wardir opta athin om
 morgonen m; godo wine tha brytir hon stenen
 Jtem hon hielper allom spítalskom om the äthe
 hona ok minskir orenlighetena i them siwkdomen-
 20 om ok kölr hithan

xlv.

Artimesia hon hetir grabo alla yrte modir
 ok hon haffuir tesse dygder Först är om man
 haffuir ilt i hoffuit aff wärk tha skal man graffue
 25 wp grabo m; rothum ok twa henne wel rena ok
 skäre henne wel sma ok siwde henne i en tima,
 ok sila siden gönom et kläde ok twa sa hoffuit
 m; th; samme sodit th; warmeste han giter tolt
 th; ok swepe siden wel hoffuit m; kläde Ok skal
 30 then siwke lägge sigh i säng ther til han swettis

ok sa dragir bönan alle onda wädsko wt aff
 hoffuedit m; sinne makt ok th; skal göre iij daga 71
 ellir iij Jtem om quine giter ikke föth barn,
 tha skal hon siwde thesse yrt m; atiko, ok sodit
 skal hon drika warmt ok sa skal hon warda slet
 quith Jtem om nakon quine äptir barnbyrd pinas
 ok haffuir wärk widh nafflan ok harde stinge tha
 take thesse yrt ok siwde ok lägge innan eth kläde
 ok binde th; sa warmt wppo nafflan en thima aff
 dagenom tha skal wärken minskas ful raskeligha 10
 Jtem hwkin som thakir tesse yrt ok siwdir henne,
 ok drikir swa henne lagh warman för än honom
 takir skälffue sotthin tha skal th; raskeliga köre
 henne wt aff liiffeno ante m; spyian ellir nidan
 til m; the tiokko pisseno, ok thetta skal drikkis 15
 thre dagha althit warmt

xlvi.

Absintium th; är malyrt wardir hon swden
 m; geta watla, ok drukken om morgenen arla,
 th; rönsar mykit quiden ok wt driffuir alle onda 20
 wädsko aff honom ok skal göres i thre samfasta 72
 daga Jtem hon styrkir magan, ok giffuir lusta
 til ath ätha, ok star mot drikkenskap yktericiam
 th; är gulesot, omskiftir then lith i batre lith
 Jtem blander man stöt saffran m; lagenom aff 25
 malyrtene tha löser th; bulen mielta ok driffuir
 bort then wärk som kommer aff thy wädre som
 är innelykt i maganom ellir inelffuomen ok skurrar
 i tarmomen Jtem then som haffuer flytande öron
 aff wädsko tha dröpe i öronen aff malyrte lagen- 30
 om tha skal th; törka Jtem stöter man malyrt

m; tiwra galla, ok wridir swa gönom eth klāde,
 ok latir swa i ðron tha takir th; bort ðrna sang,
 ok styrkir ok bāthrar hōrslena Jtem henne lager
 m; wiin hielper for hwffuit wārķ som kommer aff
 5 then rōķ som wtgar aff maganom ok wp til hiārnā
 Jtem wardir man bla ellir wārķiande aff slagom,
 thake komin malyrt ok honogh, ok gōre th; som
 73 eeth plaster ok lāgge wppa ok swa skal th; goth
 warda Jtem henne lager drāper ok langa madka
 10 som plāga wāxa i maganom aff somligo wāsko,
 ok aff omogne frukt Jtem drikkir man henne
 lagh tha klarar hon ðgon Jtem latir man then
 lagen i ðgonen tha takir th; bort rwdma ok gōr
 hinnona twanna om th; lāt; opta wti ðgonen Jtem
 15 smōr man bōķir wthen til m; malyrte watn ellir
 klāde ellir annor ting som man wil haffue be-
 waret, tha wete som sakt ār, ok tōrke siden ath
 th; ey mwkne, ellir man lāggir henne i kisto m
 the ting som ey skule skades aff mwk ellir mal
 20 ok thetta sigir mester macer

xlvii.

Vrtica minor th; kalles etirnetla warde the
 sodna m; ātikio wthan salt ok swa ātna tha rōnsa
 the magan aff onda wād;sko, ok drāper sma madka
 25 i maganom ok kōrir them wt aff honom ok āre
 the mykit skadelige om the fa wāxa mange, Ok
 the wexa aff thy ath man ātir omogna frwkt
 Jtem stōtir man thenne nātle m; iister ok th; gula
 74 aff āgget ok blander th; wel til sammen ok gnor
 30 ther m; man; krop i bastowo th; dragir bort allen
 skab ok th; linar kladan ok th; skal gōris i iij
 daga samfelte

xlvi.

Apatica vel urtica är nätla hon är mykit het,
 Stampas hon ok drikis m; wiin th; dwgir for gule-
 sot Jtem netle frö swdit i honagh th; dugir for
 siwkdom i kodda ok th; heler gambla hosto än 5
 th; drikis opta ok wräkir bort kyld aff lungo, ok
 är got for bulen quidh ok för alle tesso är netle
 frö got sudit i honogh, Ok om man drikir grönt
 nätle oos Jtem stamper man salt m; netle bladh
 th; är got for bulda ok ruthen saar ok swa for 10
 tänder ok hunda bith Jtem stampes henne roth
 m; atikio tha dugir th; for kyld innen miete, ok
 for fota kyld, ther m; skapas ok köt ther borto
 är aff benom ok törkir alle skadeliga wesco Jtem
 läggir man netle lööff i neso tha blödir hon Jtem 15
 smör man sik m; netle oos for blod runna tha 75
 stämpner th; Jtem for bulda i riff ok for sido
 wärk ok for byld i lungo är netle frö got stampat
 m; honogh ok smort wppa Jtem fersker netle
 kal wel swdin gör lösn i quidh Jtem netle sodh 20
 gör ath swettes Jtem lagen aff netlom wardir
 han lenge skwalpader i mwnnen tha dugir th;
 for bulen drypil

xlix.

Marrubium th; är blinde nätle henne lager 25
 dugir wel for bryst wärk om han wardir druken,
 ok th; dugir for aanga, ok for hosto Jtem latir
 man honogh til tha rönsar hon saar ok byld
 Jtem drikis henne lager th; är got for sidho wärk
 Jtem blandes henne lagh m; honogh th; dugir 30
 for mörk ögon ok for gula soth

1

Abrotanum är abrot ok är ärligen yrt ok
 wel luktande ok haffuir store krafft, ok är heet
 ok tór i thrídhio trappo ok henne fró är an hetere
 5 ok dugir for allen wärk i bryst ok sinor om man
 76 drikkir th; som abrot siwd; i Jtem stamper man
 abrot rat m; wiin ok drikkir th; [tha dugir] th;
 for allo thy sammo, th; dugir ok for anga ok
 hosto, ok for wärk i länd, Ok th; rönsa nekte
 10 ok hiärthe rötir Jtem lukten aff thy ältir bort
 huggorma ok wär for eetir om th; wardir drukkit
 Jtem är th; got for kaallosot om han drikkir th;
 Drikis th; m; watn swa ok om man smör sik m;
 olio som abrot är swden i Jtem drikkir man th;
 15 opta tha dugir th; for spol orma Jtem siwdir
 man abrot i watn tha dugir th; for örnewärk an
 th; lāx widher .Swa ok om man stamper th; m;
 talgh, ok smör ören m; Jtem abrot stampat m;
 atikio ok drukkit opta dugir them ther mykit
 20 thale i söpne

.li.

Pollegium th; kallas polleyia ok är heet ok
 tórt i thrídie trappo, ätir th; kona m; barne opta
 tha födir hon döt barn Jtem drikis th; m; warmt
 25 wiin tha dragir th; wt th; skin om barnit är i
 77 moder liiffue th; hetir secundina pa lathino ok
 bliffuir th; skinnet lenger jñne i liiffueno an til
 bór tha faar konen ther aff sin dödh ellir myken
 wärk ok siwkdom Jtem stamper man pollegium
 30 m; salt ok honogh tha dugir th; krumpen lidhe-
 motum Jtem stamper man henne m; swre atikio,

ok lätir i then man; nese ther bradeligā wanskas
 aff nogrom siwkdom ellir aff blodhrwnna tha faar
 han bötir Jtem wardir hon stampat sma ok tör
 tha festir hon lösa tanna garda Jtem läx hon
 widh fotha byld tha är hon godh m; lyomum 5
 wälling Jtem twar man sik i henne sodh tha
 dugir th; for klade Jtem drikis hon m; lyomt
 wiin tha dugir hon for hosto, ok sa gör hon
 mykit pissa Jtem wardir henne roth stampat ok
 lagd i swrt wiin elle ätikio tha dugir th; stor- 10
 liga for alle hande bulda Jtem drikir quina
 pollegium m; [win?] the som barn haffuir tha ökir
 hon myölk Jtem stampas th; grönt, ok legx widh
 hunda bith th; dugir ok wel 78

.lii

15

Elentropium sponsa solis venuteria solsequi-
 um th; kallir ringebloma hon är kald ok waat i
 andre trappo wardir henne lager druken tha hielper
 th; for etir som är jñne i liffuena Jtem hon är
 ok godh for hwnda bith ok annor eetirligh bith 20
 om hon wardir stöt ok lagd wppa saarit Jtem
 hon dugir ok for myken hite i maga hornit ok
 för thes forbindelse Jtem hon kommer ok bort
 waartir aff handom ellir annar sta; wppa kroppin
 hwar hon warder drukken ellir plastrat ok swa 25
 wppa lagd

liii

Millefolium är nese gräs wpa swensko ok rö-
 lika wppo dansko wardir th; gräs stöth ok blandat
 m; th; hwite aff äggit ok nokot aff honogh lathet 30
 ther til ok binde wppa saret th; skal rönsa al

orenlighet ok allen wärk tha skal th; blidka Jtem
 wardir th; swdit m; atikio ok bääwergel ok drikket
 tha minskir th; blodhrwnna, ok fröt aff samme
 79 gräse ok sammo ledh blandat ok swdit ok drukkit
 5 warmt tre dagha tha gör ok th; samme

liiii

Plantago är wägebrede a dansko ok groblad
 pa swensko, ok hetir for thy plantago ath hon
 plantir ok gör stadukt th; som är synder brwtet,
 10 hon är kald i förste trappo ok tör i andre hon
 törkir saar ther mykla wäto haffue Ok rönsar
 the rötilse som i saar är wäxit om hon tempras
 m; honogh ok lāx saa wider Jtem siwdir man
 hona m; salt ok atikio tha dugir th; fore mykin
 15 lösn i buken ok kommer ther gryn til tha är th;
 thes bāthre Jtem stamper man henne ok läggir
 widh blodh runna tha stāmpnes han Jtem tempras
 hon m; th; hwite aff āgget tha dugir th; storliga
 wider th; ther brānt är lāx th; ok widh hunde
 20 bith tha dugir ok th; Jtem siwdir man henne
 som kaal ok ātir, tha är th; got for watn soth ok
 for aanga i bryst ok brutfellingom Jtem skwalper
 80 man henna oos i sinom mwn tha dugir th; for
 allom saaroka innen mwnnen Jtem henne lager
 25 är goder for alskons ilt i öron Jtem stamper
 man henne ok läggir wider bulen tannagard ok
 fwlla m; blodh tha dugir th; mykit for tanna wärk
 Jtem drikir man henne tha dugir hon for wärk
 i blādro ok jnnan niwra Jtem annor hetir minne
 30 wāghbrede ellir groblad, ok hon är lāngre ok
 dugir alt th; samme som the andre ok hon är

godh for bulda wider nāso ellir widh ōgon ān
 hon lāx wider Jtem twar inan sin quidh m;
 henne lagh lyomum tha ār th; goth for mykin
 wark i quidh Jtem henne lager drukken āltir
 bort spol orma Jtem stamper man the mindre 5
 wāgh bredhe ellir grobladh m; gammalt swin yster
 tha dugir th; widh harda bulda ok stora ān the
 smōries ther māder Jtem hwar som quartanam
 haffuir drike henne lagh twem sinom for ān hon 81
 takir honom tha faar han bāthre Jtem far man 10
 fotesoth aff mykin gang tha hielper henne lager
 tāmprat m; ātikio Jtem en mester som kalles
 auicenna kom en tidh i moth widh manga kōp-
 manna wagna, ok siden the ware fran honom
 farne tha fan han en orm som war krosader aff 15
 hiwlomen, ok aff hestefotomen, ok tha han krōp
 sargader, fan han et grobladh ok ther aat han
 aff, ok then tidh han hade th; wel twgget, tha
 lāth han th; i sin saar m; mwnnenom ok skredh
 sa i grāsīt hith ok thit ok ward swa heel, thetta 20
 saa mester auicenna ok ward mykit wndrande ok
 sagde tw mā wel hetha grobladh for thy ath th;
 som ār synder slithet ok dōt th; gōr tw frist ok
 liffuendes m; thine makt

.lv.

25

Benedicta swa hetende yrter ār twāfal i kyni
 som ār hwit benedicta ellir rōdh Fōrst ār sigiande
 aff then rōdha benedicta ok aff henne dygdom 82
 wardir hon lagdh i th; ōl som ār forskalad, ok
 tapat haffuir sina makt tha kommer hon th; igen 30
 til godan stadka om hon wardir wel twaghin i

reno watne ok lathet swa i tynnona ok wel spundat
 then dagh ok nat ellir meer Jtem hwar som drikir
 aff thessom drik tha wardir han rödher i them
 thimanom Jtem i hwat hwse ellir kammare hon
 5 är lagd tha ryme alle etirköns madka aff the
 huseno swa brot the fa känne henne lukt Jtem
 hwar som aff henne ätir then dagh skal han ey
 skadas aff paralisi som nomyn

Benedicta alba haffuir thesse dygh at faar
 10 noker febrem acutam ok takir thesse yrt ok twar
 henne ok ätir henne fastande, ok läs iii pater noster
 han skal genstan fa lisa m; gud; hielp Jtem skal
 han liflua aff the soth, tha gar swet aff änliteno
 83 hans honom owitande aff yrtinne dygdh Än är
 15 th; swa at han skal döð tha blekner han ok ingen
 swetter gaar wth, thetta siger mester galienus ok
 bescriffuer thesse dösens tekn th; är th; förste
 döðjins tekn om then siwke taler mykit ok roper
 th; är ont tekn Jtem om han haffuir sin ögon alla
 20 wäga i huseno ok biter läppana a sik är ok ont
 tekn, Jtem om hans näser göris hwassa ok warde
 kaalde framman är ok ont tekn Jtem äre föterne
 kalle ok skinebenin th; är ok döðjins tekn Jtem
 wm äne rudmar bryn falnar winstre öga dragir
 25 sik samman näsa framman hwitnar hakan fallir
 fothen kwlner ok quiden fallir jn til ryggen Jtem
 smör siwgx man; fötir m; fläsk ok kaster for
 hunden, ätir hunden th; tha mone hinom batna
 Jtem tak raaka aff siwgx mans [mun] ok läg a glödh
 84 30 heta än han luktir tha mon han wndan gaa Jtem
 lath syukx man; raaka i watn vm han wppe flythir
 tha döer han Jtem om syukir man swettis opta

i sooth om hofwdh offwan warth th; är goth
 mark Jtem om syukir man wändir sik opta til
 weggianna th; är död; tekn Jtem om syukir man
 haffwir saman falnar nāsar Och lyws öghon, Och
 hola thynninga Och til swoar? warar?, Oc kaal 5
 öron, Och wändir sik opta thith oc hith han mon
 ey wndan ganga. Jtem om man läggir sina händer
 a hofwdh sith Oc draghir sina fötir opta til sik
 th; är goth tekn

.lvi. ¶ Järnyrth

10

Verbena hetir oppa gred;ko gerebotanum allir
 pisterion Oc är thwäggia köns, Oc tho haffwa
 the bodha eena dygdh Drikkir man henne m;
 wiin opta tha hielper hon for gwlo soth Jtem 85
 stampar man hona, oc läggir oppa etirlik bith 15
 tha hielper th; wel Jtem drikkir hon m; wiin om
 iij dagha samfasta tha helir hon wel munsar
 Thetta gör och sielff yrtin om han wardhir swdhin
 fersk och laghin haldin i munnenom Och thette
 rensar oc munnen aff all röttilse, Om man skwalper 20
 thenna fornempda lagh i munnenom Jtem wardhir
 hon stöt färsk oc laghdh a fersk saar tha bindir
 hon them wel samen Jtem wardhir hon takin
 m; wiin tha hielper hon moth alth etir Jtem
 syudhir man thre henna rötir oc swa mang blad 25
 aff henne tha hielper th; them som skielwa hwan
 annan dagh om the drikkir th; Och tho skulu 86
 the th; ware taka ath the skwlu drikkir th; för
 an the kennä nokra kyld Jtem hon hielper oc
 moth quartanam Om man syudhir iiii rötir oc 30
 iij blad Oc drikkir th; Jtem wardir hon latin
 j drik allir sudhin j ööl allir strödh innan gesta-

budhin j bland folkit Tha wordha the alle gladhy
 Jtem bär thw thenne yrt i thinne hand Oc gangir
 til syukan man, Oc spör honom Brodhir hwru
 gaar thik, Swarar tha then sywke wel, tha er th;
 5 helso tekn En swarar han mik gaar ila tha är
 th; ont tekn Jtem görs een krona aff henna oc
 87 sät; oppa the människio hofwdh som hafwir storan
 hofwdh werk tha skal th; genstan blidhkas Jtem
 plinius swa hetande mestare sighir thessa yrth
 10 wara helsama inelfwomen och sidho werk oc bolne
 liffwir oc bryst, oc ptissin oc blodhsoth Jtem tak
 werbenam oc betonicam lika mykyt oc drikke
 th; m; watn, th; sigx ware bestha remedium for
 stenin Jtem galienus sighir at hwlkin som drikkir
 15 henne m; win om morghonin then dagh är han
 frij for morbo caduco Jtem holkin som henne
 drikkir hwar dagh oc läs iij pater noster gudhlika
 88 han skal frelsas a morbo caduco Jtem holkin
 som wil bränna watn aff henne som aff rosir oc
 20 lata th; i eth glas oc göma swa renlika, Oc taki
 swa rent klädhe oc wäte i thi samme watne, oc
 lägge swa oppa saar öghon, tha takir th; bort
 badhe swidhan oc hitan Jtem alle mestara or-
 saka sik at them ey til rakte tymen Ok ey sinne
 25 at scriffwa aff henna dygdh oc krapt Jtem werbena
 wardhir hon blandat m; watne tha ältir hon borth
 flwghur Jtem bär man henne i sinom barm allir
 atir henne tha faar han appetitum

Uerbena lagdh j eeth kar win m; watn oc
 89 30 wth ij liffwandis fiska swa brath som thessin
 yrtin kombir i karit tha wända fiskane wp bukin

oc liggia som the waro dödhe, Oc man ma wita swa om th; är the sanskylegha

.lvii.

FLOS marinus är een yrth oc hon oc henne fröo skal gömas fran alle skild, oc tha dwghir 5 hon til mang thing, Första dygdh är at man skal taka henna blomstir oc swepa i en linin klith oc knyte fore oc late swa syudha i watne ther til at watnith är halfft aff swdhit, oc bewara th; i gen är, Th; sama watn dwghir fore allom syuk- 10 dom innan i kroppenom Jtem syudh henna bladh i klaro hwita win oc thwa ther m; thit anlite 90 oc skeggit oc ögna brana tha skal ey harith aff ganga Th; lathir oc waxa harith i geen som är afflopith Jtem hanna blomstir thört oc giorth 15 aff polfwer bint th; i eno reno klädhe oc häng th; swa oppa thinna höghra sidho oc th; skal göra thik gladhare Jtem gör aff thy asko oc bint innan een grönan linnin klwth wäl renan, oc gno ther m; thina tändher oc är ther madhkir i 20 tha döör han oc helir mwnin aff alle fylsko Jtem tak barkin oc lath i eldin oc tak then rökin innan näsana th; frelsir thik aff cattarro Thenne sooth wardhir tha all wät;kan som hiärnin skäär fran sik nidher i geen som skulle gaa gynom munnen 25 m; spot, allir näsa m; snoor, oc th; gaar alth nidher i brystit oc filler lungo oc andarumit Oc 91 swa wardhir mäniskan thrang brystat oc th; hetir catarrus, oc ther blifwa mange dödhe aff Jtem rotin sudhin i atikio, oc wather m; thina fötir, 30 oc swa skulu the altidh wara helbryghdho Jtem

- pulfwer aff henna blomster giort m; honagh oc
 rughbrödh äth th; oc etir skal thik ey skadha
 Jtem henna bladhd lagdh i säng the frälsa thik
 aff ondom drömmw Jtem badha thik optha m;
 5 henne oc hon skal göma thik wnga, oc gamblan
 skal hon göra wngan, oc hon störmkir lidhina Jtem
 henna bladhd lägh oppa allir widher cancrum oc
 92 swa skal han döo Jtem then matir som wardhir
 ätin m; the skedh som giordh är aff thi thrä
 10 han skal ey skadha Jtem wardhir th; läkt oppa
 thriskollan allir offwir döer i hwseno tha fly all
 etirlik dwyr Oc ey kwnno the ther inne bliffwa
 Jtem läggir thw henne i win tunno tha gömer
 hon winit ath th; wardhir eey swrt oc aff allom
 15 androm osmak Jtem lat thik göra eeth kar aff
 thy oc drik ther aff hwar dagh aff thy wine som
 thw haffwir ther i Oc wakta ath ther är ey nokoth
 innan, th; skal wakta thik fran alle byld, oc alle
 andelike limi skwlu gömas aff syukdom, oc är
 20 nokor byld innan them komen tha skal hon belas
 Jtem wardhir nokor wanmaktoghär aff offmyklom
 98 sweth, tha taki thessin löfwin oc siudhe i watne,
 oc badhe then syuka innan thesso watn oc han
 skal wardha heel, oc än hosta om man haffwir
 25 henne Jtem wexir flos marinus i thinom gard
 tha skwlu alla andra yrtir nesta hennä ökias
 Jtem hafwir thw mist appetitum comedendi tha
 swdh henna bladhd i kälawatne, oc blandha th;
 watn m; wiin oc brith i brödh allir skär oc äth,
 30 oc swa faar thw athir appetitum Jtem siudh
 henna bladhd i starke ätikio, oc sidhan the äro
 sodhin swep them i eno faghro lino klädhe, oc

lāgh th; swa warmt oppa maghan oc th; skal thik
 frālsa aff allom wārk Jtem ār th; swa ath thine 94
 fōtir fwlna aff gutta allir aff nokre andre sak lāt
 syudha henna blad̄h i watne, oc lāgh wl i th;
 warme watin oc lāg swa oppa thrutman, oc swa 5
 lākis th; Jtem wardhīr nokor gallin tha tak henna
 lōff oc blomster een storan hoop, oc syudhe th;
 i watn oc badhy ther i then syuke innan thre
 dagha, oc swa wardhīr han helbrygdhe Jtem for
 wpkastilse tak henna blomsthīr oc stōth th; m; 10
 fenikals lagh oc āth th; oc thu helis Jtem om
 ormbīr ār i manne ālla innan nokrom stad̄h tha
 gōr een rōök aff thesse yrth oc han flyr genstan
 wth han faar kanna rōkin Jtem ār th; swa at
 thu thol nokon offuīr mykyn thōrst aff maghans 15 95
 hita allir aff forbrāndo blodhe som hetir a latino
 colera Tha tak hanna blomstīr oc blad̄h oc syudh
 hanne i kallowatne Oc sila th; sidhan oc gōr th;
 kalt, oc m; thetta watn tha temprā malagrata wiin
 oc drik oc thw wardhīr heel Jtem om nokor 20
 man gitir ey lättelika draghit sin anda til oc
 fraan tha gōri eeld aff flosmarino oc baka brōdh
 m; swrdōgh i the askonne oc āth, oc swa helis th;
 Jtem laggīr thu flos marinus i kisto allir i skaap
 som klādhe ālle bōkiir liggia i tha wār hon them 25
 for moth oc mal

lvijj. ¶ Bristyrth

Pimpinella ār brystyrth, henna roth ār litin
 oc tho mykyt nyttoogh oc godh, hon hielper al- 96
 tidh moth hierta werk om hon wardhīr ātin, Hon 30
 dughīr oc wel driikka arla om morgonnin for

hiartherötirna krankheth skwld om hon wardhir
 swdhin i watn Jtem hon doghir at äta om
 morghonen for blodhrona thy ath hon stempnir
 honom aff sinne eyghne makt Jtem hon dwghir
 5 oc mykyt ath äta om morghonin for watn soth
 for thy ath hon aff sinne dygdh tha thörkar hon
 oc linar Jtem hon dughir oc altidh äta for thörra
 hosto hwlkin som mykyt gör hiärtat oc brystit
 krankt Jtem then som mwannin wätis altidh off-
 10 mykyt, tha thwgge hona oc äti hona gerna arla
 97 Jtem ät; hon arla om morghonin tha thörkar hon
 alla onda wet;ko i brysthe oc wärma i brysteno

.lix.

Betonica är iordhhumble oc är nyttogh roth
 15 oc godh wardhir hon sudhin i wiin th; som got är
 oc drukkin warm för än febres kombir tha drifwir
 hon henne borth aff sinne makt, wardhir hon
 stöth m; wiin oc hwita aff äggit oc laghdh swa
 m; eeth klädhe pa sarith th; helir wndhirlika Jtem
 20 wardhir hon stöth oc laghdh a saar tha stempnir
 blodh Jtem wardhir hon stöth m; wiin oc bundin
 oppa saar tha draghir hon borth all rötilse aff
 sareno oc latir ey annat out waxa Jtem wardhir
 hon sudhin i godhe atikio oc ther m; wäl twaghit
 25 hofwedh ther skal hoffwddhit wäl störkias aff oc
 98 wärkin blidhkas oc hoffwodhit lath wardha Jtem
 hon göör wäl at pissa, Hon framkombir sten i
 blädhro Jtem drixx hon m; honagh oc wiin th;
 hielper for sten draghir hon wth lös ben ther
 30 the wardha hwggin watnsoth oc them som blodh
 sputta Jtem far man saar i ögha aff lagh tha

hielper th; plaster aff henna bladhum görs oc lægx
ther oppa

lx.

Serpentina är mykyt godh oc nöttogh wardhír
hon stöt oc lagdh oppa ormbith tha draghír hon 5
fulkomplika eetrit wth aff sarenó Jtem hwlkin
som bär henna m; sik tha han far nokon wāgh
tha fly ormane alle fran honom som i wāgin āro
Jtem wardhír serpentina sudhin m; wiin oc drukin 99
oc är ormbir i man; lifwe tha wardhír han lös 10
aff hānna dygdb oc kombir honom wth aff liff-
weno Jtem hwlkin som henne drikkir swa sudhena
som nu är sakt är nokot ont saman bundit aff
onde wet;ko allir orenlike inne j lifweno tha skal
th; lösas som opta hāndir i lungonne, oc bindhír 15
henne hwlkin syukdombir som kombir aff affhete
bat;stofwo, oc hetom drykkiom allir aff affhetom
math Aff thessom forsaghdhom teknom är mest
waktande sik for thy ath ther waxir aff een stoor
osighelikin syukdombir, oc stinge kome i sidhona, 20
oc mannin thörkas innan oc wisnar innan til som
eeth thört trā

.lxi. ¶ Sancti iohannis yrth.

100

Centaura är mykyt godh yrth oc stark wardhír
hon sudhin j watn oc drukkin warm tha taker 25
hon bort m; synne makt febres cotidianas Jtem
wardhír hon sudhin m; wiin allir ātikio tha rensar
hon bāter Jtem wardhír hon swdin i watn oc
drikkir th; lyomt tha wpnyar th; inelffwin oc
spekir febres Jtem wardhír hon sudhin i win 30
tha hielper hon for the kalo som kombir m; kild

oc sidhan aptir m̃ hita tha drifw̃ir th̃ henne bort
aff sinne makt Jtem syud; hon m̃ atikio oc drikk
wel warm tha dragh̃ir th̃ borth aff maghanom
alla orenlikheth som mestar plinius sigh̃ir

5

lxii.

Menta är mynta hw̃lkin som hennā drikk̃ir
101 först om morghonin han kan ey wardha drukkin
aff nokrum dryk then daghin Jtem lægg̃ir man
henne i kisto m̃ klādhum tha waktar hon them
10 for mal ath han skal them ey skadha Jtem wardh̃ir
hon sudhin m̃ wiin oc drukkin, tha widherquekir
hon mansins inelffwe, oc wth drifw̃ir aff kroppen-
om alstingis alla orenlikheth Jtem wardh̃ir hon
sudhin m̃ watn, oc latir th̃ standa offw̃ir nattena
15 oc sile th̃ sidhan gynom eeth klādha tha spāk̃ir
th̃ skōran lusta Jtem wardh̃ir hon tuggat om
morghonin tha drifw̃ir hon wth onda lukt aff
munnenom Jtem latir man henne j the myōlk
the man wil gōra oost aff tha warar then ostin
20 lānge orutin

102

lxiiij.

Lactuca är kald aff natw̃r wardh̃ir hon ātin
tha helir th̃ kropsins hita Jtem wardh̃ir hon
ātin tha stempnir hon lösān quidh Jtem hon
25 hielper mykyt them quinnom som giffwa barnom
dia thy ath hon ōkiir miōlk i spina

lxiiij.

Agrimonia är nyttogh wardh̃ir hon sudhin j
atikio tha tak̃ir th̃ borth alla blemor innan j
30 lifweno wm hon drikk warm Jtem wardh̃ir hon

swdhin m; watn oc thwa ther m; then som saar
 ar oc th; skal helas Jtem syudhs hon m; wiin
 tha hielper hon for riff Jtem gör man kaal aff
 henne oc atir tha hielper th; for brist werk

lxv.

5

Crupa th; kallas hwiter sinapper oc ar midhla
 matto heth oc thör hon smältir wel mat Jtem
 wardhir hon atin allir drukkin tha gör hon ath 103
 pissa Jtem ata sma barn henne som haffwa hosto
 tha faa the bötir Jtem wardhir hon blandat m; 10
 honagh tha gör hon faghra hwdh oc takir bort
 smittor aff anlite Jtem wardhir hon stöth m;
 honagh oc lagdh oppa bruttin ben tha draghir hon
 wth benin som äro lös wordhin Jtem wardhir
 hon stöth m; wiin allir hanna frö, tha draghir 15
 th; fra all etirlik bith, Jtem stötir man henne
 m; nöta galla tha takir th; borth swarta flekka,
 Jtem wardhir hon mykit drukkin m; wiin tha
 gör hon manin at han känir ey th; han wardhir
 slaghin Jtem syudhir man thessa yrth allir frö i 20
 math tha faar matin ther aff godhan smak Jtem 104
 hon hielper mykyt them som äro paralitici Oc
 hon rensar blädhrona oc the thingh som ther om
 kringh äro, Biin älskå henne mykit Jtem eeth
 henne napn ar enjimum Jtem wardhir henna 25
 roth stampath sidhan hon ar sudhin oc lagdh
 widher benbruth th; hielper Jtem wardhir hon
 thörkat m; solinne oc atin tha gör hon ath sofwa
 wel oc henna frö th; sama Jtem hwat hon wardhir
 atin allir drukkin tha gör hon lostha til quinnor 30
 En wil thu blandha lactucam m; henne tha wardhir
 hon mykyt helsamara

lxvi

Acetum th; ær ætikia hon ær kald oc thör oc
 106 törkar mykyt oc ær ey nyttogh fleumaticis ællir
 mellancolicis, æn hon ær mykyt nöttoggh them
 5 magha som ær mykyt hetir oc watir, oc hon ær
 skadhugh sinomen oc fordarfwar krapt oc störk
 Jtem hwlkin henne nythiar mykyt tha skadhir
 hon öghonin oc hon ær skadhlikin them som
 stenin hafwir, oc mera skadhar hon quinnom æn
 10 mannom, ær maghin fullir oc kombir ætikia i hon-
 om tha rykkir hon honom saman Jtem læg stekt
 brödh i ætikio, ok tak sidhan th; brödhit oc læg
 oppa syukx man; mun nása oc læpa oc oppa
 pulsinn th; hielper mykit syukom manne Jtem
 15 hon formenar allom boldum at forwidha sik om
 106 hon wardhir oppa laghdh m; wl, oc hon hielper
 for skab Jtem bakar man sin öron m; warme
 ætikio the som ey gita wel hörth oc th; klarar
 hörslina

20

.lxvii.

Bytirum th; ær smor, wardhir th; takit m;
 honagh tha hielper th; them som sputta blodh
 oc them som hafwa bolda i lungunne ællir innan
 oppa riffwin tha hielper th; Jtem th; hielper oc
 25 for eetir th; som ær komit in i liifwit m; mat
 æller dryk Jtem wardhir th; giorth i plaster oc
 lakt oppa orma bith tha hielper th; wel

lxviii.

Agra est sperma ceti thet ær hwals ökö th;
 30 hielper hiernan oc sinomen oc hiærtanom oc störkir
 maghan oc th; störkir mykyt kala lidhi a gamblo

folke om th; giffs them om wintrin Th; bestha 107
 hwals ökō th; är grath,. Oc th; andra är brokoth
 oc th; dughar oc wel Th; thriddia är gwlth oc
 dughir oc wel Än th; ytirsta th; är swart oc th;
 är ey goth som mange hafwa pröfwat 5

.lxix.

Genciana är heeth oc thör Albertus keysare <sup>bagge-
sothe</sup>
 hafdhe thessa yrth til legedom for allom them
 sykdom som her nempnas äpthir Magha wärk,
 magha horn, mieltin, hiärtat, nyurana, fulnadh, 10
 stemno sino dräkt, watn soth, th; hielper oc fore
 brystwerk oc fore dödheliko eethir tha hielper
 th;, Oc aff henne kan ey wardha nokor skadhy,
 wtan hielper allom them som henne rättelika
 nythia Jtem aff hanna roth gör polffwer i enom 15 108
 mortara oc lath ther til got honagh swa mykit
 sidhan ath th; är som een hardhir deggir oc ther
 aff tak swa mykyt som en walnoth är stoor oc äth
 th; om morghonin arla atta dagha ällir xiiii th;
 är mykit got til fornempda stykke mest them som 20
 äro kalle j thera lifwir

lxx

IN nomine ihesu christi amen

Hwar een människia som girnas ath wita
 huru han skal helbrygdho wara i sinom krops 25
 skipilsom Oc faa goth blodh tha styrer sik
 äpthir thy som här äptir standhir Först at han
 hafwi klarth wädhir oc ey stormande, ey mulit,
 ey regnolt äptir sinne makt Idhart brödh skal
 wara ferst m; surdegh oc litit salt een dagh ällir 30 109

- twa gamalt at mesta oc ey heth, oc ey kakwr
 thy at the smälthe seent Jtem drykkin skal wara
 klaar midhilmatto gamal, ey nyth oc ey gamalt,
 Oc altidh skollin i hängia spikan innan th; i
 5 drikkin Jtem matin skal wara wel sudhin, oc
 litit saltir for thi salt dwghir idher ey mykyt
 Jtem idhart köth skal wara kiklinga akirhöns ars
 gamalth kalua köth, lamb kidh, kidhia köth oc
 geltom yxknom, ägh färsk mandolmiölk, oc söpe
 10 aff haffra gryn, ällir aff äggiom, oc enkannelika
 aff th; gula i äggeno oc grönan kaal aff wm-
 skiptelikom yrtom, tettä er idher nyttokt oc ey
 110 hwitan kaal, ey ärtir, ey bönor oc annat skafwil
 wtan görin ther aff sodh, oc flyn alth skafwil
 15 Wtan wndhirstundom tha ätin stekta pärör m;
 fenikals fröð oc anis oc rosiin fykor dogha wäl
 oc flyn hwitan löök oc andra löka, oc swa myölk
 aptir idher math, oc eenkannelika gamblan oost,
 thy ath oostin är ä thes bätre at han är färskire
 20 Jtem hafwin ey manga rätte etc oc klenan math
 skal man först äta, oc swa grofware, Feet rutit
 thörkath oc hart giorth th; dughir idher ey oc
 enkannlika raa fiska m; storo fiel oc aal wtan
 färska fiska m; storo fiel, oc ey skulin i äta them
 25 til mätte, ällir til wämilse oc som idher lystir
 111 best äta tha skolin i aterwenda ath appetitus
 blifwir altidh quar oc tuggin wäl idher math oc
 swälgin ey bradhelika oc drikkin opta oc smaam
 offvir bordh, thy at bättraa är weta matin m;
 30 drykkin än m; rakanom Jtem maltidhin om som-
 arin skal wara större än natwardhin Oc om wintrin
 tha skal middax maltidhen wara mindre än wm

quālin tha skal hon wara stōrre Jtem gōmin
 idher swa fore wādhir om vintrin swa som om
 somarin propter poros apertos Jtem fore mal-
 tidh skolin i fast rōra kroppin oppa idher Ān
 āpter maltidh tha skolin j saktelika ganga, oc swa 5
 hwilas, oc sofwin ey om daghin, oc eenkannelika
 genstan āpter maltidh, oc ār th; swa ath i gitin 112
 th; ey latith fore wana skwld tha hafwin sua
 langa dwalu ath matin kombir nidher i maghan,
 oc th; maghin j wita m; thi ath tha ār spoottit 10
 thunare ān th; ār genstan āptir maltidh Jtem
 werme stoffwa eentidh i manadhenom etc Jtem
 idhkelikit blodhlath skadhar wtan twem sinnom
 om arith som er fōrst om warena, oc fōrst om
 hōstin, En ār th; swa at swa kan hānda ath blodh 15
 skal slaas, tha skal th; gōras m; beskehlikheth aff
 adhromen pa armin āllir saluatellam Jtem huar
 dagh gōrin idhrom quidh gagn oc lōsn, oc kan 113
 th; ey wara a natwrs wegna tha gōrin th; m;
 konst som kallas a latino suppositora, oc the gōras 20
 aff hwite sapo oc hardho flesk, Ellir oc m; yt-
 arsto āndanom aff lyuseno, ellir oc m; honagh
 oc salth lika saman sodhit oc lata th; swa wardha
 hart, oc ther aff maghin i gōra suppositora et
 dicitur a suppono, is, re, oc th; skal gōras swa 25
 lankt som minsta fingrith, oc thiokt āptir idhrom
 eyghnom wilia Jtem flyyn wredhe, langa afwndh,
 och utolomodh wmhuxan, oc quidho tha skolin
 i fly, oc i skulin idher fore see skiālikin hughnadh 114
 quandocumque potestis gaudete semper in domino 30
 jterum dico gaudete

lxxi.

Item aff idhra drykkis lekedoma takin thwem
 sinnom hwar dagh, om quälin siex skedhir ällir
 syu lyomt, oc samuledh innan grynigenne om
 5 morghonin siex skedhir ällir syu oc tha th; är
 smelt tha skolin i taka idhra laxatiua, th; äro
 the läkedoma som lösn plägha göra, oc takin
 them twa tyma m; warmo ööl oc soffwin swa
 äptir twa tyma, oc sidhan skilin idher widhir
 10 sängena mädhän th; wprörer oc swa skolin i fasta
 115 til middagh, oc om een tyma ther äptir tha takin
 een godhan dryk aff sudhnom ärtom oc the skulu
 ey wara skaladha, oc swa skolin hwila idher ena
 stund oc swa skolin i äta welling giordhan aff
 15 watn oc hafra gryn, oc smör oc miölk, oc ii blöth
 äg om quelin maghin i taka äptir idhrom wilia,
 En ther skolin i wakta idher fore at i skulin ey taka
 laxatiuam mananom fullom älla a bla nädhomen

lxxij.

20 Item th; som störkir som hetir confeccio
 confortancia aff henne maghin j taka hwar dag
 swa mykit som i wilin ällir idher thäkkis Thi
 116 ath i kunnen ey ther innan wille fara seen äptir
 vi wikor ther äptir takin annan tyma the sama
 25 laxatiuam som är för sakt aff oc tha skolin i
 älla ledhis swa göra som standir fore scrifwat
 Ey meer i thetta sinne wtan ihesus marie sön
 gömö idhart lifwerne innan ytermere gwdhlikheth
 äwärdelika Amen

30

lxxiij.

Apium a latino th; hetir märke a swensko
 Märke dughir for syuke lifwir, oc draghir fram

necte Jtem merkis fröð gör manne hæfto Galienus
 mestare sighthir at kona the som atir fröð aff merke
 i barnbyrdh tha faar th; barn bulda wtan ieff oc
 fulan saröka Jtem stamper man merke m; hwete
 bröð; krumna oc lægx widhir bwlin ðghon tha 5 117
 dughir th;, oc ar th; got for spina byld oc dywra
 bith an man drikkir th; Jtem atir man opta
 märkis fröð tha faar man atir siin rätte lith hwa
 han tapat haffwir Jtem blandar man märkis oos
 m; watn oc drikkir för an febris taghir han tha 10
 hielper th; Jtem blandar man oc watn m; märkis
 oos tha dughir th; fore löst liiff Jtem stamper
 man feniculum m; merke oc drikkir th; oos tha
 ar th; goth fore bolne liffwir oc mielta Jtem gör
 man plastir aff merke oc th; hwita aff äggeno 15
 tha dughir th; fore bwldha oc saar

lxxiiij.

118

Hwlyrth hon ar thräskona oc alla äro thörra
 j första trappo oc heta i andro hon dughir fore
 änge oc fore hosto oc fore sidho wärk an hon 20
 drikk m; watn, oc fore hwatskyns werk an hon
 stampas oc lægx widhir Jtem wardhir hon stampat
 m; honagh tha helir hon saar oc fyllir Jtem dughir
 hon brotfällingom oc fore mykyn werk i quidh

lxxv.

25

Fenicol ar thyrt i andre trappo henna oos
 oc wiin saman dughir fore alt eetir Jtem fenicole
 roth stampat m; wiin oc osith menkt m; honagh
 th; hielper ðghom aff alth skimbil an the smöras
 ther opta m; Jtem stamper man gröðnt fröð th; 30 119

oos ther komber aff th; dughir widhir allan syuk-
 dom innan ðghon Jtem fenicols oos dräpir orma
 i ðron Jtem fenicols roth sudhin j byugsudhn
 dughir fore syukdom i nyra Jtem drikkir man
 5 fenicolus oc wiin saman blandat th; dughir fore
 throtma limi oc watnsoth oc swa dughir th; oc
 for eetir bith oc fore lungo sooth oc fore syuk
 lifwir, oc giffwir fostir modhir myölk tyl ympn-
 adha Jtem fenicolos roth sudhin i wiin allir
 10 watn oc drukkin är godh for soth i blädro oc
 rensar man; nekte Jtem drikkir man hona m;
 wiin th; hielper for wämilsom Jtem siudhir man
 120 fenicolos roth m; wiin th; dughir fore man; an-
 budh än th; quekis ther m; oc bakas Jtem feni-
 15 colus rooth stampat m; ätikio th; dughir fore hwar-
 kyns byld Jtem dughir fencolum fore sydhowärk
 än man drikkir th; watn som th; syud; i Jtem
 hugorma tha the wardha gamble tha äta the feni-
 colum oc wardha ther aff wnge oc for thy dughir
 20 th; mykt gamblo mannom

.lxxvi.

Celidonia th; är syrgunna allir brenne yrth
 a swensko tha hon star i blomstir tha skal man
 hænna oos syudha i koper kaar widhir litin eldh
 25 alth ther til fradhan är aff oc blande mattelika
 121 honagh m; Smöras opta ther ðghon m; tha
 dughir th; mykt wel fore mörk ðghon Jtem
 stampas henna roth m; ätikio th; dughir fore
 gulu soth, en man drikkir th; widh hwith win
 30 Jtem oc är hon godh for tanna wärck om hon
 stötis oc lägx widhir tanna gardhin Jtem stampar

man hænna blad^h m³ wiin oc läggir widhir nokra
smitto tha gaar hon aff

.lxxvij.

Pastinakka th³ är mora a swensko, henna
rötir oc henna fröð är goth Syudhar man hænna 5
rötir m³ wiin oc litith aff honagh oc drikkir tha
är th³ goth for syukom mielta oc liffwir oc ländha
werk Jtem syudhir man moro i miolk oc ätir
ällir drikkir th³ är got for anga oc lösum bwk
Jtem moro roth hängd om hals är godh for bolna 10 122
kudda Jtem then ther ätir moro ällir bär oppa
sik honom magho ey hugorma skadha Jtem om
man ätir mykyt aff moro tha far man lusta til
quinno Jtem smör man sina tendir m³ moro
roth, tha linas tannawärkir Jtem drikkir man 15
moro oos tha dughir th³ fore scorpionis styong
Jtem stamper man moro oc honagh saman oc
läggir widhir quidh then som dighir är tha dughir
th³ Engin rooth födhir man batre än moro rötir

lxxviiij.

20

Dialtea th³ är wille katosta gres wardhir
henna gres älla blomstir sudhit i watn ällir wiin
tha rensar th³ saar Takir man henna blomstir
oc stampar m³ wiin oc läggir widhir man³ bak-
loth ther wärkir är innan tha hielper th³ Jtem 25 123
syudhir man henna roth oc stampar m³ swina
ister tha hielper th³ for byld, oc sinor oc spränger
hardha bulda om limme quekias opta m³ henna
lyome Jtem syudhir man dialtea rooth m³ wiin
th³ dughir fore blodh sooth, oc kombir wth skin 30

aptir barnbyrdh, dughir fore steen i bláðhroo
 Jtem wardhir dialtea fröð stampat m̃; átikio oc
 oleo tha dughir th̃; for ledhe smitto Jtem syudhir
 man henne m̃; twa dela aff watn oc thridungin
 5 j wiin, th̃; dugher for etir Jtem stamper man
 124 henna sudhna tha fyllir hoon gamul saar om hon
 wardhir opta alagdh, oc swa blötir hon harth oc
 linar stint Jtem syudhir man henna bladhd innar
 olio tha dughir th̃; widher lakt alskons etirbith
 10 oc for th̃; som bränt är

lxxix.

Cerefolium th̃; är kirfwil han är mykyt hetir
 oc thör, Drikkir man kirwil m̃; wiin tha dughir
 th̃; for sidhowärk Jtem stamper man kirwil m̃;
 15 starke átikio oc drikkir tha dughir th̃; for spol-
 orma Jtem drikkir man hona m̃; wiin tha gör
 hon ath pissa oc rensar quinno sykdom Jtem
 125 blandar man saman nyt wax oc gamalt ister oc
 kirfwil, th̃; dughir fore bulin öron oc alskons
 20 bulda om th̃; lägx opta widher Jtem átir man
 henne m̃; átikio tha dughir th̃; fore lösom quidh
 oc wämilse Jtem ganghir barna halsben aff lidhi
 tha skal hoffwodhit opta twas m̃; kirwil liomin
 oc bindas til thynning, oc swa til annat th̃; som
 25 widhir thorftelikit är

lxxx.

Caulis romana han helir grönt saar oc gamul
 oc tho blandas th̃; m̃; átikio oc lat̃; j man skal
 126 twa hona m̃; rinnande watn allir liomt wiin, oc
 30 läggia hona widir raa oc stampadha tysswar om

daghin kaal dughir fore wärk i sinor hwar som
 hanna warma oos takir wel opta Jtem wardha
 barn opta twaghin m; henna oos tha dughir th;
 mykit til thera helso Jtem ätir man idhkelika
 grönan kaal th; skärir mykyt öghon, oc giffwir 5
 quinno myölk, oc reensar thera blodhrona, oc
 smältir math i magha Jtem wardhír han mykyt
 sudhin tha bindhír han quidh oc wardhír han
 lithit sudhin tha gör han lösn oc är han godher
 for bulin mielta oc kombir wth döth barn Jtem 10 127
 syud; han i gamalt wiin oc stampas oc lät; withír
 olio aff rosir tha dughir th; them som hafwa
 febres En man läggir th; a magha allir a nokon
 anan lim ther wärma haffwir Jtem stampas han
 m; alwn wth skorith oc ätikio saman welle oc 15
 länge th; är goth for liikwårdhningh oc flere andra
 smittor än the smöras ther m; opta, th; dughir
 oc them ther haar aff fallir oc for bolna kudda
 oc mangskins sykdom innan man; ambudh, oc
 mera än ther stampas sudhna bönor widh Jtem 20 128
 stampas kals aska m; gamalt istir tha dughir thet
 for gambloom sidhowärk oc laar wärk Jtem stampas
 hans fröo m; ätikio oc drixx tha kombir th;
 wth ondha orma aff man; quidh Jtem brännir
 man thörre kaal rötir til asko, oc wardhír hon 25
 bläst oppa drypil tha dughir th; Jtem krosa
 grönan kaal mellan thina [tänder] oc swälgh osith
 in j thik th; hielper fore hese röst Jtem kaals
 oos giutt j man; nesa th; rensar man; hofwdh
 Jtem ätir man raan kaal tha wardhír man seent 30
 drukkin

129

.lxxxii.

Malua är salyrth allir katosta gres wardhir
 hon takin swa som kaal tha lösir hon bundhin
 quidh oc dughir for steen j bladhro Jtem stampar
 5 man hona m; pilalöff tha helar hon blodhugh saar
 Jtem wardhir hon stampat m; gamalth istir tha
 dughir hon fore th; ther bruttit är Jtem latir
 man henna roth stampadha widhir tanna wärk
 tha hielper th; Jtem then ther wardhir bistungen
 10 stampe thessa sama yrth m; olio oc smöri sik
 ther m; tha dughir th; oc gör ath anor bij stinga
 ey han Jtem siudhir man henna blad m; olio
 130 tha dughir th; fore th; som bränt är Swa hielper
 th; oc quinno mykit storlika badhe fore oc bak
 15 fore blodhrona

lxxxij.

ber-
tram

Piretrum th; är thört i fiärdha trappo stötir
 man hona oc läggir widhir tannagardh i sinom
 mwn tha dughir th; fore tanawärk Jtem stampas
 20 hon m; ätikio oc skwalpas i mwnnenom tha dughir
 th; fore nidhir fallin drypil oc allan saröka i
 munne kan skadha Jtem latir man ther til hon-
 agh tha dughir th; brothfällingom Jtem smör
 man sik m; olio ther piretrum siud; i för än
 25 febres taka man tha dughir th; Swa oc fore
 niura sykdom oc them ther sinor gitir ej rörth
 131 alla limi än the wardha smordha m; tessom smör-
 ilsom och the smyrlse dogha oc til ath sweth
 faa m; them oc for alla limi som sykdombir är
 30 j, oc rensar strupa

lxxxiiij.

Origanus th; är konungir, han är hetir oc
 thör i tredia trappo, Syud; han m; wiin oc drixx
 th; wiin opta tha är th; helsambir drikkir Jtem
 blandar man nionda loth wiin oc atta dela watn 5
 oc drikkir hona sa ther m; tha dughir th; for
 alskons etir oc watn soth Jtem wardhir hon
 stampath som dupt m; honagh tha dughir hon
 fore hosto oc hielper fore gula soot Jtem stamper 132
 man hona oc drikkir henna oos tha dughir th; 10
 fore bolna querka Jtem tughir man henna mellan
 sinna tanna tha dughir th; for tanna wärk Jtem
 henna oos drukkit dughir for spolorma oc skärir
 øghon

lxxxiiij.

15

Nitrum är ena handa steen wardhir han sma
 stampadhir oc takin i dryk allir math tha gör
 han lösn Jtem wardhir th; blandat j watn oc m; thy
 watne twas man; haar tha wardhir th; fagbirth
 Jtem smörs man; [likame] m; thi för än febris 20
 kombir tha dughir th; wel, oc th; draghir mykyn
 swet wth oc th; dughir oc fore øghon Jtem blandas
 th; m; atikio, oc lat; j man; öron tha thörkar th; 133
 blemo j them oc takir borth sang aff them

Sal-
peter

lxxxv

25

Fvms terre th; kallas bukarfwe hetir i förste
 trappo oc thör j andre trappo, th; störkir magha
 oc dughir fore siukdom i lifwir oc wardhir hanna
 oos rat drukkit th; rensar lykaman aff skab oc
 blemor Jtem hon rensar oc ambudh aff mykle 30

wesko, oc gör skärth blodh Jtem wardhír hon
 ydhkelika m; watn drukkin tha brytir th; stenin
 i bládhro oc kōris wth m; pisseno Jtem en-
 sambír laghrin raa takin i drik hielper them som
 5 haffwa watn soth

134

lxxxvi

Anetum th; ár dil hon ár heth och thör i
 andhre trappo drykkir fostir modhír henna oos
 tha faar hon mykla myölk, th; ár oc goth them
 10 ther ylt hafwa i magha Jtem stamper man dil,
 oc drikkir henna oos tha hielper th; them som
 ylth haffwa j quidhin, oc gör math wál ath smáltha
 Jtem thörkar man dil; frö oc stamper smath th;
 hielper fore drypil án th; widhír lágx Jtem thörkar
 15 man dil; roth oc stamper tha dughír th; widhír
 döth kōth i saar Jtem stampar man dil; fröð
 tha dughír the lukt ther aff gaar fore hikkan, oc
 tho skal th; wál thörkas oc opta luktas Jtem
 135 stampar man dil; rötir oc läggir widhír öghon
 20 th; dughír fore mykyn hita innan öghon Jtem
 siudhír man dil; blomstir innan olio tha dughír
 th; fore th; kōth nidhan waxir i man; anda allir
 bakloth oc th; dughír mest them syukdom ther
 man faar aff kyld, oc th; ár oc goth for hofwdh
 25 wärk oc sino sprang

lxxxvii.

Boragini ár ankyns kaal oc ár hetir oc thör
 innan första trappo, hon hielper them ther hiarta
 wärk hafwir Jtem later man ther til wiin oc
 30 drykkir tha gör th; man gladhan Jtem wardhír

hon sudhin j honagh oc sokir oc drukkin tha 136
 hielper th; fore ilth innan brysth allir lungu oc
 strupa oc alt th; skadhliket ar

lxxxviiij.

Coriandrum ar kalt oc thorth stamper man 5
 th; m; wiin allir atikio oc drikkir th; tha for-
 drifwir th; spolorma Jtem stamper man th; m;
 honagh oc thör winbär tha hielper th; for mang-
 skons byld an th; lägx widhär oc mest widhär
 bolna kodda Jtem drikker man hænna fröð m; 10
 watn tha dughär [th;] fore lösn Jtem blandar man
 henna oos m; quinno miölk oc läggir a blemo
 tha dughär th; Jtem ätir man thry korn aff kori-
 andro för an febris kombir huar thridthia dagh
 tha faar han bätra Jtem hwar hona ätir idh- 15 187
 kelika honom skal forga mangsköns syukdombir

lxxxix.

Ligustrum heth oc thör i tredia trappo hænna
 makt ar mest innan rotinne oc innan fröth then
 ther hafwir bulin magha tha drykke hona m; 20
 wiin tha hielper th;, hon smeltir oc math innan
 magha oc hielper alth th; som ar innan til for
 allan syukdom oc thessa lund rensar hon oc
 quinnor aff thera orenlik thing nidhan til oc tho
 framan til 25

xc.

Narstucium th; ar krasse oc ar hetir oc thör
 i fiärdha trappo, th; bindhär lusta til quinno Jtem
 stampas krasse m; syro oc lägx widhär boldha
 tha draghär th; wth war, oc minskar wärk Jtem 30 138

crassa oos festir haar ath th; ey aff falle oc är
 goth for tanna wärk Jtem crassa frö är än starkare
 än yrtin är sielff Jtem crasse wraker wth döth
 barn aff modhir oc orma aff man; quidh Jtem
 5 stamper man crassa fröð m; wiin oc drikkir thet
 dughir for eetir Jtem faa oc orma lukt aff bränd-
 om krassa tha flya the Jtem stampas krasse m;
 atikio oc läg x widhir larwärc th; dughir Jtem
 stampadhir krasse m; gasa ystir är goth for sar-
 10 öka i hofwodh allir kladha Jtem siudhir man
 krassa allir hans fröð oc drikkir th; dughir til
 lösn Jtem stamper man krassa fröð m; honagh
 th; spekir hosto

139

xci

15 Lappacium th; är skrappa hon är fyra köns
 oc alla haffwa the maxan ena digdh oc sama makt
 oc alla äro the heta oc thörre the styrkia magha
 the göra räpta oc wth drifwa onth wadhir aff
 magha Jtem atir man skrappo blad i kaal tha
 20 bindhir th; quidh Jtem bakir sik man m; henna
 oos tha flyr aff honom skorffwir oc skabbir Jtem
 om man skwalper hanna oos i synnom mun lyomt
 tha dughir th; for drypil oc for tanna wärk Jtem
 drikkir man skrappo oos th; dughir fore blodsot
 25 Jtem siudher man skrappo röttir m; watn allir
 wiin oc drikker th; wrakir stenin aff bladrone oc
 är got for gule soth

140

xcij

Bvglosa th; är thör skrappa allir yxna tungha
 30 hon är them godh ther mykyt hete äro oc thörro
 oc fore hiarta wärk, hon draghir oc fran lungo

alt th; henne skadhelikít ár, om hon wardhír
 drukkin Jtem drikkír man henna oos allír th;
 wiin hon syud; innan th; gör hiartono goth am-
 minilse Jtem wardhír hon ther strödh som folk
 drikkír tha wardhír folkith glath 5

xciiij.

Camomilla th; ár commilla bloma hon ár heth
 oc thör innan första trappo, drixx hon m; wiin
 tha brytir hon stenin i bladhro oc gör ath pissa,
 oc kombir wth döth barn aff modhír lifwe Jtem 10
 stampas hon oc lägxx widhír fwl saar th; dughír 141
 wel Jtem hon dughír oc fore krankt hofwdh om
 hon wardhír färsk sudhin i olio oc smör hofwdhit
 m;, Ár hon ey färsk tha skal hon innan atikio
 siudhas oc hofwdh ther m; twas oc ängin annor 15
 smörilse äro bätre widh hofwodh

xciiij.

Cedula th; ár syra hon ár kaal oc thör innan
 thridhia trappo hon ár godh for mathledho oc
 ältir borth thän illa eeldh, oc hielper oc thy ther 20
 bränt ár Jtem latír man henna oos innan man;
 öghon thaa gör th; klaar öghun Jtem lat; hon
 oc innan öron tha gör hon wäl at höra

xcv ¶ Stephans yrth allír odyrt

Cicuta th; ár odhyrth oc hon ár storlika kaald 25
 hwar som hona drikkír tha ma han döð aff henna 142
 eetir oc hwar som dör aff these yrth hans hofwdh
 ár smittokt hwar som faar skadha aff these yrth
 drikke genstan lyomt wiin th; hielper wel Jtem

stampas henna blad oc lägx widhír anlíte allir
smörías ðghon m; henna oos th; dughír fore syuk
ðghon oc mörk Jtem smör möð sina spina m;
henna oos tha stinnas the oc standha fwlle Jtem
5 stampas hon oc lägx a män; ambudh th; fortakír
köt; lusta til quinno oc forkombír then sádh ther
148 barn skal födhas aff Jtem stampas hon oc wardhír
widhír lagdh th; dughír for alskons hita oc án
widhír fota soth

10

xcvi. hwslögh

Barba jowis ár säfylla och haffwír the sama
kraptir oc ár then sama köns oc hetír huslök oc
dughír ey storth mindhra fore them ther sagdh
áro henna oos dughír oc ðghon them ther saman
15 áro grohin aff gundh

xcvij

Elleborus ár heth oc thör innan thridia trappo
oc ár twäkyns hwith oc swarth, the hwita hafwír
storlika natwr holka lund th; widhír lägx tha
144 20 kombír th; wth döth barn, oc hald; hon til nása
thá gör hon nyusa, oc the nyusanen takir borth
siukdom aff hofwodh Jtem lat; hon til ðghona
smörilse th; dughír Jtem stampas hon oc lat; i
gröth oc kastas for mis tha döð the ther aff
25 Jtem stampas hon m; söte myölk tha dräper th;
flughur Jtem gifs hon innan spy dryk tha draghír
hon wth ondan sleem oc wräkír borth storan
siukdom oc gamblan, och dughír fore gäldh aff ont
blodh kombír, hon dughír oc fore brotfellingom,
30 oc fore watnsoth oc likwerdhin sooth, oc fore

fota sykdom, oc fore skiälfwosooth oc fore ilom 145
sykdom i magha, oc fore larwärc oc fore gamble-
hosto, oc fore quartanam, oc fore ridhn som mang
aar hafwer wärit, hwa som wil hafwe thesse yrth
til lekedoma han skal hona syu dagha til forena 5
alstingx til reda oc temprä, oc thän apton ey
äta ther han hona taka wil om morghonin, oc
skal tha wädhir skärt wara, oc ey stort wädhir
wara wtan warmt En holkin som thetta glömir
han faar mangsköns pyno oc wanlika dödhin, thenna 10
yrth skal j gröth takas ther förra är giordhir ällir
innan wällingh, oc tha skadar hon ey, han skal 146
ey gamalt folk taka, oc ey barn, oc ey the ther
blöto äro i sik äller räddhe oc ey the ther quinno
hiärta hafwa the andra elleborus hon är swart 15
hon är ey swa kräptugh oc ey swa wädhelik, hon
skal ok y welling syudha oc swa innan läkedom
takis ällir innan äggia bloma oc swa hielper hon
them som witlöse äro, oc fore fota sykdom, oc
fore watnsoth, oc them dughir hon som ey for- 20
magha sina limi röra, oc fore mangskyns syk-
dom är hon godh om hon drikk Jtem stampas
hon m; byugmiöl tha dughir hon fore the byldh
aff watn soth wädhir Jtem lägx hon fore nidhan
til tha rensar th; quinno blodhruna oc kombir 25
fram döth barn Jtem lägx hon i twa dagha i döfft
öra oc takx sydhan borth tha hielper th; wel 147

xcviij

Anisium th; är aniis oc är het oc thörth
innan thridhia trappo hon lösir ondhan blest 30
innan magha, oc dughir fore sykdom mielta oc

lifwír oc ökir quínno myolk, oc wekkír lustha til
 quinnor, th; gör ath swettas, oc háfto innan qwid
 Jtem gaar brándhír anisa rökír innan man; nása
 tha dughír th; fore hofwdh wärk Jtem stamper
 5 man aniis m; olio oc latir innan öron tha dughír
 th; wel for öra wärk

xcix.

Cobeba är temprat mellan het oc kalth th;
 gör man; hwgh gladhan oc gifwír godha lukt
 10 badhe aff man; mwn oc magha oc dughír fore
 mykyn lösn oc är goth widhír alth th; innan
 lykamanom bundhit är oc draghír fram näcte oc
 148 brytír sten innan nyura

C.

15 Allumen th; är alun oc är heth oc thör innan
 fiärdhe trappo, th; rensar öghon oc skärir syn
 oc nöttir wp yfwírmatis köth i man; bra allír
 andhrom limum oc menar wnde oc al saar ath
 widhas Alun temprat med honagh oc átikio festir
 20 lösa tendhír oc helir bulna tannagardha Jtem
 alun helir blemo oc skab än the thwas innan
 th; watn ther alun är innan smelt Jtem alun
 temprat m; átikio oc cassia ene yrt tha helir th;
 een saröka ther hetir farfa

25

ci

Ciminum th; är thyd; komin oc är heth oc
 thör innan thridhia trappo th; lösir ont wädhír
 oc blest innan magha oc th; dughír fore kyld
 innan lifwír wardhír th; m; átikio stampat tha

dughir th; for mykle lösn Jtem drikkir man th; 149
 wiin allir watn hon syud; i, thå lösir th; angit
 oc swa dughir th; oc fore orm; styongh Jtem
 wardhir hon blandat m; gamble olio thå dughir
 th; fore blodhruna oc formenar lusta til quinnor 5
 Jtem wardhir hon stampat m; bönum oc honagh
 thå dughir th; fore bolna codda Jtem atir man
 th; optalika tha hielper th; fore blekom lith

cij.

Cardamomum ar twa kyns eeth thera ar störra 10
 oc th; andra mindre oc thön äro badhir thör innan
 förste trappo, th; större ar mindhra heet oc luktar
 batre th; störkir magha oc smeltir math i honom

ciij.

Liquiriza th; ar likrid; a heth oc wath oc haffwir 15
 innan sik nokon syn sötma Th; ar goth for hosto oc 150
 watir man; bryst strupa oc lungu, oc thet minskar
 thörst oc [dugher for alt th;] man skal sin andha
 m; dragha

ciiiij.

20

Crocus th; ar safran th; ar hith oc thört
 innan förste trappo, th; forkombir sykdom innan
 magha, tho gör th; hofwdhit thunkt oc ath sofwa
 th; helir sara inelfwir oc minskar lösn innan buk

cv.

25

Camphora ar eenkyns ther rindhir aff trä
 ther waxa oppe i bärghomen innan india, oc th;
 ar kalt oc thörth innan thridia trappo, th; störkir
 man; with oc the främsto limi oc minskar thera
 wärk, henna lukt fortakir quinno lusta 30

cvi.

Mirra är heth och thörth innan andre trappo,
 th; är goth fore spolorma oc kombir wth döth
 barn Jtem latir man mera än böno i man; drik
 151 5 tha dughir th; fore langhe hosto oc krank andha
 fang oc fore sidho wärk oc innan bristh oc fore
 lösn oc än man; inelfwe äro wordhin saar Jtem
 halir man mirram wndhir sinne twngo, och swälghir
 th; nidhir tha th; rindir oc wätir tha linar th;
 10 thunghe röst oc gör hona skära Jtem takir man
 ey mere än ena böno för än febres koma tha
 dughir th; mikit honom som them haffwir Jtem
 stampas mirra m; wiin oc twäs ther hofwdh innan
 tha dughir th; for hofwdh wärk Jtem wardhir
 15 mirra blandat widh öghna smörilse tha gör hon
 skärä syn oc rensar saar oc linar hwassan bruna

cvij.

Thus är rökilse th; är heth oc thörth innan
 andre trappo Stampar man rökilse m; glar allir
 152 20 m; lyome quinno myölk tha skärir th; öghon
 Jtem temprar man rökilse m; atikio oc miölk
 tha helir th; grön saar Jtem stampas rökilse m;
 gasa ister, allir wadhra talgh til saman tha dughir
 th; them mykyt ther brände äro och elin hafwir
 25 skath Jtem stampar man th; m; lyome wiin oc
 latir i öra th; thå dughir th; for örna wärk Jtem
 stampar man th; m; wiin allir atikio oc drikkir
 th; thå dughir th; fore blodhsoth Jtem stampas
 th; m; quinno myölk oc lägx a bulda ther nidhan
 30 a man; lim äro thå dughir th; Jtem stampas
 th; m; oloe oc th; hwita aff aggith swa ath th;

wardhír starkt, oc lágx widhír benbrut, allír oc
 the saar ther mykit blöðha oc bindhír widhír oc 153
 lösir ey fran för an man weth ath th; ár saman
 grohit oc lágghír atír widhír then sama lake-
 domin wel opta ther til th; wardhír heelth Jtem 5
 rökilse ár goth for blodhruna oc störkir aaminn-
 ilse m; sin dón Jtem hwar som atír th; m; ene
 yrth som hetír origanus han ma wpsputta allan
 sykdom aff hofwdhit oc th; sama [lätter] thwnghan
 aff henna sykdom 10

cvijj

Amigdola th; ár mandolkiärna the äro hete oc
 thörre i andhre trappo the äro godhe for mielta
 oc syuke lifwír the rensa oc bristh Jtem drikkír
 man them [m;] mynto, th; häptír blodhruna Jtem 15 154
 the olia aff them görs hon dughír fore th; sama
 Jtem blandar man the olio m; honagh th; dughír
 fore mielta Jtem drikkír man th; ther the stampas
 m; tha dughír th; fore hosto oc brytír steen i bládhro

cix.

20

Bacca th; ár laurber the äro heth oc thör
 innan andre trappo the dugha widhír syuka lifwír,
 oc magha, oc störkir them oc lösir byldh oc gör
 ath pissa Jtem gör man plastír aff them tha
 dughír th; före öghna byld 25

cx.

Flos eris th; ár koperröök th; ár heth oc
 thört i fiärdha trappo th; nötír döt köth th; klarar
 öghonin oc forkombír eeth köth ther waxir i man; 155

ændha allir bakluth oc i man; nāsā om th; tempras
m; wiin Jtem tempras han m; honagh, oc smör
goma m; tha forkombir th; fylska som a dripil
faldir oc i mun samuledhis

5

cxi.

Es ustum th; är spenst grönt th; är heth oc
thörth i tridhia trappo th; rensar saar oc skärir
öghon, oc forkombir döth köth i saar wardhír
th; twaghit tha är th; nyttelikith man; natur
10 badhe barnom oc quinnom oc them mannom som
ey wilia kona hafwa

cxij. ¶ Contra dolores capitis

Fore hofwdh wärk skal man taka abroth oc
156 malyrth oc syudha th; innan starke oc wäte ther m;
15 hofwdhit apton oc morghon Jtem [lägh] pollegium
innan olio oc wridh oppo ännit a them syuka
oc thyninga Jtem lägh saman malyrta rooth
och widhe löff oc th; hwita aff äggit oc gör ther
aff plastir oc bint widhír hofwodh Jtem twa hofwdh
20 m; salth oc suro wine Jtem tak widhelöðff oc
syudh th; stampat innan wine allir ölö. allir watn
oc twa hofwdh ther m; innan nio dagha th; faar
dugha Jtem tak rutam oc stampa innan skäre
olio, oc stryk th; om enne, th; takir wärk aff
157 25 hofwdhe oc är got widhír öghon th; är opta
pröfwat Jtem ferskir pors oc stampadhír wel oc
blandadhír m; swrth wiin th; är goth twa hofwdh i

cxiiij. ¶ contra infirmitates oculorum

Fore byld oc blodh innan öghon skal man
30 taka arfwa oc th; hwita aff äggit oc stampa th;

samman oc læggia a ðghon Jtem fore kladha oc
 blemo oc til mörk ðghon skal man taka färst
 wax oc rutam oc komyn oc th; hwita aff äggit
 oc wridha gynom een linnen kluth oc lata i ðghon
 Jtem fore rödh ðghon oc sara braa skal man taka 5
 saffran oc hwita aff äggit oc stampa saman oc 158
 wridha gynom klädhe oc lat i ðghon badhe apton
 oc morghon Jtem fore blemo i ðghom skal man
 taka atrament oc honagh oc aloe oc th; hwita
 aff äggit oc göre aff plastir oc læggia a ðghon, oc 10
 sidhan warmt wax ofwan aa Jtem til ath skära
 ðghon skal man taka feniculi roth oc libirstikko
 löff Jtem fore skimbil thå th; först kombir innan
 ðghon tha lath i sokir Jtem fore byld oc bläst
 innan ðghon skal man taka saffran oc th; hwita 15
 aff äggit oc salso gres oc stampaha alth saman oc
 göra aff plastir wth i een linno kluth oc læggia
 swå offwir ðghon Jtem fore gamal wärk i ðghon
 skal man taka reent glas oc stöta oc sikta th; 159
 mellan ther til ath th; wardhir småth som eeth 20
 myöl, oc sidhan göre th; swå klart ath ther är
 enkte i gen wtan duptit, oc lathe th; idhkelike
 innan ðghomin om three dagha oc göme sik fore
 wädhir thå dughir th;. Jtem än ðghon rinna tha
 tak twa skedhir ruto lagh oc ena aff honagh oc 25
 blandha saman oc lath innan ðghon Jtem fore
 swrblind ðghon Smör them m; räfwä istir idhke-
 lika Jtem läghin aff hwidhe lööf oc feniculum
 iämpst saman lat innan eeth glas oc thörka i sool
 oc stryk oppa m; ööl Jtem widhir ðgha som 30
 slaghit är til blod; thå stampa agrimoniam m; th; 160
 hwita aff ägeno oc lägh widhir wtan oppa ðghat

Jtem widhír th; som rwnnith är a ðghon thå tak
 swalu quika oc skär aff hofwdh m; glasi swa at
 blodh hanna rindír aff glasino oc a ðgath th;
 som a är runnet tha bötír th; wel Jtem til th;
 5 sama tak ráfs galla oc honagh oc blanda saman
 oc bär i ðghon Jtem bukka galle gör oc th;
 sama Jtem thiadhurs galle oc laghír aff marubio
 th; takír aff ðghen oc wärk allan Jtem widhír
 mörk ðghon tak balsamum állir ala galla oc lat i
 10 ðghon th; bötír wel Jtem drik betonicam arle
 m; watne th; skärir ðghon Jtem widhír ðghna
 161 wärk oc skimbil a ðghon, tak lagh aff wide löff
 oc piper oc wridh i ðghon th; dughír wel Jtem
 skegha syra m; honagh stampat är oc got ther
 15 til Jtem tak gres ther hetir centaurea oc stampa
 m; honagh th; takír aff ðghon an a är runneth
 Jtem tak wiin oleum salth oc sapo oc blandha
 saman i mullög oc lat ther wara i fyra nātthir
 sidhan rensa th; gynom eeth linnith klädhe oc
 20 bär i ðghon tha widhír thorff Jtem widhír ðghna
 wärk tak piper oc kloflök och raphanum oc salth
 oc bik állir thiäru oc [blanda] wel alt samen oc
 gör aff plastír oc lagh widhír Jtem widhír skimbil
 a ðghon tak atramentum honagh oc åla galle oc
 162 25 blande samen oc lath i eeth kar ther til thw thorff
 th; i ðghon bära Jtem widhír thung ðghon aff
 blodh tak malyrth oc quinno miölk oc stampa saman
 oc wridh gynom eeth klädhe oc bär opta i ðghon
 Jtem widhír skimbil a ðghon tak aal quikkan oc
 30 ristha honom oc tak wt aff honom badhe blodh
 oc galla oc blandha saman oc bär innan ðghon
 opta th; skärir wel man; ðghon Jtem gres som

millefolium hetir stampa oc drik opta th; skärir
 ðghon Jtem fore starblindh ðghon tak skogh-
 syro oc blandha widhír swrth wiin oc gôm i glas
 kari oc nōth aff thy opta Jtem widhír skimbil
 a ðghon stampa malyrth wel m; th; rōdha aff 5 163
 āgheno wel hardh sudhno, oc nār thw far sofwa
 tha lāgh th; ofwan a ðghon som thw gitir warm-
 asth tholt th; Jtem gres ther celidonia hetir stōth
 m; honagh th; hwessir syyn oc rensar Jtem gres
 ther roos marubium hetir stampat m; honagh bār 10
 i ðghon.

.cxiiij. Ad dolorem aurium

Först for döff ðron tak fore galle oc blandhe
 widhír quinno miōlk th; helir ðron Mārck wel
 ath thenne lākedombir ār döffwom til bota Jtem 15
 tak grantrā roth oc lāgh i eeldh, oc th; watn som
 wthrinðhír aff trāno lath innan eeth kar oc ena
 skedh honagh, oc sivdh gres som hetir barba iouis 164
 th; ār sāfilla oc tak twa skedhír aff henne lāgge
 oc blandha thessa thria lyty til saman oc wridhe 20
 gynom klādhe oc gyne i kari, oc tha som widhír
 thorff tha bār i ðron th; mon wel bōtha Jtem
 rāfs galle oc th; feta th; hel i ðron th; takir [bort]
 wärk Jtem blandha saman malyrth oc oxa galle
 oc smör ðron m; th; bōthír wel Jtem fore thuth 25
 ðrna sangh oc wärk skal man latha warma quinno
 miōlk i ðrat oc smōria om kringh m; laurbārs
 olio th; ār mikyt got for döfwilse

cxv ¶ Remedium ad dolores dencium

Fore tanna wärk tak brānt salth oc wridh 30
 opta wtan om tanna hwldhit Jtem tak krassa

frö oc stampa widhír th; hwita aff äggít oc wrídh
 165 om tendhír Jtem aleroth thwggat takír bort wärk
 oc festhír i tendhír Jtem tak swrth wiin oc brenne
 sten oc siwdh i olio oc stryk om tendhír th;
 5 hielper wel Jtem tak klofflök oc stampa m; salt
 oc lägh widhír tanna hwldh tha mon th; bötas
 Jtem äth roth aff gresi som hetir flos marinus
 hon takír wärk aff tannom oc festir theem wel
 Jtem tak piper oc piretrum ther bertram hetir
 10 staphisageram gingiber alla lika iäm mykit tha
 alth saman är stöth twa tendhír m; ätikio, oc
 sidhan lägge th; pulwír ther som wärk är badhe
 wtan tannagardh oc innan oc tha mon batna

cxvi ¶ Contra fluxum sanguinis de naso

15 Fore nāsa blodh affmyklo tak hwit rökilsse
 oc stöta m; aloe oc temprá th; m; th; hwita aff
 äggít, oc göra en wela aff hara haar oc swepa
 ther i oc stuppa wp i nāsana Jtem tak een fröd
 166 oc äggia skal oc brän oc stööt i pulfwír oc blās
 20 op i nāsana oc halth fore ena stwnd oc spötta
 wth blodhin som i munnen kombir Jtem färst
 swina skarn haldit for nāsana är oc goth fore
 blodhruna Jtem fore alskons blodhruna tak hiorta
 horn bränt oc stampa widhír wiin oc giff driikka
 25 th; bötír Jtem widír blodhrosa än saar blödhír
 taki nātla oc stampe wel oc lägh a saar oc bint
 widhír

cxvij. ¶ Contra reuma

Fore sniufuo tak ägia skal the som wnga äre
 30 aff kläkte oc stampa ok blās op i nāsa borana
 swa botis th;

Fore offmiklo flutti aff hofðhe halt allan
 kroppin warman oc wakte sik aff offmikle kyldh
 oc iæmwel skal han wakte sik aff ofmiklom hita
 swa som kombir fore kyldinne oc gömö sith æn- 167
 lite warmt for thi aff thy tha wardir munen oc
 ðronen rensath, oc then tidh th; flytir bak innan
 nakkan tha wardir syukdombir innan allom limom
 som ær paralisiss watnsoth, oc gör limi alla kolla
 oc tha skal människion wakta sik for offwirmatto
 drik oc söpð thy at thenna soot ökis aff of- 10
 mikle wetþsko Driksins atirhaldh oc stektir matir
 sidharst innan maltidhinne th; thörkar offwir-
 flöðhogha wesko oc menar fluth som för ær sakt
 oc then time th; standhir tha skal man ey lata
 sik blodh oc ey gaa til batþstofwo 15

cxviii ¶ Contra uvulam

Om dripil faldir nidhir i halsen tha skal man
 taka atikio oc twa munin innan mädur, oc tak
 swa bränt salth oc thrist han wp m; oc skal man 168
 taka piper oc bertram lika mikit aff hwarö oc 20
 stöt th; smat alt i pwlffwir oc om apton blase th;
 pwlffwir oppa dripil oc tha bättras th;

cxix

Fore brist wärk tak rutam oc siudh i wine
 oc drik Jtem fore bristwärk oc quidhwärk tak 25
 gres som centaure hetir oc drik thes lagh innan
 warmö wine oc smör wel opta tha man far i sängh
 Jtem fore hiarta wärk tak marubium oc pollegium
 oc siudh i watne oc lath widhir salt oc drik opta
 fastande Jtem gres som kallas pimpinella th; ær 30

bryst yrth at th; opta fastandhe thy at hon
 grödhir alt th; mensamt är om man; hiarthe Jtem
 fore bristwärk oc hosto skal man taka likridþo
 oc byugh ysop oc ficos och syudha alth saman i
 5 starkt öl allir i watne oc drik th; badhe apton
 169 oc morghon Jtem widhir hosto tak mirram oc
 halt länghe wndhir tungorotonne Jtem tak libi-
 stikko root oc stampa widir wiin oc drik sidhan
 Jtem at rensa hosto oc lungu tak th; som wexir
 10 a widhe trä xi korn aff piper oc xi aff feniculi
 fröð oc stampa alt saman oc blandhe widir honag
 oc äth aff thi hwar dagh fastande eena skedh oc
 th; är opta rönth

.CXX.

15 Fore quid runa skal man taka smästa hwethe
 myöl allir biugmöl som quart bliffwir om qwana
 stenana oc temprä th; m; söta myölk som man
 plegar göre spädom barnom söpe oc swa skal
 man taka hiorta horn oc bränna th;, oc stöta th;
 20 wel smat oc sikta th; wel granlika oc ströð ther
 ofwan oppa, allir göra eeth pulfwir aff the gula
 korn som finas innan rökilseno allir aff tighil-
 stennin ther länge hafwir i iord ligat oc ströð
 170 pulfwir ther offwan oppa oc supä th; sidhan oc
 25 han skal äta the steek wel är feeth som är stekt
 flesk oc stekt fara köth oc gamblan oost oc skal
 driikka th; öl som wel är brukgit m; pors Jtem
 skal man taka then barkin som wexir a slan
 thornenom oc skära aff then ytersta barkin oc
 30 then som är nest träno syuda honom i öl oc
 temprä th; hwar morghon arla m; wiin allir myöd

allir m; hwilkin dryk han wil i een litin bikara
fullan oc drikke th; i iij dagha arla

cxxi ¶ Contra debilitatem stomaci

Fore syukan magha oc wamilse skal man taka
aniis komin muskat galica feniculi röthir oc thörre 5
mynto, oc stampa til pulfwir oc ätä th; Jtem
drikke porslagh th; hielper mykit syukom magha
Jtem then som hafwir mist lusta til math han 171
skal gerna ätä salta fiska m; mynto oc ey saffran
oc mo han wel ätä giffers naghla piper oc ätikio 10
oc annor swr thing Jtem the som haffwa kallan
maga the skwlu wakta sik for miölkykon oc
kalle frukt oc andre wät;ko soom kaal är aff nattwr
oc the skola drikka gamalt wiin Jtem thenkin
hwru i skulin wita om magha hornit är syukt 15
tha är thräkkin thunir gwl älr oc som th; watn
ther raat köt är thwagit i oc han haffwir engin
lusta til matin Jtem i allom siukdom tha hielper
best magha horneno maghin aff wlfwenom thörk-
adir oc stöttir wel sma oc siktadir wel oc swa 20
drukken m; söto wine

cxxij.

172

¶ Dextrum latus Jtem fore wärk i högre
sidho skal man taka hwslök oc stampa han saman
oc lata ther til hwita aff äggit oc byughniöl
osiktat, oc göre aff plastir swa som ena kaku oc 25
lägia widh höghro sidho oc th; bötir wel

¶ De sinistro latere Jtem fore haldh i winstre
sidho skal man taka liinfrö oc stöta oc syudha i
watn oc stampa m; mayo smör oc lägia a winstre 30
sidho tha mon th; batna

¶ Contra inflamaciones et ulcera ventris

Fore ath quidhír thruttnar oc swellir tak
 bönör oc siudh i wine ellír watne alt ther til the
 springha oc lath widhír talgh oc lath i linnit
 5 klädhe oc lägh wid Jtem widh quid boldha tak
 gres ther glekonarium hetir oc siudh i wine ellír
 173 ölö oc giff honom driikka warmt om qwälin, oc
 kalth om morghon tha ma th; bötas Jtem widhír
 th; same tak wxa galla oc blandhe widh swrt wiin
 10 oc smör qwidin alt om kringh m;

cxxiij.

Ydropissis är smältingenna willefarilse swell-
 andhe wth maghan oc all lidhamotin swa som
 commentator rerum? terre? sighir nar smältilsinna
 15 digd wanskas i maganom tha sampnas mikin ofwir-
 flödhugh wetzka i kroppenom thenna sooth wardhír
 almennelika for iij sakar skuld Först nar ofwir-
 flödigheth hal; i gen moth naturinne lop som äro
 menstrua oc amoroide, oc tolkin annor tingh oc
 20 aff thera atirhale i kroppenom tha fordarfwas
 makten oc magin i adromen tha atirstuppas oc
 174 offwirflödegha wetzkan aflas oc ther äptir kombir
 lidhemotanna wthblestir oc minskas andin thi at
 piponar som andin skal ginom gaa stuppas fulla
 25 mädhír ofwirflode wesko oc swa fortakx them
 thera makt oc andans lop Jtem oppa fyra handa
 matto tha wanskas smeltilsinna dygdh wti magh-
 anom oc ther aff wardha fyra kön älla slektir i the
 sooth som kallas watn soot Th; första könit
 30 aff thesse sooth wardhír tha wetzkan oc kylden
 forlika sik i maghanom oc swa aff thera missämio

tha hindras smáltinginna digdh, oc genstan hon
 wanskas, tha böria onda wetþkan ath waxa, oc
 swa böria swlna oc swella limine oc kombir stoor
 kötþsins wthblastir oc thþ kön hetir lentefleuma
 Jtem the andra missemian wardhir i maghanom 5 175
 aff kildinne oc thörkonne nar the ena kraptin
 herras owir the andro oc swa wardir the andra
 krank oc kunno sik ey forlika, oc thi wardir
 smáltingenna makt innan maghanom krank oc
 wthkörilsanna makt oc thi kombir ofwirflöðhogha 10
 wätþkan ey lāngre ān mellan skin oc hwld, oc
 blifwir ter standande oc thi kallas thþ kōnit pa
 latino yposarga |: sub carne vel iuxta carnem The
 thridhia missemian som wardir i maganom, hon
 wardir nar hitin oc wätþkan kwnno sik ey for- 15
 lika wtan thþ ena gangir hōgth offwir thþ andra
 mþ sin herradom, oc fortrykkir thes andra makt
 oc swa minskas bade smeltilsanna digd oc wt-
 körilsanna digd holkin som skulle wthwra 176
 wthkōra ofwirflöðogha wätþkōna aff kroppenom 20
 som ār innan i qwidenom oc ther blifwir the
 ofwirflöðhogha wetþkan standande som i ene flasko,
 oc thenna sottinna kön hetir achites oppa gresko
 |: vter in latino thi ath tha ther wardir slaghit
 oppa tram quidh tha lidhir thþ som man sloghe 25
 oppa enna flasko. The fyārdha missāmian som
 wardir i maghanom thþ ār nar hitin oc thörkan
 them sāmbir ey wtan thþ ena kraptas ofwir thþ
 andhra mþ sinne makt oc lusnar sundhir andin
 oc swa wardhir badhe smältilsinna makt oc wth- 30
 körilsanna makt krank oc gömir engha wätþkōna
 som skulle hielpa til wthdrifwilsena oc smältilsana

- 177 makt oc swa aff hitans oc thörkonna makt oc
 ärwodhe tha wardir thiokt wädir holkit som ey
 kan wthkoma om kringh allan kroppin ath sweth-
 buromen fore wädirsins thiokheth skuld, wtan
 5 blifwir inne i kroppenom oc quidhenom, oc thetta
 könith hetir oppa græko tympanides quia ad
 modum tympanj sonat venter Th; foresta könith
 som är aff wätzkonne oc kyldinne missemio th;
 skal m; tessom teknom kanna Försth wardir
 10 kroppin allir wthblestir oc skinith hwit, oc hwldit
 wardhir blöth oc tha man thrikkir fingrit in i
 holith allir kōtit tha wardir ther een dal äptir
 fingreno oc swa nokra litla stund äptir tha är
 178 th; hōlit fwlt som ther hafdhe enkte hol warit
 15 och pissit är een enlith oc thoo mest hwit oc
 thiokt thetta maghin j batre sielfwe besinna än
 nu är sakt första i bōrghin practicera Th; andra
 kōnit som är aff kildinne oc thörkonna missemio
 th; skal swa kännas ath ey är swa mykin kōt;sins
 20 wthblestir oc thrutna som nu är sakt innan the
 fōrra missemione, wtan kōtit hafwir ena lukt ey
 godha, pissit är ey eenlith oc th; är thunt Th;
 tridhia kōnsins kännilse är aff hitanom oc wetz-
 konna missemio, oc wardir tha quidhin wtblestir,
 23 oc wardir slaghit oppa han tha lidir han som
 man sloghe oppa ena flasko oc tha är pissit thiokt
 179 oc rōth, Fiärdha kōnsins kännilse som wardir aff
 hitanom oc thörkonne tha wt widhis quidin ofwir
 alla matto, oc lidir som een klokka om man slaar
 30 oppa han, oc pissit är gerna litit oc thwnt och
 halsin oc andre limine warda spädhe oc litle, oc

nāsana wardir hwassa oc ögonin warda hol oc
sihwalff

Jtem the twa försto magho läkias badhe förra
än the wardha fwlkompnadha i sinne starkheth
oc fulkompnilse oc swa sidan Än the andra twa 5
the läkias ey gerna m; th; första för än the wardha
fwlkompnadha innan sinne krapt oc starkheth, Än
äptir tran fwlkompnilse tha läkir them engin Jtem
Ydropicus är swa skipadir som her äptir standir 180
han är wth swllin innan kytino oc hwllit är blöth 10
oc kropin är mikyt thungir oc olustoghir oc honom
thörstir mykyt oc a thes mera han drikkir thes
mera tha wanskas han, oc thes mera wthswlnar
han oc wthbläsis Jtem swa som wu skiptelika
äro tessa sottir swa skall oc läkedomer wara til 15
hwaria thera oc tho är thetta got fore them allom
ath latha sik blodh m; koppom th; thörka wp
wetkona som standir mellan hwdhinna oc kötit,
oc ätä the ting som krapt hafwa at störkia maghan
ok koma honom atir til sinna rätta makt oc störkilse 20
Thette är wthdragit aff the book som kallas pro-
prietat rerum wtan holkin som wil ytirmeer
wita aff tesse materia tha fyndir han henne 181
klarlikare innan the book som kallas viaticum
constantini 25

Jtem fore watn soth oc hosto oc swllin been
oc hald skal man taka hylle löff oc lägja i eet
stoort kar oc lata ther a syudande watn oc sättja
een stool i kurith oc säti sik ter oppa oc hyl
karit wäl m; klädhum oc swa skal han swettas opta 30
oc mo warde got

cxxiiij

Fore hepto oc man gitir ey sine tharfwir
 giort fore sins bwkx bindning, tak hand fulla aff
 mynto oc halfwan nafwa aff saluio oc rooth sam-
 5 buci oc eena matto wiin, oc litith aff salth oc
 blande alth saman oc drikke fastande th; lösir
 sköth oc bötir wel Jtem widh th; samma tak
 aneti fröð, oc feniculi coriandri rute libistici,
 182 petrocilij oc salt alth iämt, oc stöth th; ther
 10 til ath th; wardir smath som annor aska oc äth
 aff thi ena sked fulla i blötum äggiom oc th;
 störkir quidhin an thw gör th; om iij dagha
 Jtem gör thik kaal allir vellingh aff fersko fiska
 sudhi allir fersko köthsudhy oc äth th; först i
 15 maltidhinne, oc sidharst i maltidhinne tha äti
 stekt: oc then tidh han wil gangha sofwa tha
 smöri sin nafla m; smör Jtem fore th; samma
 skal man taka kaal oc kattosta gres oc welle i
 sötö miölk m; fersko fleske oc äti th; sidhan

20

cxxv.

Nadhoghe herra oc förste iak hafwir wndir-
 standit aff waraktoghum mannom ath stoor plagha
 oc dödhö är nu i idhrom landum Nu wil iak
 183 scrifwa idro konungxliko waldhe the beste lake-
 25 doma som iak hafwir funnit i greska manna bok-
 om swa som är ath hwru man skal then bradödh
 forkoma om ther är nokor läkedombir innan Först
 skulin i märkia ath ware th; swa ath een män-
 iskia bulnade wndir armenom allir ther när tha
 30 skal genast latha sik slaa the adhrona som hetir
 mediana oppa them sama armenom som böldin

wndir är Bolnadhe oc hon widh thynningena allir
 wndir öromen allir a halsenom allir ther när tha
 skal hon genast lata sla the adhrana som hetir
 cephalica th; är hofwd adhran ioo oppa the same 184
 side ther bildhin staa oc adran lighir mellen 5
 thwmans oc then fingrin ther ner är bolnadhe oc
 hwn i rösin ellir oc lare allir oc ther nest tha
 skal man latha sik eena adhron som hetir sa-
 phena oc hon ligir rät wndir knulune innan a
 fodenom then adhran skal ey slass a samo side 10
 som böldhen i star saa skal oc ey menniskon
 sompna innan th; ther hwn kennir sik bolna ware
 oc til thes hwn lathir sik adhro slaa for thi ath
 th; dughir sidan inthet Th; andre skulen i merke
 at then tidh döden star ther i blifwen tha taken 15
 lawrber oc törena ber om aptannen then tidh i
 wilen i sänggh ghaa oc bringhen th; bodha saman
 i ene panna i glödhaghom kulum oc ladhen wind- 185
 ögonin athir stoppa i herbernnom ther i ligha
 skwlen saa ath inthet kombir borth aff rögomem 20
 oc wthan dhraghen han allen ath edhir som i best
 gitthen, oc ethir mathir skal aldhra mest m; ätikio
 redhir wära oc hälst th; i äthin först om daghen,
 oc om morgonnen then tidh i wp standhen för
 een i wth ganghen ther i söfwet hafwen tha äthen 25
 färskir rwde m; salth ströde ther äffthir ena wal-
 nöt allir ij, oc altidh skulen i haffwa nokot wel
 luktande for edhrom mwn saa som är granatum
 äble allir andhre godh krödhe

cxxvi.

30

Hörir man thordhön i ianuario th; teknär mikit
 storm oc tha wardir mökit korn oc awexta öfre

186 Jtem hörör [man] thordhyn i februario th; teghner
 mikit mandödh oc hālst rikara manna dödth Jtem
 hörir man thordin i marcio th; tekner mikit storm
 oc mikit korn athi āre oc stridir Jtem hörir man
 5 thordin i aprili monnat th; tekner godhe ar oc
 fructsampt oc onde manne dödhe oc mikken hāste-
 dödhe Jtem hörir man torden i maio manath
 th; tekner krankt aar oc mikit swalth Jtem hörir
 man tordyn i iunio manat tha wardir mikit korn
 10 oc thrā bāre mikle fruct Jtem hörör man tordin
 i iulio th; tekner ympselikin siukdom Jtem hörer
 man thordhan i augusto th; tekna mikin siuk-
 dom m; mannom Jtem hörir man thordan i
 septembri th; tekna oc ath mikit korn wāxir a
 187 15 thi ara oc dō mangha riga men Jtem hörir man
 thordin i octobri manet th; tekner korn mikit oc
 mikit glādie m; mannom Jtem hörir man tordin
 i nouembri manat th; tekner opthes ā gode oor
 Jtem hörir man thordin i decembri manat th;
 20 tekner öfrit korn oc glade oc samholth m; mannom

cxxvij.

Skin sol a jule dak tha wardir stor glādhe
 m; allom woress herre tiānista aff mannom Jtem
 skin sool anat dagh iule tha aflas wāl gold oc sölf
 25 a thi aar Jtem skin sol a thredia dagh iule alle
 the ta fōdis wardha tha godhe men oc fredleke
 oc tha thrifwes wel hesthe th; aar oc hafwe sik
 wel Jtem skin sol fiārde dak iule tha skwlle ey
 188 men bārias āllir stridir göris mellen sina Jtem
 30 skin sool femta dagh iule tha waxe korn oc hweta
 wel oc thi ar Jtem skin sol a sette dagh iule

tha wardhir th; aar faänöth goodh oc mikít
aldin Jtem skin sol a siuna dag iule th; tekner
mannom mikin fagnadh Jtem skin sol ottande
dagh iule tha fas wel fiska Jtem skin sol ninā
dag iule tha ökes södher oc nôt m; mannom Jtem s
skin sol thiende dagh iule th; är got ath affle
gol oc sölfwir Jtem skin sol a xi dag iule tha
wardir mikít man döð Jtem skin sol a xij dag
iule tha far man ey läkt the sottir som om th;
areth warde

10

clara dies pauli multos fluctus? notat anni
Si fuerint venti donantur prelia genti
Si nix vel pluuiā designat tempora cara
Si fuerint nebule parent animalia multa

cxxviiij.

15 189

Fore döfwe tak gede galle blandet m; wetz-
konne som tu for aff rödom lök stötom oc blandat
bada saman oc ladha th; warmt i öron th; gör
wel höre Jtem gede galla oc quínno miölk blandat
saman m; lidit hanagh oc göre th; liwnth oc lati 20
saa i öron th; hielper mikít Jtem baka örönn
idkeleke m; warme ätikio Jtem tak warmpt
barna piis oc lath th; warmpt i öröne oc gör th;
opta for thi then leghedom kan men faa

¶ til krompne sener Jtem tak rötha aff ägen- 25
om oc ystir aff andenne oc olio like mikít thi

Jtem om man takär yghilkottin oc flar han-
um oc siudhir hanum sidhan i reno watnom oc
äthir hanum sa, oc drikkir th; sodit ta dwghir 190
th; for spitalske sooth, oc watn sooth om man 30
takir honom sidan han är sudin oc skil swa kötit

fran benomen oc latir sidan i een mortara oc
 stötör th; sidhan wel smath oc syudhir th; sidhan
 wel oc drikir th; sidhan oc ätir Jtem syud; th;
 m; watn oc drixx oc ät; ta dughir th; them som
 5 moth stollin är Jtem bräna hans skin i asko oc
 stöte wel smath oc blandhe widir thyäru oc smöri
 ter han wil ath haar waxe

cxxix

¶ Centaurea är heth [oc] thör i tredia trappo
 10 hwn rensar niw saar oc bindir badhä gamble oc
 nio Jtem stötthir man henne sma som dupth oc
 föllir i hol saar giff oc rodhin tha leghir hon them
 191 oc rensar Jtem giffs hwn i drik tha dughir hon
 them som bolda hafwe innan i liffwerit oc oppa
 15 reffwen oc them som blodh spötthe oc tha ey
 mer een ij kolneske pennighe wekt Jtem hon
 hielper bolne liffwer oc horde miölke (3: mielte)
 oc draghir wth boldha quinno soot oc dragir
 wth döth barn aff quinno oc dräpper madhke i
 20 bwken et prouocat vrinam oc tha skal giffwes
 een drik ey mere en förre är sakt Jtem dughir
 hwn for stemmo swdhin oc drukin m; lidet honnagh
 hwn är oc godh fore niure sooth oc bladhre hwilken
 som ikke giddir sit piis fran sik kastet

192 25

cxxx.

Attende dagh iule kommir han om söndagh
 tha wardir wintherin god oc woren först thör oc
 sidhan regnol Somerin bliffwir oc thör höstin
 blastol korn oc aldin mikit wingorde wardhe tha
 30 godhe sotther manghe honom mikit oc alth got

wardir tha öffrit fridir oc ära wardhir tha m;
 mannom oc kaal wexär wel Jtem komir han
 om mondagh tha wardhir säwinthir oc worin
 godher oc somerin waghöl oc blastol oc mikkit
 stormir stridir warda tha mikle flodhe oc siuk- 5
 dombir mangha Jtem kombir han om tisdaghin
 tha wordir winthir migit sterker oc miken snee 193
 oc mikle flodhe woren blastir oc regnol somyr-
 in wodir höstin tör dyrth korn swine döde
 oc nödhe kaal otriffs tha forestande mikken 10
 stormer skip forgaas men oc quinnor dö brade-
 like Jtem komer han om onsdagh tha wardir
 wintherin ey god woren wotter oc blastol somerin
 illir kornet öffret i sommum stadhum mongha
 äbla i sommum landom wardir mikkin wngha manna 15
 dödhe tha maa man löstelike a wandhum fare Jtem
 kombir han om torsdagen ta wardir bode winterin
 oc somerin god oc öfrit goth korn oc allom nödhe 194
 döde mikle flode trätha skal tha mikit wara oc
 höfdinghe dhöö Jtem kombir han om fredag 20
 tha wardir ömselekin winthir oc goder oc wardhir
 blastir i förstande tör sommir oc korn wardir ey
 mikit tha wardir th; goth monghe barn dö tha
 örne wärker wardir tha mikkin foor öxlas tha
 mikit Jtem kombir han om lördagh tha wardir 25
 winthir harder oc dröghliger woren regnol ondir
 sombir mikit korn oc höö oc alderhonde awextir
 forderfwes mangha hande sotther wardha gamble
 men döö oc gör tha illdher mikit skadhe

cxxxi.

30 195

Stil tik mod oc stil tik blodh
 saa stilte gwd sith signedhe blodh

wthen xxx bladh oc ar han ey sterkir tha giffwa
hännä mindre

cxxxiiij

Ienesion siue cardo benedictus th; ar kors-
yrth hwn pleghir wæxe aa husom oc i unwrom 5
wardir hwn stöth m; gamelth ystir tha helir hwn
al gamel saar om th; wardir ther oppa lakt oc
rensar gamle sar Jtem dughir hwn for swlne oc
wärk i födher om hwn ther withir lägs

cxxxiiij

10

Centaurea ar mikit god yrth oc stark bakar
man sina ländir m; henna tha hielper th; for
laarwärk bakas sinor m; henne ther wärk ar ta
duger th; wel drikir man henna m; öl allir win 198
tha kombir hwn wth döth barn drikir man henne 15
m; wiin ta lösir hwn quid siuder man henne
m; honagh ta rensar hwn miörk öghon takär man
henna oos om hösthin oc törkir modh sollen tha
dughir th; for alle the lekedome som nw ar sakt

(Tillägg af en något senare hand.)

20

Jtem läkedom for magesoth

tak j pund stöt hwlyrt ok j pund stöt aniis ok
mere delin aff aniis thagh twa skeder m; hwart
thera ok lat i en leerpotte ok ther til en sma
skal godh atike ok iij skeder honogh, ok lat th; 25
siwde lukt sa länge som i wnkt höns, sa ath th;
wardir tiokt ok thak i brödh halfalen lankt oc 199
klyff th; i tw ok kärne th; twärt ok ände lankt
sa ath th; ar twmes finger i mellen ok stryk th;

fwlt m; salt i mellen, ok-stek thet widh eeld sa
 länge th; warder brwnt, ok sla ther stark atike
 wpa twa ellir iij reser widh elden sa länge th;
 wil synder falla, tha skal man th; lagge widh
 5 magan Jtem tak i äple ok stik ther hwl wpa ok
 fyl m; mwskate blomme ok stek th; m; wathom
 blaa i eldmyriona ok äth th; siderst

(Läkeboken n. 3 är tryckt efter codex Huss, pappers-
 handskrift från början af 1500-talet, förvarad i Kongl.
 Biblioteket.)

Rättelser.

Sid.	rad.			
51	3	b	Enula	r. fr. Emula
—	10	a	Augustus	» Agustus
—	14	b	Canapis	» Sinapis
—	23	a	blodh	» bodh
—	34	a	Cedoara	» Cedora
—	39	b	barnsfödelze	» barlsfödelze
52	1	b	Serpentina	» Serpentinam Likaså 99 4
—	8	a	hwndhe	» hwdhe
—	18	a	ikke	» ikka
—	30	b	wämilse	» fämilse
—	34	b	Pastinakka	» Pasti
—	35	a	caduco	» caduca Likaså 94 16, 18
—	36	b	Dialtea	» Dialectia
53	3	a	bristomen	» bristoman
—	5	a	Malua	» Salua
—	11	b	Bacca	» Bacta Likaså 123 21
—	13	b	Esustrum	bör rättas till Es ustum Likasom 124 6
—	19	a	magha	r. fr. ma
—	26	a	Nasturcium	» Marstucium
—	29	b	latere	» latus Likaså 131 27
—	—		at	» at at
—	40	b	Stil . . modh	r. fr. Til . . madh

- sid. rad.
 54 7 sumere r. fr. summere
 Likadana fall 54 30, 32; 56 11; 59 19; 62 17
 — 8 taa synes vara skrifvet taå *Likad r. 13, 15*
 För öfrigt äro flera a af yngre hand försedda med
 ring öfver, likasom ock flera andra bokstäfver blifvit
 upppriskade och ändrade.
 15 }
 — 16 } { *Utplånade bakstäfver tillagda inom klammer enligt Up-*
 19 } { *sala-handskriften C 601.*
 — 21 tilkommande r. fr. tilkommadhe
 — 23 fuerint r. fr. fuerit
 — 30 tibi tillagdt enligt C 601.
 55 7 flys r. fr. flid }
 — 13 ätha tillagdt enligt C 601.
 — 25 vidh " " "
 56 1 seent r. fr. seen
 — 9 omkastning af texten rättad
 56 10 reserual r. fr. reserat
 — 11 que " quem
 57 6 tannenom " tannemom
 — 10 j r. fr. jn *Likad 62 14*
 — 17 a tillagdt }
 — 20 optha " } *enl. C 601.*
 — 21 saluatellam r. fr. salutellam *Likad 105 17*
 58 3 renascuntur " renascantur
 — 13 äggia r. fr. äggi
 — 23 sidhan " sidha *Likad 140 2*
 — 31 vil tillagdt *enl. C 601.*
 59 12 ey " " "
 — 16 smeltilsen r. fr. smeltilsens
 — 20 medo " modo
 60 11 tum " tu
 — — demtetur " dentetur
 — 13 nec " ne
 61 6 styrk " stirk
 — — wins " wintres?
 — 17 hita utelemnadt framför hoffwd
 — 18 hört r. fr. ört
 — 19 at utelemnadt framför aff
 — 27 September r. fr. Demtember
 62 6 sic vina utelemnadt efter pira
 — 7 ex vrtica r. fr. exocita
 — 11 eta r. fr. heta *Likad 72 25*

Sid.	rad.	
62	19	aucina <i>r. fr.</i> auctina
—	20	comede " comedere
—	21	quamuis sunt <i>r. fr.</i> qū sit
—	25	flyiande <i>r. fr.</i> flytande
63	3	et <i>framflyttadt</i>
—	7	ty utelemnadt <i>framför</i> liktas
—	14	then <i>r. fr.</i> thz
—	18	manadom " maganom
—	19	wm " wp
—	24	ey utelemnadt <i>efter</i> är
—	—	nyttoght <i>r. fr.</i> nyttogh
—	28	<i>hela raden upptagen ur C 601.</i>
64	14	är <i>r. fr.</i> än
65	4	xxx " xxxiii
—	17	til lika <i>är tillagdt i hds.</i>
—	23	och " " "
—	24	kat <i>är i hds. ökad</i> till kattha
—	25	<i>efter wara är i hds. tillagdt thz</i>
66	30	ploster <i>r. fr.</i> bloster
68	5	warda " warder
—	6	kyl " skyl
—	16	stekt " stek
—	24	thu <i>tillagdt</i>
—	26	kallo <i>r. fr.</i> kolo
—	30	rasklika " raslika <i>Likaså 70 26</i>
69	4	oc " o <i>Likaså 71 7, 96 23</i>
—	6	drik <i>tillagdt</i>
—	21	ängslas <i>r. fr.</i> änglass
—	26	ei <i>r. fr.</i> i
70	4	<i>Efter i är ät tillagdt i hds.</i>
—	5	för heet <i>r. fr.</i> förheet
—	8	menniskiona " menniskion
—	10	<i>i tillagdt</i>
—	20	mannen <i>r. fr.</i> man en
—	—	han " hon <i>Likaså rad 21</i>
—	22	handa " honda
—	26	födarffuas " födarffuas
73	2	hoffuerar <i>är i hds. ändradt till hoffueradh</i>
—	25	aff <i>r. fr.</i> off
74	10	the " ty
—	26	hätir " ätir
75	6	Rödlök <i>är tillagdt i hds.</i>
—	21	är <i>r. fr.</i> ä
—	22	han <i>tillagdt</i>

Sld.	rad.			
75	28	bönonne	r. fr.	bononne
76	14	th}	»	th} th}
—	—	fördryffua	»	fördryffuas
—	22	köt}	»	göt}
77	4	hon	»	han <i>Likaså</i> 99 5
—	14	Rapula	»	Napula
79	14	honom	»	hono
—	15	warmpt	»	warpnt
—	19	wpkasting	»	wpkasteng
80	17	stampat	»	stampan
81	3	man	»	m}
—	10	saaröka	»	saarka
—	11	offuan	»	offan
82	4	ok	»	ok ok
—	—	the	»	them
—	25	<i>efter plåga är ett j</i>		<i>utelemnadt</i>
83	1	wnderstår	r. fr.	wnstår
—	18	Ysopus	»	Iysopus
83	27	henne är i hds. ändr.	fr.	honom
84	4	spinan	r. fr.	splan
85	1	bönan	»	bonan
—	18	Absintium	»	Ibsintium
86	32	samfelte	»	iamfelte
87	2	nätla	»	näta <i>Likaså</i> r. 25
88	7	tha dugir		<i>tillagdt</i>
89	12	win		<i>tillagdt</i>
91	31	wardir		<i>står dubbelt i hds.</i>
92	3	tha wardir	»	»
—	10	takir	r. fr.	takkir
—	13	hans		<i>utelemnadt framför änliteno</i>
—	25	fallir	r. fr.	fallin
—	29	mun		<i>tillagdt</i>
93	11	Verbena	r. fr.	VVrbena
—	21	muzuenom	»	munnenon
—	26	thern	»	thiem
—	—	skilff		<i>utelemnadt framför skielffwa</i>
—	28	ware	r. fr.	wäre
—	31	wardir	hon r. fr.	ward hwn
94	5	swarar	r. fr.	swaran
—	31	bukin	»	buskin
95	9	watnith	»	watznith <i>Likaså</i> 113 19
—	12	änlite	»	älite
—	17	Swa	»	Sw
—	24	wät}kan ...	skäär r. fr.	wat}kan ... skaar

sid.	rad.	
95	28	swa står dubbelt i hds.
96	12	ey utelemnadt framför inne
—	17	haffwir r. fr. affwir
—	19	skwlu » skwln
—	22	watne » wantne <i>Likaså</i> 97 8
97	5	watin » wating
—	—	thrutman » thutman
—	23	äth r. fr. yth
98	1	hiartherötirna r. fr. biarretherötirna
—	29	sten r. fr. stem
99	10	lifwe » lifwa
—	13	saman » sannan
—	21	innan » iman <i>Likaså</i> 134 20, 136 27
100	3	maghauom r. fr. magghanom
—	11	wiin r. fr. wiim <i>Likaså</i> 113 3
—	13	orenlikheth r. fr. orenkkheth
—	14	latir r. fr. latin
—	17	lukt » lukin
100	22	är kald står 2 gånger i hds.
101	1	som r. fr. saam
—	2	syudhs » syudh
—	13	lagdh » lagh
102	8	öghonin » höghonin
—	15	allom » ellom
—	16	wardhir » wrdhir
—	19	hörslina » hörskina
—	21	Bytirum r. fr. Uytirum
—	23	lungunne » lugunne <i>Likaså</i> 108 7
—	24	hielper » hilper <i>Likaså</i> 114 14
103	2	ökö » äkö
—	10	mieltin » melmieltin
—	15	enom » henom
—	20	mykit » mykt
—	21	kalle » kale <i>Likaså</i> 131 11, 13
—	28	mellan oc ey står i hds. orätt först
—	29	Idhart r. fr. Idhrat
104	10	aggiom » ägglom
105	5	äpter » apter
—	23	lika saman <i>ätskilda</i>
—	28	utolomodh r. fr. ulomodh
106	8	soffwin » loffwin
—	23	kunnen » kummen
—	24	vi » wi
107	5	krumna » krunan

Sid.	rad.	
107	7	opta <i>r. fr.</i> oppa
—	9	haffwir " halfwir
—	20	fore " forre
—	—	fore " foro
—	23	honagh tha helir står dubbelt i hds.
—	29	öghom <i>r. fr.</i> ögghom
—	30	thz är i hds. rättadt så från then
108	3	öron <i>r. fr.</i> öron öron
—	9	ällir " allir
—	26	öghon " ögho
109	7	är tillagdt i hds. med yngre hand
—	22	henna <i>r. fr.</i> hema
—	25	ther står dubbelt i hds.
—	27	oc sinor " " "
—	29	dialtea <i>r. fr.</i> dealtea
110	27	grönt " gröt
—	28	man skal " man skal man
—	29	liomt <i>r. fr.</i> lomt
111	16	länge <i>r. fr.</i> lägge
—	21	dughir " dughet
—	27	tänder tillagdt
112	15	blodhrona <i>r. fr.</i> blodhona
—	20	skwalpas " skwlpas
113	9	gula <i>r. fr.</i> gulu
—	20	likame tillagdt
115	11	thz tillagdt
—	13	thry <i>r. fr.</i> thör
—	14	huar " haar
—	—	för än febris kombir orätt upprepadt efter dagh
116	3	wraker har ett öfverflödigt förkortningstecken
—	5	thet <i>r. fr.</i> ther
—	20	quidh har ett orätt förkortningstecken
117	18	Cedula <i>r. fr.</i> Cedula
—	24	rubriken står orätt öfver xevij Elleborus
118	6	sädh <i>r. fr.</i> sak
—	27	sleem " skeem
—	28	siukdom " sikdom
—	29	brot " broa
119	1	skiälfwo " skilfwo
—	3	mang " mag
—	4	wärit " wäril
—	10	mangsköns <i>r. fr.</i> mansköns
—	14	äro <i>r. fr.</i> aro Likaså 123 21, 132 18
—	25	blodhruna <i>r. fr.</i> blodhrima

Sid.	rad.	
120	2	häfto <i>r. fr.</i> hosto
—	4	hofwdh » hof
—	21	innan » inna
—	24	farfa » sarsa
121	3	orm} » orm
—	18	dugher for alt th} <i>tillagdt</i>
—	23	minskar <i>r. fr.</i> miskar <i>Likaså r. 28</i>
—	—	thera » ther eller then
—	27	innan » innia
122	15	widh öghna <i>r. fr.</i> widbna
—	20	skärir <i>r. fr.</i> skäris
—	21	temprar » temprat
—	22	stampas » stampat
—	25	stampar » staprar
—	27	stampar » stamprar
123	9	lätter <i>tillagdt</i>
—	—	thwnghan <i>r. fr.</i> ghwnghan
—	13	andhre » andhne
123	15	m} <i>tillagdt</i>
—	27	Flos » Fllos
124	6	Es ustum » Eesustrum
—	—	th} <i>r. fr.</i> th
—	11	kona » hona
—	15	lägh <i>tillagdt</i>
—	17	thyninga <i>r. fr.</i> thymiga
—	18	ett dubbelt och utelemnadt
—	26	» » Jtem »
125	1	samman <i>r. fr.</i> samnan
—	32	lägh <i>r. fr.</i> lagh
126	11	skärir » skäriir
—	12	skimbil » skinbil <i>Likaså r. 29, 127 4</i>
—	22	blanda <i>tillagdt</i>
—	24	tak <i>r. fr.</i> ta
127	4	ett dubbelt aff uteslutet framför opta
—	9	rensar <i>r. fr.</i> s rensar
—	10	marubium <i>r. fr.</i> maribium
—	21	gyne <i>r. fr.</i> gymo
—	22	mon » mol
—	23	bort <i>tillagdt</i>
—	27	smöria <i>r. fr.</i> smörna
—	—	laurbärs » lambräs?
128	7	marinus » marinum
129	1	flutti » flucti
—	3	osmiklom » osmiklon

Stid.	rad.		
129	9	människion <i>r. fr.</i>	manniskion
—	16	uvulam	» yimular?
—	17	halsen	» bahalsen
—	20	piper	» perper
—	—	lika	» likyt
—	30	pimpinella	» pinpiliella
130	7	libistikko	» libirstikko
131	4	skal	» ska
—	12	fykon	» fiskon
—	15	hwru	» hwrn <i>Likaså</i> 136 26
—	—	hornit	» hornt
—	24	hwita	» hwta
132	13	lidhamotin	» lihametin
—	27	smeltislinna	» smeltislinna <i>Likaså</i> 133 18
133	1	smältinginna	» smältinginnan
—	5	missemiam	» misseran
—	12	könit	» konnit
—	15	wät}kan	» wat}kan <i>Likaså</i> 134 8
133	17	herradom <i>r. fr.</i>	herrandom
—	23	thena <i>har ett öfverflödigt förkortningstecken</i>	
—	26	The <i>r. fr.</i>	Th}
—	30	smältislinna <i>r. fr.</i>	smaltislinna
—	32	wthdrifwilsena <i>r. fr.</i>	wthdrifwilsenan
134	1	hitans <i>r. fr.</i>	hietans
—	6	gre}ko	» gresd}ko
—	—	qui ad	» qiad
—	14	hafdhe	» hasdhe
—	16	besinna	» besima
—	26	thiokt	» thokt
135	13	wthswlnar <i>r. fr.</i>	wthfwlnar
—	23	tha <i>r. fr.</i>	than
—	29	hyli	» hily
136	8	aneti	» aneci
—	10	wardir <i>r. fr.</i>	wadir
—	15	maltidhinne <i>r. fr.</i>	maltidhnne
—	24	konungxliko	» konugxliko
137	9	knulune	» klunen
—	11	böldhen	» bödhen
—	21	Hörir	» Hhörir
—	24	morgonnen	» morgommen
138	1	hörör	» hörön <i>Likaså r.</i> 13
—	—	man <i>tillagdt</i>	
—	4	hörir <i>r. fr.</i>	horir <i>Aikaså r.</i> 11, 15, 19
—	11	siukdom <i>r. fr.</i>	sikdom

Sid.	rad.			
138	17	glädie	r. fr.	glädia
—	27	thrifwes	»	thifwes
—	29	stridir	»	striddir
139	1	fäänöth	»	faänöth
—	10	areth warde	r. fr.	arreth werade
—	11	multus fluctus	r. fr.	multo strutos?
—	14	parent	r. fr.	parennt
—	22	tak	»	taka
—	27	takär	»	takar
				<i>Likaså 143 17</i>
140	2	syudhir	»	sydhir
—	—	sidhan	»	si
—	4	ät}	»	at}
—	6	thyäru	»	thyärn
—	9	oc tillagdt		
—	20	bwken	r. fr.	bwkken
—	23	niure	»	nire
141	3	worin	»	woringh
—	4	blastol	»	blastrol
—	—	somerin	»	someringh
				<i>Likaså r. 9</i>
—	10	forestande	»	fomstande
—	11	skip	»	skifw}
—	14	kornet	»	konet
—	20	höfdinghe	»	höddigghe
—	21	wardhir	»	wordhin
—	22	korn	»	korm
—	24	wärker står 2 gånger i hds.		
—	28	forderfwes	r. fr.	forforderfwes
—	—	wardha	»	wardhadha
—	31	Stil	r. fr.	Til
				<i>Ett litet s är dock skrivet der det stora T är måladt</i>
142	13	alle	r. fr.	allom
				<i>14 gudhs r. fr. gudh 15 ware r. fr. warie 19 nar r. fr. nar nar</i>
—	21	aar	r. fr.	aardh och i rad 22 fr. ordh
143	7	lakt	r. fr.	latk
				<i>11 bakar r. fr. bakkar 12 bakas r. fr. bakat 14 man r. fr. men</i>
—	26, 27	i är i hds. af yngre hand ändradt till it		

De vigtigare af dessa rättelser äro gjorda med stöd af den Danska Harpesträng. Ganska många återstå ännu att vidtaga, men hafva ej kunnat införas i anseende till textens särdeles dåliga beskaffenhet och bristen på hjälpkällor.

SAMLINGAR

UTGIFNA

AF

SVENSKA

FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET.

LÄKE- OCH ÖRTE-BÖCKER.

ANDRA HÄFTET.

STOCKHOLM, 1884. KONGL. BOKTRYCKERIET.

Pris för köpare 3 kronor.

12:—

nadhen dals closters book

339

1 Thus rökilse th; är heet ok tört j andro
 trappa stampar man rökilse ok temprar m; clar
 aff ägh alla m; lyome kono myolk tha skärer th;
 öghon Stampar man rökilse ok tämprar m; atikio 5
 ok quado ok miölk tha heler th; färsk saar Jtem
 temprar man th; m; th; fåta af swin alla m; fara
 talgh, tha dugher th; til th; ther bränt är Temprar
 man th; m; warmt win, ok lather j öron tha dugher
 th; fore örna wärk Jtem tämprar man th; m; olio 10
 af rosär ok bleko tha dugher th; fore spolorma
 som pläga j buk wäxa ok spina böld Jtem tämprar
 man rökilse m; quanno miölk ok lägher, m; bolda
 som warder for nidhan a man; ard; som kallas
 bubo tha heler th; Jtem temprar man rökilse m; 15
 win alla atikio oc drikker th;, tha dugher th; fore
 blodhsoot Jtem stampar man rökilse m; aloe ok
 m; th; hwytha af ägghit swa at th; warder tiokt
 ok lägher wydher benbrot alla the saar som mykit
 blödha ok binder wider, ok lösör th; äy aff för 20
 än han wät hwat hällir th; är saman groit ok
 lägger th; opta wyder alt ther til th; warder helt
 Jtem rökilse är got for blodhrunna ok th; störkyr 340
 mans mynne m; sinne lukt Jtem hwar swasom th;
 äther m; enne yrt som hether origanus som kallas 25
 konungher oppa swänsko, han maa opspotta allan
 sywkdöm aff howdit, ok th; sama gör latta tungho
 af hennä sywdöm stampar man rökilse ok gasa
 yster saman alla fara talgh tha dugher mykit fore
 th; ther bränth är ok eld hafuir skadha[t] 30

- 341 2 JVniperus th;  r enetr  oppa sw nsko,
warda eldh gl dar holda m; eneasko tha sigia
mästare at then eldhin gither l nge lifuat, Ok
sigia at han gyter blifuit ther j lifuandis w l eet
5 aar omkring Thetta tr  b r trigiahande fruct,
the första  r gr n b r oc sma, Oc annat arit
tha wardha the stor ok faa tha m ngdan liit,  n
thridia aarit tha wardha the fulmoyn oc  ru tha
swart, Thetta thr   r heet oc th rt af natwr j
10 thridia trappa, Fructhin af thetta tr  t  r nyttokt
til l kedom, om hon h mpthas om warena ok
g mis swa tw aar, tha hafua the makt at l sa
ok opn tha ondha wat;sko, ok st rkia limi For
l som quidh af starkom l kedomom, tha  r got
15 at sywda h nna b r j r gh[n] watne, ok bada
honum ther wthi som sottena hafuir, Af ene-
b rom maa man g ra olio, Ok thenna olia  r
alla m ktogasth ok kraptogast mothe quartanam
om af henne taxa hwar dagh swa mikit som een
20 dragma w gher, ok n thir th; i dryk  ller j mat
Th; dogher ok wel mot r so b ldh om hon warder
smordh ther mädher, The sama olia dugher ok
w l th m som j bruth falla Jtem sywder man
wiin ok lather ther til af thesse olio  ller ene
342 25 b r ok thörra ficor, Th  rensa th; bryst ok tagher
borth hosto, thetta thr  wax r j b rgh ok sten-
oghe jordh ok orma fly thes tr sins skuggha, ok
thy sigia m starene at th; dughir fore ethir
thetta scrifuas j proprietatibus rerum book
30 3 [M]irra  r heet ok hafuir makt at styrkia magha
ok af sinne starke makt tha dragher hon saar
til saman, mirra hafuir makt ath l sa onda wat;sko

j kroppenom ok nöther henne op medelmattho ok
 gömir döda manna kroppa oröthelica om the warda
 smördhe m; mirre smörilsom Jtem hon orkar wara
 j sinne fulle makt ofordäruat wäl hundra aar Jtem
 mirra [är] somlikin sma ok som stoor, ok tha skalt 5
 thu th; wytha at hon som gull är wthantil ok nokot
 lyws rööt innan till ok skynande wyder hon är
 godh, hon styrkir magha för är sagt, ok hon
 rensar onda wäsko j öfradelenom j brystheno som
 skada lifuir ok lungho ok hiärtha Jtem dragher 10
 hon onda lukt bort w munnenom, ok alla on;sko
 j tannagardenom ok wät;sko tha läkir hon ok
 thörkar Jtem rothin saar j läppom tha rensar
 hon ok läkir Jtem hon störkir hiärnan Jtem
 störkir hon mikit th; rumit som barnit liggher 15
 j innan modherrenne lifue ok alla ofuirflödogha
 wät;sko j th; sama rumit tha thörkar hon, ok
 hiälpir hon barnit som ther är inne aflat Jtem 343
 dräpir hon matka j örom Jtem äthir hon dödhä-
 köt af saar, ok got köt ok lifuandis tha ökar hon 20
 ok beuarar wthan skadha Jtem th; komber ok wt
 spolorma w bukenom Jtem kombir hon wt döt
 barn Jtem lathir man ey mera en som ena böno
 j man; dryk, tha dugher th; fore lange hostho
 ok krankt andha fangh, ok fore sydho wärk ok 25
 fore th; at man; inäalue äru saar Jtem halder
 man mirram wndher sinne thungho ok swälgher
 th; in, tha th; rindhir ok wäthis tha linar th;
 thungha rösth ok gör hona skära Jtem thaghir
 man ey mera en ena böna för en kalda sot grypir 30
 man tha hiälpir th; Jtem tempras mirra m; win
 ok twas howdh j tha dugher th; fore howdh wärk

Jtem warder th; blandat m; ðgna smörilsom tha
 hialpir th; faa skära syn Jtem mirra sudhin j
 öll alla win alla j androm dryk ok swa drukkit,
 th; six wara got fore gieldh ok hialper manne
 5 at sofwa th; är pröfwat Jtem wardher mirra m;
 nokot waat bla[n]dat aller smört ok smörs ther
 kropin mädher tha koma ey loppor alla lyys ok
 the fly fore henne bejs[k]heth

- 344 4 [S]jnap är heet ok thör ok hans fröð är än
 10 hethare, Sinap gör man hwast wit ok lösör buk,
 ok bryther sten, ok ränsar näcte Jtem stampar
 man sinap m; lit watn ok twar for innan gomor,
 tha rensas howdh m; nywsan Jtem äther man
 sinap tha styrkir th; magha ok fordrifur sywk-
 15 dom Jtem sinap stampader m; athikio heler hog-
 orms biit Jtem sinap brännir mans hugh, ok
 gör man wiis oc är godh wydh ðghon ok howdh
 ok lungo oc magha ok hosto ok wärk j laar ok
 j bladro, ok wydh bolda j mälta ok lifuir ok
 20 wydher gamblan sywkdom j magha, Swa är ok
 om man stampar sinaps fröð ok krummona af
 hwytt hwätebrödh swa at twa luthur äro sinap
 ok thrydiunghin brödh, ther til lathe thörre fikor
 ok honag ok ätikio, ok thes mera ther är wyder
 25 aff fikommen ok honagh ok myndre af brödh
 krummonne thes bätträ är th; thetta är opta pröfuat,
 tho skal man ey läggia th; widh hwar sywkdom
 Jtem lägghir man sinaps frö allir röthir innan
 most swa at han faar ther krappt aff ok thöf allir
 345 30 smak, tha är then drykkir mikit helsam fore man;
 quärka ok fore magha, ok fore ðghon ok fore
 mangha handa wärk i howdh Jtem af sinaps frö

görs olia ther mikit dugher lända wärk ok sidho
 wärk Jtem sudit af moron [ok] af sinap sigx dugha
 fore tanna wärk Jtem äther man sinaps frö thu
 linar th; röst ok läthir Jtem sinaps rökir dugher
 mikit brutfallingh ok sigx wara godher fore mal- 5
 ath soot ok fore krampo soot, ok rensar ok färskar
 man; liiff Jtem sinaps frö stampat m; fikor ok
 lagt oppa ny rakat howdh, tha dugher th; fore
 howdh giäld, älla om man smör oppa sina föthir
 ther mäder Jtem stampar man sinaps frö m; 10
 nokot th; som smörukt är tha dugher th; fore
 skorff Jtem stampadher sinapir äller malin m;
 ätikio rensar likwardinga saar th; är spitälsko
 saar om the smörias ther mäder Jtem ätir man
 sinap för än kallasot tagher honum tha hiälpir 15
 th; at hon warder saktare ok forgar m; allo om
 han th; ydhkelica pläghar ok flye dryk äpter at
 hon hafuir a honum haldit tha honum törste

¶ Man skal thaka synap ok latha til fiärda 346
 deel af honagh ok mala han m; godhe ätikio, 20
 han är swa godher wel j fiorthon dagha

¶ Jtem om man stampar han sman som miöl
 j mortara ok läther sidhan ther til fiärdalot reent
 honagh ok wrider th; alt saman som en degh ok
 gömir th; sidan i blädro oc maa th; swa alttidh 25
 hafua, ok taka ther aff ok spädia th; op m; ätikio
 tha manne lysthir tha dugher th;

¶ Jtem man skal taka synap ok latha til
 thridia delin af honagh oc tionda delin af ani;
 ok slykt thu kanel ok mala hona m; godho 30
 ätikio ok lata j lägil th; är got wel thre man-
 adha

- 847 3 ¶ Castoreum th; ær bœuirgell, æ thess ferskare
 hon ær thess bethre ær hon oc mæktoghære til
 lækedom ok th; ær sant tekn at the æro ey falskade,
 at badhin stykkinn hafua sina pungha hela hengiande
 5 wider ena sino ok fult m; fetma mællan thera, ok
 th; maa wel blyfua j sinne fulle makt ok kraft
 færst ok oruthit j syw aar, ok th; skal læggias i
 lækedom æpther wykt, ok altidh skal takas bort
 af hynnanz wtan til sither
- 10 Th; hafuir makt at lösa ok optörka ok tunth
 göra blodh oc ondha wät;sko ok mæst störkir th;
 the limi som samanbunne æro m; sinomen, ok th;
 dogher fore mikit onth, th; hiälpir brutfallingia
 Jtem th; hiälpir howdh som wärk hafuir af köld
- 15 Jtem th; hiälpir tungonne wanska ok faar j geen
 th; mal som snart bort takx, wm han halder th;
 wnder sinne tungo ok th; smälthir ther tha dugher
 th; almannelica fore the soth som kallas paralisia
 th; kallas borttakin som hender stundom j enom
- 20 lim ok stundom j halfuom kroppenom at inthe
- 348 nythis af honum Om th; warder sudhit j win
 mædh rutha ok saluia ok takx swa j dryk, th;
 opwækker ok rörir ok störkir hiärnan, ok th; gör
 at nywsa, th; opniar onth mynne, thät gör at
- 25 sofua om th; warder sodit m; olio af rosom ok
 th; smörs howdh m; Th; dogher ok mot starkasta
 skorpions ok lukka ethir ok fore wärsto orms
 ethir tha hiälpir th; thetta sigher mästar plinius
 j attunde bokinne &c
- 30 Hans pyys th; dugher ok samuledis til al
 the thingh som nu æro sagdh af befuergälenne om
 th; warder takit oc beuarath th; dragher fran

quinno sot ok hialpir barnbörðh ok mykin annor
dygdelikin thingh som lan[k]t ware scrifua af

Jtem hans fátme är mykit goder j läkedom

6 ¶ malyrt th; kallar absinthium oppa latino, 349
hon är heet ok thör af natwr, hwlkaledhis man 5
äthir hona alla drykkir, tha styrkir hon magh[a],
tho är hon best om man sywdher hona j rägn
watn ok skäris sydan ok kölis en dagh för en
man drykkir hona thessalundh ma hon hialpa
mangom ondhom sywkdomom som manghe faa j 10
magha,

Jtem tessa lundh älther hon spolorma bort
ok lösir man; quidh ok dogher fore mikit annat
ilt ther man for ilt quidh, Jtem hon dogher ok
at pyssa, stampar man hona m; ätikio, ok smör 15
sik m; tha fly fran honom loppor ok lyys ok
flugor af henna dön Jtem blandar man hona m;
märke ok temprar, tha dughet hon fore golasot
ok om hon gifs swa osudhit Jtem hon heler ok
lifuir om man lather nardus ok malyrt saman 20
Jtem blandar man ätikio m; malyrt ok drykker
tha hialpir th; nywra, Jtem malyrt dughet for
ethir ther man faar af bit Jtem lather man 350
honagh widher malyrt tha skäre th; ögon ther
smöras m; Jtem then emyn som gaar af sodene 25
malyrt, hialper thöm örom som waar är j ok
madka Malyrt är godh wider ny saar om hon
stampas ok läx ther wider Jtem hon dogher ok
fore kladha om man smör sik i henna sodh Jtem
man spyrr ey a hafwi om man drykir hona för 30
m; annan drik. Jtem stampar man malyrt ok
binder wider man; bulit anbudh m; linnen klut

tha hiälper th;, Jtem lägger man malyrt när
sinne sängth tha dughet hon fore söfn Jtem lät
malyrt j kläde tha skadar maar ey thöm th; sama
gör pors Jtem stampar man malyrt m; honagh
5 tha dughet hon fore thungo böldh, ok fore blanadh
ther om öghon kombir Fore örna sangh tha är
malyrt godh m; oxa galla Jtem är man; nyurä
hardar lägge malyrt wyder Jtem sywder man
malyrt m; olio färska ok smör sik wtan oppa
10 maghan tha hiälper th; honom mykit Jtem mws
äther ey the book ther scrifwas m; th; bläk ther
m; malyrt siuds Jtem romara halda gefua malyrt
at driikka fore at göma man; helso, ok prisa hona
til läkedom mera en gull ok silf

- ¶ 351 15 7 Urtica th; är nätsla. hon är mikit het
hon dughet fore gulasot om man stamper hona
m; win ok drykkir th; Jtem nätsla frö wält j
honagh th; dughet fore sywkdom i kodda ok th;
heler gambla hosto om man drikkir th; opta. ok
20 th; fordrijfuir köld i lungho, Ok th; är got fore
bolin quidh fore allo thesso är näsla frö goth m;
honagh älla win wält om man drykkir th; opta
swa sodhit, th; sama gör ok färst näsla sodh om
th; takx warmt Jtem stampar man salt wyder
25 näsla bladth tha är th; got wyder bolda ok ondh
saar ok th; [är] got widher thänder, th; dughet ok
fore hundhabit, här m; äther groor th; som skadhat
är af bruk älla been ok törkar ondhwa wat;sko
Jtem om näsla rot stampas m; ätikio tha dughir
30 th; fore böldh i mälta, ok fotha böldh Jtem
lägghir man nätsla bladth i näsa tha blodha Jtem
352 smör man sit änlite m; nätsla sodh fore blodhruuna

tha stämpnis th; Jtem fore bolda j riff ok fore
 sidho wärk, ok fore boldha i lungo är nätsla
 fröð got stampat m; honagh ok smort owan oppa
 Jtem kal sodhin j färska nätsla gör lösn i quidh
 Jtem nätsla sodh skalpas th; länge i munnen, tha 5
 dughet th; fore drypil Jtem smörilse dugha ok
 til at swättas

8 Mirtus th; är pors thrä aller fruktin ok badhe 353
 trä ok frukt dughet til läkädöm, Tho är fruktin
 bäträ än blomsther ok the kunno länghet at gömas 10
 ok swa ath the thörkas i solenne ok tess färskare
 frukthin är thess beträ är hon, hans laghet doger
 fore lösan quidh, ok thörkar ondha wäsko w öfra
 delenom i bryste om han siwd; i rägh[n] watne ok
 brystit bakas ther swa mädhir th; stämpnir ok 15
 spyningh om han sywd; i ätikio ok lägs swa oppa
 maghan, Aff honom brändh aska läkar saar ok
 ondha boldha ok sighet mästare plinius at pors
 är twäskona hwyt ok swart ok then swarthe är
 bättre Jtem han doghet fore näsa blodh, ok gör 20
 at pissa, ok doghet fore scorpions ethir Jtem
 hans sodh doghet them som skallothe äro ok haar
 aflöpir, blandas han stampader sma m; hwäte myöl
 tha doghet th; fore bolin ögon Jtem af porsa
 blomstre tha görs olio ok af löfuena ok af bär- 25
 ommen, ok th; lynar wärk ok bindhet saman saar,
 ok rensar saar, ok hon doghet til all the thingh 354
 som nu äru fore sakt, ok hon rensar sar öron ok
 bolin om th; warder opta smört m; henne allt här
 til sagt, th; fins j mästa[re] plinius ok mästare 30
 ysaac bökir

9 Contra furfures siue rasta quod est skorfuir

Primo twa howdit j th; watn aller athikio
 som camomilla är j sodin ok förra väl stöt, ok
 twa opta Jtem krasse stötther m; gasa ystir th;
 5 duger smöria m; Jtem viole bladhd stöt m; honagh
 läkir ras[k]lika Jtem malyrt stöt ok lag[d]h wyder
 howdh duger Jtem bladhin af piperrot stöt m; galt
 ystir oc viderlagt Jtem askan af mirahögenom
 blandat m; olio ok törkat wyder solena th; helir
 10 wel Jtem äke askan dughir wel ströð oppa Jtem
 äke löff oc mydelbarkin af äkinne sudhin j watn
 oc ther howdhit twagit mäder dughir wel Jtem
 gamalt ysthir ok brennesten oc celidonia stöt
 til saman oc lagt oppa duger wel Jtem viij vncie
 15 af alun oc twa aff salt ok smält j starke ätikio
 ok smöri ther m; Jtem tak en warman swyna
 maga ok dragh oppa howdit j ix dagha oc twa
 sydan m; kalla watne Jtem twa m; tywra galla
 Jtem m; färskom swyna tråk aller m; färskom
 20 nötha tråk Jtem win dragh ensam dughir vel
 Jtem synaper Jtem staphisagria m; olio

(Efter Kongl. Bibliotekets handskrift med gammal signatur
 (Antiquitets-Arkivets) A 49; från senare hälften af
 1400-talet.)

Rättelser.

Sid.	rad.	
153	4	myolk r. fr. myok
—	30	skadhat r. fr. skadha
154	15	räghn r. fr. rägh Likad 161 14
—	30	M tillagd i Mirra
—	31	hon r. fr. honum

Sid.	rad.	
155	5	är tillagdt Likaså 160 26
—	6	ett dubbelt ok utelemnadt
156	6	blandat r. fr. bladat
—	8	beþskheth r. fr. beþsketh
—	9	S tillagdt i Sjnep
—	22	brödh r. fr. brodh
157	2	ok tillagdt
158	19	borttakin r. fr. bortakin
159	2	lant r. fr. lant
—	3	mykit » mykt
—	6	magha » magh
—	10	sywkdomom r. fr. sywdomom
—	23	ett felaktigt aff utelemnadt framför ther
—	24	malyrt r. fr. malhyrt
160	27	ett dubbelt thz utelemnadt
161	10	längher r. fr. läggher
—	25	blomstre » blonstre
—	27	rensar r. fr. rensaa
—	30	mästare » mästar
162	6	rasklika » raslika
—	—	lagdh » lagh
—	13	celidonia r. fr. celidoniam

77 r. 1 For howd;wårk skal man tagha abroth oc
malyrth oc wålla saman j starka ethikio oc wåtha
ther m; howdh om affton oc morghon

2 Jtem for howd;wårk aff starke soth skal man
5 thaga wiin ethykio oc olio giorth m; rōsā bodha
lika saman oc stāmpa galiga til hon wardher som
miöl oc rōra alth saman oc raka harith aff oc
gnidha howdhit m; eth hwith klādhe linth oc
smōria āfter m; thy som för ār saght

10 3 For ōrna wårk skal man lātha quinna miöl
warma i ōron oc smōria om kring m; olio laurin
th; ār goth for dōwilsā

4 För böldh oc blodh j ōghom skal man
tagha arwi oc hwitha aff āghit oc stampa saman
15 oc lāghia om ōgeth

5 Jtem for klodha oc blāmma po ōgeth skal
man tagha costa aff rutha oc aff komiin oc th;
hwitha aff āghit oc tāmpra saman oc wridha
ginom āt smath klādhe oc sidhan lāth th; i ōghon

20 6 Jtem for blāst oc böldh j ōghōn skal man
tagha saffran oc th; hwitha aff āghit oc gōra āt
plaster aff oc lāgia ofwer ōghat badhe affton oc
morgon

7 Jtem For alscons ōgna wårk skal man tagha
25 reent glas oc stāmpa smath til th; ār swa som
miöl oc gōra th; reent ath ānthe ār āfter vtan
dōfth oc lāghia th; i ōghat i tre dagha oc gōma
th; fraan wādher

8 For tanna wårk skal man tagha Piper oc
30 ingefer oc litith salth alth lika saman oc twa
först tānderna m; ethikio oc sidhan lāg widher

ther som wärkin är badhe vtan oc innan th; är goth for alscons wärk i tänderna

9 For heso skal man tagha cloff löök oc skära hanom i söötha miölk oc drikka th; badhe afftom oc morghom väl heeth 5

10 For wärk j högro sidhone skal man tagha hwslöök oc th; hwitha aff aghit oc biwgmöl vsicthat oc göra äth plaster oc läghia pa högra sidhona

11 For ikth skal man tagha bawergeil som hether oppa latino Castorium hwlyrth skärsööt oc hwitan- 10 lögh minuatim incidantur oc stodh alth saman i än mortara oc sidhan sywdh th; litith m; hwith win aller m; goth gamalt ööl ok drikka th; naghet swa heet om morghonen m; än fastandha magha oc om aftonin tånthiit han gaar ath sowa 15

12 For mans andha illa dönandhe skal man tagha pipar oc myntha oc lithet salth oc stampa th; saman oc halt th; wäl länghe i munnen oc sidhan swälgh th; nidher

(Det föregående fyller en sida, bl. 77 recto af codex 19 Benz. i Upsala Universitets Bibliotek; handstilen från c. midten af 1400-talet. Följa 5 toma sidor, hvarestefr ånyo börjas samma eller åtminstone samtidig hand.)

13 Arthimesia buna, Hon doghor moot lönlik 20 80 r. siukdom tha hon är sudhin ok hanna sudh dogher drukkit aller ok stöt wridhin ii godhan dryk tha hon är färsk ok sua druken tha hialper hon ok sua the ther barn skal föda Hon fordriuier ok steen ok häpto ok bläsningh ok styrke magha ok 25 läke hyärtaröther Th; säghia ok somleka mästara ath hwar som hona bär vppa sik hanom skal ey skadha diur bith aller ok nakath eetherlekth

14 Abrotanum aabrut sudith ok drukkith
 dogher moth lönlek siukdom ok sua the ther
 ii barnfangh är thes lokth dogher moot hwut
 wärk sudhit ok drokkit dogher mot hosto oc
 5 körer borth spolorma aff liff ok bryther steen ok
 fordriuier bryst wärk ok sinw wärk th; fordriuier
 ok ognawärk än th; warder sudhit ij aa watne
 ok lakt widher oc samwled kallasoth än th;
 warder sua sudhit ok drukkit for än sottin tagher
 10 Th; dogher ok thöm ther tala i sympne än th;
 driks sudhit ii äthichio th; doger oc moth manga
 handa siukdom drukkit rath m; vin

15 Absintium malirth ii huario handha drik hon
 warder drukkin tha dogher hon mot als kyns siuk-
 15 dom ther ras[k]lek[a] komber til ok mästh dogher hon
 sudhin m; rägnwant ok skärd vm en dagh oc sua
 köldh ok drukkin hon dogher ok örna wärk än
 the flyta äller ok ther är dyn ii tha skal hon
 siudas m; yksna galla ok läghias i linnit klädha
 20 ok bindha sua om öronen Hon fordriuier ok loppor
 oc thylka marka m; sinne lokth än hon warder
 stöt m; ätikio äller sudhin m; oleo ok om smördh
 ok styrke hon ögon stöt ok blandath m; honagh
 ok om smördh Hon dogher oc mot affwämilse
 25 blandath m; win oc drokkin for än man aa haff
 far Ok fordriuier hon möl ok dogher hon mykith
 with färst sar stöt oc wider lagdh Hon dogher
 oc mote ether fangith aff odhörth Löögh aff hanne
 giordh dogher moth klädha Blandath ok temprat
 30 m; märke dogher töm ther giri hawer til of-
 mykin dryk

16 *Plantago* vel *arnoglossa* wägbredha aller groblad Moster aff henne dokher mot lönlik siukdom sudhin ii ätikio m; salt som kal händhe lösth liff Hon *fordriuer* ok wärk aff trutnom öghom stöt oc om smördh 80 v. 5

17 *Ruta* drokkin *fordriuer* lönlik siukdom ok manga soth ok stille hosto sudhin ij watn oc viin *fordriuer* siukdom ii liff sudhin raa ij oleo ok drukkin dughen moth kallosot for än hon takar redha man hon hiälper oc lungho 10

18 *Anetum* dill drukken dogher mot lönlik siukdom ok bläsningh ok *fordriuer* mangha soth än man kasta gerna vp aff math Hon öke miölk the *quinno* ther barn skal wpfostra Hon smälte wäl math hænna aska bither aff dödköth ii sare hænna röther stötta ok vidherlagdha dogha moth brinnande ögna wärk drukkin lokka fram watn 15

19 *Feniculum* then yrthen lösör lönlik siukdom ätin aller drokkin hænna röther sudne i watn aller i vin ok drokne gifwa fosthermoder miölk ok *fordria* vämilse mosther aff hænna rotom gör hwassa syn Hon siälf stöt ok lagdh vidher öghon *fordriuer* skymbil aff thöm 20

20 *Saluia* drokken rensa människio aff lönlik siukdom stöt ok lagdh wid färst saar tha stille hon blodh än th; blödhe ofmykt Än *quinna* vil ey wardha m; barn oc tho hafwer hon hwgh at liua i naturlik lifnadh tha drikke *saluiam* ij liomat watn Ok *fordriuer* hon abortium 25

21 *Rosa* drokken m; vin dogher mot lönlik siukdom ok binder löst liff oc ofmykth hart gör 30

hon wekth hon fordriuer oc maga soth oc huuudh wärk

22 Papauer walmogha hon hawer trighia handha blomsther ät är röth annat är mäkt [mörkt?] aller
 5 suarth tridhia är hwith först aff ty rödha drokkit fordriuer lönlik siukdom blandat m; vin aldrandha walmogho frö kombher människio til ath sowa än hon th; äther ok ey mer aff huario frö än som än pänigh wägher särdelis hwit wal-
 10 mogha kombher siukan man til at soua Än dödren är ey ofnär Än han twa sit änlite ther innan aller ok hanne drikker Th; mägndha först stöt ok giort som oleum oc ätit dogher oc til sympn Rothin aff walmogho ätin gör goth i huuudh sua at oren-
 15 lekheth flyuther aff huuudh ginom näsa Valmogha sudhin m; sapo oc strukin om ögon fördrüer skimbijl ok gör huassa syn ok skära

23 Sinapum Sinapper rensa människio aff lönlik siukdom ok fördrüer sten ok rensa hwud oc styrke
 20 magha han fordriuer oc lepram m; gamblo vine om smörder ok fördrüer han febres ätin för än sotin tagher malin m; ätikio läke orma bith öghom är han ey godher

24 Cerifolium kyruildh drokkin m; vin aller
 81 25 miödh äghia fram lönlik siukdom oc watn oc fordrüer sidho wärk oc magha soth oc aldra inälua bläst ätin m; ätikio dogher moth wp kastilse oc löst liff hon fordriuer huuudh wärk sudhin än man twa sik vpta ii henna sudh ta th; liömth är oc
 30 yrthin bundin om änlite oc om tynningha sudhin m; oleo oc wider lagdh th; liim ther frost är i tha forgaar th;

25 Enula alandh sudhit aff hånne tha hon är sudhin drukkit rensa lönlik siukdom oc löse quinno i barn fangh oc constipacionem

26 Sponsa solis blandat m̃ vin hialper moth lönlik siukdom oc mangha [?magha] sooth 5

27 Satarea drukkin m̃ vin äggia fram lönlik siukdom quinna ther m̃ barn är äter hon hånna yrth tha skils barn fran hånne blandat m̃ atikio fordriuwer huuudh wärk drokkinn m̃ vin fö[r]drüwer vämilse oc lifssiukdom 10

28 Pionia stöt m̃ mandolkärna oc ätin rensa lönlik siukdom hånna frö drokkitt fordriuwer dröw- ilse ther i sympn til koma hängdh oppa hals dughet mot morbum caducum

29 Dictamnus hakyrt drokkinn komber fram 15 lönlik siukdom oc fordriuwer etyr oc gör ren saar hånna mosther doghet môt orma biit drukkin oc sua latin i sarith

30 Leuastichum lybherstikka drokkinn köre borth lönlik siukdom oc smälte math oc minscha 20 mangha [?magha] soot bläsningh oc trutma oc ram- blan fordriuwer oc han oc rensa vrinam

31 Petrocilium päthersilia stöt oc lönlika lagdh lukka fram lönlik siukdom oc barn aff moder liff hon doghet oc mot vatn soot 25

32 Saxifraga växe mällan halla vppa bärghom hon doghet for lönlik siukdom stöt m̃ piper oc drukkin i vin oc hon bither sten oc fordriuwer niura värk

33 Liin frö stöt oc sydhan sudhit i miölk oc 30 sua ätit doghet mykit thöm ther ofmykit lönlyk siukdom hawer

34 Vrtika näta hænna mosther dogher mot
mun soot länge haldin i munne hon fordrüwer oc
hosto vptelika drokkin oc lungho böldh oc trutma
aff liiff oc smördh om ænlite stämne näsa blod
5 hænna bladhd stöt rensa saar oc heele hunbit

35 Apium märke doger vidh trutma spinaa
Ra ätin dogher mot etherbit ok moth daglika
febres ätin för æn sotin tagher

36 Ysopus sudhin i ätikio doger mot tanna
10 värk drokkin dogher moth heso oc mot lungho
soot oc köre spolorma aff liiff

37 Cicuta odyrth hænna blad stöth i most ta
han ær färsk dugher mot øgna värk strukin om
kringh wan blandhat m; gaasa ysther fördrüer
15 huuudh laast

38 Triplex mäldh sudhin oc ätin gör vekt
liiff som ær harth

39 Pastinaca mora hænna röther doge mot
tanna värk gnidhna vm kring hon fördrüer värk
20 fran galla oc lifwer oc ländha värk oc quinnos liiff
trutma huar som hona bær wppa sik æller hona
æther ormær ma han ey skadha

81 v. 40 Origanum kunungher hans moster dogher
mot tanna värk oc fordrüer ørna värk lätin i
25 m; miölk drukkin hiælper inælfue

41 Menta drukkin smelte mat oc styrke magha
oc haller æther vomitum stöt löse miölk aff spinom
han läker oc hunbit lagd uider m; salt hænna
moster m; hunagh blandadher dogher ørom

30 42 Celidonia bränyrt hænna moster m; honogh
sudhin i gryto oc sidhan smörder om øgon taker
borth skimbil aff thöm

43 Jusquianum bölma hawer trighiahandha blomsther oc frö et är hwit annat röth tridhia suarth aff ty skal man sik vakta för ty th; bär in dödhin Th; huita är bästh brister th; tha takis th; röda ätikia ther tās röther va[r]dha 5 sudna i liomadh oc hållan i munne fordriuer tanna värk thās frö stöt m; vin fordriuer trutma aff spinom tās moster dräpper marka i örom

44 Malua kattosta sudne som kall oc ätne för-driuer ether drykkia bii stinga ey ten ther varder 10 smörder m; the dogha oc wider trutna spina oc sua widh byldh hwin är sudhne oc hethe vidher lagdhe ätne rensa quinno aff barnfångh oc for-driua sten sudne m; ätikio dogha wid tändher

45 Lolium vel nigella klinta stöt m; piper- 15 root oc litit salt oc om smördh thän ther lepram hawer ta förgaar hon

46 Buglossa iordskräppa hænna röther sudne i watn dogha vidh tanna värk

47 Marubium blinda näta drukna aller ätne 20 fordriuer thera moster blandhadher m; honagh fordriuer ögna skymbyl

48 Baldimoma käryrth dogher mot hiärta värk oc gyr rent bryst oc rensa wäl magha oc doger for haaldh 25

49 Pulegium stöt oc drokkin m; watn dogher i barn fångh

50 Galla eekäplä stöt dogha mot blodsot oc näsa blod

51 Marotus miodyrt hænna frö rot stöt doger 30 mot ögna värk

52 Asordula syra hænna moster lätin i ögon skäre töm

53 Aristologia holyrt stöt oc drukkin doger for etherbit

5 54 Eufrasia sudhin m; holyrt gör skär ögon

55 Raphanus piprarot doger mot magha soth hænna moster doger mot ögna värk drokkin for-driuer lepram oc sten

56 Cepa sipol stöt doger vid skallot huuudh
10 än th; varder optelika ther i tuagit tha wæxe har ather i gen tera moster fordriuer ögna skimbil huar som sina tender gnider huar dag arla i tera moste han far aldrik ilth i them blandader vid quinno miölk oc lätin i öron fordriuer tera värk

5 57 Allium huither löker drukkin doger mot lönlük siukdom läker hunda bit vid lägder oc orms hugh oc marka oc the fly for hans lokt sudhin i bönom oc smördher om thinninga fordriuer huuudh wärk

82 20 58 Porrus löker drukkin doger töm ther sputta blodhe han hiälper lungho oc brysth oc gör skära rösth han läker bit aff etherlekom diurom vppa lagder drukkin m; quinno miölk läke hosto Vngha quinno the gippta äru ätha gerna
25 purlök ta varda the m; barn ras[k]leka han hielper oc saarom stötther m; honagh

59 Salix piil holken quinna mosten aff hans löue drykker hon faa ey barn drokken oc for blodsoth dogher Han dogher oc for huuudh värk
30 latin i näsa han styrke oc öghon

60 Juniperus een ypocrates han sigher th; eenebär arla om morgon ätin styrkia hiärna

tempra skeel göme syn rensa brysth göra skära
röst styrkia magha fordriua bläsningh smälta
osmältan math bryta sten the göra hetan mārgh
the göra oc godhan andha the godha mot para-
lisim & ether huar som varder smörder m; tera 5
oleo tha godha te mot quartane krap[t]h

61 Ceresa kyrsebär köt it aff te[m] gör godh
blodh skalen rensa maga oc kärnen fordriuē
sten Si comedis ceresa dabitur tibi gracia trina
testa piat stomakum nucleus lapidem tibi tollit 10
et de carne sua sanguis generatur opimus

Tessa yrte digdhe äru mäst vt dragna aff macri
bok oc aff gallieni ordom oc ypocratis oc sua aff
mangom androm mästare om klok om Deo gracias

62 Contra scabiem capitis i skurff tak skrappo 15
röther twa aller tre ok ena skedh bränne sten
stöttan fyra skedher m; tiäru fäm skedhe m; bokka-
talgh tio schedher m; bomollio tua näuo m; stöttom
enebärom oc wäl alt saman oc sila sidhan ginom
eth klädhe oc smör om sidhan oc quidh aldre ath 20
ey skal wänt huuudh vardha om sidhir

63 Nota pro infirmitate cerebri Abrotanum
tritum cum melle et acetoso vino sume et da in-
firmo bibere

64 For ögna roua sume duo coclearia de 25
ruta et melle et misce vngens oculos Succus
absinthii mitigat omnem dolorem oculorum

65 Än skymbyl är ower ögom draghin tak
quikka sualu ok skär aff huuudh m; glasy sua
at blodhrin rindher aff glasi oc i ögath tha for- 30
gaar skimbyl

66 Jtem sume fel leporis et oculos vnge et clarificentur oculi

67 Fel ouis cum lacte mulieris mixtum renouat aures

5 68 Tak fic(?) hurs galla oc blanda vid litit vin oc litin manxsöör oc läg vid ögön ix dagha

69 Tak bränth salth oc vridh oppta om tanna köth

70 Fore brysth wärk tak rutam oc väl i vine
10 oc drik sidhan

71 Vider hiärta wärk tak marrubium et pollegium oc siud

72 Fore huuudh wärk Tak kamello bloma
82 v. bäuärgel cobebo gardkumen oc piperkumen oc
15 stöt thöm i enom mortura oc sua siud thöm i starko vine oc sua twa tit huuudh i lagenom oc sua lät the yrtenar mällan tw linnin klädhe oc binth om kringh tit huuudh

(Följa ännu 52 rader endast på Latin, hvilka ej behöfva här meddelas.)

292 Aff blodh laat görande eller latande, först aff ondo

20 73 Thre äru the dagha i areno som ey skal latas blodh ok taka läkedoma Jtem första daghin i augusto manat oc ythersta daghin i decembri, oc xi daghin ij aprils manat. hwilkin som ij thessom fornämpdom daghom människia eller faa
25 laat; tha döör th; m; ondom dödh

74 Jtem a sancti benedictj afthon ok ad vincula sancti petri ok barbare virginis är dödh; wadha at lata blodh

Aff godho blodh laat

75 Jtem först om sancti vincencij apton, oc
båtre om sancti valentini dag johannis et pauli
oc xvi kalendas aprilis

76 Jtem är granlica atuaktande at huilkin 5
som sik lather a winstro armānom xvij daghin ij
mars manade, oc aff höghro armenom xi daghin
j aprilis manade han mister aldre sina syyn eller
ögnā lyus

77 Jtem hwilkin som v dagh eller iiij ytarst 10
j mars manade lather sik blodh han faar aldre
febres oc mäst hialper blodh lat aff octauo ka-
lend. aprilis ok til the ytersta kalend. junii,
ffor thy tha ökas blodhit mäst

78 Jtem i blodh lata skal atuaktas timans 15
qwemelikhet, som är got eller ilt wädher, alla kwldh
alla hita &c oc manans lup Jn första fämta
daghin. x xv xx xxv xxx i thässom daghom dogher
ey blodh laat, ffor thy at i thessom daghom äru
manghe dödhe for thy at the wildo ey sköta 20
tymommen ok manans lup,

79 Jtem i thessom daghom som äpte nämpnas
är bästa blodh laat swasom xvi kal. aprilis. for
thy tha scal man lata sik for siwgh öghon, oc at
man skall ey faa ögnā sot Jtem iii idus aprilis for 25
febres oc annan kropsins siwkdom Jtem fiärda
daghin j maio manad oc ytersta daghin i sama
manadhe for alla hardha sootther thy at the ganga
alla aff gallanom oc hans yfuerflödghet vtspredas
j allan kroppen

292 v.

Märk här wäl

- 80 Um blodhin vtdraghin aff adromen, oc
 är han fradrogher ofwan oppa tha är ilt i bryst
 Jtem är th; gult tha är miälthin siwkir Jtem är
 5 blodhit grönt, tha wanskas mykit hiärtans makt
 ok krafft Jtem är han blaa allir tha ökis lyfren
 oc tha hafuer människian ilt j alla hiärtano Jtem
 är th; swa at han är hardher oc swartir tha scal
 människian lata opta oc smaam Jtem är th; swa
 10 at blodhit är rööt oc swart ok hafuer en circhil
 ella ring storan om sik, tha scal rådhas gutta, th;
 är swa vndherstandande At watzskan böriar at
 dragha sik til nokon lim ok tha wärker aller kroppin
 Jtem Nw är märkiande huru thenna drägt til gaar
 15 81 ¶ Först dragher sik een watzka aff hofdhit
 nidher i kroppin ok th; hether a latino katarrus*
 Jtem böriar th; flyta til öghonin tha heter th;
 scotomia, oc tha synis for syninne altidh swasom
 nokor flogho aller haar, ok opta tagher människian
 20 ther äpter oc thänkkir swa wara sant som synis
 Jtem flyter th; [til] nāsana tha hether th; coriça
 a latino, thetta vnderstanden ij well hwar m; sik
 huru th; gaar till Jtem flyter th; til tänderna
 tha heter th; brancus ok ther aff wardher tanna
 25 wärkir ok tungcho böld oc annor tholica siwkdome
 Jtem flyter th; til halssen tha heter th; squin-
 ancia a latino oc samnar sik mellan modherlösonne
 oc then hardha strupan ok är hals bylden Jtem
 flyter th; [til] lunghonne tha wardher en böld som
 30 heter parapleumonia oc tha faar hon hosta ok

* I kanten vid katarrus o. f. är skrifvet på 6 rader: fleuma
 reuma katarrus idem sunt. th; är at the märkia alla eth

henne fölghia febres Jtem flyter th; til maghin
 tha wardha thre siukdoma, Först heter diarria
 th; är vtsot The andra heter dissenteria, th; är
 tha badhe fölghias at blodhit ok th; tiokka pissit
 The tridhia heter lienteria th; är then tidh blodhit 5
 ganger ensampt Jtem flyter th; nidher j inelfuin
 tha wardha two sotte. the första heter colica
 th; är stämpna tha th; tiokka piis gar ey ok the
 andra heter ylica oc hon star j smatarmmomen
 Jtem flyter th; til blädrønne tha wardha thre sotte, 10
 the första heter scuria ok är värker i blädrønna,
 the andra heter stranguria th; är tha th; thunna
 piis drypir smam ok hafuer ey sit rumma lop Än
 the tridhia heter dissuria, hon wardher tha som
 människian ville gerna lata löpa sit vatn ok enkte 15
 vtgar

thetta är alt höfuisklica taladh

märk, blod;isins skodilse äpter th; at han är 293
 vtdraghin

82 Först vm han är tiokker eller thunder Är 20
 th; swa at han är tiokker tha märkir th; mykit
 tiokt blodh aff sik siälfuo, aller aff törko, swa at
 hetin hafuer vptörkat wä;skona, ok swa blifuer
 blodit thört jgen Jtem är han alstingx tunder
 tha märker th; onda smältning, oc myklo wä;sko 25
 i kroppenom osmälta oc raa som ey är sudhat,
 ok är blodhit hät, tha är th; thunt aff hetanom
 Jtem ok är blodhit kalt* tha är th; aff köldh
 Jtem är han fäther offuan oppa theknar th; annat
 hwart koma skolande spitelsko, eller omykin fätma 30

* här äro orden aff sik siälff utstrukna

Thy at fätman wardher aff blodjsens bränning aff starkom hyta wällande honom oc omwändande i bränningenne oc swa gör hon spitälskona *

83 Jtem ma man känna blodjsens godhet om
 5 smakin, är thz swa, at hon är söthir thz är got
 tekn, thy at thz är fullelica smält oc temperat af
 naturlik heta ¶ Jtem är thz bittirt oc beest som oppa
 latino kallas amarum, tha radher colera i blodene
 Colera thz är gallen ¶ Jtem är thz swrt jdem
 10 acre a latino thz teknar melancolie habundanciam,
 thz är at blodit är forbränt ok alt fult blandat m;
 galla, melan grece, thz är [swart] oppa gresko, thz
 är nigrum latine, ok colon thz heter galla a gresko,
 oc swa sättis thz ordh til samman, som kallas
 15 melancolia, thz är swartz blod; drägh blandat m;
 myklom galla Jtem aff blodhenoc oc gallenom warda
 alla hardha sottir

84 Jtem är thz ont eller vansmakande. som
 heter oppa latino Jnsipidum tha är omykin blandilse
 20 aff blodh oc köld saman. tha heter thz fleuma,
 fleumon oppa gresko thz är kyld eller frost pa
 swensko

Jtem ma blodit kännis oppa luktinne
 85 ¶ Jtem lukter blodit tha är mykin ruthin wajska
 25 blandat m; blodhenoc ij kroppeno Jtem är han
 watnfuller thz teknar at han hafuer ey fullan hyta
 a naturenne wäghna at han kan smälta ok tiokker
 wardha For thy at vndherstundom är mykit watn

* här äro följande 31 ord utstrukna

Jtem vil thu känna blodhin om smakin ¶ är blodhin söthir
 thz är goth tekn, for thy at han är tha fult sudit oc smält-
 ningin hafuer tha sina fulla kraft oc makt
 sdsom ändrade till den i texten följande meningem

j honom hulkit som gaar ginom klåna adhrone ij lifrinne ok thetta watnit sigx hafua liit eller færgþo som annat piis, huilkit som ær ofuirflödelikhet the andre smältningenne

86 ¶ Jtem vnderstundom ær fradha j honom, 5 293 v.
ok ær th; aff blod;sens lup aller strængxsins fradha, antigi blodhit siwdher, aller ok mærkir th; vædher standande j kroppenom Oc for thy ær ekki frada a blodhit tha ær th; got

87 ¶ Jtem ær blodhit hwit tha radher hyten 10
offuer wät;skona oc bränner hona, ok samuledis mærkir th; the wät;sko som ey brynder Oc then tidh wät;skan brynder tha ludhir blodit samman ok ær seekt aff hytanom som hon brynder aff En ær blodit wät;ffult tha ær th; naturlikit 15
godh liit blod;sens

88 ¶ godher lither blod;sens skal wara rödher ok nokot brun vidher thy at röth blodh klart som purpur th; mærkir coleram rubeam th; ær rödh galle sigher galienus 20

89 Jtem color viridis Jtem ær han vndherstundom gröön ok th; mærkir th; at blodhit ær osmält, at th; ey hafuer fullan naturlikin hyta som tilbörde

90 Jtem stundom ær han swarther ok tha 25
ær han ful brändher

91 Jtem ondherstundom ær han blaa. tha ær ympnit aff melancolia th; ær forbränt blodh rutit fult blandat m; galla, aller ok hiärtans ok lungonne krafft som ær andin qwælias oc min;skas 30

92 ¶ Jtem vnderstundom gaar han rät vt, th; teknar at han ær tunnir Jtem vnderstundom

seent, oc gifuer vndersta at han är tiokker, oc tha han gaar ey afsnart oc ey ofsent tha är han midhilmatto

de coagula-
cione san-
guinis ths
är at han
ostas

93 ¶ Jtem vnderstundom löpir han sköt til-
5 samman ok tha är han tiokker ok vnderstundom
seent tha är han tundir

94 Jtem godher blodher scal wara manga-
ledhis littadher j sinom delom, j öfra delenom ok
vt vidh ändana tha scal han vara rödher thy at
10 han är lättar oc thy flyter han ofuan aa, ii medio
rödher oc ey klar oc nidherst vid grundit swarter
for melancolie sculd for thy at bränt blodh fult
m; galla är thungt oc sätter sik nidherst

95 ¶ Jtem ma thu känna honom vm takilsin,
15 tak en káp oc gör han sihwalfwan oppa ändanom
oc wäl slätan oc stik swa nidher a blodit bryster
han genstan oc star ey mot tha är tekn at han
är mykit thör En star han jgen mykit mot för
än han bryster tha är han mykit slämogher oc
20 fäter oc segher, Oc är swa, at th; ey är ofseekt
oc affbraat, tha är medhil matto &c

(Efter Upsala Universitets-biblioteks handskrift n. 19
Benz. in quarto, af blandadt innehåll och skilda
stilar, från c. midten af 1400-talet.)

Rättelser m. m.

Sid.	rad.	
164	11	<i>Ett dubbelt oc utelemnadt</i>
166	5	<i>spolorma r. fr. spolärma</i>
—	8	<i>lakt r. fr. laktx</i>
—	15	<i>raskleka r. fr. raslek Liknande 172 25</i>
—	16	<i>dagh r. fr. dagd</i>
—	27	<i>stöt » stot Likaså 167 5; 171 30; 172 9, 26</i>
167	2	<i>lönlik » lonlik Likaså 167 6, 11; 168 6; 169 23, 24</i>
169	7	<i>äter » ater</i>
—	9	<i>fördriwer r. fr. födriwer</i>

Sid.	rad.	
169	12	dröwilse <i>r. fr.</i> drowilse
—	15	Dictamnus " Victamnus
—	19	Leuastichum <i>r. fr.</i> Ouastichum
170	7, 8	ätin <i>r. fr.</i> atin
—	8	sotin <i>r. fr.</i> sötin
—	11	köre " kore
—	—	spolorma <i>r. fr.</i> spolerma
—	13	wärk <i>r. fr.</i> wärg
171	1	Jusquianum <i>r. fr.</i> Jusquiaium
—	2	röth <i>r. fr.</i> roth
—	5	vardha " vadha
—	16	root " röt
—	24	gör " gyr <i>Likaså</i> 173 3
—	27	barn " bär
172	7	ögna " ogna
—	13	blandader <i>r. fr.</i> bländader
—	14	miölk <i>r. fr.</i> milk
—	25	the " tha
—	29	värk " vark
—	31	Juniperus <i>r. fr.</i> Juniperos
—	—	ypocrates " yporaos
—	—	sigher <i>r. fr.</i> siggher
173	4, 6	äru tillagdt
—	6	te godha <i>r. fr.</i> godha te
—	—	krapth <i>r. fr.</i> kraph
—	7	tem <i>r. fr.</i> te
—	19	enebärom <i>r. fr.</i> enebäriom
—	23, 25	sume <i>r. fr.</i> summe <i>Likaså</i> 174 1
174	11	marrubium " marmbium
—	26	sancti <i>r. fr.</i> sancto
175	26	fiärda " fiarda
176	21, 29	til tillagdt
177	12	stranguria <i>r. fr.</i> stranguiria
—	14	wardher <i>r. fr.</i> wardha
178	7	oppa " appo
—	12	swart tillagdt
—	20	fleuma <i>r. fr.</i> flemaa
179	6	ey oriktigt tillskrifvet öfver raden före aff är uteslutet
—	11	bränner <i>r. fr.</i> brännar
—	19	märker " märkar
—	23	hafuer " hafuar
—	31	rat <i>r. fr.</i> rät
180	8	ledhis " lödhis

105 1 Twa adror som sittya oppa tinninghen vt-
 m; ðgönän paa begyā sidher the hielpa for ðrnā
 sangh ok flytandhe ðghän och for ðrna werk ok
 ðgnā werk, ok for bitther hoffwet werk &c

5 2 Jtem twa adror i bodha ðrna hwlorna pa
 boda siderna the hielpa for ðrna werk ok for
 swsen ok blesen ok hwinan j ðren ok for mikith
 flythenda ðghän ok for döwilse &c

 3 Märk ath then adran som sidher paa änneth
 10 hennā skal man latha for hoffwet werk, som man
 hawer fore i hoffwodith, ok for hoffwet ðr;l,
 ðghnā werk, ok fore ath spitals soth skal ei
 ðgyas, ok for man ath wndhersthaa om [hon] wil
 waxa &c

15 4 Jtem then adran som sidher frammarsth
 oppa näsen (paa bodha sidernā) hon hielp[er]
 for ðgna rinnelse Jtem twa adror som [sithia]
 frāmarsth paa näsen wtm; ðgonän the hielpa ath
 rensa ðgonen for skwmāl ok blemar i ðghen ok
 20 [at] ðgnā bran ei infallir

 5 Jtem the twa adror wndher twnghom
 om hon wel latās tha hielper hon for tanna
 werk ok for mwn skoldh for querkā bildh for
 werk i hoffwoth som gar i gömen jessen ok ikth
 25 i ðghen for hāsā ok alla mwnsoth for blemār i
 anlethet &c

 6 Jtem twa adror som sitya pa halsen beghiā
 sidher näst ðrnän the hielpa wel for bristh werk
 hosto ok ðgna werk ok hoffwoth werk ok gör
 30 menniskiān wel swndh om wel lats &c

7 Jtem twa adror som wthm; bodhā örnān
liggyā the hielpa for hiarta werk, ok fore ath
dröma skwla ei for mikith komma ok ögnā soth
ok for döffwa ören, ok for ath anlāthet wordher
ei blemāth &c

5

8 Jtem twa adror som liggia i ghömen badha
kinbenen the hielpa for tanna werk for mwn soth
ok the hielpa ganska wel for öghon &c

9 Jtem then adran som liggher wndher hakonā 106
hon skal latas fore sporna werk ok for blemar
som paa anledith är, ok for hals skab then adran
som j gömān sitdher hon skal latas for hoffwet
skorff ok for skabbboth öghom &c

10 Jtem the twa adronar liggia pa armenom
hedher sefalica hoffwet adrona wordhe the wel latna 15
tha hielpa the for arma werk och for axla werk
ok for stinnelse i halsbastith ok for hoffwith werk
som er i alth hoffwodit ok for doffwe ok for
örnā soth ok skal man latha then adran wm
worin for koldhā soth &c sequitur mediana 20

11 Jtem mediana komer fran hiertath ok
liggher mith oppa armenom ther som mwsin wndhe
liggher wordher hon wel lathān saa hielper hon
wel for al then werk som liggher wm kringh
mans hierta som soth wth aff all kroppen gar 25
ok for magha wemelse ok for ögna soth ok hon
skal lathas j may manath &c

12 Jtem then stora adran som liggher innan
paa kneth paa sidherna beggyas, hon hielp[er]
for pwsna been ok for wärk i rösānā ok for 30
steen ok sandh i bledrönā ok for rögh wärk ok
lindhā wärk ok quinnär som mikin blodhgangh

haffwa ffor skab aa lar ok been ok for krampa
for podagram

13 Jtem twa adror som pa badhå hasana
liggia the hielpe for rögh werk ok lända werk
5 ok for hoffwodh werk ok öghn ok for brytfallen
soth ok for man[g]th annath

14 Jtem then adran som liggher innan a ben-
eth hon hielper man for sandh i bledronå och
then som ikki gidher pissath ok hon hielper mököth
10 wel then quinnå som ikki er wel rensåth æpther
barn, ok for then lönlik manat; soth som ledoga
quinnor plegha ath haffwa om hon er alth for
mikin ok for werk som. wnder födernå är &c

107 15 Jtem twa adror som paa skapith sittya
15 the hielpa for trutma ok for sten ok sandh i
bledrenå ok for trangha piss ok watersoth &c

16 Jtem twa adror salintella hos then mynsta
tån oppa bodom benomen the hielpe for werk i fod;
bladith och i knå ok for rik werk ok for watersoth
20 ok for ikth i allom kroppenom ok skal man latha
alla fira salintellas oppe henderna ok födernå &c

17 Jtem twa adror som liggyå wthan oppa
beggyå sider hoos ankelen the dugha ok hielpa for
stark been ok fore then werk som stor i lorknylerna
25 ok for lendha werk ok for krampa ok koldesoth

18 Jtem tw Salintella hos mynsta fingeren hon
hielper febribus ok hon er goth om hon wel lat; for
kolde soth ok hon tagher en deel aff alle adror som
i mans krop er ok hon hielper wel for watersoth &c
30 19 Jtem vena circularis pa badhå armena j
albwgha kroghen the hielpa for brysth werk ok
trangh andha for arma werk for howodh werk

och for fallandä soth ok for lwngho soth ok hon
skal latas wm fasthän ok ther wordher man
karsker aff &c

20 Jtem wena epatica ligher nidersth oppa
armän hon er goth for sidä werk hiarta werk 3
sma tarma werk, for ondha armhwler ok for
koldhesoth hon skal latas jn aprili ok hon hielper
for siwgh milth ok magha &c

21 Jtem skal man merka ath alla adror skwla
lates oppa hoffwodith armanne skwla latas for mol- 10
tiidh wthan then adran som liggher oppa haghän

22 Jtem skal man ok merkä ath alla adror som
liggia a larith eller benith skula lates effter moltiid

23 Jtem skal man merka ath wm woren och
somaren skal man lata oppa then högra sidhän 15
Om hösten ok wintheren oppa then vinstra armän 108
thän saa lather sik han wordher wel lothän ok
wel helbreda

24 Jtem äre tesse tima aldra besth wm arith
ath latha sik wthi Om sancti blasii dagh Om 20
sancte valburgis dagh Om bartholomei dagh om
sancti martinj dagh Tho skal man tha märke
ath ikki ath enastha om the samma dagha wthan
stwndom oppo them ok stwndom fore them ok
stwndom epthe them Som litere signorum eller 25
tabula signorum til seyä

25 Jtem äre tessä goda signa Aries Om
han er ei in lunacione Jtem libra aquarius ok
sagittarius Om the äre ey i nytendilsenä eller tha
manadhen opfylles som är tha nedhen wil komma 30
j the mattha skal man ikki latha sik

277

26 Autumpnus

Autumpnus är hösther Thennä thimen är kaldher ok thör j honum ganger solen fran thry tekn som äre libra scorpio ok sagittarius j thöm
 5 thimanom gömar man alle the fructh som er kometen til allom sinum stadgha, then thimen görs mannen möketh dröffdan stwndom wredan reddan ok sömpnogan ok stundhom mikit waknan, bethre haffwa sanguinei en melancolici j then thimanom,
 10 ok bätträ barn en gamble men Stor siugdomber thimar gerna i thön thimanom aff melancolia, ok han er mikit wärre en then som thimar aff sanguineo J then thimanom skal man gerna athä warman math

15

27 Sequitur hyems

278

Han er kaldher ok wother hans köld komber aff thi ath solen haffwer fyärre til gangh wm wintheren ganger solen fran thry tekn, capricornum som er nidhersth aquarium oc piscem i
 20 them thiman hua fleumatici wärre en colerici bethre wnghe men en gamble, thi colerici ok wnghe ärw hette aff sine natur ok thörre Ok gamble men äre wathä ok kaldhä Mançens aldher hauer winthers natur m; sik, i thom thimanom
 25 skal man drikkä ok athä th; ther thorth är ok het aff sik, j thöm thimanom faa somlige men hardan siugdome han komber aff fleumatica ok somlige faa myndhra siugdome ok komber aff colera

30

28 Estas

Thenne thimen er thör ok hether tha mognas alle säadh ok allä fructh tha ganger solen fran

thry tekn som er leo virgo thaurus tha er manþens
natur het oc thör oc mannen wordher gerna vredher
 aff sine *natur* oc ilþskäs, bāthra hauā tha flecmatici
 en colerici, ok bethre gamble men en unghe Colerici
 ok wnghe men tholā mere nöðdh aff siugdom en 5
 gamble men Aff colera thimar tha wārsthā siug-
 domber i thöm thimanom skal man gerna ātha
 kaldhan math &c

29 Ver

J thön thimanom nyas örther ok trā tha for 10
 solen sina makth och jordhen ladher tha wp sina
 hwl ok alle handha örther thrā ok frukth ma tha
 aff henne föðhas tha gor solen fran thry tekn
 som er Aries thaurus oc gemini tha ökas manþens 279
 blodh, ok haffwer makth i lwngonne som er wath 15
 oc heth ok likas warmen oc wādhrena tha röris
 blodhet i allom limmom ok tha komber optha
 somlighom stor siugdomber ok kaldhā soth aff
 melancolia oc stundhom ma man hielpa m; adro-
 blodh i thöm thimanom haua bethrā gamble men 20
 en vnghe then thimen er ok gerna wather aff sik
 ok optha wordher man tha siwker thi manþens
 kropper er mikit stundom oppen ok hans pori
 ther hans sweth plāger wtgha ok thi skal man
 tha gerna ātha kaldhan math ok thörran &c 25

30 Januarius Aquarius

Tha skal thw drikka goth win ok godhā
 drykker ok ey skal thw tek ladha blodh, optha
 skal thw haffwa badþstuffwo ok timelighā ātha
 lithet, āther thw mikit tha for thw kaldasoth, 30
 Försthā daghin annan siwndha otthandha ok fem-

thandhā skal thw ey ladha tek wm thw wirth
 leffwā th; aareth komber thordhin th; teknar goth
 aar örlögh ok mikith storm, tha skal thw gerna
 atha warmān math Januarius sigher tha jak er
 5 mektwger tha dogher tek ey lada blodh wthan
 tek trengher til tha ladh optha twmelfingrana

31 Februarius piscis

Goth er tha ath ladha blodh tha skal thw
 athā swran math m; addeke ok win ok goth ööl
 10 skal thw tha drikka tha thw badhar ok göm wel
 tith hoffwit fran köldh A siwndha daghin skal
 thw ey latha tek wm thw wirth leffua th; aareth,
 then som föddher wordher 3° uel vii° kalendas
 februarii aller ydibus februarii hans kropper skal
 280 15 bliffwa hel til domen, komber thordhin th; tekna
 stora plagha och dödh ok mesth rika mannā Fe-
 bruarius sigher j myna woldhā är goth ath ladha
 adroblodh oc clena yrther athā ok thw skal ei
 driikka watn

20

32 Marcus Aries

Tha er helsamth optha badha ok gnidhā sina
 tendher m; salth, ei är tha goth ath ladha blodh,
 tha skal man gerna atha rwtha frö saluio merkā
 feniculum ok petrocilium, them sik ladher blodh
 25 aff femthandha dagenom söttendhe eller adher-
 tandhā han skal brodeligha döö ok then sik
 ladher aff sextandhā dagenom han skal brath
 wordha blindher Höris tordhön th; teknar storm
 ok godhā fructh ok mykith örlög Marcus sigher
 30 i minom thima skal thw ey hetha badstugho
 haffwa &c

33 Aprilis thaurus

Tha är goth ath ladha blodh for lwngonā skuld ey skal thw āthā yrther tha ma man āthā fārsth kōth ey rōketh then sik ladher blodh A vii daghin aller femthandhā han skal [dōō] ynnan 5 firithighā daga och then sik ladher a syetthā eller xi daghin han misther sina syn ok then sik ladher aa fōrsthā daghin han skal antighā genasth eller bradeligha [dōō] Höris tordhōn th; teknar frwct-somth aar ok goth, ok ondha manna dōdh April 10 sigher j mynom thima är goth ath ladha sik blodh &c sequitur

34 Mayus Geminj

Tha er goth ath driikka malyrth m; win alle gādha myolk, goth er ath ātha saluio ok 15 rwtha, then sik ladher a vii dagenom xv aller xvij han skal dōō innan eth aar Höris tordhōn th; teknar hardh aar, lwngo adran är goth ath lada Maius sigher i mynom thima ma thw wel latha blodh ok kaldhan math ātha ok driikka 20 malörth

35 Junius Cancer

281

tha er got driikka fasthandhā kolth keldo wathn ok wm qweldhān warma? myōlk tha är goth ātha syddefāre agrimoniam ok bethonica, 25 then sik ladher blodh vi daghin han skal dō innan aarith Höris tordhin th; teknar fructa-samth aar ok miken siugdom j almoghan tha fordriiffwer kalth wathn coleram Junius sigher i minom thima ma thw wel ladha blodh ok ātha 30 āll[ec]tuarium och sambuca blomār märkä polleyn ok driikka kalth wathen

36 Julius leo

Jn julio skal thw ei mikith soffwa ok ey
 atha hathan math oc ey the fiska som tagas i
 dödhowathne oc tha skal thw ey ladha blodh,
 5 drik saluio rutha Aniiis merkä och gamandriam
 then sik lather blodh a femthondha daghin alle
 siwttendhä han skal dö innan areth, höris tordön
 th; teknar goth korn ar och fädöda Julius sigher
 thw skal ey latha blodh i mynom thima ok ey
 10 lenghe fastha flesk skal thw atha gak til bad;stwo
 söffh ey mykith

37 Augustus virgo

Tha är tek wadelikth wm thw ey tha bewara
 tek fore köldh thw skal ey atha kaldhan math
 15 thw skal optha til warma stwo gaa, grobladh och
 polleye skal thw atha, xix daghin eller xx skal
 thw ey ladhä tek wm thw wil leffwa th; aarith
 ok ey fämthandha daghin wthan tw wil döö innan
 iii daga Komber tordön tha komber ok miken
 20 siwgdöm i folkith Augustus sigher j mynä waldhä
 skal thw ey ladha blodh, kardamoma skal thw
 atha ey skal thw atha raa röther och ey skal
 thw atha fisk

282

38 September libra

25 tha skal thw ladha stekiä tek brödh m; salth
 ok dyärfliha atha alle fructh som är ripa ok
 wälmoghän oc tha ma thw lada tek blodh aff
 adrom ther tek törffwas huilkin sik ladher blodh
 a sextandha dagenom aller adhertandhä han skal
 30 döö innan aareth Komber thordön i then man-
 adin th; teknar fruktsamth aar oc storan herra

döð September [sigher] i minom thima ma thw
wål ladha blod och thw skal ätha ferskan oosth
oc drikka mosth &c

39 October scorpio

Tha ma thw ätha fogla ok wildyr ok ey tiwra 5
köth thw skal drikka mosth ok ätha syddafära
kardamoma och galigaa then sik ladher blodh a
vi daghin han skal döð innan th; aareth komber
thor dön i them manadenom th; teknar harth aar
ok miken storm October sigher j mik skal thw 10
ey ladha blodh oc ey haffwä bad;stwo thw skal
drikka mosth gätha myölk ok foramiölk och gerna
skal thw ätha giffers nagglar &c

40 November sagittarius

Tha skal man badha hiith tha skal man 15
ladha sik blodh m; koppom oc bewara sik for
köldh oc frösth tha skal man ätha syddafera och
kardemoma then sik ladher blodh a sextandhä
dagenom eller siwthande han skal döð [th;] aareth
Komber thor döön th; teknar goth aar och fructh- 20
samth Nouember sigher wthan tek trengher thu
skal ey ladha blodh tha skal thw drikka getha
miölk tha ökas tek goth blodh ok tha for thw
fagirth anlethä &c sequitur alius mensis

41 December capricornus

25

Tha skal thw göma thit hoffwit fore stor
köldh thw skal ladha hoffwdh adrone och tha
skal thw haffwa bad;stwo swa optha tek tekkis
thw skal ätha syddefära och piretrum hwa sik
ladher blodh a siättha dagin aller xv nyttondha 30
han skal döð i thi arenom (qui primo die de-

283 cembris minuerit infra xl dies moriatur) wardher
 nogher hogghen til blod; a ythersta dagenom i
 them manadenom han skal antigie bradeligha dö
 ther aff eller genisthan komber thordön th; teknar
 5 godhan friidh ok goth aar tha skal thw ätha
 warman madh och yrthadhan ok mwskaat De-
 cember sigher ey skal thw ladha blodh j minom
 thima

42 Alla adror a lor och ben skwla lathas
 10 äpther mad alth blodh ladh skal göras akth och
 warilse, och then som lather han skal skodha
 manzens aldher ok hans makth och thimanne
 skipilse ok hwru bloderen sik skipar är th; tyokth
 lath th; löba til thas th; wardher twnth är th;
 15 swarth ladh th; löpa til th; wardher röth, ther
 som wärken stor ther skal man ladha twärs i
 modh ey tid ther han er

43 ¶ A tässom daghom skal inghen ladha
 adra sik eller sinom faä wthan wadha, worfrugo
 20 dagh i fastone sancti pedhers dagh ad vincula,
 och nästha daghin äpther michaelis dagh

44 ¶ A tässom daghom är goth ath ladha
 blodh siättha daghin äpther sancti gregorii dagh aa
 högra armenom, Atthendha daghin äpter varfru
 25 dagh i fastone aa vinstra armenom fföre ögomen,
 trettandhä aller fiorthandhä daghin äpther hal-
 uardhi a bodhom armom fföre koldha soth, hwar
 som gömer tesse dagana m; blodlaath th; sägs
 ath han skal ey faa kaldha sooth ok ey sinä syn
 30 mistha

45 ¶ Adroblodh rensar manzens hwgh ok gör
 goth minnä, ok rensar öghon syn och magha och

gör lösthä til madh ok bättrar mans rösth och
samwith, ffordriffwer hwngher sorgh och quidhä,
mi[n]skar onth blodh och längher mans liiff, Ok
then dagh man ladher sik adroblod skal man ey
soffwa &c

5

46

Sinciber
gingiber ingofär
Gariophilus giffers nagla
sinamomum Caneel
Piper pipar
Muscatum muskath
Crocus saffran
Alium huiten löker
Cepo rödher löker
Porrum lokir
Sinapi sinäpir
Papauer walmoga
Raphanus pipra[roth]
Raphanus hälingh
Viola
Salvia salui
Rutha
Ysopus esop
Petrocilium persillia
Artemesia graboo
Absinthium malyrth
Marrubium eterneldha
Abrotanum obroth
Origanus konungh
Pollegium poleya
Verbena jernörth
solsequium ringebloma
millefolium näsägres
Plantago grobladh
Benedicta est duplex
scilicet ruffa et alba
Angelica
Pipinella kerörth
Serpentina ormyrth
Bethonica ior[d]humbla
Centaurea sanctorum gres
Mentha myntha

Lactuca hundatunga 284
Agrimonia
Rapula
Millium hers
Galanga galigo 10
Cyminum kwmmyn
Trifolium kirffwil
Ceduarium syddefära
Lauribacca laurber
Collicium 15
Galganus
Sambuca vegbredha
Anetum dil
Nigella dudra korn
Colloquintida thz er kellarahals 20
Cucudum idem
Apium märke
Valeriana sconsort
Succara sukir
Costus caneel 25
Cobeba kobeba
Lucrisia lucrissa
Aristologia thz er hwlörth
Helena [Enula] campana thz er
alandh 30
Feniculus fenikol
Saturea sätther
Pastinaka mora
Acedula syra
Genciana skärsöta 35
Basilica idem
Saxifraga stensöthä
Elleburus fluoswamper
Sicuta odyrth
Iusquianus bölmme 40
Lolium klinther
Kola idem

Eruka agrekol	Ossitare j: gespa
Zitwar	sternutare j: nywaa
Porrus purlöggher	nausiare j: wemia
Allium kloflögh	ligurare j: göliä
5 Ceba cipul	singultare j: hikka
Saturicia j. setther	stertere j: snarkä
Lilium er lilia	hyare j: gaba
Salina salyrth	masticare j: tugghä
Maurella er Helugber	tussire j: hosta
10 Carni er dansth Komyn	ructare j: ryktha
	screare j: sputtha
	screttare j: frequenter apuere
	vexilla j: baner

(Efter codex Arne Magn. n. 792 i qvart på Univ. Bibl. i Köpenhamn. Handskriften är från medlet af 1400-talet.)

Rättelser m. m.

Stid.	rad.	
182	5	örna hwlorna är i hds. ändradt från örnommen
—	7	swsen r. fr. twsen
—	13	hon tillagdt
—	16	de 3 orden paa bodha sidernä äro underprickade för att borttagas
—	—	hielper r. fr. hielp Likad 183 29
—	17	sithia tillagdt
—	20	at tillagdt
184	6	mangth r. fr. manth
—	12	quinnor » quinnar
—	14,	21 födernä r. fr. fordernä
—	17	salintella r. fr. saintella
—	21	ett dubbelt ok utelemnadt
—	24	fore r. fr. forre
185	10	armanne r. fr. ormonne
—	13	effter r. fr. eller
—	17	han » handh
—	22	Tho » Tha
186	4	äre » ärre
188	2	leffwä » löffwä Likad 188 12; 190 17
189	3	thw r. fr. tha
—	5	femthandhä r. fr. fenthandhä
—	—	döo tillagdt. Likad r. 9

Sid.	rad.	
189	9	frwetsomth r. fr. frwcsomth
—	10	ondha r. fr. omdha
—	14	Tha r. fr. Thä
—	17	tordhön r. fr. tordhöm <i>Likad</i> 190 30
—	23	warma <i>är tillagdt i kanten, men till största delen bortskuret</i>
—	31	älectuarium r. fr. ältuarium
190	3	math r. fr. makt
—	13	<i>ett dubbelt thw utelemnadt</i>
—	15	grobladh r. fr. groblodh
191	1	sigher <i>tillagdt</i>
—	19	th} <i>tillagdt</i>
—	29	hwa r. fr. han
—	30	äller r. fr. aller
192	15	löpa » löpha
193	3	minskar r. fr. miskar
—	37	Angelica » Angleca
—	40	iordhumbla fr. r. iorhumbla

- 1 1 Mediana löper langelicha nider mith aath
armen. hon är god for ögna soth. hon hielper
for hiertawärk, Hon hielper for reeff och sidho
styngh, ok är bästh v. dagh i Septembris manade,
5 wardir hon illa slagin Tha kombir spina boldh
Sida ok bryst wärk. och lända wärk. trangan anda,
2 2 Märk ath thw skal latha blod twärth moth
ther wärken staar.
- 3 3 Jtem i tessom dagom skal man ey laatha
10 sig blod heller sith få. Om han ey skada wil faa
wppa sig, then försthe är warffru dagh i fastone
Then andre är vincula petri Then tridj är sancti
Jeronimi, oc in diebus canicularibus, oc marcelli
pape, oc siluestri pape
- 15 4 Jtem i tessom dagom är goth blodloth.
Som är sättthe dagin äpter gregorij a högre arm-
enom, och vij dagin äpter varfru dag i fastona a
vinstra armenom for ögon, xij dagen och xiiij
dagen äpter haluardj wppa bada armana for kalla
20 soth. Then som gömer tessa daga. han mister
ey sin syyn, ey faar han kallasoth. Adra blod
gör goth mynne rensar maga. ok gör matlusta.
och bättrar rösth och färskar liiff Äpter adra blod
skal man ey soffwa,
- 25 5 Malörth hulkom lundom [man äther hon] a
eller dricker tha styrkir hon magan. Och bäst om
än [hon är] swdin i reno wathne, och skäris sydan
2 een [dagh for än] han drickär hona hon hielper
for margahanda sotther Hon driffwer borth spole-
30 orma och löser quidh Hon doger til ath göra
pissa bade man ok quinna.

6 Jtem hon doger for loppom ok flwgom smör tik om kroppen tha flyr loppan For henne luckt skuldh Tha skal tw stampa henna med ätykio och smör ther med Jdem for nywra soth.

7 Lather man honag i malörth. th; styrkär 5 mans syn om man smör ögon ther mädh.

8 Malörth doger for klade. Om man twar sig m; hona.

9 Ath tw skal ey spy wppa siö drick malörth för en tw drickär annan drick, 10

10 Laggär man malörth for syna säng tha soffwer man wäl

11 Han som lägger malörth i syn kläden, them skär ey maalen.

12 For örnasangh stampa vxa gallen med 15 malört och läg wid örön

13 Jtem är mans nywre harder läg widh malörth.

14 For maga soth siwder man malörth med gröna olyo och smör wthan aa magan 20

15 Een wnger man fwl i broth. han hängde i piona korn aa sin hal;. han tappade th; bwrth. strax fik han sottenä igen Then tiidh han fik igen örthena. wart han färdoger

16 Faller man i brwth. tha skal läggia iij 25 piona korn vnder hans twngo och bint piona rooth a hans hal;.

17 Jtem for man qweso. Tha tag ena örth 3 som heter yres. ther vexer blomster wppa. ther skal man taga rothena aff och torka hona wäl, 30 oc stöta oc giffwa manne dricka som quesa haffuer.

18 Jtem sempertina är god for queso. Drik oc hona for ormabit. oc for michla hosto.

19 Jtem blonar mans hand aller fother eller
 for wred wrednar tha skal han taga asko oc salth. röth
 5 wiin blanda thz saman som gröth. läg t3 wppa i dygn.

20 Jtem haffuir man skörbiugh. Tha skal man taga getha miölk och krassa fröo wälla t3 saman t3 skal han dricka,

10 21 För skörbiug i benom tagi krassa och gethamiölk och salth oc lampatran stöth t3 alt saman och binth ther wider

22 Dil skal man taga tha som hon staar i blomster, hona skal man stöta och göra puluir aff
 15 och latha t3 wppa the saar som senth helnas.

23 Vil tw hela ganwl saar. Tha skal tw göra pulwär Försth skal tw haffwa ena j mark wax Ena j mark kaadho Een fiärdungx mark tiärw Ena j mark kaado. Ena j mark ghamalth
 20 smör, Ena fiärdungx mark honagh. Och ena fiärdungx mark olio Thz skal man wälla alth
 4 til hopa. Tag sidan eth nyth klä[de] döp t3 i renth watn läg thz plaasther ther vppa binth sidan widh saarith.

25 24 For man ilth i öron swa ther gar wth blod eller watn Tha skal man taka pila lööff och stötha t3 smath och wriida t3 gynom ith kläde oc latha t3 i öron

25 Lactuca skal man ätha tha mykin hiti är
 30 For ty hon kölar mannen och gör mannen lätthan ok swangan

26 En örth är Som hether hundatwnga hona skal man stöta m; wiin och läggia wppa queso wärk och for eether.

27 Rosor haffua the dygd. är man wän-mäctogher til sine natur Tha skal man taga och 5 wälla them i wiin Och i watn halfft aff rosena halfth aff wijnith oc halfft aff watnith och lat t; i eth kläde och binth t; offwan for sith skap som han hetasth magh thola.

28 For döda köth tag honagh baka ther aff 10 en leeff och brän han wäl och stöth sman som pulwir ok bär i saarith

29 Haffwer man qweso i ögon Tha skal man tagha mirram Och miölk Aff the quinno som mö barn haffuir tämptra t; til hopa oc lath i ögon. 15

30 Om gamalt frosth är i been: tag iäst oc rogbröd oc salth och läg ther wider

31 Vilt tw göra goth draga plaaster Tag 5 plantanam rothamundam Hunda tunga Enula-campana och rödabo. kathosth. grooblad. vax 20 kaada siwd t; til hopa och läg t; wppa eth kläde och binth ther wider som saart är

32 For hoffwd wärk. Tag polleyam siwd i olyo: läg th; vider hans äne tynningia oc vppa hiessa.

33 For Hoffwd wärk. tag wynrwda. stampa 25 m; olio. wrid om hans äne. th; är goth. oc bötir ögon

34 For t; samma Tag pors. oc stampa m; swrth wiin ther skal man twa sith hoffwd m;.

35 Thetta är läkadomber döwom manne til 30 hilso Tag grönth graan trä läg th; i elden Th; watn ther sigher wth. sankä t; saman. Tag sidan

tȝ watn mȝ honagh. Och ith gräs som hether
barba Jouis siwd thȝ Tha thȝ är swdyth. thag
swa aff hwarior delenom. blanda tȝ saman oc wrid
tȝ ginom ith kläde. Ok lath tȝ i eth glas Tagh
5 sidan tȝ lath tȝ i öron Tha driffwår tȝ bort döffwan.
oc hoffwd wårk,

36 Malörth blandat mȝ oxa galla smör ther
öron mādth thȝ wrakår borth oliwd Thȝ är fwl-
pröffwath.

10 37 Thetta är goth thom som maal haffwa
misth Tag tȝ röda aff äggith stampa tȝ saman
med honag giff honum thȝ med ena skeedh.

6 38 For tȝ samma Tag gress som hether pol-
legium stampa thȝ med swrt wiin ganȝsa warmt oc
15 lath thȝ i eth lynnith kläde lägh thȝ for hans näsa

39 Wyder bryst wårk: Tag rwtha och wål
hona i wine ok giff honom dricka tha faar han
bätir

40 For hiertha wårk Tag marubium oc pol-
20 legium siwd tȝ i watne mȝ salt oc drik ther aff
fastande:

41 For tȝ samma Tag pipinellam äth fast-
andhe:

42 For saar Tag getha söör siwd han i
25 gamblo wine heller i getha miölk. siwd tiöckth
som gröt Tha är tȝ märkelicha goth.

43 Saar som siälfft ypnas Tag marubium
stampa han med gamalt [i]ster oc salt, tȝ är goth.

44 Jtem for torra hostho. drick saluia mȝ
30 gamalt öl Och höl tigh wål. swa thw swetthas
och tagh mirram och läg wnder thina twngo wål
länge

45 For t₃ samma tag pipinella och stampa hona m₃ swrt wiin drik vel opta.

46 For likra soth. Tag gräs som hether drachonia, t₃ är krokot som een ormbär oc t₃ växer i storom skoge Th₃ dräpir madka som i 5 manne växir

47 Ad idem. Tag pipinella oc stampa m₃ swrth wiin drick th₃.

48 Jtem thetta är booth för alskons eether Äthy huar dagh pipra fastande. 10

49 Ad strictum pectus ysopus cum vino 7
coctus pectus purgat Jtem ysopum contunde brystvärk
postea baccas laurj et cuminum tere et in vino coque et bibe.

50 Jtem Enula campana, aland et thus et 15
saluiam in vino quo vtatur paciens et liberabitur
Jtem gumi cerusaris in veterj vino disolutum et datum ad sorbendum pectus optime lenit

51 Ad eos qui vrinam non retinent Semen lactuce cum veteri vino coctum juuat 20

52 Ad torsiones ventris bethonicam, vxa-
leggh coctum in lacte caprino et adipe porcino et manduca

53 Sanguis leporis lentigines a facie tollit

54 Ad eos qui in gutture dolent Cuminum 25
pugnum plenum coque bene cum vino et bibe die ac nocte

55 Ad ossa fracta. Agrimonia trita et appo-
sita ossa fracta certissime sanat et solidat,

56 Contra anrattes? i: licktorn. Accipe carem? 30
thus mirram sulphur cepum equo pondere tere simul et superliga,

57 Contra paralism Saluia data assidue paralism sanat.

38 Qui perdunt sensum Solsequium: abrotaneum et saluiam simul tere cum vino et da ei
5 bibere

59 Item si cum cepa vrsi facies hominis vngatur erit internus et certus in quocumque instruitur et que legerit

60 Ad illam infirmitatem que dicitur surblinth
10 Vnge oculos cum aruino? wlpino et valet

8
ögnasoth

61 Ad omnem infirmitatem oculorum Recipe succum absintei misce cum melle et farina et pone super oculos et valet.

ögonflyta

62 Contra fluxum oculorum Recipe succum
15 celidonie et misce cum vino mitte in oculum.

for heso

63 Contra raucitatem. folia papaueris rubei trita et gutturi apposita. valet contra omnem raucitatem qualiscunque eam? euenerit siue fit ex cantu potu cibo vel calore,

värk i
öron 20

64 Ad aures. fel caprinum mixtum cum succo porci auri infusum dolorem tollit et auditum restituit Item fel caprinum et lac mulieris temperatum cum melle et modica mirra summa medicina est

for eeter 25

65 Contra potationem veneni Si quis biberit venenum vel aliquod mortiferum. bibat statim pipinellam kärört in aqua decoctam,

värk i
hofwdh

66 Anetum si temperetur cum oleo et vngatur caput eius qui habet infirmitatem in cerebro
30 bro sanus erit? Et hanc herbam si quis comederit neruos? offensas, liberabitur et hec herba mitigat omnes dolores capitis et qui non potest dormire

comedat de hac herba et dormiet Si quis malum
habet in intestinis vel in ventre bibat de aqua
in qua cocta est hec herba diil, certissime libera-
bitur

sonpn
ont i in-
elfwen

67 Benedicta est duplex scilicet alba et rupha, 5
et vtraque est bona et vtilis Benedicta rupha di-
citur que omnem potum corruptum bene reformat,
et bonum odorem producit et si bene fuerit mun-
data in aqua et in cereuisia cocta vel posita et
bene cooperta per diem et noctem Si quis de 10
illa seruicia biberit illo die colorem rubeum et
pulchrum habebit Et si quis de ea comederit
illo die a paralici non leditur vt sepius pro-
batum est

fagran liith

hålp
borttagin

68 Benedicta alba habet hanc virtutem Si 15 9
quis aliquam acutam infirmitatem inuaserit ac-
cipiat eam bene lotam et comedat jejuno stomacho
et dicat iij pater noster et totidem aue maria et
statim censiat remedium Jtem sub capud infirmj
im posita ipso ignorante qui in acuta laborat Si 20
debet viuere Statim de capite exhibit sudor. Si autem
debet mori nullus sudor exhibit. Sed statim palescit.

for ondan
siwkdöm

signa
mortis

69 Vnde galienus describens signa mortis,
et primum si infirmus multum loquitur vel clamat
est malum signum. Si oculos in aduersa lo- 25
cauerit aut mordet labia si oculi palescunt et
deficiunt et defundunt? Si nasus acuitur et frige-
scit: si pedes tibia sunt frigide signum est mortis.

Fons rubeus in primo pedibus frigescit in ymo
dentes nigrescunt nasus submotus et albus 30
mentum submittit venis lacrimatur ocellis
hiis certis signis moriens agnoscitur oris

- 70 Pipinella est radix parua sed bona mane
 hierta comesta prodest omni homini contra dolorem cordis
 värk et decocta in aqua valet contra dolorem precordio-
 rum et debilitatem de mane potata Jtem valet
 blodsoth 5 contra fluxum sanguinis de mane comesta. quia
 vatnsöth ipsum potenter restringit et valet contra ydro-
 pisim. quia sua virtute exsiccat valet eciam contra
 torra hosto Tussim torhosta quia talis tussis caput multum
 debilitat
- 10 71 Serpentina est radix bona et vtilis que
 ether contusa super morsum serpentis ligata fuerit, statim
 ormabilt venenum de wlnere excutit. Jtem quicunque eam
 transeundo per viam secum portauerit Omnes ser-
 pentes ab eo fugiunt et omnia animalia venenosa.
- 10 15 Jtem decocta cum bono vino et potata si serpens in
 orm i alicuius ventre fuerit statim de illo exhibit Jtem
 qwidh si quis eam de mane decoctam biberit quidque
 in corpore per nimios humores connexum fuerit.
 hierta statim sua virtute resoluit sicut solet cor et
 lwngo 20 pulmo coherere inde nascitur magna infirmitas
- 72 Jtem kwmyñ ät; t; optha fordriffuer blekan
 hyy. Swän; k kwmyñ fordriffwer ont wäder oc
 blest i magha oc gör pissa Och fordriffuer spol-
 orma i manne Th; hielper wel smälta math i
 25 maga oc han duger wäl for eether oc ormastyngh.
- 73 Peretrum. bärtran. tuggas t; oc lägx widh
 thannagarden t; dwger for thannawerk. Tampras
 t; m; ätikio och lat; i mwn t; dwger for allan
 saaröka i mwnnen. Smör man sin lichama ther m;
 30 faar man ey mykin sweth. Oc dwger for siwk-
 dom i allom lymom oc rensar mans strwpa.

74 Pollegium polleya är tort oc heeth. Ätir
 quinna som med barn är hon föder döt barn.
 Drickir hon t̃ med lāth win Th̃ drager wt t̃
 skynnit som om barnit är i moderliiffwe Ärw
 the skinnen ther ynne längir än naturen til siger 5
 Tha far kona ther aff sin död eller mykin wärk
 och siwkdōm. Stamper man hona m̃ salt oc
 blandar med honag. t̃ duger wäl for krompnom
 lymom. Varder hon med honag rat āthin eller
 druckin t̃ duger wäl for bryste. Dricker man hona 10
 m̃ win tha duger hon for eetherbith oc onth blod.
 Thwar man sig i henne sodh t̃ dwger for klaada,
 Drickār man hona med lāth wiin tha duger hon 11
 for hosto. Stampas hon med honag grōn oc lāgx
 vid hwndabyt t̃ duger gan̄a wäl 15

75 Genelophium dwger for alt ty lichamen
 gör ont Temperas hon med komiōlk och drixx
 t̃ hielper wāl krankom maga och gör goth mynne

76 Centaurea är tweskona The myndre drager
 mykit saar til saman Lāgx hon wppa gamalt saar. 20
 Thaa helar hon thet. Hon hielper for laarwärk.
 basa m̃ henne sodna.

77 Flos eris. t̃ är koperrök hether oc tör.
 Han fordriffuer dōth kōth oc skārar ōgon

78 Olustrum spān̄grōna. heth oc torth. rānsar 25
 sar oc skārar ōgon oc fordriffwār dōt kōth i saar

79 Saluia kraasath styllar blod i saar. Drickx
 hon med wiin. duger for gambla hostho sydowärk
 och stiōngh

80 For heeso skal man tagha klofflōök. oc 30
 skāra smaan i sōta miōlk wäl hetha baade qwāl
 oc morgon oc dwgher gan̄ska wäl.

- hjeria 81 *Enula campana reddit precordia sana.*
Jtem si in partes incisa et decocta fuerit in
goda 82 *Ysopus. Habet has virtutes. quod de-*
rööst 82 *cocta in aqua et potata pectus purgat et vocem*
läth 82 *clarificat,*
bryst 82 *clarificat,*
- madk 83 *Orm i haar Tag pors och maalörth. och*
i har 83 *blanda m; ätykio och twa ther medh hoffwdith.*
- 12 10 84 *Jtem for hald eller stynggh. Är t; swa*
84 *ath nakon far hald eller sting i sina sydo. Tha*
84 *skal han i kors wiis lassa thenna orden ther hallith*
84 *eller stingen staar.*
- 15 85 *Longinus stak gud; helga blodh,*
85 *ginom hans sido, th; flöth som flodh*
85 *fran hans hwffwd oc til hans ylia*
85 *Styngär stath stilla, fore gud; helga wilia*
85 *Jn nampn faders oc sons oc thes helge [ande]*
85 *Thetta läsy oc göry try sinom oc läsi sidan*
20 85 *iij pater noster oc iij aue maria gudi oc hans*
85 *blod - - - (bortskuren rad)*
- kalla 85 *Contra constipationem. Si vrinam pro-*
ptia 85 *icere non potes decoque agrimoniam in veteri*
85 *cereuicia et bibe Jtem si quis non potest min-*
25 85 *gere propter lapidem vel propter aliam egritu-*
85 *dinem decoquat radicem. Jusquiani, bolmafrö rot*
85 *in aqua Et illam aquam ponat paciens ad vere-*
85 *cunda sua. Jta quod aqua sit calida sicut po-*
85 *terit sustinere statim melioratur.*
- 30 86 *Jtem wm hynna är dragen öffuir ögath.*
86 *Tha tag ena qwicka swalu och skär aff hoffwdith*

meth it sticke glaas. Swa at henne blodher rynner
nider aff glasith oc i ögat. som öffuir är rwnnith
t; dwger wäl

87 Jtem tag rwta twgga hona oc lat i eth
glaskar och blanda wid swrt wiin, 5

88 Contra stranguream. comede galganum et 5
immediate sanat. Nulla ros vrinam forcus prouo-
cat quam radix raphani (redekyä) et pipra roott kalla pijs

89 Si in balneo succus verbene bibatur cum 13
vino frangit lapidem si iteretur 10 för steen

90 Smydiaslinder buliatur in olla cum aqua. 10
deinde extrahatur et ponatur super blanco panno
dilatatum. et tepidum ponatur super renes för sten

91 Cum aliquis facit cursum abste. et vis 15
quod redeat. accipe de vestibus eius si reperi-
untur, et pone sub molendina et eam circumuerte
quinqies ansyles et lege hanc coniurationem
1° Crux christi reducat te ab oriente (Venth
qwarnen en resa vider huan versen) 2° Crux
christi reducat te ab occidente, 3° Crux christi 20
a meridie te reducat, 4° Crux christi ab aqui-
lone te reducat, 5° et illa sancta crux que a
beata helena inuenta est reducat te Jn nomine
patris et filii et spiritus sancti Och tiit qwernen
städis synis hans veger oc ferd, 25

(I kanten stå följande anvisningar, som ej
kunna inpassas vid något visst ord: oc i
pater noster Jtem v pater noster et aue
maria ad honorem jesw?)

92 Jtem thenne signilse skal en prest göra 30
iij swnnedaga for messo huar epter annan Och
göre kors wppa Fleenen m; en kniffs wdh, för sten

- 14 93 For flenen, rylen, vexthen
 War herre ihesus christus stodh aa jordh.
 Och fulkompnade all god ordh,
 t̃ war en lithen stwnd
 5 oc en welsignadh stundh
 Ath ihesus christus kom i marie fwndh.
 mādhēr the welsignada stundh tha formanar iak
 tich, then leedhe fleen, wāxt, styng, haldh ryll
 wārk. oc we oc alt thenne menniskione til syn
 10 lichame kan ske
 94 Thār nāsth mādhār wdh oc āgh oc horda
 staale, Och med the helga korsse, Som gudh tolde
 dōden wppa om longe fredagh Thedh thin leedha
 fleen wārk oc wee Oc alt t̃ thenna menniskiona
 15 kan til sin lichamma skee Tw skalt bort fly i
 t̃ bārgh som ingen boor Oc i then syōō som
 ingen roor Jn nomine patris et filij et spiritus
 sanctj Amen
 15 95 Jtem Jach formanar tik. then lede fleen,
 20 we oc wārk. māder thom blodogha fothom ther
 ihesus gud; son han trōdh til sith martirium vppa
 langha fredhagh. th; then ledhe fleen. tw skalt för-
 gas som vars herre ihesu christi owener ffor-
 ginges i frost och i snyōō Ath tw skalth borth-
 25 fly i thedh bārgh som ingen bor Och i then syōō
 Som ingen ror Jn nomine patris et filii et spi-
 ritus sancti Amen.
 96 Jach formanar tich then lede flen mādhēr
 thedh helga korsse Som var herre ihesus christus
 30 bar vppa sinom helgom hārdom. om lange fre-
 dagh. t̃ then ledha fleen tw skalth bort fly i th;

bärg som ingen boor oc i then syö som ingen
ror Jn nomine patris. &c.

97 Jach formanar tik then ledha flen. wärk
och wee. mädhär the helghe törne krono Och
med t; blodh oc watn öffuir hans ögon och öffuir 5 16
hans velsignadha lichamma fwl. t; thin ledhaa fleen
Tw skalth borth fly i t; bärg Som ingen boor
och i then syö som ingen roor. Jn nomine
patris et filii et spiritus sancti.

98 Jach formanar tik then ledha fleen. wärk. 10
och wee mädhär the iij stwbbbotha spijckar Som
war herre ihesus christus war korsfesther mädh
oc wthräcthe bade hender och ffötir t; thin leedha
fleen värk oc we, tw skalth bort fly i t; bärg
Som ingen boor oc i then syö som ingen roor. 15
Jn nomine patris

99 Jach formanar tik then leedha fleen. wärk
oc we. mädher t; spiwt som var herre ihesus chri-
stus war stwngen mädher ginom syna wälsignada
siidho, oc in til sith wälsignadha hierta. t; thin 20
leda fleen wärk oc we tw skalt bort fly i then
syö Som ingen roor oc i t; bärg Som ingen boor.
Jn nomine patris et filii &c.

100 Jach formanar tik then ledha fleen: wärk 17
oc ve mäder jomffru maria gud; moder oc mäder 25
hennes helgom taarom som hon wtgöth aff synom
helgom ögom. tha hon saa sin wälsignada son
dödan wara vppa t; helga korsse At thin leda
fleen. tw skalt bortfly i t; bärg som ingen boor.
oc i then syö som ingen roor. Jn nomine pa- 30
tris et filii et spiritus sanctj Amen.

101 Jach formanar tik then ledha fleen. wärk
 oc ve mäder sancta maria Salome moder Jach for-
 manar tik medher sancta maria Jacobi moder
 Jach formanar tik mäder sancti Johannis ewan-
 5 geliste moder. Jach formanar tik mäder sanctam
 mariam magdalenam Som wars herre ihesu christi
 fötir twadde mäder sinom helgom taarom oc
 torkade thöm mäder sinom helgom lockkom Thed
 thin ledha fleen tw skalt bortfly i thedh bärgh
 10 Som ingen bor oc i then syöö Som ingen roor
 Jn nomine patris et filii et spiritus sanctj

18 102 Jach formanar tik then ledha fleen värk oc
 ve, Och alth tȝ som kan til thenne menniskionas
 lichama skee. offwan: eller nydan vtan eller ynnan
 15 mädhär the xxiiij gambla fäder Som helghe ärw.
 tȝ tw skalth bortfly i tȝ bärgh som ingen boor. oc
 i then syöö som ingen roor. Jn nomine patris et
 filii et spiritus sanctj.

103 Jach formanar tik. then ledhe fleen värk oc
 20 we Alth thenne menniskiona kan til sin lychama
 skee. mäder the xii apostlar Som vpfylthe waarä
 med thom helge anda Som ather skulw koma om
 domadagh mȝ gudj oc döma oss badhe til liiff
 oc siell. Ath thin ledha fleen tw skalth bort
 25 fly i tȝ bärgh. Som ingen boor oc i then syöö
 ingen roor. Jn nomine patris et filii et spiritus
 sanctj Amen. Finis Sanet te deus ihesus christus
 per meritum sue amarissime passionis

104 Nota qui voluerit seruare se incolumem
 30 et sanum subscripta conseruet.

19 105 Jach manar tiik fleen Ryyt, wexth, eller
 huad tw är, vider gud fader oc son och then

helge andhe, oc vider then rådelica gud; dom,
 oc vider the iiij gud; ewangelistar, oc vider the
 xij gud; apostlar, Oc vider tesse gud; nampnen
 Som är messias sabaoth, adonay, tetragramaton,
 oc vider ihesu christi benedide nampn, oc vider 5
 hans helgasta lichamma, Jach manar tik fleen,
 Ryl vext eller huad tw är, At tw bort flyr, oc
 alrigh ater komber, vider then högste gudh, Som
 är sanner gudh, oc alsomektogaster himmerikis
 oc jorderikis skapare, Strenger oc retuis domare, 10
 oc alsommektogaster, Jach manar tik vider sol oc
 maan, oc vider al himmilsens tekn, oc vider the
 ix ångla chora, Som är cherubin oc seraphin oc
 vider alla helga patriarchar oc prophetar, oc vider
 alla gud; apostlar oc ewangelistar, oc vider alla 15
 martires oc confessores, oc vider alla helga jom- 20
 frur oc reenliffuis quinnor, oc vider alla gud;
 helga men, At tw bort flyr, oc alrig ather kom-
 mer, oc inghom ingen skadha gör,

106 Jach manar tiik fleen Ryll vext eller 20
 huad tw är, vider al the ordh som nw opnemd
 är, oc vider thenna gud; nampnen Sabaot Ado-
 nay, Oc vider alla helga patriarchar oc prophetar,
 oc vider alla helghaa men, oc vider alla helga
 domar, oc vider alla helga scriffta fädra tro, oc 25
 vider jomfru maria nampn, oc vider alla the
 andra helga nampn, Som i jorderiike oc i hymme-
 rike ärw, at tw nw bort flyr &c,

107 Jach manar tiik fien Ryl eller vext, vider
 then liiffwandis gud, oc vider sannan gud, Som 30
 skapade himmil oc iordh, oc vider al the tingh
 som jordhen hon bär, oc himmelin i laass haffuir,

- oc vider al the helgh nampn Som i himmerike
 oc i jorderiike äre scriffne, Oc vider tessen gud;
 21 nampnen Som är Agyos yskyros, Agios otheos,
 Agyos athanathos, eleysson ymas, messyas, sother
 5 Emanuel, Ath. tw nw bortflyr &c,
 108 Jach manar tiik flen Ryl, vexth &c,
 Vider abraams gud, oc vider ysaaks gud, oc vider
 jacobs gud, oc vider sancte marie nampn oc vider
 sancte michäl oc gabriel, oc Sancte Raphael, oc
 10 vider the helga xxiiij patriarchar oc prophetar
 Som altiid standa i gud; asyn oc vider the xij
 apostlar, oc vider the helgha hundrade oc xl oc
 iiij M menlösa barnen, Som herodes lath dräpa,
 for ihesu christi nampn skul, oc vider alla helga
 15 martyres oc confessores oc vider alla helga jom-
 frur, oc helgha quinnor, oc vider alla the helge
 domar Som i jorderike ärw, oc vid al then makt
 Som j himmerike är, Oc vider al the gud; nampn
 Som nw opreknat ärw, At tw nw bort flyr oc alrigh
 20 her i gen kommer, oc inghom inghen skadha gör,
 109 Jach beswer tiik fleen Ryl wext, eller huad
 22 thw är Om gud fader och son och then helge
 ande, och om then liffuandis gud, oc om sannan
 gudh, oc om then helga gud, Som skapadh haffuir
 25 himmil och jordh, oc al the tingh i thom äre,
 Och beswär iak tik strengelica, vider högxta gud;
 lydhno, t; tw nw lyyder mik, oc far tiith jach tik
 bwdit haffuir oc gör inghom meen, T; biwder
 jach tiik vider jomfru marie nampn, jhesu christi
 30 moder, oc vider hennes alra största dygd oc wär-
 dogheet, oc vider al the helga gud; nampn Som
 scriffwen standa här i bokenna Jn nomine patris

et filii et spiritus sancti Amen Var herre ihesus
christus hele tiik oc frelse tiik, for sin helga
hordha dödh oc bitterliga pyna Amen

110 Contra matricem putrefactam

23

Tag malyrt bifoth, rutam pyper komen, alt 5
lika mykyt, oc alt tiil saman blandat, oc t̃ skal
siwdas först wel i vatn, tha vatnith er ner in-
swdit, tha lath ther olio vthi, oc lat t̃ i en posa,
oc lägh ther som swllit är, iij eller iijj resor om
dagin, Som hon t̃ hetast tol, alt om kringh bwkin, 10
nidhan nafflan, oc nogot oppo nafflan,

111 Jsta verba debent scribi et poni super
ventrem mulieris que grauatur ante partum et
statim post partum debet littera remoueri ne in-
testina simul exeant, De viro vir, virgo de vir- 15
gine, vicit leo de tribu Juda, Anna peperit ma-
riam, maria peperit Christum, Elizabet sterilis
Johannem baptistam,

112 Adiuro te infans per patrem et filium et
spiritum sanctum vt exeas de wlua ista, ex via 20
vita, ex uia uita Si masculus sis uel femina, Amen

113 For wtlenska elden, tagh hwslök oc stöt
med atykia oc lägh oppo oc t̃ hielper vel

114 For alla handa hiita i saar stöt hwslöök 24
vel sma oc veth lynnet klede i lagin oc läg oppo, 25
probatum est

115 Tagh tiwra skarn oc t̃ hwiitha aff gosa
skarn, liika mykyt aff hwart thera stort som en
noth oc blandha t̃ med goda atikio oc drick t̃
probatum est 30

116 Contra morbum caducum

Then som haffuir the fallande sotthena, han skal göra som här effter star scriffuit, först skal han latha sigia ena messo, De Sancto valentino, 5 oc scriffa sikh grannelicha, til förinde, oc för en messan begynnas, skal then siwka falla oppo sin knä, oc läsa xv pater noster, oc Aue maria, Oc presten som messan skal sigia, han skal läsa for messona iij salmar Deus Deus meus respice in me, 10 Voce mea ad Dominum clamaui Domine Deus salutis mee, oc sa skal then messan begynnas, oc then siwke skal höra messona tiil endha, Oc som presthen haffuir ophögt sacramentit, tha skal then 25 siwka fortära t̃j förstha offlätit, Som sthaar en 15 skora oppo til märke, Jtem then andra dagin skal oc swa göras, Sasom then förste vtan presten skal läsa iij andra psalma, Deus illuminatio mea, Miserere mei Deus miserere mei quoniam in te confidit, Saluum me fac &c, oc then siwke skal 20 läsa sasom for xv pater noster, oc Aue maria, oc skal swa taga t̃j andra öfflätit, Som ij skwrör staa oppo, Then tridie dagin skal then siwke oc läsa xv pater noster, och Aue maria Oc presten skal läsa then daghen tessa iij psalmar 25 Misericordias Domini Inclina domine aurem tuam, Benedic anima mea Deum, Domine Deus meus magnificatus es, Oc skal optendas v lius i vars herre ihesu christi helga fem vnders heder, oc i Sancti valentini äro oc tha skal then siwke tagha 30 t̃j tridie öffletet, som star iij skaror oppo, Oc swa medh gud̃ hielp skal then siwka fa bötir, Oc märk at tessa messor skwlu alla tre vara

De sancto valentino, oc skwlu sigias högtidelica, 26
Sasom t; ware Sancti valentini dag,

117 Jtem thenna iij öffleten, Som här staa
scriffwath om, the skwlu ey annorledis vyas, en
som här effter staa, thom skal then siwke for- 5
tåra vnder messona, Oppo t; första offlatit skal
scriffwas, Ihesus est via veritas et vita, Jtem oppa
t; andra, Si ergo me queritis, sinite hos abire,
Jtem oppo t; tridie skal scriffuas, per ipsum, et
cum ipso, et in ipso, ipsi sit honor et gloria per 10
infinita seculorum secula Amen,

118 Contra febres,

Hec quatuor ewangelia leguntur quatuor do-
minicis continuis super infirmum stantem flexis
genibus post missam dominicalem ante altare, 15
Primum ewangelium feria quarta quatuor tem-
porum ante miracula Respondens vnus de turba,
Et legatur versus ita? inter quodlibet ewangelium
scilicet:

Ab hoc morbo tristi 20
sanet te potestas christi,

Secundum ewangelium dominica xxj post
trinitatis Erat quidam regulus, Tertium ewange-
lium feria 5^a ante letare Surgens ihesus de, Quar-
tum ewangelium in die ascensionis domini &c 25
Hoc facto voueat non comedere carnes feria 5^a
quatuor temporum quam diu vixerit,

119 For geld oc villo 27

Tagh vågbreda blad oc stöt thom m; ätikio
oc bindh thom vider twynninghana oc fram oppo 30
hoffwdh sa faar han sompn

120 Jtem dricker man hara galla m; viin
tha fanger man sompn, til thes man giffwer hon-
um atikio i mwnnen tha vaknar han,

121 Om modren är stoppat,

5 Tha ma hon taga lybbestycke, ysop, malyrt,
piileloff, oc siwde alt samans i vatn oc legge
t; pa syn bwk fra nafflan och alt nider aat, bade
före oc baak oc wnder sig, ycke het vthan lywmt
t; hielper henne wel oc snart,

10 122 Hon ma oc taga rwtha oc siwdha henne
m; olye, oc hönse ijster [eller] gasa iister, oc bade
sig ther wel med, fra nafflen oc nider aat, bade
före oc bak, t; hielper snarligha oc wel

28 123 Hon ma oc drycka nakot näsla frö med
15 viin, om hon fornymer vaar eller pyna är i
modren, t; hielper

124 Jtem om modren är förstoppat swa at
anden qwäwydes, Skal hon stöta pyona kerne aff
hwit pyon oc dricke med viin t; hielper henne

20 125 Jtem hon ma taga dille frö oc siwde i
watn, oc holda t; wnder sigh, t; beste hon kan
t; hielper

126 Jtem hon ma taga gool lylve rooth oc
siwda i viin, oc bada sig wel vnder, t; hielper

25 127 Om moderen gaar nider

Tha skal hon stöta gröna slaaen oc smöria
henne med hennes oss tedh hielper henne op
igen snarligha, Hon ma oc stryka henne m; atykio,
t; hielper mykyt,

29 30 128 Hon ma oc siwda basilicom wel i vatn
oc bada sin bwk fran nafflan oc nider aat t;
borttager then wärk som hon haffwer i modren,

129 Hon maa oc siwda fikon i bywgh, vatn,
eller i sakt ööl, oc bada sig wel vnder, icke heet
vtan lywmt t̃ hielper mykit

130 Om modren är Forköld

Stöthe nagor faa lagerber oc drycke thom s
m̃ viin, t̃ hielper mykyt,

131 Är modren häffwen,

Tha skal hon siwda polleya i vatn oc badha
sijn bwk wel m̃ samma yrter t̃ borttager then
heffuilse oc hielper henne 10

132 Jtem hon maa tagha rutha oc siwdha i olyo,
oc holde th̃ wel vnder sig medh klede, t̃ hielper

133 Jtem hon maa oc taga renefanw fröo
eth qwyntene eller eth halfft loodh, om hon är 30
stark, oc dricke m̃ viin, t̃ rensar hennes moder 15
mykyt wel

134 Om modren gar aff sith lagh op eller
nider, Tha maa hon taga eternesslobladh, oc
stöta thom smaa oc holda thom vnder sig, t̃ besta
hon kan m̃ eth klede, t̃ hielper wel, 20

135 Jtem hon ma oc siwda ysop i vatn och
bada sig ther m̃ op vnder t̃ beste hon kan t̃
hielper,

136 Om modren stötir sig mykit op

Tha skal hon strax m̃ t̃ första doppa een 25
fiäder i stark ätykya oc stoppa henne i syna
näs w bwru,

137 Jtem hon ma kasta haarpöss i eld och
latha röken gaa in i halsen ginom mwnnen t̃
mesta hon tol, t̃ hielper mykyt 30

- 138 Jtem nar modren gar op eller nider fran
 31 ena siidho tiil the andra Tha skal hon taga olyo
 som er giord aff swr mandol oc smöria sin naffle
 wel m; henne, hon hielper ther fföre
- 5 139 Jtem tha modren heffuir sig swa op i
 quinnona Skal hon gerna ätha matram eller stöta
 litet matram frö oc dricka m; wiin, eenkannelica
 nar hon kenner ath hon häffuir sig op moth
 hiertat,
- 10 140 Jtem häffuir modren sig op oc gar fran
 ena siido tiil andra, Tagy xv piona korn oc stöte
 thom smaa oc dricke thom m; mölsko som giord
 er aff vin och honag, oc dricke, t; hielper mykit
 och snart,
- 15 141 For haar fald aff hwffwit
 Tag dwffwa skarn oc bren til askoo oc stöp
 ther lwth aff, oc twa hoffwdyt ther m;, t; er för-
 sökt oc hielper, siger dyascorides oc Jsac
- 32 142 Jtem kernen aff hassla nytter, wel ren-
 20 sade oc stotte m; biörn yster, smör ther som
 haret er aff lwpyt eller wtrykt t; hielper siger
 diascorides oc ysaak
- 143 Jtem bren biwg bröd med salt oc stööt
 smaat, oc blanda m; biörna yster, oc smör huar
 25 tw vilt oc ther vexer haar siger Gerardus
- 144 Jtem for t; samma
 bren asko aff vedbende som vexer pa trä oc gör
 lwth aff, Sa vexer haar och blyffwer gult, oc
 oppo gambloom mannom,
- 30 145 Jtem faller haar aff effter siwkdom, smör
 hoffwit m; byörn yster,

146 Ath har skal icke falla, Tagh malört
eller kwmen comilla bloma oc siwd i lwth oc twa
hoffwdit t̃ hielper probatum est,

147 Ath haar skal ycke vexa,

Smör hwffwdit eller annat stad medh hynda 5 33
miölk sa vexer icke haar, siger Galienus, Ted
samma gör hunda blod,

148 For saaröke i hoffwdyt aff bold,

Sywd kömmella blomer i vatn oc twa hoff-
wdit med, Jtem stöth malyrt sma och lägh lagen 10
oppo blemmonar t̃ helar thom snarliga, Jtem
fiilnyng̃h aff hiorthē horn drwckin m̃ viin, ffor-
driiffwer lwss bade aff hoffwd oc krop,

149 For wärk i nackan

Stöt rwthor smaa med ätykyo oc olyo, oc 15
holle henne vnder sina näso, och dragh lucthen
op i hoffwdit, siger Constantinus

150 Jtem märk wel Nar man smöör hoffwdit
med bawergell oppo then som vil är tha faar
han sompn, 20

151 For Snwffuo, 34

Tagh hwita löök, oc stöth honum med skalade
bönor oc bint om hoffwdit m̃ ith klede,

152 For t̃ samma, Tagh polleya och siwdh
i viin, och drick t̃ hielper for snwuo, oc for 25
drop aff hoffwdit,

153 For hoffwd wärk oc swimilse, tha som
man tycker ath hoffwdit löpir om kringh oc morker
for ögonen, Tag haffra myöll eller haffra gryn,
oc äth thom tor fastandis om morgonen oc om 30
afttonen ta tw gaar i sengh t̃ torkar hiernan oc
hielper well om tw gör t̃ offta,

154 For t̃ samma, Stöth röðd löðk oc dragh
oſeth op i nesan t̃ renſar hoffwdit oc gör vt-
flytilſe, Sequitur, Om vyntren &c [*ſelar*]

35 155 Vinum in quo steterat enulacampana per
for ögon 5 tres dies mirabiliter visum clarificat purgat pectus
brysth
hoffwd
hierta
opilationes aperit sanat precordia capud a finno-
ſitatibus liberat et colorem faciei reformat

156 Contra surditatem

for döffuo Recipe fel de ariete et misce cum lacte mu-
10 lieris vel cum oleo. et pone in aures. et hoc tollit
surditatem.

tanna 157 Contra dolorem dentium quorum gingiue
wärk oc inflammantur.
swinath

15 Decoque in aceto bertram et pone in oss
quanto calidius potes et quando in frigidatum fuerit
expue hoc et iterum aliud calidum sume.

for ögon 158 Aqua marubii alumen et modicum vitrioli
consumit pellem in oculis sepius probatum est

brath; fell- 159 Contra epileuciam occide canem et fell
ingha'soth 20 eius da ei bibere et amplius non cadit et mi-
nuatur de saluatella

36 160 For allan wärk aff slaggh eller faal Tagh
gamalt galta iister oc renefano stötta oc agri-
moniam oc siwdh til hopa et vnge et melius fit

25 161 For beenwärk tagh varga mergh eller
horsa mārgh oc smör thēr som werkin staar vider
eeldin et fit melius

gamwl 162 Myrra in modum fabae potui data diu-
hostho turnam tussim anelimum dolorem lateris et pectoris
brysth
värk
siwka 30 nimiam solutionem et wlnerata intestina subtiliter
inellfwer curat

- 163 Jtem fricentur gingiue cum mirra et putredinem gingiuarum consumunt. gola tender
- 164 Jtem mirre pulueres wlnribus imposite putredinem consumunt et ea consolidant. ffor rötho i saar
- 165 Jtem fumigium mirre receptum per oss cerebri confortat klenan hierna
- 166 Ad prouocandum vomitum recipe brakwyda bark. et coque in seruicia valde bene et bibe eandem. till ath spy
- 167 Contra tumefactionem oculorum et palpebrarum Recipe sinapum et teratur cum aqua in farina deinde comprimatur cum digitis ad aliquam spissitudinem et ligetur cum panno in occipite, et dormiat paciens et attrahet omnes vapores et humores de oculo. 10 swlma j ögon 37
- 168 Contra ikt in pedibus et tibijs Recipe canem et decoque valde bene et collige pinguedinem et cum ea inunge 15 ffor likth i fothom
- 169 Ad extrahendum frigus a wlnere Recipe vitellum oui tempera cum vino, köld i saar 20
- 170 Probatio sterilitatis cuius causa sit. Recipe fimum equinum recentem et pone in duobus vasis et sparge desuper grana ordeï et mingat jn vno vase vir et in alio mulier. Die tertia uel quarta videtur cuius grana germinent non est huius causa sterilitatis 23
- 171 Ad lesionem ignis vel aque calide, pilos leporum minutim incide et desuper sparge Jtem si statim superliniatur vitellum oui (m; fersth swina iister) cum recens est arsura sanabitur 30 ffor brent och skollath
- Tag alwita bark, oc bren honum renliiga oc läg asskona viidh t₃ brendha, t₃ gror,
Tag hönsa köth ny dräpiith och heth, bint vider t₃ hielper,

- madkar
i bwk .: 172 Contra vermes ventris atramentum cum
vino bibat paciens et liberabitur
- 38
ffor vatn
soth 173 Contra ydropesim bibat paciens pro-
priam vrinam calidam de nouo emissam et hoc
5 sepius et curabitur et hoc est probatissimum ex-
perimentum. Hoc idem valet contra febres
- for kalla
soth
ffor kleon 174 Contra colicam valet stercus lupinum
positum super vmbelicum. Vel fiet de intestino
suo zona et circumligetur infra vestes. Vel fiat
10 sonum pellicum de pelle lupi Quoniam lupus mira-
biliter valet contra colicam
- lywngdh
eeldh 175 Quoddam genus fulminis aqua non ex-
tinguitur Sed dum ignis noster aut caro crvda
imittitur protinus suffocabitur
- ffor heel
ögon som
inthe see 15 176 Qui oculos habent sanos et tamen non
vident. serpillum in aqua coque et inde oculi sepe
lauentur et clarificabuntur Et potius ipsam her-
bam contusam oculo infundas. Similimodo cely-
donia trita in puluerem remouet pellem illam que
45 20 solet crescere in oculis. Jta quod pannus mundus
intinguatur in succum vel in puluerem et liniatur
macula sepe. vel ponatur super orificium oculorum.
- ffor mys
oc rothor 177 Ad expellendum mures et glires Accipe
aquam benedictam et sal benedictum in baptismo
25 pueri et adde hanc oracionem super salem bene-
dictum. Exorzizo te creatura salis. Et commisse cum
aqua benedicta et asperge in locis quibus volueris
et dic, Mures et glires cuiuscunque generis estis
Precipio vobis in virtute dei omnipotentis et in
30 virtute angeli ex precepto dei murium pestilentias
mittentis in populum preuaricationis Vt per huius
sanctam aspersionem omnes continuo fugiatis. num-

quam vos vel vestri generis successio huc reuer-
surj Aquam intrantes consumemini per virtutem
et fortitudinem et iudicium dei omnipotentis. vi-
uentis in secula seculorum Amen Hoc modo
fiat de serpentibus. bufonibus ranis. talpis vesperti- 5
lionibus

ormar
paddor
mulwagul

178 Sanctus Ciriacus Han war mykit kär 39
gudy Oc mykit reenliffuader aff barndom, Oc alla
te som skada fingo aff Rottor oc mys Te kallado
oppo sanctum Ciriacum Han komme oc os tiil 10
hielp oc tröst, At hwaske Rottor eller mys mago
fa makt j tetta hwss eller gard, At göra nagon
skada, Antige oppo korn eller andra åtandhe warur,
Eller pa kleder, Eller pa nagot t; bondanom j
hwsit eller hans legefolk kan komma til skadha 15
J tenna gard eller gaard; tommt, Oc sasom hwarske
Rottor eller mys mago boo j Jerusalem, Sa manar
jach alla rottor oc mys Vnder vars herres högxte 40
nampn oc lydno, som han lydoger var gud fader,
Alt til t; helghe korss, Oc manar jach ider oc 20
beswer ider, oc biwder jder vnder högxte oc
mäktogaste gud; lidilse oc hans helga makt oc
nampn, Som är + A + g + l + a + Tetragramaton
principium et finis, + Alpha et o + Jn nomine pa-
tris et filii et spiritus sancti Amen 25

179 The helga Jomfrwn, Sancta kakwkylla,
hon var sath j fangahws Hwar rottor oc mys;
aatho henne op Oc ty kallar Jach til sanctam
kakwkyllam, Ted hon bider til gud Att hwaske
Rottor eller mys; maghe här skada göra, j tenna 30
gard vppo t; hwssbondanom til hörer, Eller t;
hans folk tilhörer, Ted biwder Jach oc manar 41

ider, Rottor oc mys; vnder gud; högxta bwd, Oc
 sancte marie lydilse eller lydno, Nw ärin i Rottor
 oc mys; hädan manade oc besworne, Swa j skolen
 her alrig mera j gen komma ffor en Jomfrw
 5 maria gud; moder, hon föder een annan son
 Amen amen:

Versus

O sancta kakwkylla
 remoue dampnosa facilla vel fauilla,
 10 Quod tibi de celis
 concessit vox micalis:

180 Jtem, Latt seya eena messo Aff the helga
 trefolloghet, Oc presten hafwy j messona Sancta
 kakwkylla bilate oppo altarit for sig, Och effter
 15 messona bär t; bylätit j allom hwsom, Oc scriff
 42 tessa forscriffna Verser oppo papper oc bint
 oppo een' hwiitan kepp, oc sla med käppen oppo
 veggjar oc golff oc tak, Oc läss wersenar, oc sig,
 O sancta kakwkylla, &c,

43 20 181 Ad expellendum Glires,

Adiutorium nostrum &c Jn principio erat
 verbum Jach forswär ider Rottor oc myss bada
 stora oc smaa, Aff hwad helst kön i ären, Jac
 manar ider oc biwder wnder guds lydno, oc hans
 25 makt, oc vnder alla ängla makt, oc vnder högxta
 articulis, oc vnder gwds namn Som skop himmil
 oc jordh oc dödin tolde i bland Jsraels folk,
 med tenna helga manilse, oc beswerilse, oc med
 tenna öwerstenkilse oc med tetta vigdevatn, Ta
 30 manar iach ider rottor oc myss. bade store oc
 smaa, At y flyn häden vtaff tetta hwss oc aff tenna
 gard, oc komme her alrig mera igen Jach manar

oc ider vnder gwd; högsta makt, huilkin som
 liiffwer oc alrig döör, konung dauid badh van 44
 herra, Att alrig skwille komma Rottor eller myss
 i iherusalem, oc ycke skada göra, Hwarken oppo
 korn eller kleder eller oppo ätande varwr, eller 5
 pa nagor stycke ther menniskian skal haffwa
 gagn aff oc med te samma bön biwder Jac ider
 vnder gwd; liiffwandis mackt Som al;wolloger gud
 skoop himmil oc jord med, Han beware tenna hwss
 j tenna her gard fra ider at j icke skada görin, 10
 Antige pa korn eller kläden, eller pa ätande
 varwr eller nagot som tenna her gaard eller tomt
 tiilhörer Jn nomine patris †

182 For rotthor.

46

Tag orma gress rooth oc bren i eldpanno oc 15
 stengh vel fenstrena sa at rökin ey vtkomber. Oc
 rotthorna fly, t; er offta pröffwat,

183 Acetum, Sinapum, butirum antiquum, piper, purgas
for
magan
 Jsta simul cocta et potata mirabiliter purgant sto-
 machum 20

184 Jtem for matlwsta.

Tag ij lod ingefära ij lodh näglikor ij lodh
 galigo. j lodh pariis korn j lodh kalmus. tetta skal
 alth saman stötas och läggias j starka ätykio om
 natten med rogh bröd Swa storth skwryth som 25
 een halff valnoth oc t; skal man ätha försth om
 morgonen.

185 For skörbiogh i beenen,

Tag eth fath med helle knop, och eth embar
 gamalth ööl, eller getavas;la. som osth löpin är, 30
 och siwdh til hopa lykth som rökt köth. och lägh
 then hälle knoppen offta oppo benyn. tha han er

swdin medh een blan klwth, och basa som tw
 47 hetast tol iij eller iiij resor oc nar t̃z bliffwer kalt
 lath t̃z j grytho och verm t̃z aater, oc basa med
 blan klwth, oc t̃z skal göras om dagin in til natten
 5 186 For t̃z samma oc i mwnnen.

Tag rōna bark. myōlena gräss. lybestykka rooth.
 ij qwiistar ena riis. x eller xij vinrwtha rōther,
 Siwd til hōpa lykth. iiij eller v tymar, oc spād
 alth iempt m̃z gamalt öll. oc syla ginom eth grant
 10 klāde, oc skōl ther m̃z först mwnnen. oc spwttha borth
 millan aath, oc en tiid om dagin drik ther vtaff,
 187 Eth annat for skōrbiwgh i mwnnen.

Tagh j stop kelle vatn. j lod fārska ingefāra, oc
 skaff henne rena, oc sidan stōth henne sma som
 15 pwder och siwdh i t̃z kella vatnith lykt som
 fārskan fisk, tag ther aff ena skeed och halt i
 mwnnen, oc skōl han ther m̃z oc spwtta borth.
 Sydan driik ena skeed nyder ther aff Offta om
 dagin twa mwnnen ther vty och drik ey mera
 20 en ena reso ther aff om dagin,

188 Jtem en for t̃z samma.

48 Tagh malin ingefāra. och blandha med honagh
 och gör aff ena kaka, fingers langa oc skaffta som
 finger. oc lāg vider tanna gardin ther värkin staar,
 25 oc hal t̃z lengxta tw kan i mwnnin oc spwtta
 borth millan aat

189 For skōrbywgh i brysteth

Tagh roffor och sker sma een disk fulla oc
 ij lodh anis, oc ii eller iij lod hatta socker, oc
 30 ena kanno ström vatn, oc siwdh lwkt til thes t̃z
 halff delin aff vatnit er bort swdit, Siila siidan
 ginom klāde, oc driik then lagen optimum remedium

190 For tannawerk Tag hiupona trā, oc tāl
aff ytersta barkin, oc then andra som är grön
skaff honum i swrt wiin, oc sywd ena stwnd, oc
halt i mwnnin som tw toller hetast, ther som
werkin staar, optimum remedium 5

191 For tanna werk,

49

Vermes comederunt job, † et sanauit eum
christus † precibus et meritis beati job † et om-
nium sanctorum suorum Sanet te ihesus christus
ab omni dolore dentium et a corrosione vermium 10
in quacunque parte carnis existentium In nomine
patris † et filii † et spiritus sancti † Amen
Coniuro vos vermes per deum viuum † qui
in bethleem natus est: Coniuro vos per deum
verum † qui in iherusalem passus est: Coniuro 15
vos per deum sanctum † qui super apostolos de-
scendit Coniuro vos vermes per corpus domini
nostri iesu christi † quod hodie indignis mani-
bus meis tractaui. Vt non edetis uel comedetis,
nec perdetis siue corrodetis istius hominis uel mu- 20
lieris corpus vel dentes, In nomine patris † et
filij † et spiritus sancti † Amen, Emitte spiritum
tuum et creabuntur &c Deus qui corda fidelium
&c Jniunge patienti dolorem vt legat vij pater
noster et totidem aue maria In honore Sancte 25 50
trinitatis et in honore Sancte appollonie, et je-
junat profestum illius:

Jtem thenna manilsen skal klerkyn läsa öffuir
honum som wärkin haffuir, tha han haffuir messat,
ffor en han klädur aff siig, oc göry korss, ycke 30
oppo the siidona som wärkin staar: vtan twert
a moot, oc göry tetta iij resor,

192 For tanna werk,

Primo debet scribere circulum et dicere, Hoc
est fides catholica recte credamus et confiteamur,
deinde imponat clawm et percutiat tria verbera,
5 et lege ter pater noster et aue maria, Jn se-
cundo circulo dicit, Quia dominus noster ihesus
christus filius dei, Et tunc percutiat quinque
verbera: et legat quinque pater noster et v aue
maria &c, Sic scribat tertium et vltimum circu-
10 lum et dicat, Deus et homo est, Et percutiat
51 vij verbera, Et legat vij pater noster et aue
maria, Eciam dolens dentium legat eandem lectu-
ram cum genuflexione Postea sanctificet maxillam
dexteram, dicens: wlnera quinque dei sint medi-
15 cina tui, et pariter sinistram maxillam Postea
legat collectam Sancta maria mater domini nostri
ihesu christi pia atque perpetua virgo &c Jpse
dolens procuret sibimet clauum:

Jstud experimentum sepius probatum est et
20 verum

193 Vermes comederunt iob et sanauit eum
christus Sic ab omni lesione dentium et dolore
ossium et a corrosione vermium sanat te dominus
omnipotens pater et filius et spiritus sanctus:
25 Amen:

194 For tanna werk,

Gerardus medicus dicit, Huilkin som haffwer
tanna wärk, Tagy döð; mans than, och legge
wiidh syna than, ther som werkin staar,

52 30 195 For icth, t; är en soth som är i mellan
hulleth och skynneth och röres som en lenmws
och er som en slemmer, verkwllast öffwer alla

matta om t; bliiffwer gamalt, t; minskas aff blod-
lath och koppan,

196 Signilse for icht

Presbiter accipiat vnam craterem in manu et
legat super aquam contentam in ea, Ecce † cru- 5
cem domini nostri iesu christi, fugite partes ad-
uerse, Vicit leo de tribu iuda radix dauid, cum
psalmo, Exurgat deus et discipentur inimici eius, &c,
vsque ad finem, Et suspiret in aqua, ita vt moue-
atur, et legat interim hec verba, in modum cru- 10
cis, Mattheus † marcus † lucas † johannes †,
Et legat ewangelium Recumbentibus vndecim di-
scipulis, &c Postea legat ter Jn nomine patris †
et filii † et spiritus sancti † amen, cum signo
crucis super infirmum, et dicat, Aqua ista sit 15
benedicta et consecrata Jn nomine patris &c, et
det infirmo dicens, Signo te homo in capite tuo,
Jn nomine iesu christi, Sicut ipse signauit omnes
infirmos in chana galilee, Signo oculos tuos, vt 53
ex illis expellentur dyaboli qui ledunt omnem 20
carnem, Signo omnia membra tua, vt ex ipsis
expellantur omnes dyaboli qui ledunt omnem
carnem, bene † dicat te homo dominus noster,
Sicut benedixit abrahe, ysaac et jacob, fiatque
sanitas domini super te, sicut sanauit mulierem 25
de fluxu sanguinis, Custodiant te angeli et ar-
changeli dei, protegat te deus israel, et adiciat
dominus sanitatem et benedictionem tibi, hic in
presenti vita, et in futuro seculo amen,

197 Contra colicam

30

Jn nomine domini nostri iesu christi, frater, 30
mater, matercula, mater, matrona, mater que habet 30
fforklon

.c. .l. radices, mater que habet quinque natos,
 mater que tonat tamquam tonitruum, mater que
 concillat tamquam gallina, mater, que rugit tam-
 quam sydus aque, mater que nutrit circa cor ho-
 5 minis radices, Coniuro te mater, per deum omni-
 54 potentem, qui te creauit de limo terre, Coniuro
 te mater, per quatuor ewangelistas, per tres patri-
 archas, per xxiii seniores, Coniuro te mater,
 per xij apostolos dej et domini nostri iesu christi,
 10 Coniuro te per flumen iordanis, in quo baptizatus
 est christus, Coniuro te per diem iudicij, Coniuro
 te per passionem domini nostri iesu christi, et
 per sanctam virginem mariam Coniuro te mater,
 per omnes virtutes celorum, michaellem, gabrielem,
 15 Raphaellem et vrielem, per cherubin et seraphin,
 Coniuro te per ascensionem domini nostri iesu
 christi, vt non ledeas huic famulo uel famule, n,
 dej, neque in capite, neque in brachiis, neque in
 vtero, neque in stomacho, neque in pectore, et
 20 corde, neque in genitalibus et genubus, neque in
 tibiis uel pedibus, neque in vmbelico uel vesica,
 neque in vlla compagine membrorum, Sed re-
 collige tibj in vnum, et vltra ej non noceas,
 Quod ipse prestare dignetur, qui viuit et regnat
 25 deus per omnia secula seculorum Amen.

55 198 Hwar man fōdis medh skāpno,
 Thed barn som fōdis om swnnedagin t̃
 vardher fromth oc fagerferdogth,
 199 Thed som fōdis om manedagin t̃ varder
 30 stharkth
 200 Tedh som fōdis om tiisdagin t̃ vardher
 gyrwkt a wārlinā, och t̃ dōr aff jern,

201 Thed som födis om odinꝝsdagin, tedh
vardher land; herre

202 Tedh som födis oppo torsdagin, t; vardher
wel talandhe och faar mykyn hedher

203 Thedh som födis om fredagin, thedh s
vardher onth och skörth i sin lichama

204 Thedh som födis om lögerdhagin, thed
vardher alrigh tiil nytthā, Sieldhan komber t; tiil
annor landh,

205 for mykin näsa blod, 10 56
bren swina söör i grytho och stöth smat tiil
pulffwer, och bläss vp i näsona medh röör piipo,

206 Stempna blod i saar, Tag rwdher aff
iern eller smydyā slindher aff städy stok, och
stampa widh honag och swrth wiin, 15

207 For brwthfal, Tag bwcka megh, oc giif
manne, konona giiff getha migh,

208 For thom som pissa vnder sig, Tagh
hara hierta och stöth i wiin, och drik fasthandhe

209 Skriidher orm eller paddha j man soff- 20
wandis Tagh en swrbees swa hether som han
komber aff vgnen och bryth swndher och läg
begge wegna widh oc trysth fasth wiidh tha skal
han vth skriidha,

210 For sompn Tagh swiina boss, oc lath 25
vthi een lithin possa, och läg vndhi mansins öra,
nesth hoffwdyt,

211 Jtem för rödh ögon och siwk maal 57
saman saffran och th; huita af eggit och tröst
t; ginom eth lynneth kläde ok dröp then lagen 30
i baden öghonen, bade qwäl och morghon.

212 Jtem for köldh och bläst i ögon Tagh saffran och t₃ huitha aff eggit och swep t₃ i lynnith klädhe och lägh vedh öghonen.

213 Jtem för ögna werk skal man Thagha
5 t₃ hwita af eggit och ältha tedh swa ath t₃ fradas och thagha sa aff fradana och lath t₃ klara i ögonen Tha frälsar t₃ ögon af blinde oc af stynggh. bort tager heta aff ögonen,

214 Jtem for t₃ samma dwgher malörth stöth
10 m₃ t₃ huitha af eggit och lägh offwan ögath t₃
58 tager bort rodma af ögon,

215 Jtem pädersilia äthin biityda om morgonen hon dwger thom som spitelska äre,

216 Jtem stöter man persilia m₃ t₃ huita af
15 eggit t₃ tager blod aff ögon

217 Jtem blandar man rökilse medh t₃ huita af eggit tha gör man klar ögon,

218 Jtem Jngefära hon rensar bryst och gör klar ögon och styrker kaldhan magha oc smälther
20 math.

219 Jtem mwskaath styrker hoffwdh oc hierta

220 Jtem nägläkor styrkya hiernan och [driffwer] ondha lwcth fra hoffwd och lätther rösth

221 Jtem Cinamomum kanilbark han dwger
25 for hostho for hoffwd hierna oc for ögon oc for heso.

222 Jtem Sädefära rensar bryst oc driffwer wt wämyelse aff maghan,

223 Galigo er god for siwkan magha, oc for
30 lwngo och hostho, och giffwer godan anda

59 224 Jtem pypar smälther math i magha, oc dwger for mathledo dragher fran hierthat alt eether

225 Jtem hwyth löök rensar bryst och gör lwsta
til maath. oc wår for lwkth och röttilse i mwnnen.

226 Jtem purlöök wtdryffwer oreent blod
och rensar hoffwdh.

227 Jtem Synap dwger for hwffwd och then 5
som galin warder oc for myklom hoffwd werk.

228 Jtem walmoga är goder lakedomber then
som ey gyther soffwydh. och for hierna hwarff oc
mynskar köt; lwstha.

229 Jtem aalandh helar hiertha röther oc 10
lättar röst oc klaarar ögon.

230 Jtem pypra giffwer werma oc smelther
onda vemsko oc driffwer henne wth och doger 60
for döff öron,

231 Jtem Rådekya gör rapa wermer bryst 15
oc for madkar i bwkenom,

232 Jtem Roffwa doger for onda wedsko i
bryste oc hon helar röttylse i kroppenom. oc for
torra hosto oc smälther math (brystbrenno)

233 Jtem osther formenar smeltningh om 20
han ät; för math.

234 Jtem hard ägh hindra smälttilse merk
t; wål. Lylya hielper til lösn.

235 Jtem Saluia dwger for mörk ögon. oc hon
är god for tanna werk, om hon stötis oc leggis 25
ved tanna garden.

236 Jtem stamper man hennes rooth m; ätykyo,
Tha doger hon for gola soth.

237 Jtem Smör man sina tender medh mora
roth t; lynnar tanna wärk, Och ingen roth finder 30 61
man bäträ än mora roth,

238 Jtem æther man roon kol tha varder man
senth drwckin,

239 Jtem komber nyaars dagh wppa Swnnedagin Tha warder starker winther bläsande waar
5 oc somaren oc vintheren godh. oc faaren truffwas
oc mykin honager och goder fredh, (goth viin,
gamalt folk dör)

240 Jtem komber han pa manedagen tha varder
goder vinther oc goder sommar och wedroger och
10 folkit bliffuer helbrygda (got viin oc biin dö)

241 Jtem komber han pa tysdagen tha varder
mörk winther bläsande war sommaren regnogher
qwinnor döð aff barnsiwka, konungha oc första
döð mykit, wynit och waxyt fordarffwas.

62 15 242 Jtem komber han om odenßdagen tha
varder winthren harder (mykin snö) waarin ondh
oc wynith onth och honagen liithin vnckt folk
döð. köpmen liidha stora nödh,

243 Jtem komber han om torsdagen tha
20 varder winthren hard bläsande waar somaren
goder wineth goth och alla handha nogth oc
goth (oc herre döð),

244 Jtem komber han om fredagin tha varder
winthren stadugher (mykin snö) oc waarin oc som-
25 aren godh oc ögna soth mykin wyneth goth.
byy oc faar fordarffwas qwinnor döð oc all diwr

245 Jtem komber han om lögerdagen ta varder
mörker winther Sommaren goder bläsande waar
63 omykin snö, mykyt swykth folk, fructh fordarffwas.
30 gamalt folk bliffuir mykyt döðth.

246 For krompnom lymmom tagh ena riiss
oc siwd i watn. oc basa then siwka som han
hetast toll.

247 Jtem for tanna wärk Thag huithan kopar-
röök oc lath han j skeed m; litet aff vatn oc halt 5
t; i mwnnen ther til t; tyocknar spotta swa bort
tha warder t; bäträ. probatum est

248 Jtem for lösa tender skwalpa ätykya j
mwnnen thed festher tendher verum est.

249 Jtem for blod soth skal man tagha gress 10
tormentilla som wexer i mosanom oc haffuer golt
blomster m; fyra blad oc haffuär rödha rooth,
thed hielper t; är vist

250 Jtem for then ther bradligha myster
maalith. gör roghwellingh oc skär polleya wthy 15 64
oc giff then siuka dricka, tha far han sith maal
aather. probatum est et verum est

251 Jtem for skörbiugh tagh huithan koper-
rök oc maal eller stöth honum smaan, som myöl.
oc lath i en skeed, oc lithet aff vatn m; oc halt 20
t; sa i mwnnen t; längxte tw gyter til thed t;
warder tiokt i mwnnen. oc swelg t; ey nyder vtan
spwtta t; burth. tha faar tw böthyr T; samma
hielper oc for tanna werk, probatum est

252 Jtem vitrum th; är glass varder t; stöth 25
smaath oc druckit m; ätykya thed bryther steen
i blädro,

253 Jtem klofflöök drwckin m; watn dwgher
for hosto oc gör skärt brysth.

254 Stötther medh swina iisther dwger for 30
böldh om han lägx viidher,

65 255 Jtem for spyna böldh Tagh getha myölk
oc biugh myöl blandha t̃ samman m̃ atykyo lägh
wppa t̃ hielper

256 Jtem torkas dylaroth oc stampas smaa
5 hon fordriffuer döth köth. (i saar)

257 Jtem blandas brennesteen m̃ atykyo thed
hielper for skab (oc blemo). och for al saar heeth.
oc twar man sigh ther effther i t̃ vatn honager
är swdin, t̃ dwgher for kladha. oc a[l]ther bort
10 alla smytto aff kroppen.

258 Jtem for hoffwd werk hwith löker stötter
m̃ trydygen aff pyper korn oc smöria ther som
werken är.

259 Jtem for brotfällingha soth Huar som
15 bär the helge tre konungha nampn a sigh T̃
hielper alstingis wäl

66 260 Jtem for tanna verk skal man brenna
salth och brödh. och läggia t̃ om thanna garden,
ther werkin är

20 261 Stötis olya m̃ grön kaal oss oc dryk
tha hielper thed wisth

262 Klofflöök druckin m̃ win gör lösn (oc
er god for gula soth,)

263 Jtem for formykin lösn dwger bleka, om
25 man drycker henne,

hundha
beth

264 Jtem for beth dwger klofflöök, athin medh
brödh T̃ dwger öffuir alla läkedomas,

265 For wred i qwedh skal man ätha piper
thed hielper

30 266 Jtem for blod soth dwgher rökilse med
win twa deela. oc trydia deel aff ätykia, t̃ dwger
mest for blod soth.

267 blandar man bleka m; ätykya oc olio
och rwsin t; dwger & huilka lwndh man the
pino haffuer,

268 Jtem for gola soth doger nardus om 67
man smör m; henne. Stampas hon smaa. och 5
drykx t; doger for hosto. (oc gola soth)

269 Jtem for lwngha soth. Skal man taga
ysop, m; fykon oc honag (oc siwd) t; fordriffuer
al soth aff lwnghona.

270 Hollär man mirram wnder sina twngho. 10
til th; smälter oc swälgis sidan t; hielper

271 Klofflöök swdin och drwckin hielper kostte-
liga ther före

272 Jtem ho som haffwer kranckt mynne
eller kranckan hierna, Tha skal han ydkelica 15
luctha aa rökilse

273 Jtem for bryst werk dwger kyrsabära
kaadha. smält i win och druckin,

274 Jtem for häffthe Skal man bytyda om
morgonen ätha körsa bära kaadha oc körsabär 20
t; gör lösn.

275 Jtem Rwta gör klar ögon, lätthar hoffwd, 68
rensar hierna formenar spetelska soth. for hardan
buck, for madka i qwed, for näsa blod, for eter-
ligith diura beth rensar hoffwd, hielper broth- 25
fallingar. for tanna werk, driffwer wth onth wäder
oc klaarer swrblindh ögon,

276 Jtem grabo dwger for mykin werk i
hoffwd, oc ath qwinna gither ey faat barn. och
ath qwynna haffuer werk, effther barns byrd, wed 30
naffan. oc for skelfwa soth.

- 277 Jtem malörth rensar qwyden aff ondha wesko och styrker maghan och dwger for gola soth. oc bwlín miältha for ont weder i magha, for flytande öron for örna sangh. for hoffwdh
5 werk som komber aff maghan. Och then som bla är oc werkiande aff slagom, köler ögon,
- 69 278 Jtem neþla (stöth m; honag oc win) rensar magan oc dräper sma madka i magan driffuer bort skab och klaadha,
- 10 279 Jtem marubium t; är blinda netþlaa, hon dwger for bryst werk, angha och hosta, byld sydo werk, mörk ögon oc gola soth.
- 280 Epatica t; är netþle hon dwger för gola soth. och helar gambla hosto. och vreker bort
15 blod, och köld aff lwngo, oc böld, oc rwthin sar, oc tänder, hunda beth. miältha sot, fotha böld, sida werk, lösn i qwed,
- 281 Jtem for klaadha, dwger om man twar sigh i t; watn. som polleya är swden i t; hielper
20 serdelis ther huden hon riiffwes sunder warmt skräppa oss oc malört göra t; samina.
- 70 282 Jtem komber sarleek i hoffwd och kladha. Tha skal thed offtha smöryas medh gaa; iister stampat medh krasse tha hielper thedh.
- onth i 25 ballom 283 Contra dolorem testiculorum Stamper man maalört och binder ved mans bulit anbudh m; lynnum klut tha hielper t; vel,
- 284 Stamper man hona m; honagh tha dwger hon for tungo böld, oc för blemom. som lopa
30 op wedh ögon,
- 285 Mws ätir ey the book som smord är m; maalört,

286 Abroth. doger for allom werk i bryste
oc sinor om man dricker t̃ hon siud̃ i

287 Jtem hon är god for eeter om man dricker
hona i watn, oc om man smör sig i the olio som
hon er swden i hennes lag duger for spoolorma, 5
Stampath m̃ etikio duger thom som tala i sompnen

288 Stamper man hona m̃ win oc drickker
hona raa. tha duger hon for hosto, lenda werk
oc werk i laarom ok rensar hierta rötir (Aabroth
swdin m̃ watn oc drwckin om morgonen t̃ löser 10
alth onth i mans magha er, oc for febres om en
smör sig med the olio hon er swdin i,)

289 Artimesia grabo, dricker kona som döth 71
barn haffuir i sigh, t̃ gar wth aff henne, Hon gör
man pissa oc lösir steen i blädro. 15

290 Jtem dricker man hona m̃ wiin, tha
faar han ey skadha aff nagra handa lekedom, oc
ey aff diurs bith.

291 Plantago wägebreda, oc hetir grodda-
blad, hon torkar saar som haffuer wätho, oc rensar 20
fylsko, oc rötho som i saarena är om hon tempras
m̃ honagh. oc läg̃x ved saarit

292 Tempras hon med t̃ klara aff eggit tha
doger hon storlica for t̃ som bränt är, oc läg̃x
t̃ vid hundabit tha duger t̃ wäl, Siuder man 25
hona som kaal. tha duger hon for watn soth. Hon
duger oc for angio oc brotfellingh. Skualper man
hennes oss i sin mwn. tha duger hon for allom
sarōka i mans mwnne kan komma, Hennes oõ är
got for alskons byld, oc for hijta i ögon oc for 30
ont i örom, Jtem läg̃x hon ved tanna gard som

fuller är m; böld t; duger vel, oc for tanna verk
och for werk i blädro oc nywra,

293 Jtem Annath groblad lengre oc mindre,
duger for t; samma, oc gör goth for bolda ner
5 näsom oc ögom,

72 294 Faller man i brut tagy rödan steen aff
qwicka swalw oc bäri a sigh.

295 Vt infans nascatur Tagh agrimoniam oc
lägh ved tin skam, nest haren tha lösiss hon, Tha
10 barnith är föth tagh borth yrthena at ey fölghe
inellfwena,

296 For hwffwd werk, Tag abroth oc malyrt
och siwdh i starka ätykio, och weth hwffwdith
ther vty affton och morgon,

15 297 For döff öron, Tag varma qwinna miölk,
och lath i öron, och smör om kringh medh lager-
bär olyo,

298 Ath haar skal vexa, Tag ätykya oc grönt
nötha mygh oc stöth med synaps frö, och lath
20 tiil vindsteen, och twa haret ther vty, et valet,

299 For blod i ögonen, Tag arwe oc t;
huita aff eggith, och stampa tiil hopa oc läg
oppo ögath,

300 For smyttho i ögon, laath olye och viin
25 i thom,

301 For brenth änlithe, Tag vegbreda roth,
oc stöth m; salt oc ätykya, oc twa sidhan ther
enlytit vty,

78 302 Merkyande är Ath rapan och väderfylla
30 i liiffwena Han komber aff ty at natwren er
forkölld ynnantil och formaa ecke smeltha t; i
liiffwena är fwlkompnelica som hon skulde Hon

forma ath smelta t₃ i liiffwena är i damb och wadir Och ecke forma fwlkompnelica forthära lösa eller opnötha t₃ i liiffwith komber

303 Tekn til ath magan är sywker.

Tha maghin är siwker tha är kroppen twnger, 5
latir, vederfwller, och vtblester, Och mwnnen vil
altiid gespa och gapa, och vara öpin, och ther ganger
vth fwill oc ondh rapan Och til ath menniskian
varder vthpösth och väderfwl, Ther hielper mykith
till Ath menniskyan effter maath ffaar ecke t₃ hon 10
skulle effther mat haffwa, Som är hwiila oc sompn
i skypadom tyma oc retthe mattho, oc haffwer
ecke temprelse i sielina öffningh, Sasom är glädy
och frygdh Och aff ty ath magin är krancker, oc 74
hafwer ey makt at smeltha maten, Ther aff varder 15
menniskyan försth vederfwill, ther nesth pösis hon
wt, Ther nest takir hon til ath rapa och gylpa,
och fa biörnamanw, och tager til ath rämya och
rythaa i tarmomen ynnantil Och å sa offta som
naturlikin verma vanskas oc forgar ynnantil, Swa 20
ath han forma ecke smeltha, tha födis väder i
liiffwena til ith tekn ath maghen är kaller och
kölder, Swa ath han forma [ey] at smeltha oc lösa
maten i veder, oc ey i drägh swa fwlkompnelica
som han skuldhe, Och for ty ath magin är for- 25
kölder ynnantil och forma ecke smeltha Ty skal
han först läkyas med ty som her effter stander,

304 Låkedomber til siwkan oc kallan magha,

Tw skalt taka myntho oc spykynardus, mal-
yrth och skathana aff fenikaal, lika mykyt aff 30
hwario, Ena dragma aff hwario thera oc tetta
skal tw stötha saman i enom mortare och siidan 75

siwda t̃ i lagerbära olyo, och i the oliona tha
hon är swdhn, Tha skal tw latha ther wty wldh,
ellir eth stycke aff enom filth och t̃ skal thw
bindha oppa magan,

5 305 Jtem for t̃ sama, Tagh anis kwmen,
galigo, fenicol; frö och myntho, tyrka t̃ och stöth
alt synder i pwlwer och äth t̃,

306 Jtem galigo canilbark sädefär, brystyrth
och iiij piper korn, Skär tetta swa smat at t̃
10 kan swelgas, oc drick m̃ öl,

307 Thetta skal tw fly ath ätha,

Thw skal ecke ätha ärther eller bönor, och ey
annat skaffwel, fferty at ärther bönor och roffwor
oc annat skaffwel t̃ pöser wth liiffwith, gör menn-
15 iskiona väderfwlla, och hindrar ok forspyller at
magin kan ecke smeltha,

308 Tha skal tw wiitha at ärtha swd och
böna swdh, tilreth m̃ yrthom oc kryddom thed
gör goth,

76 20 309 Thetta ma tw och skal gerna ätha, ty
at t̃ gör aff sigh skäran och godan blodh, och
ey ätha groffwan math och myklan,

310 Jtem vngh höns, ägh, lambaköth, faara-
köth, villebraad, och alt t̃ köth som är varmt oc
25 mwstokt och wath aff syne natur och ecke torth,

311 Jtem hönsa swd reth med yrthom, t̃
gör goth magan, oc fortärär ondha vedsko, och
t̃ smälther alra raskast,

312 Jtem äth ey nötha kööth eller annat
30 tolikyt, vthan sinap, eller alra minsth salt ther
oppo,

313 Jtem fly ath ätha alla thee fiska som ey haffwa fieldh Som är aall lagx torsker oc sill, oc tolke andre,

314 Jtem oster är onder oc hindrar smeltning, vtan han ätz effter math sasom för läkedomber, Han gör i kroppenom melancoliam, t; er verstha skipilse, han myrkir hiernan, han krencker kraffthena i kroppenom, Aff honum vexir stenen i liiffwena, oc han gör allan kroppen twngan oc vanshipadan 10

315 Jtem äth ey smör wthan först i thina maltiidh. 77

316 Jtem äth ey äplen eller pärwr, vtan for läkedom, T; är stekt äple for math, och stekt pärwn effter math, 15

317 Jtem alt raat skaffwel föder i kroppen ondha vedsko, gör slem och rothma, Oc aff raat skaffuil födis skelffwasoth,

318 Merk her hwar hoffwd verkin komber aff Aff ty ath liiffuith är wedherfwlth oc magin 20 är siwker, Ther aff slar op i hiernan siwkdomber, oc i hoffwdit Oc swa tager t; ath hwiina for örömen oc swa faar menniskian hoffwdgäldh, oc hoffwdverk oc himan,?

319 Läkedom moth hoffwd werkenom, 25 Tagh ij mwskoth, och likamykit aff hwit mirram, oc en neffwa m; rosom, stöth t; i morthar och siwd t; siidan i wiin, tha t; er vel swdit, drick t; om qwelden som tw tol heetasth tha tw far i seng oc höl tith hoffwd vel sa at t; swettis, 30

320 Jtem haffuir tw misth smakin, Tha raka 78 thina twnghe hwar dagh med enom kniiff, t; gör

tik retthan smak, t̃ är och goth badhe hoffdeno
och lunghona,

321 Jtem haffuir tw misth lwkthena Tha
loktha gerna oppo welloktande yrthär och krydden,
5 for ty hiernen han styrkis ther aff,

322 Merk her hwar t̃ komber aff at menn-
iskian bind̃ och häfftas i liiffwena, Thed skeer
aff allan then maath, som trengir och rynkyar
och saman drager och i gen stoppar ynelffwanar,
10 Och aff ty at liiffryn hon sweller ok bwnar, Och
ath the aadronar som ärw nydan nafflan, i weka-
liiffwit som kallas mesarayte,? Thee ärw igen-
stwppade, Och aff ty ath ynelffwena haffwa swgit
aat sigh groffwa och ondha ved̃sko, Liiffwit
15 bind̃ oc aff ty At t̃ varder väderfwlt, oc aff
ty ath tarmana oc ynelffwena the ärw opfylthe
79 m̃ klympade och ginomhärde orenligheeth, Oc
stundom aff ossth oc päror och annat tolikit

323 Jtem skal menniskyan mykit vaktha
20 sigh Ath hon varder ecke bunden i liiffwith ffor
the manga oc faswleca och harda sotther Som
ther effter fölya, som är Sincopis, hiertapickan,
At hiertat klappar och böstar altiid, Desipiencia,
hoffwd hyman, oc ther m̃ ondh lukt aff mwn oc
25 allom kroppenom,

324 Låkedomber thom som haffua stempno,
och bwndhne ärw i liiffwena,

Thag tỹdt twal och ferst smör, oc smälth
bade saman, och läth t̃ wti getamiölk, oc verm
30 t̃ alt saman veder eelden, oc drick t̃ varmt

325 For t̃ samma Stöt flesk vel smaat och
siwd m̃ etykyo, och drick, t̃ hielper vel, Thed

samma gör hwiither lökir swdin i olioträ olyo,
een godan hop, och drwckin, han hielper vist,

326 Jtem doger t̃ och Ath man badar och 80
basar bwkin i varmo vathne, Och smör sigh om
wekaliiffwit m̃ lagerber olio, Och basy sig ey 5
alt for offta, oc sity ey alth for lenge i ty varmo
vathnena, ath han skal vardha m̃agiñ löds,

327 Tetta skal tw vaktha i thinom maath, sa
framt tw skalt ey varda bwndin i liiffuena. Äth
gerna först allan then mat som blöther är och 10
goder ath smeltha, oc effterst t̃ som tort är och
kölir ynnantil, Stek skal tw helst ätha siidarst i
tynom math, Ängaledis skal tw först äta then
maath som kölr och binder liiffuit ynnantil, som
är rath skaffwel äple, pärwn, steek, och oster, 15
och annath tolgit, Eeth söthäplee eller tw
stekt eller swdin mat tw ätha, för annan math,
bade middag och qweld Effter mathen ärw stekt
pärrw godh, oc helst om qwelden, Söth äple
stekth the lena och vekya liiffwith Och steekth 20
pärror the smeltha vel mathen i liiffuit, Jtem kan 81
man vtkastha w liiffweno t̃ som smälth är, ffor
en man tagir in annan math, Swa ath ey skal
saman blandes pwrt och opwrth, och magen hindras
swa, at han kan ey smelta oc ynelffwena sywkna, 25
Jtem tha magan kreffwer och vidertorff mathen,
tha neka honum ey Och giff honum ey oc for-
mykyth, Tha magin är tomber tha dragher han
aat sig alla ondo vejsko slem och rothma som i
kroppenom är, Oc swa tager t̃ til ath röthas i 30
kroppenom, och ther aff födas alla handa sotter,

328 Jtem goth är ath menniskyan öffuir sigh
 i motteligit kropsens erffwode för en hon ätir
 om dagen, Ther aff miwkna allan kroppin, Oc
 the wedzskor, som niderqweffwia naturligin verma,
 5 the fortäras, Oc magen varder ther aff hetare til
 at smeltha mathin, oc menniskian varder ey bwnden
 82 i liffwena, Ty är erffwodit goth til ath göma
 kroppin i syna helbrygdho,

329 Jtem drick ey strax tw böriar ätha, Ty
 10 ath aadronar som ärw nidan for nafflan, the stoppas
 och liiffryn kölis, Äfter första retthin drick smam
 och smam, Swa at drickin är nogh til ath blötha
 oc smelta mathen, at han kan flyta sin vegh,

330 Tha tw faar tik math, tha äth tik ey
 15 affmykith metthan, Ty ath aff öffuirflödis math
 pynas och trengis magin, oc tyngys aller kroppen,
 skadas hwgin, Och mathin ligger osmelther niderst
 i maghan, twnger och skadelikin,

331 Jtem huilkin ey faar lösn aff thessom
 20 forscriffna styckiom, Tha skal man göra henne
 thz som läkiara pläga göra oc kallas
 Suppositoria,

Lac amigdalinum mandol miölk,
 vinum aromaticum i: dulce et bonum
 25 Aqua plantaginis vegbreda,
 masis mwskot blome,
 lappacium acutum Horsabladh,
 Calamentum horsamynta,
 Cerum lactis kerna miölk,

332 Sol in Aquario

83

Januarius, i thenna maanaden skal tw dricka goth win och andra goda drycker, och ey skal tw latha tig blodh, Tymelica skal tw ätha, och äth litet, äther tw mykyt tha far tw febres, Första 5 dagin oc vij dagin oc attendhe och femthendhe dagin skal tw ey latha tiig blodh, om en tw viilt liiffwa t₃ aarit vth, Jtem komber tordön i then manen, t₃ teknar godh korn ar Arla om morgonen skal tw gerna ätha varman math, 10 man skal ey offta laatha sig blodh vthan man trengher, och tha vider twman, (oc mykit slag i bland almogan,)

333 Sol in Piscibus

Februarius, Tha er goth laatha blodh, tha skal 15 tw ätha swran maath, redder m₃ ätykya, wiin oc goth öll skal thw tha dricka, tha tw badar bewara tiigh wel for köldh om hwffwdith, oppo vij dagin skal tw ey laatha tiik blodh om tw viilt liiffwa aareth vth, Bedha sigher, then som varder 20 84 födder 3° kalend. februarij, eller ydus februarij, hans krop blifwer heel in tiil domen, komber tordön i then manaden, t₃ teknar stor plaaga oc död, oc mesth riike men,

334 Sol in Ariete,

25

Marcus, Tha er goth offta badha, oc gnydha sina tender m₃ salt, oc ey er tha goth at latha blod, Tha skal man gerna ätha rwta och saluia oc persilia, then sig lather blodh xv dag, eller xvi, han dör bradeliiga, eller han varder blindher, höres 30

tordön t̃ teknar storm, oc godh fruct, oc mykyt
örlege, oc skal tw ey badha

335 Sol in tauro,

Aprilis tha er goth ath laatha blodh for
5 lwngona, ey skal man ätha (ra) yrther, tha skal
man ätha fersth köth oc ey rökt (tort) Then sig
lather, blodh vij eller femtende dagen han dör jnnan
xl daga, Then sig lather siette dagin, han misther
85 siith veth, Then sigh lather första dagin, han dör
10 strax eller snarliiga ther effter, Höris tordön: t̃
teknar fructsamligit aar oc goth, oc vnkt folk dö,

336 Sol in geminis

Mayus, Tha er goth ath dricka malyrth medh
getha miölk, gwth er ath ätha saluia oc rwtho,
15 Then sigh lather blod vij xv eller xvij dagin, han
dör ynnan t̃ areth Höris tordön t̃ betyder hart
aar, lwnga adran är tha god ath latha, Mayus
sigher, i myn tyma är goth ath latha blod oc
dricka malyrth til syna hiilso, (twa offta tit hoffwd
20 oc fötir Ät kal mat)

337 Sol in cancro,

Junius Tha er goth ath dricka kalt kella
vatn, och om qwelden varma miölk, och goth
er ath ätha sädefär och agrimonia, Och bedha
25 siger, huar sig lather blodh vppo vi dagin han
skal döo ynnan areth Höris tordön t̃ teknar
fructsamligit aar och ingen siwkdom i blandh
folkiith,
86 338 Junius siger, i myn tyma ma tw vel latha
30 blodh. och ätha electuarium oc sambuca blomer
merke poye, oc dricka kalt vatn

339 Sol in leone,

Julius, i then manadhen skal man icke mykylt
soffwa, och ey ätha hethan math, och ey ätha the
fiska som tagas i qwarstandandis watn, och tha
skal tw ey latha blodh, driik saluia, Rwth, anis, 5
merke och gamandriam, Then sig lather blodh
a xv dagin, eller xvij dagin, han dör ynnan areth
er wthe, Höris tordhön, t̃ teknar goth korn aar
och få dödh, tha er fisk naturligin ätha, och ey
soffwa effter maaltiith 10

340 Sol in virgine,

Augustus i then manadhen skal tw vel be-
wara tig for köldh, tha skal tw ey ätha kaldan
mat thw skal ätha grabo och poleya, Then xix
eller xx dagin skal thw ey latha tiik blodh om 15
tw vil liiffwa, Höris tordön tha bliffwer mykyn
siwkdom i blandh folkith kordomoma skal tw
ätha, och äth ey röther eller fisk (spiky kaal
gör swartan hy)

341 Sol in libra,

20 87

September, tha skal tw ätha stekt bröd med
salt, och ätha pärwr och valmoga, Och thaa tw
vel latha blodh aff hwffwd adran, ther tiik tyckis,
Huilkin sig lather blodh xvj dagin eller xvij
dagin, han dör innan t̃ areth, Höris tordön t̃
teknar fructsamligith aar och stor herre dödh,
September siger j myn tyma ma tw vel latha
blod, ätha ferskan osth och dricka mosth,

342 Sol in Scorpione,

October, tha ma tw ätha fwgla och ville dywr, 30
och äth ey tywra köth, driik most och äth sädhefar

och Cardemoma oc galigo, Then sig lather blodh
 a setthe dagin, han dör ynnan t̃ aareth, komber
 tordön i then manadhen, t̃ teknar hart aar och
 mykin storm, October siger, j myn tyma skal tw
 5 ey latha blodh och ey haffwa bastwgw, oc skal
 dricka gethamiölk och faara miölk oc äth gernä
 näglikor,

343 Sol in Sagittario

Nouember, Tha skal man icke badha heth,
 88 10 Tha skal man latha sig blodh medh kopper och
 bewara sigh for köldh, tha skal man ätha sädäfar
 och Cardemoma, Then sig lather blodh xvj eller
 xvij dagin, han dör ynnan arith, komber tordön
 t̃ teknar goth aar och fructsammeth Nouember
 15 siger, vtan tig tränger tha lath tiik ey blodh,
 drik getha miölk tha ökas tiik goth blodh, och
 tw far tha fagert anliithe,

344 Sol in Capricorno,

December, Tha skal tw bewara tith hoffwdh
 20 for köldh, tha skal tw latha tiik hoffwdh adran,
 och haff bastwffw swa offta tiik teckis, tha skal
 tw ätha sädäfara oc bärthram, then sig lather
 blodh vj vij eller xix dagin, han dör ynnan areth
 är vthe, Vordher nogon hwggen tiil blod; (i ytersta)
 25 förstha dagin i samma manadhen han dör ginstan
 eller strax ther effter, komber tordön t̃ teknar goth
 aar och godh frweth, thaa skal tw ätha varman
 math oc mwskat,

89 345 Jtem Januarius haffuir en iij ondha daga
 30 Som är then annan, then femthe, then sätthe,
 j tessom dagom skal man inthe begynna som
 makt ligger oppo och honum sielffuom oppo

rörer, Jtem i thenna manen skal man ey taga purgas, och skal man vaktha sig for ra swdin math aff honum komber febres oc for t̃; åtande som torth är, oc skal man soffwa wel, Ted barn som födis j thenna manen t̃; varder aff kalt natur, 5

346 Jtem Februarius haffuir i sigh en siw forbodna daga, Som är then tridie then sette ix oc x, then xvj xvij och then xvij, j thessom skal man inthe beginna, ey heller vandra eller nokoth tiiltaga, ty t̃; faar alt een ondhan endha, Ey skal 10 man sigh tha hustru taga, Afflar hon eller födir barn, t̃; liiffwer ey, Tagher man sig hustru the 90 liiffwa näpliga lenghe tiil hopa, ey skal man tha saa eller ärya, ey byggia hwss eller boföra,

347 Jtem marcius haffuir i sigh en iiij vade- 15 lica daga, Som är then femthe vj vij oc viij huilkin a förste dagin i thenna manaden äther huitlök och haalyrth, han faar i t̃; arith ingen byld eller sar, huilkin sigh lather blodh om vij daghin, han varder t̃; arith ey blindher, Jtem swa wiil en 20 nesthare, ath huilkin sigh lather adro i thenne manadh om tridie fierde eller v dagin, han ma vara thes wiss, at han skal t̃; aariith ickke fa kallasoth, Jtem vardher nagoth barn föth i thenna manadhen t̃; varder wiisth och klokth och i siith 25 samwiith ganska snielth doch ostadwgth i al sin synne, Jtem en haffwer marcius iiij vadelica dagha, 91 Som är then v, x, xvj, och then xvij, huilka tw skal fly och i thom inthe begynna &c.

348 Jtem Aprilis haffuir i sigh iij ondha oc 30 skadeliiga dagha, Som är vj, xii, och xv, i thom skal man ey skära klädher eller annat sliecth Jtem

ho sigh lather adro vij eller x dagin han vardher
 t̃ aariith icke blindher, Jtem naturliga mesthare
 sigia, ath lather man sigh adro viij dagin, han
 skwlle jnnan xl daga dö eller komma i swaran
 5 siwkdöm, Jtem koppa är ganska goth oc sla adra,
 ey skal man ätha t̃ rökt̃ är, T̃ barn tha födis
 t̃ varder mäktogt riikt oc ostadugth, Höris tordön
 t̃ teknar goth aar aff alla handha fructh, oc
 onda manna dödh, tywffwa forrädhara mordare
 10 röware April haffuir en iij forbwdna dagha, som
 er vij xv och xvij, i huilka man skal sig &c.

92 349 Maius haffuir iij ondha och skadeliiga
 dagha, Som är vj xv och xvij dagin, Jtem t̃ barn
 tha födis t̃ vardher vellikt och swakt enfollokt̃
 15 och krancckeliigt aff sigh, Jtem maius haffuir en
 ij forbwdna dagha, som er then x och xvij, ho
 nogoth begynner honum sker inghen lycke, ther
 ij forliikas the skilias aath med owinskap,

350 Jtem Junius haffuir i sigh iij ondha och
 20 farliiga dagha, Som är then vi, x oc xvij, j huilkom
 man skal ey ferdis eller riidha saa eller ärya, eller
 nagoth goth börya och ey latha sigh blodh, t̃
 barn som tha födis, thed varder glath och vel-
 motthath twnth i hiernan, ey mykyth wiisth,

25 351 Jtem Julius haffuir i sigh ij ondha daga
 som är xv och xvij, j thom skal man ey latha
 30 blodh adro eller koppa, man skal tha vaktha
 siigh for öffuirflödighet och ätha offtha och smaam,
 man skal vaktha sigh for oroo och bekymbrylse,
 och ey mykyth soffwa, ey heller med fwllan buk
 Tedh barn tha födis, th̃ vardher harth oc wreth
 oc gyrwkth tiil synnes, Höris tordön t̃ teknar

draffwels folkx dödh Amen Jtem Julius haffuir
 en een forbwdhnan dagh som er then femthe,
 wactha tik for &c

352 Augustus haffuir j sigh ij ondha och
 farliiga dagha, Som är then försthe oc xx, tha
 skal inghen man latha blodh, koppa eller adersla,
 som lifua vil Then sigh lather adra om iij dagin,
 han dör wthan twiffuil innan xl daghin ther effter,
 en then stundh ma han rokaa oppo dagin, ath han
 ey dör, vthan komber i een oböteligin siwkdom, 10
 man skal oc vaktha sigh for baadh oc for swaart
 arbethe och stor bekrymbrilse, man skal fly al 94
 öffwerflödoghet och okyskhet enkannelica thenna
 manadhen och for ondha och fwla lwcth, huilkyn
 skadeliigin är hoffwdit hiernan och hiertath, hon 15
 gör onth och fwlth blodh, Jtem thed barn som
 tha födis, t̄ vardher fromth och goth, rethferdogt
 och weltokthath oc snilradogt och tienisthactokt,
 Om thed dwnrar t̄ teknar mykin wanmakth oc
 stor kranckheth och folkjins siwka daga. Augustus 20
 haffuir tessa ij ondha daga Som er then försthe
 dagin och swa then xx: vt supra

353 September haffwer ij farliiga dagha, Som
 er then xvj och then xvij, J thenna manen er
 goth slo medianam a vinstra armen, for brysth 25
 och liiffwer och lwngo, Jtem miölk er tha godh
 och sterke pärwr med swcker, och alla handha
 moen frwcth är godh, oc luchtha oppo alla handha
 welluctandis yrter, Jtem myntha er tha serdelis
 godh ätha oc dricka t̄ öl som myntha haffuir 30 96
 ligath vthi en lithin stwndh, Tedh barn tha födis,
 thed vardher wiisth och rethferdogth, vellokt och

karskt, Jtem en haffuir september ij farliiga dagha, som er then xvij och xix dagin,

- 354 October haffuir en ondh och farliigh dagh, som er then setthe, ho sig later adra, han
 5 dör ynnan aarith, eller er t̃z oppo nyeth dör han ynnan iiij daga, t̃z samma er och om the andra farliiga dagana, mannen skal tha fly quinnona, oc quinnan mannen i the dagha, ty huad the bruka tiil samans thed vardher thom ey tiil glädy.
- 10 Jtem tha skal man vaktha sig for läkedom och asterdie oc purgas, Sinap är ta godh tiil al math, Jtem t̃z barn tha födis, t̃z vardher aff onth natur viilth och arkt, huilkin t̃z gör goth t̃z gör honum onth i gen, t̃z bliiffwer liistokt snöth oc forräde-
 15 liigiit, vi dagin skal man fly oc inte böria &c
- 96 355 Nouember haffuir twa ondha oc farliga dagha, Som är then xvj och then xvij, tha skal inghen latha sigh adrē slaa eller koppa, Jtem skal man vactha sigh for öffuirflödigheth och
 20 okyskheeth, om man vil wara helbrygda oc bliiffwa gamal, karbad er got Jtem fersth är goth oc tha ey mykyth salth, Jtem honagh är tha godher til allan math, Jtem fersth brödh är tha batre en gamalt och skarpt, Tedh barn tha födis varder
 25 viist ok klokt, och är midlwngx Jtem nouember haffuir en ij ondha dagha, Som är then x och then xix, huilka man skal fly, &c vt supra
- 356 December haffuir i sigh iij ondha daga, Som är then vj vij och then xv, i thenna manen
 30 skal man ey sla sigh adra, Jtem nagra mestare vilia, ath then lather adra om försthe eller siisthe dagin i thenna manen han skwlle vara dödin vis

jnnan vj manana eller oc komma i ena swara
 siwke, Jtem man skal ey taga purgazie, Jtem kal 97
 er ey godh ty han gör tha mannen melancolicum,
 tiil mattha ätith oc druckit er tho goth, oc vaktha
 sigh wel for köldh, Jtem alla handha math m; 5
 sodh är tho godh, Jtem tha skal man arbetha
 och vanka, ath kroppen miwknar, Thed barn tha
 födis vardher mykyth okyskt oc quinnom mykyt
 kär, och rāthfärdogth och barmhertogt, Om t; 10
 dwndrar, t; teknar hwnger och dyr tid j t; land
 som tordön höris, Jtem december haffuir en iij
 forbudna daga, Som er then vj, x och xv, Thessa
 daga skal man fly och j thom inthe begynna göra,
 Som märkeliigit skal wara, ty t; faar ingen godhan
 endha, Och tesse dagha är tiil samans xxxiij om 15
 alth aareth, j huilka the stora plagor öffuirgingo
 pharaonem konungh och alt egipti land For
 huilkom oss göme gud alzuologher Amen,

98

357 Malyrth

Siwdher man malyrth med getha miölk och
dricker arla om morgonen, tha rensar hon wel
mans qwiidh, oc allan röthenskaph och ondha
5 wesko fordriffwer hon m; sina makth, oc tetta skal
göras om iij dagha, Stöther man malyrth med
wiin oc legger j näsona, tha rensar hon hwffwd
oc hiernan

358 Graabo, quinna som ey kan födha barn
10 skal ätha henne m; ätikio stöttha wel smaa, oc
siila ginom reenth klädhe vty rena grytho och
werma oc dricka swa föder hon, Haffwer hon
onth effter barn byrdh tha siwde grabo i watn,
och bindhe offwan naflan m; blaen klwth een
15 tyme t; hielper for styngiom, Huilkin man som
henne i skelfwasoth äther i iij dagha, han far bötir

359 Äther man krasse, han fordriffwer mans
lustha, Madka fly for krasse lwkth.

99

360 Lagerbär

20 Lagerbär dwgha for siwka liiffwer och magha
och for holdh, om en the siwdhas med gamalth
öll lösa böldh och gör en man ath piissa, Gör
man plaster aff thom tha hela the ögon,

361 Jtem tyäders blodh blandath m; vatn
25 som i neslom är swdiith, giff then dricka som
kallasoth haffuir, Hans köth brentth tiil pwlffwer
blandat m; olio är goth viidher alla handa soth,

362 Sadhäfer dwger for ether oc orma styng
Styrker maghan och fordriffwer losth tiil qwinnor
30 oc gör mathlostha och löser vädher i mans magha,

hon tagher ond luckt aff mwnnen och gör ath
 rapa, dricker man henne hon fordriffwer spolorma,
 363 Kanelabarch er tweggia handha, then
 twinna är bāthre, han torkar maghan och gör
 godhan smaak, och torkar ondha vedsko, och 5 100
 smālther math i magha, och löser magans siwk-
 dom oc gör mannen pissa, han gör goth för
 hostho oc siwkan nywre och for vatn soth, Lather
 man honum i ögna smörilse, tha minskar han my-
 kyth vatn i ögonen, 10

364 Kyrwils dygd,

Varder kirwiil stampader m; olio, t; duger
 for kranckdom, drickis han m; wiin, t; duger for
 ridw, om honigh latīs ther tiil, han doger och
 for spolorma, Han gör ath pissa om han vardher 15
 m; wiin drwckin, Han rensar qwinna kranckdom,
 Legger man kiruill vid mans ambud, tha ypnas
 alla adror som vatn skwille aff ga, Gar naghör
 liider aff i barnom eller brister aff lidhi, tha skal
 kirwiil siwdhas oc liidhen twas ther med, t; hielper 20
 t; er röönth, Han duger for hwffwdhwerk,

365 Stöther man myntho och legger vider
 spyna byldh, hon löser wel brendha miölk j spin-
 om, blandath m; åtykio, dwger for blod pino,

366 Rwtha formenar lwsth tiil quinnö, Swdin 25 101
 j vatn eller j åtikio, dwger for vriidh j qwiidh,
 hon er och godh for böld j inelffwom, om man
 dricker henne, Åther man henne gröna, tha doger
 hon oc for bwlin inelffwer, Hon fordriffwer ok
 barn aff moders inelffwom, 30

367 Nät;sla stöth med honagh och win doger
 for hostho, the man haffuir lenge haffth aff köldh,

och gör mans inelffwe reen, Stöth medh swrth
win eller ätykyä, t; hielper mans mielthe,

368 Galigo dygdh, lather man sla adro och
haffuir galigo j mwnnen och twggar, tha vt-
5 driiffwer hon t; ondha blodiith, oc beholler t;
godha, Äthin om morgonen, fordriffwer hon al
ondh lwkth aff mwnnen, Äthin m; wiin styrker
hon mans magha, Ät; hon arla om morgonen
oc man holler henne vndher sina twngo, tha
10 vardha hans ordh wel hörd oc wel tagin aff
102 allom, Äther man galigo arla om morgonen, och
dricker med varmt viin, han mysther ey syn hy
eller liith then dagin

369 Äther man lagerbär medh salth oc dricker
15 varmt wiin, t; fortagher allan werk aff mans hierta,
och haldh eller stynggh,

370 Hesthe läkedom

For ty ath hestin faar ätha mwsaboeth Tagh
ferskan iesth och t̃ rödha af eggit blandha saman
oc lath i halsen a hesten,

371 Jtem for gamalth stegh, eller naglestynghe:
rensa op saariith, och torka granbar sasom miöl,
Och blandha m̃ tyärw oc talgh t̃ heler om t̃
er wel heth, gör ther aff een deegh oc läg oppo
saariith, affton och morghon, tha far tw ingen
bätra läkedom ther tiil, *tetta* er santh 10

372 For alla handha saar oppo benom, Tagh
t̃ huitha aff äggith, och lath ther tiil honagh,
swa mykyth som äggit er, oc rogh miöl, gör
ther aff deegh,

373 For korn och watn fal, Tagh och skär 15 103
op ena synw aff näzano, och stiik en kaffla i näsona,
försth i andra och swa i andra, och wridh om
kringh swa ath blodiiith gaar wth,

374 For karta nagel, Blöt naglan wel oc skär 115
honum aff tedh närmast tw kan kötitt oc läg 20
siidan steektan lök oppo iij eller iiij resor aa slag,

375 For hosto och brystwärk, Skal man taga 124
likriso biog ysop oc fikon och wella alt saman i
skärt öll eller watn och dricka bade affton ok
morgon oc ma han latha socker i om han t̃ 25
haffwir,

376 For sywkan maga och wämilse skal man
taga komen och anis, ingefer muskaat galigo feni-
kaal fröo och torra myntha oc stampa alt saman
tyl pulwär och ätha, 30

377 — — — — (Början felar.) — — — — —

105 surgente ex dominatione flecmatis per oppositum
de illis qui deficiunt in saliuā, quia calor in illis
superabundat, qui consumit humidum saliuę, ergo
defectus saliuę est signum febris.

5 378 Saliuā ieiunij sanat apostemata secundum
auicennam quia est bene digesta et subtiliata,

379 Quare homines rauescunt Respondetur
quod propter reuma descendens de cerebro replens
cannalia pulmonis, Vel aliquando ex apostematibus
10 in gutture, vel ex reumate in collo congregato,
Item leprosi non sunt rauci quia in eis instru-
menta vocalia sunt corrupta. scilicet pulmo.

380 Quare in eadem mensa simul comedere
lac et pisces sit prohibitum a medicis. Respon-
15 detur quia maxime disponunt ad lepram. quia
ambe sunt flegmatice nature, tam lac quem pisces,

381 Quare homo iacens in dorso habet orri-
biles visiones Respondetur quia tunc meatus seu
neruus fantacie est apertus. qui est in anteriori
20 parte cerebri, ergo tunc fantaciatur, Eciā hu-
mores mouentur sursum vbi est fantacia ergo
fantacia perturbatur,

106 382 Quare malum est iacere in dorso Re-
spondetur secundum medicos, quod hoc disponit
25 ad lepram. e[pi]lepsiam maniam. et ad incubum. Vbi
nota quod mania est infectio anterioris partis ce-
rebri cum priuatione ymaginacionis. Sed incubus
in proposito est primo cordis. cum aliquis se in
sompno suffocari putet. et putet aliquid iacere
30 super ipsum quod libenter remoueret,

383 Notandum quod secundum Aristotelem dispositio cordis maxime cognoscitur per pulsum cordis Quia pulsus velox magnus et frequens cognoscitur siue testatur super caliditate cordis. et super bonam complexionem. Et pulsus tardus 5 et debilis testatur super frigiditatem cordis et maliciam complexionis, Vnde mulieres inquantum sunt sane habent tardiores et debiliores pulsum quam virj,

384 De stomaco

10

Quare communiter patiamur plus frigus post prandium quam ante, Respondetur quia tunc totus calor vadit ad stomachum pro digestionem 107 faciendam et sic partes exteriores infrigidantur calore priuato:

15

385 Quare post prandium immediate sit malum studere, Respondetur quia cum calor debet laborare pro ymaginatione studij tunc non laboraret pro cibo dirigendo et cibus permaneret crudus, Ideo secundum medicos, homo prius debet spaciari post prandium ad centum passus vel secundum aliquos ad mille,

386 Quare stomachus carnes valde pingues tarde digerit Respondetur quia tales carnes natant in stomacho. modo optima digestio fit in profundo stomachi ubi carnes pingues non possunt venire, et ergo tales sunt multum somnolenti post esum pinguium carniū quia in eis digestio retardatur

387 Quare homo comedens debet cessare, 30 Respondetur secundum Auicennam quia quum stomachus nimium repletur. tunc cibus super nabit

in eo. quod valde periculosum. et ergo optima
medicina est vti modestia et temperamento in
cibo et potu, vnde

Si vis esse sanus
sit tibi parca manus,
pone gule metas
vt sit tibi longa etas.

388 Quare cibus non debet esse nimis ca-
lidus. vt piper cinciber Quia cibus calidus ad-
108 10 ducit sanguinem et disponit ad lepram. sic econ-
uerso cibus frigidus mortificat et congelat san-
guinem. Eciam cibus non debet esse nimis ace-
tosus. quia inducit senectutem, non nimis con-
ditus. quia adurit interiora, Et post cibum oportet
15 illum potare multum vt post alimenta? cruda, Item
cibus non debet esse nimis dulcis. quia dulcedo
constipat maxime venas,

389 Quare bonum est comedere caseum post
prandium et pira post omnia fercula immediate
20 Caseus tendit ad fundum stomaci et digerit om-
nes alios, se ipsum digerere non potest. Sic eciam
de piris Notandum quod caseus recens ceteris
est laudabilior Caseus vetus et siccus et salsus
est pessimus cito faciens dolorem capitis, Et
25 epatis constipationem, et dequanto veterior de
tanto deterior

Caseus est nequam
digerit omnia sequam,

390 Quare post pisces bonum sit comedere
30 nuces vt dicit metrista,
Post pisces nuces post carnes caseus assit,

Respondetur quod pisces aliquando sunt venenosi quia sunt difficilis digestionis, et faciliter putrescunt et corrumpuntur, et nuces iuuant pro digestionem, quia sunt mediocriter calide et nux est remedium contra venenum, Notanda est regula de piscibus. quia pisces debent esse de aqua clara et petrosa et non frigida et lutosa nec quieta, vnde,

Currant per aquam,
mundam claramque petrosam. 10
Sint cocti vino
pisces cum petrocilino.

et tales pisces minus nocent

391 Quare nouus cibus multum nocet stomacho vt in festo pasce multi leduntur ex nouo cibo, Respondetur quod talis cibus nimis auide comeditur ergo replet stomachum, et difficiliter digeritur etiam gula interficit plures quam gladius regula galieni et ypocratis

392 Quare sit malum pausare in mensa et paulatim diuersa fercula comedere, Respondetur quia quum vltimum presentatur tunc primum incipit digerere, et sic partes in digerendo non equantur, et cibus decoctus corrumpitur, Est tamen notanda regula de ordine cibariorum, Si plura habentur fercula, quedam sunt subtilia in digestionem, sicut caro pullorum, hedorum, vitulorum oua mollia et sorbilia et huiusmodi Tunc illa subtilia debent precedere, Sed grossa vt caro seniorum porcorum. skinca, vaccarum assatura porcina vel vaccina, oua dura in patella fricta debent post comedi Responsio est quia si preponerentur 110

tunc ipsis cito digestis impedirent digestionem
 aliorum et tunc subtilia iam digesta violenter
 retinerentur et in stomacho corrumperentur, Ex
 quo sequitur eructatio nausea fastidium et dolor
 5 capitis. dolor ventris et magna sitis.

393 Queritur quid melius est stomacho cibus
 uel potus Respondetur quod potus cicius dige-
 ritur quam cibus. quia cibus est magis muralis(!)
 quam potus. ergo cibus difficilius digeritur.

10 394 Quare bonum est potare ad prandium Re-
 spondetur vt potus temperet cibum et reddat eum
 aptum digestionem, quia olla repleta carnibus et pi-
 scibus Si non habet humiditatem. tunc sequitur
 illius pulmenti et olle destructio, Et stomachus
 15 habet se vt olla decoquens cibum Ergo a medicis
 est consultum inter prandia potare,

395 Quare bonum sit cenam dimittere sero-
 tinam Respondetur quod non. quia post cenam
 non sequitur motus. et cibus non intrat profundum
 111 20 stomaci, sed remanet indigestus et inducit nocu-
 menta et ergo bonum est cenam esse breuem et
 modicam vnde versus Cena brevis cenaque levis
 tibi sit. quia magna cena nocet medicina docet.
 res est manifesta,

25 Ex magna cena
 stomacho fit maxima pena
 vt sis nocte levis
 sit tibi cena brevis,

396 Quare statim post prandium laborare sit
 30 prohibitum a medicis iuxta hunc versum,
 Post mensam pausa,
 nec eas nec stes sine causa

Respondetur quod huiusmodi triplex est ratio,
 Prima est quia motus post prandium ledit vir-
 tutem digestiuam et cibus indigestus depellitur
 Secunda est quia motus post prandium facit vt
 membra crudum attrahant cibum, quod statim 5
 est causa egritudinis Tercia est quia motus facit
 cibum descendere antequam digeritur et si homo
 inciperet ambulare post prandium tunc motum
 paulatim incipiet Sed post cenam motus est bo-
 nus, quia post cenam cito sequitur sompnus Ergo 10
 parum est spaciandum vt per hoc cibus intret
 profundum stomaci,

397 Quare de mane ante prandium sit bonum 112
 spaciari Respondetur quia talis motus dat membra
 commoda et congrua ipsi spacianti. quia calorem 15
 naturalem fortificat. et facit descendere superflui-
 tates stomaci et ergo dicit auicenna, quod dimit-
 tentes excerci[cium] et motum incurrunt eticham
 et ille motus patet in hiis versibus,

Ante cibum perge, motus primus fit moderatus, 20
 Post cenam stabis, Aut passus mille meabis,

398 Quare sompnus valde fortificat stomachum
 et virtutem digestiuam Respondetur quod in sompno
 vadit calor naturalis, adintra digestionem confor-
 tando, sed calor in vigilia manet circa loca sen- 25
 suum, et in toto corpore dispersus,

399 Quare studentes post prandium volentes
 studere impediuntur per sompnum. et non tem-
 pore solacij Respondetur quia cum aliquis dat
 mentem ad studendum. tunc calor naturalis in- 30

greditur ad intra a membris exterioribus et per
 113 congregationem fortificatur, et facit ascendere
 fumum cibalem vsque ad cerebrum, et causatur
 sompnus per ingressionem fumi Vel potest dici
 5 quod ideo, quia cum virtus animalis intenditur,
 tunc naturalis remittitur. Sed quum homo est in
 solatio tunc per solacium calor naturalis diffun-
 ditur et non permittit fumum ascendere ad cere-
 brum et homo non dormit sed dilatatur per to-
 10 tum corpus, et per consequens solacium impedit
 sompnum,

400 Quare multum dormientes sunt indis-
 positi et male colerati Respondetur quod in
 sompno colliguntur multe humiditates que in vi-
 15 gilia expelluntur, que non possunt in corpore con-
 sumi, et petunt cito eici et petunt exitum super-
 ficiem corporis et precipue ad faciem. et causant
 malam dispositionem seu malum colorem. vt patet
 notanter in flegmaticis qui pre ceteris sunt longi-
 20 oris sompni

114 401 Värbena hec autem herba. vt referunt
 magi[stri.] collecta sole existente in signo arietis,
 et coniecta cum grano pionie vnus anni caducos
 a malo morbo curat,

25 402 Herba iouis, que dicitur Jusquianus, con-
 fert multum volentibus coire et est vtilis vt eam
 deferant secum. volentes diligi a mulieribus. facit
 enim deferentes letos ac delectabiles, Confert
 eciam radix eius podagre. dum ponitur trita super
 30 locum patientis. et hec quidem operatur virtute
 signorum habencium pedes vel habencium aspectum
 super pedes quoniam Jupiter tenet eum

403 Celidonia hanc herbam si quis cum corde talpe habuerit deuincet omnes, omnes causas et lites remouebit et si predicta ponantur super capud infirmi Si debet mori Cantabit voce alta Si non lacrimabit 5

404 Modus operandi predictorum est vt effectus bonus fiat in planeta bono et malus in malo (omnj): in horis et diebus eorum, Has virtutes habuerunt ipsi ab influencia planetarum Vnamquamque contingit percipere virtutem suam 10 a superioribus naturalibus

405 Herba martis id est armiglossa Radix 115 huius herbe valet dolori capitis mirifice quoniam opinatur esse domus martis, Aries qui est caput tocus mundi, 15

406 Columbaria et verbena, Radix huius herbe posita super collum sanat scrophulas, Valet enim multum in frondisia: in coitu, quia succus eius multum auget sperma, cum quis vlt coire addit ad desiderium eius, et est multum potens in 20 coitu dum non teneat uir aliquid aliud super se, nisi herbam istam, Jtem infantes portantes istam erunt bene disciplinatj et amantes doctrinam, leti et gaudiosi, predictas tamen herbas a xxviiij die lune vsque ad trigesimum incipiendo collectio- 25 nem ipsam leuare a mercurio, per totam horam dierum, et euellendo fac mentionem persone et rei. sed nomina personam vel rem propter quam ipsam accipis, loca tamen ipsam super frumentum vel ordeum et ea vtere ad opus tuum postea, 30

407 Si vis vt homo dormiendo tibi dicat que 116 scit Accipe lapidem qui vocatur quiris et in-

uenitur in nido vppupe et est lapis iste lapis
proditorum

408 Bubo est auis satis nota Huius auis
mirabiles sunt virtutes Si cor eius cum dextro
5 pede eius super dormientem ponatur statim tibi
dicit quidquid fecerit et quidquid ab eo inter-
rogaueris Et hoc est expertum moderno tem-
pore, Et si hoc iterum sibi quis ponat sub acella
nullus canis ei latrabit sed obmutescet Et si con-
10 iuncio predictorum cum ala sua suspendatur ad
arborem aues congregabuntur ad arborem,

409 Lepus. dicit enim Euax et aaron. quod
pedes eius iuncti cum lapide alias capite meridie
mouent hominem ad audaciam quod non timet
15 mortem,

410 Vppupa, oculi eius gestati faciunt ho-
minem generosum Et si oculi eius ferantur coram
pectore omnes eius inimici pacificabuntur Et si
caput eius in bursam habueris non poteris decipi
20 ab aliquo mercatore Expertum est

117 411 Si uis soluere vincula vade in siluam et
prospice vbi pica nidum suum habuerit cum pullis
suis et quum ieris ibi, tunc ascende ad arborem
et foramen eius circumliga quocumque vis quia
25 non videt rem. tunc vadit pro quadam herba.
quam ipsa ponit super ligaturam predictam. et
statim rumpitur ligatura ipsa et cadit herba illa
in terra super pannum quem debes ponere sub
arbore, et tu scis presens et accipe

30 412 In nido vppupe est quidam lapis qui est
diuersorum colorum. defer tecum ipsum et eris
inuisibilis

413 Vt mulier confiteatur que fecerit Ranam
 aqualem comprehende et tolle eius linguam et
 remitte illam in aquam. et pone illam linguam
 super partem cordis femine dormientis. que cum
 interrogatur vera dicit 5

414 Regimen sanitatis per circulum anni 118
 Ianuarius

In iano claris calidisque cibo pociaris
 Atque decens potus post fercula sit tibi motus
 ledit enim medo tunc potatus vt bene credo, 10
 balnea tu intres nec venas scindere cures

Aquarius calidus et humidus (bonum)
 Vngere crura caue cum luna videbit aquosum
 Insere tunc plantas. excelsas erige turres,
 Et si capis iter tunc tardius ad loca transis, 15

Februarius.

Nascitur occulta febris februario multa
 Potibus et escis si caute vivere velis,
 Tunc caue frigora de pollice funde cruorem,
 Suge mellis fauam. pectorisque morbos curabit 20

Piscis frigidus et humidus (indifferens)
 Piscis habens lunam noli curare podagram
 Carpe viam tutus sit potio modo salubris,

Marcus

Marcus honores gignit variosque dolores, 25
 Sume cibum pure cocturas si placet vre 119
 balnea sunt sana. sedque superflua vana,
 vena nec abdenda nec potio sit tribuenda,

Aries calidus et siccus bonum
 Nil capiti facias aries cum luna refulget 30
 de vena minuas, et balnea tucius intres
 non tangas aures nec barbam radere debes.

Aprilis

Hic probat in vere vires aprilis habere,
Cuncta renascuntur pori tunc aperiuntur
in quo scalpescit corpus. sanguis quoque crescit
5 Ergo solvatur venter cruorque minuatur,

Thaurus frigidus et siccus malum
Arbor plantetur cum luna taurus habetur
non minues. tum edifices nec semina sparges,
Et medicus caueat cum ferro tangere collum.

10 Mayus,

Mayo secure laxari sit tibi cure,
Scindatur vena. sed balnea dantur amena.
120 Cum calidis rebus sint fercula seu speciebus
Potibus astricta sit salvia cum benedicta,

15 Gemini calidus et humidus malum
Brachia non minues cum lustrat luna gemellos
Vnguibus et manibus cum ferro cura negetur
Numquam portabis a promissione petitem

Junius

20 In iuno gentes perturbat medo bibentes
Atque nouellarum fuge potus ceruisiarum
Ne noceat colera valet hec refectio vera
Lactuce frondes ede ieiunus bibito fontes.

Cancer frigidus et humidus indifferens
25 Pectus pulmo iecur in cancro non minuantur
Somnia fera vides. utilis sit emptio rerum.
pocio sumatur securus perge viator

Julius

Qui vult solamen iulius hoc probat medicamen,
121 30 Venam non scindat nec ventrem pocio ledat
Somnium compescat et balnea cuncta pauescat
prodest recens vnda allium cum salvia munda.

Leo calidum et siccum malum

Cor grauat et stomachum cum cernit luna leonem
non facias vestes nec ad conuiuia vades,
Et nil ore vomas nec tunc medicamina sumas

Augustus

5

Quisquis sub augusto viuat medicamine iusto
Raro dormitet estum coitum quoque vitet
Balnea non curet nec multum comestio duret
Nemo laxari debet aut fleubothomarj

Virgo frigidum et siccum indifferens

10

Lunam virgo tenens vxorem ducere noli
Vngento costas caueas curare cyrurgus
Semen detur agro dubites intrare carinam

September

122

Fructus maturi septembris sunt valituri
Et pira cum vino cum lacte panis caprino
Aqua de vrtica tibi potio fertur amica
Tunc venam pandas species cum semine mandas

15

Libra calidum et humidum bonum

Libra lunam tenens nemo genitalia tangat
Aut tenes naues uel iter carpere debes
Extremam partem libre cum luna tenebit,

20

October

October vina prebet cum carne ferina
nec non ouina caro valet et volucrina
quamuis sint sana tamen est repletio vana
quantum vis comede sed non precordia lede

25

Scorpio frigidum et humidum indifferens

Scorpius auementat morbos in parte pudenda
vlnera non cures, caueas ascendere naues,
Et si carpis iter, timeas de morte ruinam

30

Nouember

- 123 Hoc tibi scire datur quod reuma nouembri curatur
 queque nociua vita tua sit preciosa dieta
 balnea cum venere tunc nulla constat habere
 5 potio sit sana atque minutio bona

Sagittarius calidum et siccum bonum
 Luna nocet femori per partes mota sagitte,
 Vngues vel crines poteris prescindere tute,
 De vena minuas et balnea cicius intres,

10 December

- Sane sunt membris res calide mense decembris
 frigus vitetur capitalis vena scindetur
 Locio sit vana sed vasis potatio sana
 sit tepidus potus frigore contraria totus
 15 Capricornus frigidum et siccum indifferens
 Capra nocet genibus ipsam cum luna tenebit
 Jntret aquam nauta. cicius curabitur eger
 Fundamenta ruunt nil est quod durat idipsum
 Explicit regimen sanitatis valde vtile,

- 124 20 415 Contra dolorem oculorum winum decoctionis rute vsque ad tertiam partem oculis iniectum omni sorde et sanguine clarificat certum expertum

- 416 Dicit enim ypocras quod qui per nouem
 25 dies poneret fel leporis et galline mixtum cum aqua limphida et melle in oculis Jta clarum visum haberet vt stellas videre poterit in die,

417 Anglorum regi scripsit scola tota falerni 125

Si cupis incolumem si te vis reddere sanum
curas linque graues sompnum fuge meridianum
parce mero cenato parum nec sit tibi vanum.
Surgere post epulas irasci crede prophanum. 5
nec differ minutum ventrem nec coge nec anum
nec ventrem retine nutrit morbum veteranum.
et sitis atque fames moderata bonum medicamen,
cumque superfluitant inportant sepe grauamen.
vno quando bibis haustu numquam sacieris 10
sepe parumque bibe sanus post talia viue
si vitare velis morbos et viuere sanus.
non bibe non scisiens et non comedas saturatus.
quando malum sentis prodest quod balnea vites
lotus ieiunus non post sompnum bibe statim 15
non tecto capite. sub frigore non gradieris.
non stare sub sole tibi fuerint hec nocumenta.
que consueuisti consueta tenere memento.
Triste cor ira frequens mens raro gaudia voluens
Hec tria consumunt corpora fine breui 20 126
quemunque potes ventrem leniare salubre est.
cum fluxum pateris si non caueas morieris
concubitus, potum nimium cum frigore motum.
Hii sunt tres menses februs september aprilis,
hiis rogo quod minuas sic longo tempore viuas, 25
mensibus in quibus r post prandia fit sopor eger
in quibus r non est sompnus post prandia prodest
si tibi deficiunt medici medici tibi fiant
hec tria mens leta requies moderata dieta
ver estas dextris autumpnus hyemsque sinistris 30
percuciant venas tollunt de corpore penas

418 Brenyrth skal hemptas tha hon star i
 blomster, Siwdher man henne i een koper kättil,
 vider en lithin eldh swa lenghe t̃ begynna fradhas,
 och swa vardher t̃ som honagh tiockt, Och varder
 5 her ondh ögon smord m̃, tha fynner man ingen
 bätir lekedom, en t̃ Stöth m̃ atykio dwger for
 gula soth Henne löff stöth m̃ wiin oc lach viid
 tanna köth doger for thanna wärk

127

419 Aff brenth wiin

10 Ypocras som var en dyr oc kosteliigin mestare,
 i bokliiga konst, oc serdelis i asterdie, som er läke-
 dom, han hafuer fwñnit liist oc konst, hurw man
 skal brenna t̃ watn. som forlenger menniskiona
 liiff, t̃ vatnit skal brennas aff röth vin, then t̃
 15 ey haffuer, han brenne t̃ aff hwiit vin Hwar ey
 haffuir win, han brenne t̃ af godan myödh, eller
 aff got öll, Nar thw brenner t̃ aff vin, tha faar
 tw aff tw math, eth math. Och aff miödenom oc
 ölena samwledis om t̃ krafftokth är, Thenna are
 20 tess vinsens dygdher: Först är t̃ goth for ickt,
 hwo t̃ tager: t̃ är och goth thom ther aadronar
 och synonar krompna, then sig ther med smör,
 128 och wäther thom väl ther m̃ Hwar t̃ drickär
 t̃ fordriffwer forgifftiilse, Thed fordriiffwer kräff-
 25 wethen. som oppo latina hether Cancer, oc liik-
 madken. Ted fordriiffwer ena handha siwka som
 heter fistel, then t̃ dricker oc smor sig ther m̃,
 Ted gör magan stadwgan och smälther wel math,
 Hwar t̃ dricker om morgonen, en liten dryk,
 30 blandath m̃ win, then dagin skal han ey smitthas

aff soth. som honum drager tiil dödhä, Alt köth
 oc annan math lather t̃ watnet icke rwtä, t̃
 som ther m̃ smörs eller steckäs, oc tha skal man
 t̃ watneth aff twa, for en man t̃ sywder, eller
 äther, eller t̃ varder for krafftöckt, Warder t̃ 5
 swa at man lather t̃ j en döda menniskia, ther
 kwnde jngen ond lwkt tiilkomma, oc kwnde hon
 i mang aar ey Rwthä, Och skal thw merkya 129
 ena stora dygd aff tessa watnena, lather man olyo
 i t̃ hynne, tha sywnker hon tiil grwnda, som 10
 andra ärther, Tetthä watneth är och got for
 hoffwd werk, och t̃ styrker hiernen, Ted är goth
 then ther madken har i buken och i hoffdena,
 ty t̃ dräper thom, Tedh är och goth for madk
 i haaret, om man wäther harit ther m̃, Ted 15
 läkar the ondha hwffwden, ther man varder for-
 smadder fore Ted dräper gnether i haaret, oc
 driffwer lyss aff hwffwdit, Tedh är goth for ögna
 werk, hwar sig ther med wäther oc fordriiffwer
 the ondha haaren, Thedh stillar flytande ögon, 20
 och fordriiffwer blemor i ögon och alla handa
 madk i ögon, tha man smör thom ther med, Tedh
 borttager alla handa kryddes oc yrters makt t̃ 130
 varder i lathet, Ted ynpar onth win, oc gör onth
 win bäträ, om t̃ varder latet i forskalat win, tha 25
 komber t̃ aather tiil syna förra mackth, Ted for-
 driffwer sywkdom aff lwngona och mielthen oc
 liiffrena Haffuer tw oc nagon kranckdom i liffwit,
 tha tw ted kenner, tha gör eth plaster och wäth
 t̃ wel i wineth, nar tw t̃ kennär oc läg ther oppo 30
 som werkän är, t̃ fordriiffwer honum med en hast,
 Ted är oc got i öron, thom ther icke höra, blandat

- m; ena roth, som man plägar latha oppo wndher,
 Ted fordriiffwer örnaklanck, Ted fordriiffwer
 fleckär oppo ansicthet, oc alla handa meen huar
 sig ther med smör, Ted fordriiffwer onth wäder
 131 5 aff maganom och aff liiffweno, Ted fordriiffwer
 liffwer byldh, och sterker nywran, Jtem ho som
 haffwer stenen i blädro, nyan eller gamblan, han
 skal dricka *tetta* vineth blandat med annat win,
 affton och morgon, twadelana skwlw vara win,
 10 oc trydiadelin brentth win, han skal wel forgaa,
 Thed gör och giiffwer glat hiertha, Ted gör och
 klaart anliithe, huar sig ther med smör, Ted for-
 driiffwer eth sorgeth modh och giiffwer frid om
 man dricker t; om morgonen m; andro vine be-
 15 menckt, Ted är goth thom ther blodit faller for
 öronen oc ey fa wel hört han skal latha t; i
 öronen, tha hörer han bather, Ted är och goth
 for ondan anda och gör honum wellwetande, Hwar
 132 som haffwer onth i magan, han skal dricka t;
 20 och wätha t; i bömwld, eller ith lynnet kläde, och
 lägga t; oppo nafflan, Jtem t; är och goth for
 the fallande sotten, huar t; dricker blandat med
 annat wiin fastande, och helst tha sotten honum
 tiilkommer, Thed monar och hetha bolder oc andra
 25 bölder, oc bryther thom, Ted är oc goth for
 tanna werk, tha skal man ther aff halla i mwnnen
 ena stund, oc latha t; ather wtlöpa, oc göra swa
 twa tre, eller iij resor, eller flere resor, effter som
 verkin är stor tiil, oc best är ath dwppa blöt
 30 bröd i vineth, oc leggja vider tannena ther som
 verkin star, Ted är goth thom som ey giitha
 vel ätiit, t; göre matlwsta oc smälther wel mathen,

Ted är goth fwlom bwkom, t̃ fordriffwer vatu- 133
 sottenä, thom t̃ iidkeliiga dricka, oc sig ther
 m̃ smöria, Tedh er och goth thom, som haffua
 lösa tender eller brwtä, ty t̃ fester thom oc
 holler thom i mwnnen, twa thom ther med, Ted 5
 är goth thom qwinnom som ofructsami äre, och
 koldan natur haffua, ty t̃ gör thom varma oc
 barna, Ted är goth thom ther maalit viil forga,
 och hese äre Ted är goth thom som sig haffua
 forrikt i lidomen, twa ledhen ther med, Ted är 10
 goth for styngia och hald, och allahanda kranc-
 heeth i liiffwena, Ted fordriiffwer at henderne ärw
 hethe, ssasom the brwnne, Tesse äre dygderna
 aff brenth win, nagoth aff thom, Ther före hether 134
 t̃ liiffwandis watn, ty t̃ bewarar menniskiona for 15
 manga handa kranckheter och kallas t̃ aff mestar-
 om en asterdie modher, &c,

420 En annan mestare siger af brennewins
 dygder oc krafftogheet oc kallar t̃ liiffwandis watn.

421 Arestoteles then hedniska mestaren siger 20
 at t̃ är goth tiil manga handha siwkdoma, som
 litet her aff sigx,

Först er t̃ goth for hoffwdh byldh, oc
 werk i hoffwdit, Ted är och goth thom kalle äre
 i maghan, oc ätit hafwa t̃ hart är, och kwnna t̃ 25
 icke smeltha, Ted styrkär menniskiona hierta,
 som sig wäther ther m̃ om affton oc morgon,
 Ted fordriffwer brothfellingia soth, Jtem thenna
 mestaren, siger Ath huilkin som haffwer hardan 135
 tannawerk och madke haffuir i tenderna, han skal 30
 twa sin mwn ther med om affton och morgon,

oc tha han ätiith haffuir, Tha dör madkin och
werkin minskas, och thw faar bötir,

422 Constantinus en annan mestare sigher
Ath brenti viin t̃ er goth thom, som halsbrwna
5 haffua, oc swlna äre i halsen oc haffwa mwnskol
oc saarlek i mwnnen Ted fordriffuer och alla
handha ickt, Tedh fordriffwer alla handa madk
i hwfwdh oc haar, oc fleckia och spotler i anlitet,
Ted er oc goth for kallasoth drwekit, t̃ fordriffwer
10 quartanam, Ted fordriffwer ṽmilse ath man vil
spy, Ted vthelther forgiifftilse huilkin t̃ iidke-
136 liiga dricker oc nöther Ted fordriffwer skab
aff kroppenom och aff hender och fötir, Ted
fordriffuer och then ondha andhan som gar aff
15 mans mwne, Ted fordriiffwer krampa soth hwar
sig ther med smör, Thedh stillar och flytande
ögon, och dräper madken i ögon, Ted for-
driiffwer swlnadh i hwffwdit och alla handa hwff-
wdhwerk, Tessa dygder haffuir brenda winet och
20 en flere som monga mestare aff scriffwa in libro
de quinta essentia &c,

423 For manadha barn

Tagh swalwr och bren thom i asko, som the
ärw, och giiff thom ätha oc dricka, som t̃ haffuir,
25 tha forgaas t̃

424 For the qwinna som ey haffwer miölk
Tag anis och ääth, och driik fenekols oss med
wiin, tha faar konaa mykin miölk,

137

425 For bwk werk

30 Eth persilia frö, t̃ hielper mykyt ther före,

426 For inwertis saar

Äth then maath som redder är med saffran

427 For thom som spottha blodh,

Porrus purlöök, oseth aff honum är thom
 godh som spottha blodh, (vt af nesom) eller 5
 nathan wtlatha, purlöök frö och rökiilse miöl oc
 litet aff mirra och stampar t̃ saman oc dricker,
 t̃ dwger thom ther bloden rindher aff qwiidhen,
 Stampar man purlöök medh wiin och dricker
 th̃ löser (hardan) bwk Stampar man honum 10
 med honagh och legger widh boldha t̃ hielper,
 Blandhar man purlöök oss medh biugsodh oc
 dricker, t̃ dwger for hoffwdh och lwngho oc bryst
 oc röst, Om man siwdher honum i watn oc slar
 bort förstha watnith och lather annat oppo och 15
 siwdher, t̃ är goth for hardan qwiidh om man 138
 dricker t̃, Stampar man purlök m̃ win, och
 dricker, t̃ heftar lös bwk, Giiffwer man purlök
 m̃ wiin dricka thom skadda äre aff hwgorm,
 tha hielper t̃, oc swa for alt ether, tha man 20
 legger t̃ offwan saarith och gör rensa plaster
 m̃ honagh, dricker man purlöök oss m̃ qwinna
 miölk samman blandat, t̃ dwger for gamwl hosto
 oc for lwngho soth, blandhar man getha galla
 m̃ purlöök oss, t̃ dwger for werk i öron, blandar 25
 man twa delar aff purlök oc trydiwnghen aff
 honag, oc lather i näsan eller i öron, t̃ dwger
 for mykin hoffwd werk, Dricker man purlöök
 oss m̃ wiin, t̃ dwgher for lendha werk, Legger
 man stampadan purlöök vedher been braath tha 30
 helar t̃ sköth och leenar, Vm man äther raan

purlöök, t̃ er goth for drwckinskap, oc gör
lwsta tiil qwinno

139

428 Barochus, mathiri[miödhirt?], thennayrthen
er god for alla andra yrther, Dricker man henne m̃;
5 wiin, tha läker hon hwgorma biith, Stampar man
hennes frö och lather olyo tiil hennes oss, t̃
dwger for örna werk, Stampar man hennes roth,
tha dwgher lagen for mörk ögon oc for alla
handha siwkdöm i ögon, om the smöras med
10 hennes oss, om honag blandhas med henne klara
oss, Far kona lwetha a henne, som er m̃ barn,
hon födher döth barn, Stampar man henne roth
m̃ wiin oc dricker t̃ gör ath pissa, blandhar
man henne m̃ athikyo, hon hielper for saaro
15 föther, ther frost er ynnan [Se 416]

429 Papauer walmoga, een er hwiither oc
haffuer hwiit blomster, Annan röth Triidhie
mynsther (oc vexir i akrom) och haffwer brwnth
blomster dricker man hans oss m̃ wiin, han gör
20 heffthe och binder blodrona, ther qwinnor haffua
140 oc späcker hostho, Eth peningx werdhe skal man
aff tetta frö tagha, thager man mera tha far man
sin dödh, Then hwiitha valmogan gör sömpn.
och fordriffwer hosto och dwger mykyt for lösn
25 oc for heso,

430 Petrosilium pedersylya, er god for ether
oc for watn soth, for nywra werk, och for werk
i blädre, och rensar liiffwer, och saar, oc komber
wth döth barn aff qwid,

30 431 Piper päpar, dwger for hostho, och sywka
liiffwer, oc siwkan oc kallan maga, han rensar

brysth, och skärar mörk ögon, om han blandhas
med ögna smöriilse,

432 Beretrum bärthran

Twggar man henne oc haller i mwnnen eller
widher thannagardhen, t̃ dwger for tanna werk, 5
Stampas bärtran m̃ ätykyo och skwalpar i mwnnen,
t̃ dwger for drypiil som nydher fallen är, oc for
allan saaröka i mwnnen, oc lather man ther i
honagh tha dwger t̃ brothfallingom,

433 Saluia, dwgher for liiffwer, Stampar man 10 141
henne och legger widher ether biith, tha dwger t̃,
drycker man lyya saluia oss m̃ wiin &c vt supra
xiiijfolio[n.79] Jtem hennes mwstgörsnart tilthöra,

434 Raphanus (maior) piprarothe, oc kallas for
ty roth ty sasom andra yrther vexa op, swa vexer 15
hon nidher i iordhen, Hwar som smör syna hendher
med henne han ma thaga hwgormen vthan skadha,
hon er mykyt hiilsam ath ätha i may manadh oc
annan tyma, vt supra folio 8, [saknas]

435 Narstutium krasse, han wraker wth döth 20
barn aff moderliiff, Och orma aff mans qwiidh,
Stötis han medh ätykyo och lägx wiidh laarwerk
och vider sar eller byldh, han drager vth var ok
minskar werk, Hans mwsth duger for harfall oc
tanna werk, om man later honum i t̃ örath som 25
nesth er werkin, t̃ dwger Stöther man krasse frö
m̃ honagh och äther, t̃ dwger for hosto, Sywdher
man krasse eller hans frö med söta getamiöl, k,
tha dwger t̃ for alskons brysth werk,

436 Sambuca hille, Sywder man hylle löff 30 142
oc lägger wider spyna böldh, t̃ hielper wel, oc t̃
dwger for skab och öpyt saar,

437 Salix piilträ, laghin aff honum är god
for hoffwd werk latin i näsona, pyla bark brender
och temprader m; ätykyo tager borth warthor,
Piila oss dogher for blodrwna,

5 438 Malua vel Valua katthosth Tager man
henne sasom kaal, tha dwgher hon for stemno
Hon dwger for sywka blädro och for ether drick
Varder man stwngen aff by stöthe henne m; olyo
oc smörie ther oppo,

10 439 Ferrugo, jern yrth, Siwdis hon i ätykyo
och dröpis i öron, tha döffwer t; werk, Drickär
man henne tha vardher hon mans döth, Tempras
hon m; ätykyo och lägx viid böldh, t; dwgher,
Vardär t; smorth a skorffwoth hoffwd tha vardher
15 ther haar oppo,

440 Thus rökylse, Stampar man t; m; varma
143 quinna miölk t; skärar ögon, Stampath m; warmth
wiin oc latith i öron t; dwger for örna werk,
Temprar man rökiilse m; win oc atikio och
20 dricker t; dwgher for blodsoth, Rökilse är goth
for blodrwna, hwo som t; äter m; een yrth heter
origanus, han maa vpspy allan siwkdom oc t;
lättar lunga soth, Tempras t; medh gaa; yster,
thed dwger mykyth for t; brenth är oc skadhat
25 er m; eldh om t; tempras med talgh,

441 Aristologia haalörth, Hon är trehandha,
then ena syhwalff, then andra aflongh, then triidie
hether clementhes, Then syhwalffwa driikx hon
medh wiin hon dwgher for eether och driffwer
30 wth the skynnen som barneth ligger wthj, Hon
dwgher for brwthfellinghe och for mykin werk i
qwidh, Hon är godh for geldh, medh henne roth

heles en siwkdom, som hether fistola Drixx hon
mꝫ vatn ta duger hon for skelffua soth och fotha
werk Drixx hon offta, tha dogher hon thom som
falla i brath, blandar man henne mꝫ kalk, tha
dräper hon fiske Al thenna samma krafft haffuir 5
the langha,

442 Sepa sipul eller rödlök, Han är godh 144
thom som haffua kalla natur, han är godh for
hunda byth, om han stampas med honagh eller
ätykyo oc legx vider i iij daga, Stampader mꝫ 10
salt dwger han for orms bijt, Sipuls oss och
qwinna miölk til samans driffwa werk aff öron,
Drager man sipuls oss i näsona, tꝫ tager aff hwffwdit
skadeligin vatn, Twar man syna tender om morg-
onen mꝫ sipuls oss, tha faar man ey tannawerk 15
then dagin, Ätir man sipul mꝫ bröd, tꝫ är goth
for saaran mwn, Stampar man sipul mꝫ smör och
äther tꝫ dwger for blodh soth, Twar man skalloth
hoffwd i sipuls oss mꝫ watn, tꝫ duger, Sipul tager
bort ond lwkt aff mwnnen, Sipuls oss dwger for 20
mörk ögon blandath med honagh Jtem tager man
husslök oc smör ögonen mꝫ, eller gnydher thom mꝫ,
tꝫ hielper mykith mörk ögon, then samy är grön,

443 Alumen alwn, rensar ögon och gör skära
syn, Tempras han medh honagh och ätykyo, tha 25 145
festher han lösa tendher ok helar bwlin tannagardh,

444 Alwn läkär blemor och skab, om thed
twas i tꝫ vatn alwn smälther vthy

445 Arapex moldhe, han gör lösn i qwid han
dwger for hardan magha, om man gör plasther 30
aff raan eller swdyn molde och legger aa Drycker
man moldhe frö mꝫ watn, tꝫ dwger for gwla soth,

Dricker man honum m; t; amandol är stampath
vty, t; dwger for hostho oc bryter steen malyrt
dwger for t; samma,

446 Moratus miödhirt drycker man henne
5 m; wiin, hon helär hwgorms byt Och är nyttogh
oc mykin läkedom for cancer, Stampar man henne
roth thed oss eller lakin dwger for mörk ögon
och for alskons ögnasoth, Lwkthar kona aa henne
blomster som haffwande er, hon kastar döth barn,
10 Swa och om hennes roth knwsas och lägx vnder
146 bärande qwinno, hon gör t; samma, blandar man
henne roth medh ätykyo, tha hielper hon for
föther som köldh er j, [Se 428]

447 Myrtus pors, Stampader m; honagh hans
15 oss är goth i öron som verkya, Porss är god for
blodrwana stötter med ätikia oc for annan lössn,
Grön pors stampadher m; ätikio stempner blod i
näso, om han läg a henne,

448 Anetum diil, drickär foster moder henne
20 oss tha faar hon mykla miölk, Dricker man
henne offtha, tha skadar hon syynen Stampar
man dilla frö, t; duger for hikkan hennes lwkt,
Stampar man hennes roth och lägger wiid ögon,
t; dwgher for mykin hetha i ögon,

25 449 Rosa är godh for hethan magha, hierta
eller ögon, Smörilse skal rosan haffwa, Torkar
man rosor och stötir smaa, dwger for saar mwn,
blandha honag tiil Hwar spinnel ether koppa
skadha, ther heler rosa Stampar man rosa medh
30 salt, t; dwger for igil biith for en t; vardher
gamalth, Dricker man rosor, t; dugher for ond
byld i mans liiff, Stampar man rosor m; salt, t;

duger for oxla tanna werk, Holder man rosn vatn 147
i syn mwn, t; är goth for tendher, Stampar man
rosor med honagh och smör ögon m; t; gör
wel see,

450 Ciminium pyper kwmyñ, är godh for verk 5
i magha och for köldha liiffwer, Vardher t; malith
oc drwckyth medh athikio, t; dwger for mykin lösñ
eller bwksoth, Drickär man t; med win oc vatn,
t; löser bryst enghe, Dricker man t; m; win, t;
dwger for orma byt Swen;kwmin eller gard- 10
kwmen göra thed samma, Swdin m; viin vel enaa
godha handh fwlla, t; hielper wiist,

451 Malyrth, blandar man henne medh merke
sodna, tha dwger hon for gula soth, Hon helar
liiffwer om man sywdher nardus oc henne saman, 15
Hon dwger och for eether och odyrth oc t; ether
man faar aff biith Romare gaffwo män malyrth
ath dricka for mans helso, och the priisadhe henne
bade for gul oc siilff,

452 Abroth, hennes lwcth fordriffwer (hus- 20 148
orma) hwgormen, Oc for ethir om man haffuir t;
druckith, Syuder man henne i watn oc legger
vid siwk ögon t; hielper, Swa ok om man stötir
henne m; talg och smör ögon ther med,

453 Plantago vägebreda, Sywder man henne 25
som kaal medh salth och ätykyo oc gryn, tha
duger t; for lösän bwk Stampar man henne och
legger vid blodrwna, tha stempnes han,

454 Then myndre groddeblat, er god for böld
ner näsom oc ögom om han legx vidh med bomwld 30
i tree daga, twar man sin qwid i henne varma
sodh, t; är goth for mykin werk i qwidhin, och

hennes oss fordriffwer spolorma, Stampar man henne med gamalth swinyster, t̃ dwger for hierta byldh, om t̃ smörs ther m̃, Far man fothasoth aff mykin gangh, tha hielper hon temprat
5 medh ätykyo,

- 149 455 Alleum, klofflök uel hwitlök, Smör man sigh m̃ eller ätir honum, t̃ hielper for ormabyth och scorpion styng, Och alla skadeliiga orma fly for hans lucth, Sywdher man honum i olyo,
10 tha är then olyen god for alt ether fwlt bijth och for t̃ som krosath är ynnan tiil i mannen, Och for buldha och werk i bladro, Vm man äther honum m̃ centaurea, dwgher han mykyt for vatn sotn, Stampar man honum m̃ gaza iisther och
15 lather t̃ i örat, t̃ duger for örna werk, Sywdher man honum i watn, eller hulka ledis man ätir honum, swdnan eller raan, tha dwger han for hostho, Och wreker borth swckiilse, Oc gör sthoor rösth och tha helst swdin, oc sa for hald om han
20 är swdhin, Om man äther honum fastande, tha skadhar honum jngen dryk then daghin,

456 Synap är hetir oc tor i förstha trappo, Hans frö är en hethare, utsupra folio viij, xix et xxviij [*fela utom n. 227*]

- 150 25 457 Stampas synap med varmt vatn oc twar man sina gomar ther m̃, t̃ rensar hoffwdit ynnan mans nywsom, t̃ er ginom nesom t̃ rensar mans hoffwd, Äther man honum tha styrker han maghan, Stamper man sinap m̃ ätikio, t̃ heler orms bijt
30 Äther man synaps frö, tha riitha tager honum, tha dwger t̃ for henne, Sinap stampader eller malin m̃ äthykio rensar saar.

458 Far man ilth i hoffwdith, tha er tettha ith merke ther tiil, om hoffwdith offtha werkir eller brynen bwnär eller aador i twinninghen swlna oc ögonen taaras och mörkyas, tha tag sinaps frö oc stampa wel smaath oc siwde i watn oc litet 5 aff win, Skwalpe t; op och nidh i syn mwn i bastwffwna, Saluia med watn och win er godh tiil t; samma, Hwo som sig her i forglömer, han varder döff oc far mykyn skadha i ögon, och tanna werk, 10

459 Er orm i mans öra, stampe kalue mergh m; wiin oc synap oc lath i örath

460 Synaps röther doga mykyt brwthfellingom

461 Lappecium uel Lappa, skräppa blad, 151
Hon är fyra handha, och alla haffwa the ena 15 krafft Äther man skräppa kal, tha bindher hon mans qwiidh, Om man badhar sigh medh henne varma oss, tha fordriwwer hon skorff oc kladha, Dricker man henne oss, t; dogher foor blodsoth, Sywdher man henne roth medh wiin eller watn 20 och dricker, tha driffwer t; steen aff blädro, Och t; är och guth for gulasoth,

462 Skärsötha oc gerçfers nagel kanil oc paradiskorn. Stöth tetta alt saman oc blanda m; honag, 25
t; er god lösn,

463 Viidh alskons blodhrwna, Tagh horn och bren oc stampa medh wiin och drick, t; böthir,

464 Vidh sar som blödher, Tagh nät;la och stampa wel och lägh aa saar tha stilles blodh,

465 Vid krank ögon Thagh reffs galla oc 30 honogh och blanda saman oc lath i ögon, bucka galla dwger for t; samma

- 152 466 Ath tendher skwlv alrigh werkia, thagh
horn skaff aff hiortha horn och sywdh i wathne,
som try köth soth och siila i ginom klädhe, och
tagh aff t̃z sodeth mwñnen fwllan offta, och haff
5 t̃z lenghe i mwñnen t̃z heler och festher wel tendher,
 467 Marubium blindha nesla oc polleya, Sywdh
thom i watn och lath tiil salth oc drick offta
fasthande, t̃z bötir hiertha werk
 468 Polleya i gamalt wiin gör t̃z samma,
10 469 Marubium och ysop medh tree sma skedha
wiin drwckyt gör t̃z samma,
 470 For storan quidh, Tagh rogbrödh ther
ey blandath är m̃z annath och bryt i wiin och
lath standha syw netther oc vij dagha, och drick
15 siidhan ther aff huar affton oc skal bliiffwa smaal,
 471 For syö kalffwen, maal fenekals frö och
pipar i wiin oc drick, t̃z böthir,
 472 Aff tyäders dygdh och läkedom
153 Tagh tieders hiertha och bär aa tiik vnder
20 armen vider hiertath, ey orm ey kniff ey trwl
maagho skadha tiik,
 473 Thes hierne blandadher med olyo är godh
for hoffwd werk, Thes galla blandadher med lakin
aff klofflöök oc honagh elther borth dieflar aff
25 manne
 474 Bren thes lungo oc blandha askona viidh
saffran oc torro rosor och wiin och salt blandath
t̃z stillar blodrwna,
 475 Thes hiertha hength om hals a kona som
30 osath er wiid syn man, tha forliikas the,
 476 Hennes fiädher lagd vndy kona som ey
ma fa barn, siidhan faar hon barn,

477 Ath dräpa mys eller sorkor, Tag en yrth
som heether twngx roth. Stampa med myölk oc
honagh och gör t; i ena kakw t; dräper mys oc
sorkor, om the ätha ther aff,

478 Askan aff tungxroth blandath m; watn 5
dräper flwgur som dricka ther aff,

479 For t; som brenth er, Tagh olyo och 154
nyth swina iisther och t; hwiitha aff eggith, Stampa
saman och läg wiidh,

480 Vardher man biithen aff galin hwndh 10
eller dywr, Tagh skatw och siwdh i watn oc giff
honum ätha wel warmt,

481 Bolnar mans arm aff blod lath siwd bönor
i wiin eller watn tiil thes the springa, lath vid talgh
och bint i lynneth kledhe oc läg vidh böldene, 15

482 For liffwer soth tagh en sten som ligger
i swalw hofidhe eller hierne, gnoggha han och
blandhe vider viin oc giff honum dricka, Om tw
wiil pröffwa thes steensins dygdh, tagh eth kaar
fwlt m; vatn oc bint stenen vthan a t;, tha 20
drager han hwar sopa vp af kariith, tetta er offtha
pröffwat,

483 Thom som läppa rymrna eller hwdhen 155
aff gaar, Tagh swcker och alwn och blandha medh
honagh, oc smör thom ther m;, 25

484 For swllith brysth tak pöperkomyn och
komelablomer, grabo oc maalörth och cobebär,
lath i een säk oc siwdh som vneth köth oc legh
vidh brystiith som swllit er, Som tw hetast tol,
och basa brysthet ther medh, tha far tw böthir, 30

485 Tagh torth saffran och lath i grytho, rör
han ther vthi swa torran, til thes han vardher

ginom hetir, Siidhan lath honum i posa och oppo
brysteth swa het som tw tool, t̃ smelther swl-
man i brystet

486 Tagh gardkwmen och meltha vti atykie
5 som malth, torka t̃ siidhan oc stöth swnder oc
ath i thin math

487 Apium är märke, hon dwger for liffwer
och for vartho, Galienus siger ath the kona merke
156 äther i bars byrdh, tha far t̃ barn twe handha
10 böldh och saaröka,

488 Stampar man henne medh brod; kraamo
och legger widh bwlin ögon om nath, tha fa the
hielp fwl braath, Hon är och godh for spina
böldh, Hon dwger for orma stynggh och dywra
15 byt om man dricker hennes frö, Äther man
märke raa, tha faar man sin röda liit, blandar
man henne oss m; watn oc dricker for en riitha
tagher honum, tha hielper t̃, Hon dwgher och
for mykin lössn, Stampar man fenekaal medh
20 merke oss. t̃ är goth for vatn soth och for bwlin
liffwer oc bwlyn mielthe, Gör man plasther aff
merke m; t̃ hwiitha aff äggith, t̃ dwgher for saar
och for bwldha,

489 Pastinata er moraroth, Hon och hennes
157 25 frö är goth, Sywdher man hennes roth medh
viin och litet honig och dricker, t̃ är goth for
sywkan mielthe och siwka liffuir oc for lendha
werk, Sywdher man mora roth i miölk oc äter
eller dricker, t̃ dwger for angha oc lösen bwk,
30 Then som äther mora roth eller bär oppo sigh,
ey maa hwgorm honum skadha, Hwar som äther
mykyt aff henne, thaa faar han quinna lwstha,

Stampar man henne oc legger widh storan qwiidh,
t; dwger wel etc folio xxviiij plura, [*fins ej*]

490 For döth köth i saar, Twgga saman rog-
brödh och salth, och binth vidh sarit och lath t;
liggia twa eller iij netther tha forgaa; t;, 5

491 For madka aath, Tagh alwn och stöth
t; smaath, eller maal m; qwarn och blanda medh
reenth watn, oc stryk ther madken gaar m; ena
fiedhwr, Jtem brenth wiin gör t; samma

492 For kalla soth, Tagh birkelöff ther som 10 158
try löff äre wekxt aff en knop eller af een stielka,
och lägh oppo then som kalla soth haffuir, tha
faar han böther,

493 For döffwo, Tagh een raa aspa käpp och
stiik een ändhan i eldin, oc th; wotha som dryper 15
aff annan endhan dröp t; i örath, t; vardher bätir,

494 For madka i manna köth eller lymmer
Thagh rogh ax som lenge haffwa ligath oppo
hwstakin, en xl eller l tiil hopa, eller een handh
fwlla, och lägh oppo saarith, ther madkane äre, 20
Thag sidhan lynnet klädhe oc läg offwan aa axin
och handena offwan oppo klädiit, Haff sidan warmt
vatn som tw hetast tol, oc lath rynna i millan
fingren nider oppo klädith och axen oc trysth
nagoth tiil medh fingren, tha löpa madkana op 25
aff kötiith och in i axen, Skodha sidhan axen
moth eldin, tha ser tw madkana i axen, Sköl 159
thom reen oc lägh aather oppo, sasom för, til
thes ath madkana ärw alle vthe, Tha helis sarith
aff sig sielfft, tetta er offta pröffwat oc er visse- 30
liiga santh,

495 Om qwynna pinas medh barn, tagh en
sigilsteen och lägh i qwinnona handh Tha födher
hon snarth,

496 For qweso Stryk treakylse om kryng
5 ledhen, swa flyr hon i annath led, gör ther samw-
ledis til thes hon komber mellan lydamothen, lath
henne ther bolna wth, non nocet certum est,

497 Ath opfylla hoffwdit med färskan hierna,
Thag smwltrona gräss m; root oc alt och siwdh
10 i wiin, en god hand ful hwar resona, oc eth quarter
viin ther tiil, Siwd lykt som fiiska sodh, oc bynt
vider varmt om natthena, gör tetta i viij dagha,
certum experimentum,

160 498 Ypocras siger ath then som er krancker
15 i hoffwdith, i brystith, i maghan, i bwken, i
blädrön, i eth thera aff tesse fem, han ma t;
formerkia aff tetta effter scriffna,

499 Försth om han haffuir beswimilse eller
danan, fwtighet i ögonen, margha handdha styng
20 i hwffwdith, Swarheth pa liderna och i ögonen, Swar
slag pa tynnyngena i hoffwdith, Ögonen rynna
om morgonen och man haffuir inthe onth i thom
Döffheth i öronen vnder stwndom, tetta äre tekn
til hoffwdith är siwkth, Then som tetta haffuir,
25 han ma sig sielffuir hielpa oc regera, vthan twiff-
wiil, och vthan skadha til hoffwodit, Sasom her
effter scriffuit star

500 Een swar hoffwd soth er som hether me-
falia, hon är hoffwdith ganska skadeligyn, Och
30 thenne sottena faar en menniskya ther vtaff ath
blodith vardher forstoppath i hoffwdith och böriar
161 tiil ath rwthna, oc t; komber tiil aff maghan

huilken sywke thw ma swa fordriffwa och for-
wynna, Thagh eth halfft fierdwngx skaalepwnd
gardkwmen oc j *fierdungs* skalepund lagerbår och
j j *fierdungs* malyrth och j j *fierdungs* skolepund
fykon, och lægh t; swa i goth wiin, oc stöt wel 5
siidhan, gör ther aff plasther och lægh t; swa
oppo maghan, och gör *tetta* viij daga, Sla siidhan
vp hoffwdh aadran, som er oppo twman, tha for-
gar tiik then siwken,

501 Dricker man liwng medh wiin arla om 10
morgonen eller medh æthikio, tha kan han ey
vardha drockin then dagin, Legger man lywng i
kläder thom ætir ey malin, Sywder man lywng
i vin eller ætikio, och dricker om morgonen tha
fordriffwer t; alla rötho i mans liiff och fordriffwer 15
köt;ligin lwstha, Swdyn i watn oc silath oc drwckin
annan dagin om morgonen fordriffwer allan köth; 162
lustha, Och ondha lwkth aff mans mwnne,

502 For madk oppo kaal, Tag röne bark
och aspe bark, siwdh tiil saman som köth sodh 20
och stenck oppo kaalin,

503 Jtem möre stacken bår wthi kalgardhen,
Swina tråk fordriffwer allan madk badhe oppo
trä och kaal,

504 Themprarar man koper rök medh honigh 25
oc smör sin mwn ther medh, t; fordriffuer rötise
aff mwnnen och driffwer spinan i mans mwn,

505 Späns gröna, Varder t; twggath thed
hielper mykyth mans natwr, och badhe barn oc
qwinnor, oc swa the men som ey vilia qwinfolk öffa, 30

506 Cobeba gör mans hwg gladhan och gör
godha lwkt aff mans mwnne oc magha, och dwger

for liiffwer oc for alt t̃ bwndit er i mans magha,
oc bryther steen

- 163 507 Ysop er godh for mykin hesa, han er och
godh thom som spynan er niderfallen aff hwfwdh
5 werk, och for hosto, Siwdher man ysop medh
tor fikon och honag och dricker, t̃ duger mykyth
for hostho oc siwka lwngo, ysop er godh for
heso, om man valkar honum millan sina goma,
Dricker man honum m̃ wiin t̃ dwgher tiil hierta
10 rōthir oc skadeligin böld i mans liiff, ā huar t̃
helst ār i mannen

508 Käräyrt som opgraffwen er om waren
i tyäledragiit. for en läggen vpwexer, hon dwger
for alla handha siwke,

- 15 509 Qwesa yrth er godh for holdh oc hierta
och maghan oc for math ledha,

- 510 Jordh humblā, swdin i wiin, gör man
pissa, Stampar man honum med honagh eller wiin,
tha er han mykyt godh for blodhsot och watn
20 soth, Far man hwg i ögonin, oc man gör aff
164 honum plaasther, t̃ ār goth at smōria thom medh,
Vardher aff honum giordher en kringla eller krans
om fula orma, ther the liggia, tha han er grōn
Tha tor ormen aller krypa öffuir then ringhen,
25 hwar thera biither oc slar then andra, swa lenge
the döō alla i ringhen,

- 511 Rosor stampade medh win oc lagda oppo
saar, t̃ fordriffwer sulnadh och werk och komber
man tiil ath soffwa, Dopper man klādhe i rosn
30 watn oc binder wider ögon twa dagha, tha bort
tager t̃ hiitha oc mörkheth aff ögonen och gör
thom hell,

512 Dille frö, torkath oc stöth smat oc ätijt
t3 dwgher for spina eller drypiil, oc diil krasath
sma dwger for döth köth i saar,

513 Hwar som faller i brath göre sig eth
belthe aff wargha skiin och haffwe t3 om kring 5
sigh hwar dagh, och skal gaa tiil kirkyo torsdagin
fredagin, lögerdagin oc swndagin, och skal latha
läsa öffuir sigh *tetta* ewangelium, Hoc genus de-
moniorum &c, sidan faller han alrig i brwth mera,

514 At haar skal vexa 10 165

Tagh kernana aff valnytter eller hasla nytter
oc rensa thom rena oc stöth thom saman m3 biörn
iister oc smör ther som harit er aff fallit eller
vtrykt t3 hielper siger dioscorus oc ysaac,

515 For swymilse oc hoffwd werk nar man 15
tycker at hoffwdit löpir om kringh, oc mörkis for
ögonen, Tag haffra miöl eller haffra gryn oc äthe
thom tor naar man gaar i sengh, oc om morgonen
fastandis, t3 torkar hiernan, *tetta* skal man offta
göra sa hielper t3 20

516 Hwar som ey kan soffwa for storan hierta
werk, äthe thenna yrthen som kallas hiertans frögd,
om morgonen fastandis oc bruka henne i sin math
idkelica,

517 For stynggh i sydona, tagh goth ferst smör 25
oc blanda til honagh oc siwdh i ferst sakt öl, och 166
giiff then siwke t3 lenar werk, oc bölden mognas
thess snarare, oc brystet läkis inuertis, oc t3 löser
then onda materian, sa at man kan hosta oc spwttha
henne wt, 30

518 Jtem hwitlök swdin i geta miölk eller
söta miölk hielper for hosto oc stynggh,

519 Jtem pypærrot swdin i öll oc drwckin,
hielper for then groffwa vesko oc fuktoghæt som
er i brystet oc for hosto sidowerk oc sting

520 For reff i maghan skal man ätha x eller
5 xij pyona korn, eller oc eth stycke aff roten stort
som een litin valnöth oc stötha henne smaa
oc dricka m; viin eller öll, aff the pyon som
haffua röd blomster,

521 For t; som brenth oc skollat er, Tagh liin-
10 frö oc siwd t; vel i vatn, oc döp een klwth ther
vty, och legh honum oppo saarith t; hielper viist,

167 522 Här sigx aff läkedom och asterdhie som
Aristoteles haffuir scriffuit, huilkin honum effter-
fölier, han ma liffwa badha lenge och weel, Och
15 honum görss ey behoff haffua nakon läkiare, hwaske
for fal, eller slagh, eller skoth, eller saar, eller aff
annath toligith,

523 Thed förstha om morphonen tha tw op
star, tha vandra hiit och tiith oc rör licamen, oc
20 råk tiik wel, och sla hendrena vp for hen, oc
skiuth oc råk alla thina limmer, och kemba eller
borstha tiith hofwdh wäl, t; styrker wäl hiernan,
oc tagher alth onth aff harith, oc then fwktoghæt
om natthen er komen aff hoffwdit,

25 524 Twa tiik medh kalth vatn, t; bindher oc
holler licamans verma tiil hopa, oc giffuer lwsth
tiil ath ätha, Twa thin mwn eller tendher m;
t; som saluia er sodhen vtj t; är mwnnen och
tendherna oc tungona mykit goth, i lwcth eller
168 30 i blandh folk, haff ith stycke galigo i mwnnen oc
tugga, oc biith ther liitiith aff och halt vnder

tungona, oc en deel ath wp, t̃ giiffwer godh lwkt
tiil hiertat och styrker maghan oc godhan math
lustha t̃ giiffwer och godh lucth tiil hoffwdith,

525 Om thin klädher skal tw wiitha, at
brwn fergha gör hiertath bliith och är hiertath 5
goth, Grön klädher giiffwa lwst oc glädhi och
äre ögonen oc hiernen godh, Swart färga är
twerth i moth och komber hiertath i sorgh och
rwffwa, All welluktande yrther styrkia hiernan och
hoffwdiit, swa ath graa haar vexe ey enom sa snart, 10

526 For maltiith är goth ath spassera och
öffua sig i t̃ erffwode ath man swettis oc aller
kroppen miwknar, Thed holler mannen swnd at
wädrith löser sig i liffuith, och vadelica sotther
komma ther aff, ath man forholder sig vädriith, 15
ty t̃ löpir millan hwllith oc skinnit och t̃ är
kroppin gån̄ska skadeliigith,

527 J maltiidhen skal man ätha först t̃ söpe
er och blöth math wel swdhin och icke formykit 169
salther, oc effter som tiidhen er om aarith om 20
vintrin medh pöpradhe yrther, Om somaren med
gröne yrther, Jtem blöth brödh wel bakath medh
gaardkomen löser vädriith i liffuith och smelther
wel mathen Jtem liffren är aff natur heth och
maghan nesth: ty wärmer hon maghan, maghan 25
är kaldh och fuktigh, hwo som haffuir hetha han
er aff liiffrena oc aff varma mathin, J grwnden
oppo maghan er hiithen starkasth. och effther at
hwar menniskia er klen tiil natur, thy skal hon
swa ätha ath lusten til mat aater bliiffwer, man 30
skal dricka mattelica drickya i maltiidhen oc ey
stora, Öffuirflödighethe krenker och qwalier brystit,

- af huilka ta komber alth onth, Win mattelica
 drwckit er mykyth helsasamth, Effter math skall
 man twa sina hendher och dricka siidhan ens
 eller twa resor standande oc hwgnas m; sina winer,
 5 Mykit onth er ath vredgas öffuir bordh, Effter
 170 multiidh ma man nakoth litith huila sigh til sompn
 sityande och ey liggiande, t; döffwer vel mathen
 och är lichamit goth til mangh tingh och ögonen,
 Sidhan göra huad görandis är &c. Affton mal-
 10 tiden skal man qwemmelica begynna med en dryk
 och ätha litit, Swa soffwer man vel effter mathen
 skal man spasjera tw eller iij^e fiet aathminstha,
 oc besth är wiidh wathnit t; gör ögonen goth,
 Hwar som dricker vin formykyth om afftonen,
 15 han faar ickt, och er skadeliigiit tiil margha handha
 oc eenkannelica skal krampa soth draga honum
 Jtem goth wiin er mykit goth, Onth wiin er for-
 giiffteliigiit, Alla handa wiin tiener icke huar man,
 t; enom är goth t; är thom andra ont effter ty
 20 complexen äre,

- 528 Första sompnen skal man göra oppo högre
 siidhona, then andra aa vinstra, ey er goth at
 soffua oppo ryggen, enkannelica for mynnath, Hwar
 som soffwer oppo ryggin, han qwälies stwndom
 171 25 aff andana i wädriith, huilka honum bekymbra med
 mangha handha anfektyngar oc otukt, och for-
 wendha hennes blodh swa hardelica, at mannen
 ligger i stora wanmakt oc forma sig inthe oc
 tycker som maran riidher honum, ty er mykin
 30 sompn icke god Nar man vaknar om natthen,
 skal man sla ögonin nagoth liitiit op oc op, sex
 eller vij resor, Swa gaar aff ögonen then fuktogha

hiithan som i sompnen forsamnar sig i ögonen
 Om morgonen nar man opstar, skal man latha
 sith vatn i eth litith rent kar, icke t̃ förstha oc
 ey t̃ yterstha som rynner, vthan t̃ midlastha,
 eller haffua en lithin ren lynnen kluth om fingrith, 5
 och latha vatnith löpa ther oppo och stryka ther
 medh badhen ögonen, och lata t̃ swa torkas in,
 t̃ gör ögonen ganskaa goth, huilkin *tetta* gör
 meenliga alla daga warj thes wiiss, ath han bliffwer
 aller blinder Och kastha siith watn om natthena, 10
 er t̃ blädrone och nywren ganska goth,

529 Varder man forgiiffwen, tha skal man 172
 ginstan dricka siith egiith vatn, bittidha oc fastandis
 swa far forgiifftilsen icke makt, vthan hon rymer
 och man seer henne liggia for sina föther 15

530 Man skal ey förre ätha en magan er
 thom oc haffuir wel smälth then förre mathen,
 Oc *tetta* är tekne ath mathen är wel smälther, ath
 man begynna hwngra oc lyster ätha, och mwnnen
 är vathniskär effther mathen, tha skal man ey 20
 lenghe fastha, ty t̃ gör fuktigheth i maghan och
 fwlheth i licamen huilkin hoffwdith gör mykyth
 onth, Jtem treakiilse skal man ätha minsth en eller
 twa resor i hwar manaden, Och är t̃ synderlica
 goth ath sleppa aff liiffuith vädrith om sommaren, 25
 ty t̃ rensar maghan aff slim oc fuktigheth, Väm-
 yar man om morgonen och wiil spy eller offtha
 rapar, tha er maghan kaller och fwller med sleem,
 ty kan man ey mathen wel smältha, och giither ty
 ey vel ätit Här i moth skal man redha thenna ädla 30 173
 asterdye, som maghan är ganska godh och nytthogh,
 Tagh paradiisa korn, galigho, näglikor och inge-

fära, aff huarth therä eth fierdwngx loodh, t̃ är
 ith lod til hopa aff alla thenna iiij hyrthenä, Sla
 ingefäran och galiigo i sma stycke och lath t̃ swa
 tiil samans, Swa tagh aff groffth rogbrödh kraa-
 5 men och vriith t̃ smath i millan henderna, och
 lath t̃ vthy eth faat och ströya the yrther ther
 vppa, och lather ther goth wiin oppo och lather
 t̃ swa sthaa ena stwndh, och äther t̃ swa op, och
 inthe mera then dagin, behöffwe thes mera, thaa
 10 görer och swa om then triidye dagin, Jtem haffwen
 i icke wiin swa tager miödh eller och goth öll,
 Thenna asterdye hon hielper vthan twiiffwel, Jtem
 tesse yrther äre iiij hoffwd yrther tiil maghan oc
 koma verma i magan, Man skal ey göra t̃ for twnth,
 174 15 swa thager t̃ tiil sigh al sleem aff maghan och
 tagher medh sig t̃ medh matherien nedhan wth
 gar, och sa forgar then vämilsen, Jtem ware t̃ swa
 ath en man hadhe kalle sotthena, tha skulle man
 tetta snarliiga göra och giiffua honum tetta samma,
 20 tha skal han med gud; hielp vardha helbrygdha oc
 fa bötir, En vakther ider for wredhe, hastogheth,
 öffuirflodigheth och okyskheth ther effter,

531 Hwru man skal sig haffwa i bastwna:

Badh er icke alle timer lika goth, Thed haffuir
 25 xii dygder och xii odygdher, tha man gar tiil
 bastwffw, Skal man wara varm öffuir alt liiffuith,
 man skal ey ga i bastwffw m; fullan bwk, ty man
 far ther aff mangha handa siwker Som er ondh
 ögon, kranckt hoffwd, onth blod oc en stopningh
 30 i aadronar, ther komber blodh gangh aff, Man
 175 skal sakthelica vardha varmer och icke strax
 quastha, Jtem en lakedom i bastwffwna moth alla

handha siwkdom, Man skal taga ena rådhekio oc
rensa henne wäl, och skära aff om kringh, och
ströya the styckenen wel medh salt, tiil tes man
suettis Nar man böriar suettis, skal man ätha ij
eller iij stycke och swelga nider, Ted andra skal 5
man twgga och spotta i handena och gnidha sig
ther med om alth liffuith: t̄ är ganska goth, och
swa skal man wel suettis ther effter, Dygdhen her
aff kan man alrig fulskriffua,

332 Jtem ath dricka i bastwffwna er mykyth 10
onth, om hon suettis t̄ icke wth i gen, ty i ba-
stwffwna sta alla aador öpna, the vnfa strax then
dricken i t̄ mannen är heter och torsstogher, Är
han melancolicus, tha far han gerna ther aff quart-
anam, Är han Colericus tha far han tercianam, Är 15
han fleumaticus tha varder han visselica watu-
syktogh Är han Sanguineus tha faar han kalla
soth, Man skal haffua eth lynnith klädhe oc torka
m̄ t̄ swetthen aff, besynnelica aff öghonen ty ath
swetthen är ögonen ganska skadeligin Nar man 20
tröttis aff badh, Skal man ey swalka sig for hastwgt,
eller skyliä sig m̄ kalt watn, Vthan taga kalt watn
i mwnnen, thed gör goth hoffwdith och ögonen
eller sla först kalt watn oppo knän, och sidhan
skölia ider med kalt watn, t̄ driffwer hethan til 25
liffren och tiil maghan

333 Nar man gar aff badh. Skal man bewara
hoffwdith gan̄ska wel med klädhe oc liffuit och
föterna, Swa ath man swettis och leggja sig ginstan
j roligin stad ther man swettis, Sidhan köle sig 30
sakthelica oc ey hastelica, t̄ är gan̄ska goth j
mangha handha stycke,

534 Wiil man lenghe liiffwa oc wara hel-
 brygdha, Tha skal man holla sig varm effter
 badh, och kal effter blodhlath och adra slagh,
 177 Man skal icke atha eller dricka effter badiith, for
 5 en hiithan er wel forgangin,

535 Om man swarliiga arbethar, riidher, gar
 eller annath gör, och man i then hiithan dricker
 hastelica en storan drick, t̃ er ganska onth oc
 skadeligith tiil alla handa siwkdomer, her före
 10 komber mangh menniskia i swara krancheth och
 swa dana vanmakt, at man sig sielff fordarffuar
 som lenge matthe vara karsk och hiilbrögda,

536 Merk en kosteligh asterdye med alle, Tagh
 och lath siwda j goth wiin en godh deel aff win-
 15 rwdha och eth quartere aff treakiilse, thenne vinen
 skal drickas om afftonen, och skal man hölie sig
 wel warm öffuir hoffwdith tiil man swettis, tetta
 er mykyt goth nar man gör t̃ eth synnom om
 xiiij daga, t̃ styrker alt ganska liiffuit oc for-
 20 driffwer alla ondha siwker,

537 Om afftonen skal man twa sina föthir
 178 m̃ varmth vatn som komela blomor äre i swdhin,
 och leggya sigh swa varman i senghena, t̃ styrker
 alt ganska liiffuith och gör menniskiona lustig
 25 och swndh öffuir alt sith liiff,

538 Annar god läkedom, En man som sigh
 haffuer ynnantil brwtiith, han skal tagha halyrt
 ij quintin, mirre i quintin, i quarter siprize röthir,
 galigo, ingefäre och laffwerbär, hwarth thera ith
 30 quintin, och t̃ skal man smath stöta oc dricka
 t̃ swdiith i wiin,

539 Aariith är skiipt i iiij dela, Thyh scriffuas
her hurw man skal sig reghera tiil syn makth och
swndhheth i hwar deelin,

540 Försthe delin om aarith är warin, Om
may manadhen, Huilkin som är varm oc fwktigh, 5
bliidh och gladh, ther före er han liiknath vider
t; försthe elementhet, som er vädriith, Vppo then
tiidhen swa vardher blodiith meer och vexer oppo
al creatur och eenkannelica oppo menniskyona
Ty skal man huar effter sin ardh oc stadghe eller 10 179
staath holla sig suptilighen wel och mattelighen
oc icke i öffuirflödighet, J then tiidhen er hel-
sasamt ath ätha blöthan math, Som är vngh höns
och raphöns och swadan viilbradh, och vngh vädur-
lamb och bwcka köth, oc nythya smaa gröna örthir, 15
som är pädersilia, vngh kirwiil, pymmitia (!), lactuca
oc andra tolka yrther, Ther tiil oxa köth, swdith i
vngan kaal, och nät;le, lybbestycke, presthekroner(?)
och purlöök, Jtem ägh, fersth smör, Och vaktha
sigh for fiiska oppo then tiidhen, Tha är goth 20
blodh ath latha oppo then tiiden och purgatie
ath tagha, och dricka t; som man ma then slemmen
och fuctughetin varda qwiith med vthur maghan,
ty pa then tiidhen skal man sigh t; draffuil qwiith
göra, t; som man alth aarith haffuir saman sanckath, 25
Man skal sigh och tha wel brytha och spya, Jtem
tha er oc goth vandra och färdhas, oc göre tolkiith
arbethe oppo marken, ath lichamen vel qwemmer 180
tiil ath badha, och er t; tha goth offtha badha
och swettis, Man skal tha wel wactha sigh for 30
öffuirflödighet badhe i math och dryck, Ty ath

maghen er ey tha swa starker som en annan tid
oppa aarith,

- 541 Thän andra delin aff ariit er Sommaren,
j honum skal man sigh swa regere, han er betir
5 och tor aff sin natur, ty liknas han vider t̃ andra
Elementeth som er eeldin, ty skal man mykyth
vaktha sigh i then hetha tiiden, for alla handha
öffweraatha oc dryckyo, oc for the yrther som
heth och torre äre, Jtem i then tiidhen öffuir
10 sigh thenna complexen colera, t̃ är hethan, j then
tiidhen skal man dricka guth tw̃ drycke och ey
formykyth, man skal tha vakta sig wel for stark
drycke, som er heth wiin, och blandha t̃ medh
kalth kella wathn J then tiidhen er menniskyan
15 i sin natur och i syn magha alra swagasth, J
then tiidhen skal man fly alla handha tor och
181 skarp äthande varwr Man skal i then tiidhen ätha
blöthan math, som är godh til ath smältha, Man
skal vaktha sig for hethan math som är kryddath
20 m; pöper eller med andra heta kryddher, ty t̃
är onth i then tiidhen, En goth sallath med gröne
sma örther er tha ganzske goth, huar dagh eth
synne, äth oc ey formykyth, Man skal och vaktha
siigh for huith lök, Alla handa sma gröna örther
25 äre tha godha oppo math, Jtem kalle örther är
tha godhe aff siigh, Som är krasse och rådekyo,
kyrsaber oc swa dan fleere, och äther t̃ som swrt
är och dricker, Jtem then tyman skal man fly
badh och okyskhet och alth swarth ärffwode, Man
30 skal ey mykyth gräma sigh, ey heller stwdhera
i then tyman, J skwlin wara gladha oc ey for-
mykyth vancka enkannelica om myddagin Jtem

alla handha spiil, piipa, qwädha, dansa, är hiernan
 tha goth och goth salskap, Then tiidhen skal
 man ey latha sigh blodh, vthan alth for stor nödh 182
 trängher tiil, Jtem färsk math skal man ätha, ey
 formykit salth: 5

542 Trydyä delin aff aarith är hösthin, han
 liknas vider tridie elementith, som är jorden ty
 sasom iorden är thor och kal, swa är hösten
 Then tiidhen frögder sigh iw mer och mera
 thenna Complexen melancholia, ty skal man fly 10
 i öll och math t; som thenna Complexien for-
 mera kan, Om hösten skal man ätha alla handha
 hethan math, som swdhin er m; mattelica hetha
 örther, oc dricka goth wiin, och ätha t; som aff
 natur varmeth och waath är, som swdith är med 15
 södh, som är höns, flesk, faar, swina köth &c
 Man skal fly thor math köth och fiisk, man
 skal och waktha sigh tha for mykla okyskheth,
 och for storth arbethe, mykt bäter en om
 sommaren, Then som behoff haffuer han ma tha 20
 latha sigh blodh och tagha purgatie effter som
 tiidhen är,

543 Fierde delin aff aarith är wynthren och 183
 han liiknas vider fierdhe elementith, som är vatnith,
 och han er aff natur kald och tor, ty skal man 25
 ätha alla handha math, badhe swdhin och steckther
 wel kryddader medh hetha örther, oc maa man
 wel ätha godha hetha örther then tiidhen, och
 dricka goth wiin, oc annat som aff natur heeth
 är, J then tiidhen er man alra starkasth i 30
 sin natur och i sin magha, och kan tha maghan
 mera liidha aff öffuirflödwheth, math och dryk,

oc skadhar honum inthe, sasom i the tree for-
 nempdha tiidherna, Och skal man ätha i then
 tiidhen vngha kydlingha, oc bocka köth er ganzska
 beqwemth, ty t3 haffwer — — — Aff complexie j
 5 math j then tyman, steckth oc salt gamalth köth,
 vellingh figher nöther röth wiin, och tolkith annath
 ar tho got, Oppo then tiidhen skal man fly blodh
 laath och alla handha purgatiä oc sodna dricke,
 184 vthan stor nödh trängher tiil, Man skal wara
 10 gladh i then tyman och vactha sig for okysk-
 heeth, Och röra oc qwäkya lichamen tiil ath
 styrkya then inwertis verman medh örther, yter-
 mera tha en annantiidh om aarith,

Deo gratias,

15 Explicit regimen sanitatis,

544 Tormentilla blodörth

185

Magister arnoldus de villa noua expertus in proprietatibus et virtutibus tormentille, dicit quod tormentilla dicitur quasi tormentum tollens, vel quasi contraria thore, quia sicut thora dat morti- 5 fera Sic tormentilla habet auferre et remouere tormenta que circa cor veniunt, Et expellit extra venenosa cibaria, et circa cor non appropinquare permittit Et si appropinquata fiunt foras facit eicere, videlicet potata, Et superposita contra 10 morsum serpentinum et contra omne venenosum, quia virtus eius maior est quam tiriace, et caducas curat, Valet contra dolorem capitis et surditatem seu tinnitum aurium Jpsa sola vitium pectoris curat, et expellit omnes viscositates a pectore et 15 a pulmone, et cibaria indigesta facit digerere, et pulmonem confortat, Quid vltra loquar, Tot habet proprietates et virtutes quot possunt esse infirmitates et vltra, hec ille

545 Jtem for blod soth skal hon stötas sinna 20 och drickas med starka ätykyo, et valet hominibus,

546 Jtem for boskap oc hestom skal hon 186 taghas medh fiiska sallaka, oc hielper strax

547 Jtem Fimbria christi et vmbra petrj reclusum sanguinis fecerunt, per hanc christi fimbriam 25 et petri vmbram recludatur hec sanguinis vndha, Jn nomine patris et filij et spiritus sancti Amen,

548 Jtem tagh rödh bleka oc stöt smath och blanda t̃ med blöt agh oc äth t̃ styllar blodgangh,

549 Jtem far man blodgang af jnwertis bwldar, 30 eller aff forderffuat blod som komber nider fran

liffren, Tag anis oc saffran oc stött med mandoll
kerne oc lität aff honag oc äth t̃ m̃ sodet aff
ith vngt höns, Äller siwd ther eth wngt höns vty,
oc eth kötyt och drick sodeth, t̃ hielper mykyt,
5 550 Jtem tagh ägh oc siwdh thom wel medh
ätykio oc giff then siwke swpa oc äta t̃ hielper

187

551 Om klart blod vtgar,

Tag valmoga blad, grön eller tor om vyntren,
stöth thom smaa, Tag siidhan tw eller iij ägh oc
10 swa mykyt pipar oc saffran, som til ena kakw
behof görs, oc nagoth gamalt goth smör oc hweta
miöl oc baka ena kakw, gif then siwka ätha, hon
hielper mykit, Tetta er offta pröffuat oc hwlpit,
Jtem steckter osst hielper oc wel for t̃ samma

15 552 Jtem formerker nagor at han haffuer
blod soth aff mykin hyta, Tha skall han stöta
syra, som vexer pa aker eller äng, oc taghe
lagen j syn dryck och math t̃ hielper,

188

553 For madka aat i manna köth, dic Jn
20 nomine patris ⁊ et filii ⁊ et spiritus sancti ⁊ Amen
Manga waaro te madka som aatho ten goda
mannen oc helge herren Sancte Job, eendels ware
the hwiitha, oc eendels swartha, oc somliga ware
rödhä, Te äre nw alle dödhä, Swa biwder iac
25 idher madka, vnder högxte guds lydno oc hans
ban, At i alle döön oc forswynnen oc skaden ey
tessen mannen eller quinnona nagon tiid mera,
Sa santh vari tetta, Som ten helga pater noster
hon är san, Huilka sielffwer gud giorth haffuir,
30 oc sa santh vary tetta, som t̃ er visseliga santh,
at guds helgastha lichamma han er i köth oc i
blod j messona oppo al altare j viida värlina, Oc

sa santh vari oc *tetta*, Som t̃ er *visselica* santh, 189
 At jomfrw maria guds moder, hon var ren Jomfru
 för födilsen, j födilsen, oc effter födilsen, Sydan
 hon föth hade gud̃ faders son aff himmelin, Vider
 tessa tree sansagwr biwder iach ider oc forbannar 5
 ider, madkar alla, Som swgen eller åten tessen
 mansens eller qwinnonens kött eller blod, At i skwlen
 alle samans döo oc forswinna, oc alrig aterkomma,
 oc honum eller henne ingen skadha mera göra,
 Jn nomine patris † et filii † et spiritus sancti † 10
 Amen,

Läss *tetta* trem synnom öwer ten siwka, oc
 effther hwaria resona spör honum, Om en han
 tror sannelica, at iesus christus er then beste oc
 ypperste läkiaren j alla värlina, oc at han een- 15
 samen helar oc bothar alle sotter oc siwkdomar,
 Ten siwke swari oc seye, Jac tror t̃ *visselica*,
 oc sannelica Oc lesy xv pater noster oc aue maria
 vars herre pyna til loff,

554 For liik madk, 20 190

Tag först honig oc hwetemiöll oc gör ter aff
 een deegh oc läg sa ter oppo som madken er, oc
 tag sa renafana, holyrt oc lagerbär, t̃ skal strödyas
 på degin oc leggja ter som liikmadk er,

555 For röda sott, 25

Tag skrat hwete miöl oc en skeed kalk, oc
 siictha gynom en grannan klwt tag swa reenän
 honyg oc gör ter een deeg vtaff oc baka honum
 wel på een hetan steen, eller på een Jern panno,
 Smör sa bakningen med osaltat iister, eller med 30
 smör, oc giiff ten siwka, Giiff honum siidan wel
 dricka söta miölk,

556 Ad idem, Tag hwete miöl oc een tridi-
wnggh bleeka, oc tȝ hwiita af eggit oc steek ted
pa glödenna oc ät tȝ vel heet

193 557 Om har faller aff hwfwdit,

5 Förste Capitulum

Tag sma twsker oc fröder i kerren och bren
tom til asko, oc gör lwt aff: oc twa hoffwdit mȝ,
tȝ gör mykit har

558 Tag geta lorta oc bren tom til asko oc
10 blanda henne med olyo, oc stryk pa staden tha
vexer ter har, Siger galienus,

559 Tag mellan barken aff aspa trä oc siwd
honum i vatn, oc twa hoffwdit med, siger Galienus

560 Jtem Tag malyrt oc stöt henne sma, meden
15 hon er grön: Oc bint oppo hoffwdit, Siger macer

561 Jtem Tag blod aff yglar eller sniglar, oc
sindr rwmet ter med, Swa bliffwer ter haar,

562 Jtem vath hoffwdit offta med hwnda
piiss sa bliffwer tȝ icke skallot,

20 563 Jtem mera aff tetta samma scriffwas til
förinde,

194 564 Att har skal icke vexa,

Ryck tȝ op med rotom oc smör rwmit med
natskeda blod,

25 565 Jtem brend aska aff kolstocka, gör lwt
aff oc veth rwmit

566 Jtem stöter man swanabeen til pulwer
oc ströyar tom pa hwfwdit, ta vexer ter icke har

567 Jtem mera her aff scriffuas tilförinde

30 568 For blemor j hwffwdit

Stöt krasse frö med gaza iister tȝ rensar
hoffwdit oc läker,

569 Jtem Siwd vinsten i atikio t; läker oc
rensar hoffwdit, smör lenge oc offta

570 Jtem Tagh bladen aff pyperrot stöt tom
sma med swin iister oc smör pa huwdit

571 Jtem Tag ekebladit och millan barken aff 5
vng eek, siwd dem wel i watn, oc twa hoffwdit m; 195

572 Stöt swawel smat oc blanda t; m; strand
vatn,

573 For lwss,

Stött staphisagria lwssyrt, fins i Apoteken, 10
oc smör hwffwdit medh henne, eller kroppen sa
dö alle lyss som komma til henne, Stöt samma
yrtis fröo med olyo, oc smör pa swa dö te strax

574 For werk i nackan

Ma man klyppa eller taga aff sith egit haar, 15
oc blanda t; med starka atykio oc litet big, oc
holde ten röök vnder näsen, t; hielper siger
Galienus,

575 Jtem man ma oc taga en lwngo aff itt
swiin oc leggja henne pa hwffwdit, nar t; är raket, 20
Ta hielper ted,

576 Ho som mykit soffwer,

Han skal taga ögonen, gallen oc hiertat aff en
nectergale, oc leggja tom vnder sit hwffwdit Ta skal 196
han ey fa sompn swa lenge the lyggja ther: Men 25
dricker han t; i sig Ta skal han icke soffwa j langan
tiid ter effter,

577 Jtem Tager man gallen aff en trana, och
vermer honum i bly kar, oc smör sigh baak j
nackan, Ta vaknar han snart vp aff sompne, 30

578 Jtem Ingen ting vecker een vp aff sompne,
en menniskie haar, Nar t; brendis vnder näsen

579 Tager man hoffwdit aff en Natskede oc
bår t̃ i een klwt vnder sin högre arm, Han kan
ey soffwa for en han t̃ bort tager

580 Oc bår nagon hiertat aff een affton backe
5 pa sig, Ta skal han icke kwnna soffwa,

581 For geld oc villo,

Tag hwiit valmoge fröð oc hwiit bwlme fröð,
oc blanda t̃ med t̃ hwita aff eggit oc qwinne
197 miölk, T̃ gör sacteliga at soffwa,

10 582 Jtem man skal oc sla op te adrona fram i
hoffwdit ar oc latha henne vel blöda t̃ hielper mykit
for villo, Ta icke i t̃ teknit Aries, t̃ er farligit

583 Jtem om en quinna varder viil, Tag
lwnгона aff ena get, varma, bint henne om hennes
15 hoffwd, flecta i tw,

584 Jtem giiff ten villa saffran j siin math
ted gör at soffwa,

585 Jtem mera for villo fins til förinde i
bokinne &c

20 586 Om man kan ycke soffwa i siwkdom eller
for sorg, Tag lagin aff vedbende oc stryk i nāsa-
bwruna, Oc siwd mynto oc stryk om hoffwdit,
t̃ hielper,

587 Mott hoffwd werk, Sa at han kan icke soffwa,

25 Siwd malyrt i vatn oc gnid henne sma i
vatnit oc bint om hwffwdit, oc legge sig til sompn

198 588 Tag basilicon med hennis rōtyr oc siwd
i viin, oc dric fastandis, t̃ er got for hoffvd werk,

589 Jtem te smaa vedbende som vexa pa
30 jordenne oc haffwa mörk grön blad, Stöt thom
smaa oc stryk lagen j nāsa bwruna, the vtdraga
te ondha fwctogheet aff hwffwdit oc verkin medh,

590 Jtem Om hwffwdit werker alt saman fore
oc baak, Ta tag Rökilse, myrram, piper, Saluie
hwiit lððk, oc stöt tom samman med ätickie, bint
om hoffwdit med klede,

591 Jtem Tag twa delar purlök oss oc tri- 5
diwngen aff honig oc stöt samman oc stryk j näsa-
bwrna oc ved twinningenar Ted hielper for
hwffwd werk,

592 Jtem Tag cobebär oc itt stycke mwskot,
twgghe tom saman, oc holt lenge i mwnnen 10

593 For snwffwo

199

Tag vild tymeän oc gör honum varm oc bint
om hwffwdit t; hielper, om snwffwan er af köld,

594 Jtem siwd Rosemarin blad oc quista j
wiin, oc lat rökin ga op i näsona: Ted hielper 15
for werkin i hwffwdit,

595 Jtem ysop vermader i panno, binth om
hwffwdit,

596 Jtem stöt lagen aff polleye oc werma i
potto, Oc stryk honum varm i näsabwruna, 20

597 Jtem mera aff tetta scriffwas tilförinde
i bokenne

598 Emott swimilse oc hwffwd verk, Nar
man tycker at huffwdit löper om kring oc t;
swartnar for ögon Te fatige som icke formogo 25
köpa dyra yrter j Apotechen, Te ma taga haffra
miöl, eller haffra gryn, oc ätha tom tor, Nar
man gar i seng om affton, oc om morgonen
fastandis Te torka hiernan, Tetta skal man offta
göra, swa hielper t; 30 200

599 Man skal siwda klewerblad som vexe på
 ånger i litet vatn, oc binda yrterna vider twinn-
 ingerna oc framman i hoffwdit siger macer,

600 Jtem Tag kramen aff blöt bröd oc baka
 5 t̃z medh lagen aff Coriander oc bint vider twinn-
 ingerna oc framman i hoffwdit,

601 Jtem stöt rödd lök oc dragh ossit opj
 näsona, Ted renser hoffwdit oc gör vtflott,

602 Jtem man ma oc taga Celidonie blad
 10 oc blomster Oc stöta sma, Och binda om hoffwdit,
 Om vintren ma man taga Celidonie Rötir &c, Vt
 in sequenti folio,

201 603 Om vintren ma man taga Celidonia rötir
 oc skere thom smaa oc siwda thom m̃z vatn oc
 15 binda thom om hoffwdyth, t̃z hielper,

604 Jtem dröp en drapa balsama olyo i öronen
 iijj eller vj resor moth solen eller j werman t̃z
 hielper viist,

605 Jtem tagh oc stöth polleya oc bint henne
 20 vider tynninghenna om natthen t̃z hielper

606 Tag myntho oc stöt sma och bint fram
 i hoffwdit, om tw fornymmer at t̃z er aff köld,
 Verker oppo te ena siidona i hoffwdit, tagh hwiita
 lök oc stöth honum sma m̃z xxx piperkorn, oc stryk
 25 oppo verkin, Haffuir tw icke piper sa stryk en-
 sampnan huit lökin, oc bint honum twert i mot
 werkin vider annat örat t̃z hielper siger Diascorides

607 Jtem stöth anwr oc blanda m̃z litet atikio
 202 och binth om hwoffwdit t̃z tager bort werkin,

30 608 For hoffwd werk aff sool hiita eller annan hiita
 Tagh fersk rosen olyo, som är tilgiord med
 fersk oliue olyo, oc smör hoffwdit ther med,

609 For thom som icke kwnna soffwa

Tagh hwit valmoga frö oc siwdh, oc twa hwffwedeth ter m; fläcte eller sker henne i stycke m; lactuka frö i söth miölk, oc drick samma myolk lywmma, tha tw gar i sengh, t; hielper visselica 5 oc är försökt

610 Tag oc stöt valmoge blad, m; Rosen olyo, eller med andra olyo, oc smör hoffwdit med hennes lagh t; hielper wel til at soffwa,

611 For Fallandis sot 10

Giffwer man barnom hiernan vtaff reffwen i theris maat, tha fa te alrig then sot

612 Jtem dricker man horssa miölk, hon 203 hielper mykit,

613 Jtem man skal stöthe spiisa glass smat 15 oc blanda t; med bawergeel, oc dricka m; varmt vatn t; hielper viist siger Gerardus

614 Jtem man skal oc dricka bewergel sodnan i viin fastandis, Oppo barn skal man binda piona rooth oppo halsen, oc icke giffua thom kridder 20

615 Man skal graffua iernyrther röther om midsommars tiid oc trädha thom oppo en trad med piona stena oc hengia thom om halszen oppo then siwka, t; hielper honum,

616 Jtem Stöth pipra rooth oc bint om hoff- 25 wdit t; hielper wel siger albertus,

617 Jtem Oppo smaa barn skal man hengia piona röter, Jern yrter röter som kallas verbena oppo latina, oc rothen aff valska rör, som vexer op i gerde oc binda thom om halsen oppo barnen, 30 t; hielper thom,

204

618 Tha nager faller först i brat

Tha skal man giffwa honum lambaa blod med
viin, t̃ hielper siger Auicenna,

619 Jtem then stenen som fynnis i hiorta
5 hoffwdit, honum skal man stöta oc giffwa honum
siger han,

620 Jtem man skal siwda swala vnga, oc
giffwa then siwka äta t̃ hielper mykyt,

621 Jtem man ma oc tagha the stena som
10 fynnes i swala maghan, oc binda thom i een
klwth, vnder then siwkis högre arm, Tha faller
han icke mera,

622 For ond ögon,

Tha ögonen äre rödh som blod heller haffwa
15 flecker, Skal man siwda malyrth oc blanda hennes
oss m̃ t̃ hwiitha aff eggit och quinna miölk, oc
rosen vatn, oc göre ther aff smaa plaster aff liin-
klwta, oc leggja oppo ögonen, t̃ drager blodet oc
pletterna bort,

20

623 Jtem For t̃ samma,

205

Man skal tagha kraka ögon och leggja vider
sin ögon, the draga alth onth oc all soth aff
ögonen,

624 Jtem tagh hiwpone rosor oc bint thom
25 i een klwth oc siwd thom wel, oc legh thom oppo
ögonen t̃ borttager werken oc swlman,

625 Jtem lamba lwngan, eller faara lunghan,
eller lwngan aff een hary, lagd oppo ögonen, thed
vt drager bloden oc hethan aff thom oc werkin,

30

626 Jtem dwffua blod lagd oppo ögonen
dragher wth hethan, oc bort tager rödma aff
ögonen,

627 Jtem Stöth Rwtthe blad, oc blanda theris
oss med litet honagh, swdit oc forklarat och stryk
t̃ vtan oppo ögonen oc om kringh thom t̃ bort-
tager gamwl morkheet aff thom

628 Jtem vild tymean är iomfru marie senge 5
halm,

629 Nar ögonen mykit rynna Tha tag be- 206
thonie blad oc fänika röther oc stöt thom sma
oc tryst lugin aff thom oc smör ögonen ther m̃
t̃ hielper, 10

630 Fanger man blemor i ögonen, thaa skal
man taga vägbreda blad, oc stöta lagen aff thom
oc stryka lagen oppo saren t̃ läker snarl̃ica oc
borttager hetan,

631 Hoo som ydkel̃ica stryker sin ögon med 15
röth korl t̃ gör thom goth oc klaar,

632 Stryker man sin ögon ydkel̃ica m̃ cristall
steen, t̃ hielper mykit for hiitha i ögon

633 Jtem siwd vegbrede blaad i ätykie oc
stryk t̃ vatn oppo ögonen t̃ hielper for hetha, 20

634 Jtem om ögonen äre dwffwen oc mörk
tha skal man stöta bethonia oc stryke thom m̃
then lagen,

635 Jtem man ma oc siwda tor bethonia 207
eller hennes blad i vatn, oc twa ögonen m̃ om 25
the mörkis,

636 Jtem äther man betonie blad eller brukar
henne i sin mat, Eller äter aff hennes Root, Tha
hielper hon at ögonen rynna icke,

637 Jtem bliiffwer nagen slagin oppo ögat, 30
saa at t̃ swlnar, Tha tage stötta bönor med t̃
hwiita aff äggyt, oc legge ther oppo thed läker,

638 Jtem sywd fenik rötter i klarth vatn
oc twa ögonen ther m̃, t̃z klarar thom mykyt,

639 Jtem Stöth celidonie rötter oc rosen vatn,
oc binth thom i een possa, oc legh pa ögonen
5 t̃z klarar thom,

640 Jtem fanger man fistel i ögath, tha skal
man stötha nattskäda oc stryka hennes oss ther
oppo, t̃z läker honum,

641 Jtem thom som haffua klar öghon oc
10 se ynte med thom, The skulw siwda Tormentilla
208 rötter i viin eller i öll, oc dricka t̃z dagliga, een
maanad twa eller iij, oc stöte bladen mādhan the
äre grön, och leggja thom alla netter oppo ögonen,
ther aff bliffwa ögonen klar igen, Nar man kan
15 icke faa thom grön, Tha skal man siwda thom
tor, oc stryka vatnet alla netter oppo ögonen, til
tess han faar bäter

642 Jtem haffuir naghon maal eller blicke
pa ögath, Stöte huijt lilie Root oc stryke then
20 i ögath, hon hielper

643 Jtem stöt märke med t̃z hwiitha aff eggyt,
oc leg oppo ögonen nar tw gaar i sengh t̃z hielper
for mörk ögon

644 Jtem hana gallen stötter med Celidonia
25 och strwkin oppo ögonen med litet swdyn honagh,
t̃z gör synen klar igen,

645 Jtt märkälygyt ögne vatn

Tagh fänika frö, peder silia frö, merke frö,
209 Aniss frö, Celidonia frö, then stora bla jern yrtens
30 frö, Rwtha frö, Endiuie frö eller blad, Tormentille
bladh, The lit̃la iern yrtens bladh, bethonie blad,
Och stöt thom al wel tiil hopaa, Och lägh thom

forste dagin oc natten i viin, oc t̃ andra dygnet
i barna pis som er een reen Jomfrw, Och bren t̃
sydan i gynom een hielm, t̃ första vatn er saa
goth som sillff, bren t̃ sydan igen Swa er t̃ andra
vatnit sa goth som gul, oc bren t̃ tridyen sin, Swa 5
är t̃ vatn saa goth som bal̃amwm, bewara t̃
sydan vel, oc stryck ther aff oppo ögonen, t̃ klarar
thom oc bewarar thom for alla handa siwkdöm
oc bryst, oc styrker thom, Hoc Petrus hispanus,

646 For nās̃a blod, 10

Tagh böner oc skala thom, oc stöt ther aff
miöll, oc stoppa nās̃an ther medh, Ted stillar och 210
blod i saar siger Diascorides

647 Jtem stöth Rwtha oc halt thom op i
nās̃a bwruna, t̃ hielper siger Diascorides, 15

648 Jtem bren Rwtā blad oc hennes quīsta och
bless the askona vp i nās̃abwruna, thed styllar bloden,

649 Jtem bren hönss̃a fiedror, oc dragh askon
op i nās̃an t̃ stillar blodyt,

650 Jtem tagh t̃ hwiita aff eggit oc sla t̃ 20
smat m̃ hara haar oc gör eth plaster ther aff,
och leg ther som bloder, Ted stillar bloden allestad̃

651 For Örna Soth

Jtem om madk kryper i örath, Stööt mal-
yrtha blad, oc dröp en dropa eller twa i örath, 25
Swa dör madken eller kryper strax wth,

652 Jtem tagh getha galle oc stött honum
med purlöök oc dröp een dropa eller twa i örath
t̃ hielper oc styrker hörils̃en,

653 Naar örath rynñer, Tha twa t̃ medh 30 211
barna piiss, eller dröp en dropa eller twa i örat
tiil liika t̃ styllar flytelsen oc torkar örat,

654 Jtem stöt lök oc spiise komen til sammans
m; olyo oc stryk örat ther med t; hielper snarliiga,

655 Jtem Stöt piilelöff, oc tagh aff lagen oc
dröp i örat en dropa eller twa, t; hielper friliga
5 siger Albertus,

656 Om ther bliffwer swlme bak örat, Tag
nesla bladh oc stööt thom smaa med salt, oc legh
pa swlmen, s; forgass swlmen,

657 For röde blemor i ansyktett,
10 The komma aff mykyth blod oc aff forbrent
Colera, eller melancolia, Tha skal man tagha
then liitla skreppa rooth oc siwdha henne m;
ätikio, oc stryka pa thom,

658 Jtem Roten aff vägebreda, stöt henne
212 15 med ätikio och liityth salth, och stryk t; varmt
oppo,

659 Jtem vil tw ath ansyktedh skal bliffwa
klart, Smör t; m; tywra blod, t; bort tager alla
smitto,

20 660 Jtem dwffwa skarn stöth med ätykio oc
strwkyt oppo ansykteth, t; borttager alla blemor,
oc al smitto aff ansyktet

661 Jtem tagh een färsk oc varm fara lifwer
oc lägh oppo t; röda och oppo blemonar t; gör
25 ansykteth klaart,

662 For tanna werk,

Tag en litin yrth som kalles tanna yrth oc
vexer i bland korn, oc annar stad; oppo leth
jord, oc hon vexer i smaa bwska, sasoin tymean,
30 men hon är blekare, then yrthen skal man siwda
oc latha anghan eller hetan ga op i tenderna t;
213 hielper wiisth oc er offtha försökth,

663 Jtem nar kinbenith er swllit aff werkin
tha skal man taga bertran oc siwdha j ätykio, oc
taga ther aff varmt j mwnnen, oc holla t̃ een
stwnd, oc spotte ted bort, oc taga annat, oc iij
oc fierde tid, och spotta alt bort, oc t̃ hielper, 5

664 Jtem smör tenderna med mārghen aff
heste been, t̃ hielper for werkin oc er forsökt

665 Jtem är tannen i hul, Swa legh ther in
eth stycke pypra rooth, eller stöth henne smaa,
och gnydh tenderna ther m̃ t̃ hielper for werkin 10
siger Diascorides,

666 Att tenderna skwlu icke verkia

Skaß t̃ ytersta aff hiorta horn vell smaat, oc
siwd vel i vatn oc gnyd tenderna ther m̃ dag-
lica oc halt aff vatnet i mwnnen oppo then siidan 15
mest verkir t̃ hielper vist siger Diascorides

667 Stöth pastinata roth, oc gnidh tenderna 214
ther m̃, t̃ dräper madkin i thom

668 Jtem siwd Roterne aff bulmo i atikio, oc
twa tenderna ther m̃ eller halt i mwnnen ther tw 20
haffuir werkin t̃ hielper siger Diascorides

669 Jtem siwd the smaa brune fioler, som
vexa vider iorden i viin oc halt t̃ i mwnnen t̃
hielper viist, oc är forsökt,

670 Jtem siwd ysop i atikio, twa tenderna 25
ther med, t̃ borttager werkin,

671 Jtem Stöter man rött korl smaa oc gnider
tenderna ther m̃ t̃ pwluer, tha förgas werkin oc
the bliffwa hwiita, oc t̃ styrker tenderna,

672 Om anden lwctar illa, 30

Skal man tugga sädefere oc swelga nider,
komber then lwkt aff tenderna eller af tanna-

kötit, Tha skal man siwdha eth lod alwn med
tw lodh honigh, oc twa ther med tenderna eller
tannagarden,

215 673 Jtem siwd myntha i viin, oc drick, t̃z gör
5 en godan anda,

674 Jtem twgga galigo oc halt i mwnnen,

675 Jtem komber then ondha lwkt aff magan
effter kallesiwke eller annan siwkdom tha skal
man ätha varmt rogbrödh, med litet salt oc vatn
10 iij eller iiij dagha fastandis,

676 Jtem siwd matram i reenth vatn oc twa
mwnnen oc tenderna ther med

677 Jtem krwsamyntha vatn gör t̃z samma,
Eller gnyd tenderna med torra bladen,

15 678 For blemor i mwnnen aff heetha,
Thag bladen aff then myndre wegbreda, oc halt
i mwnnen, oc twgga thom t̃z hielper mykyt och läker,

679 Jtem tagh hunda twnghas Root oc siwd
i vatn, oc halt t̃z vatn i mwnnen, oc spotte t̃z bort,
20 t̃z helar al saar och blemor i mwnnen

216 680 For böldh vppa tunghona

Halt gethe miölk i mwnnen, Eller sywd likrissa,
eller skär sotha i vatn, Är t̃z icke hiitha oppo
twngan vthan annarledis blemor eller bwldar, Tha
25 skal man tagha synap, oc lwsyrth som kalles Sta-
phisagria, oc Jngefer, oc vegbredha blad oc stöta
til samans oc halla i mwnnin

681 Eller tagh honagh maxstix ysop Terp-
entin, lyka mykit aff huart, oc stöt samman oc
30 gör plaster oc leg oppo t̃z saare,

682 Jtem siwd myntha oc halt i mwnnen t̃z
hielper twngona

683 Om man myster maalyt aff köldh Eller
varder heess,

Tagh saluia Rwtha oc bertram, oc siwd thom
vel i viin, oc tagh ther aff een skeed eller twa,
varmth och klwncka t̃ op och nider i halsen t̃ 5
hielper Eller drycke twa eller iij skedar aff la-
uendel vatn,

684 Jtem tagh olyo som er brendh aff be- 217
nedicta oc blandha med beffwergel t̃ hielper,

685 Jtem er twngan eller strwpan swllen, 10
Stryk henne med een psafyr sten t̃ hielper siger
lapidarius

686 Om tannakötit är bwlyt, eller lwctar ylla,
Tag holyrt oc stöt smaa och blandha med
klar swdin honagh oc gnid tenderna ther med, t̃ 15
helar kötit oc bort tager lwcthen aff mwnnen,

687 Jtem stöt alwn oc smelt t̃ i ätykia, oc
twa mwnnen ther medh t̃ helar tannagarden,

688 Jtem tagh the bredha grodda bladn, oc
halt thom vp tiil t̃ saare, the köla och borttagha 20
t̃ ondha,

689 Jtem siwd ysop i vatn och honagh, och
twa tannagardhen ther medh, t̃ hielper thom,

690 For onth i halsen,

Skal man thaga hörffrö oc siwda wel i vatn 25
oc binda om halsen som eth plaster swa varmt 218
t̃ blöther bolden, ath han snarth mognas, Sidhan
skal man tagha Byncke, Rwta, Saluia och maru-
bium, aff huart en handh fwl, oc siwda t̃ wel i
vatn, oc blandha ther tiil nagon Rosen olyo, oc 30
holla t̃ i halsen, Swa ath t̃ kan löpa op oc nider
i halsen iij eller vj resor och spotte t̃ sidan vth,

691 Jtem tagh hiilde blomster eller blad, oc kaal blad, en hand fwl aff huart thera, oc siwd m; honagh oc smör, oc bint om halsen varmt t; gör bolden blöt oc läker,

5 692 Jtem tagh synaps frö, bertran, oc Jngefära, oc stöt smath, och blanda m; ätykio, oc honigh, Och klunka vel op och nidher i halsen, oc spotte bort, t; helar i halsen siwkdomen,

219 693 Jtem tagh skersöta fiikon oc Rwsin, i lodh 10 aff hwart, oc siwd t; saman i reenth watn, oc drick

694 Jtem tagh Salwia, Rwtä, bertran oc bawergel, oc siwd i viin, oc kluncka t; wel op oc nider i halsin, t; hielper for boldar i halsen oc i strwpan,

15 695 Jtem Nar man haffuir sadana böldh vnder kekan, skal man icke soffwa om dagen, Oc man skal lyggia högt med hoffwdit om natthen,

696 Jtem tagh vegebreda oc stööt henne vel och drick hennes oss, och smör ther med halsen 20 vthan oppo,

697 Om tunga spynen är fallen,

Tagh Jngefära, piper, bertran, lwsyrth, j lodh aff hwario, oc litet salt, oc stöth t; smaat, och siwdh i viin, och tagh en godh skeed fwl tiil

25 liika i halsen oc kluncka t; vel op oc nid, oc 220 spotthe t; wth thed hielper,

698 For t; samma, Tagh eth qwinthen alwn, Oc j qwintin ingefära, oc j quintin bertran, oc halt t; oppo spinan, t; driffwer honum op igen,

30 699 Jtem tagh haagtorn blad, och siwd i viin, oc kluncka thom wel op oc nid i halsen thed drager honum op,

700 Jtem tagh Celidonia rooth, oc swd henne i viin, oc tagh en sked fwl i sender i halsen oc kluncka wel op och nider, t̃z opdrager spinan oc torkar honum oc rens̃ar hoffwit,

701 Jtem steek eth āgh wel oc skala t̃z, oc 5 tryst t̃z breth oc lāgh oppo hiessan, varmt, t̃z drager spinan op igen,

702 Jtem bren salt oppo ena eeldh; sleeff, oc bint t̃z varmt i een klwt oc leg t̃z i nackan, t̃z hielper

703 Jtem tagh Rōterna aff een kaal stock oc 10 bren thom, och lāgh nagoth aff thom vnder spinan t̃z torkar veskan oc opliiffter spinan

704 Jtem tagh atikia, salt, och honigh, siwd 221 t̃z saman, och bruka t̃z siidan i halsen, oc kluncka t̃z op oc nider i halsen oc spottha t̃z bort, t̃z 15 hielper spinan op,

705 Jtem Ros̃amarin bārtram, oc litet ingefāra, swdith i viin oc wel klunckat op och nider i halsin, och spotta t̃z wth, t̃z borttagher swlman aff spinan oc opdrager honum 20

706 Jtem tagh langha pipar, ingefāra j lod aff huart therā, paradiis korn j quintine, Brent alwn oc Bertram j quintena aff huart theris, oc Album grecum j loodh, oc stōt ther aff pulwer, oc lyfft spinan op ther med 25

707 For hees̃o,

Tag ysop oc polleya och stōt thom vel, och drick lagen ther aff, oc smör halsen ther med vtan oppo, t̃z hielper,

708 Jtem siwd hwiita lōök i vatn, oc blanda 30 tiil swcker eller oc honigh, oc drick thed affton oc morgon, t̃z hielper for heso, 222

709 Jtem thenna drick er god for heso, Tagh
fiikon och Skersjöto, tw lod aff huart thera Rusyn
oc fänika fröð, j lod aff huart thera, och en halff
hand fwl aff ysop, oc siwdh t̃ i ena potto vatn,
5 tiil tridie partin bort siwder, oc lat ther vty
nakot swcker, drick ther aff affton oc morghon,
t̃ hielper wiist,

710 Jtem siwd lagen aff ysop oc polleya wel
i honagh, oc tagh ther aff morgon oc ta tw gar
10 j sengh, oc drick inthe ther owan oppo t̃ hielper
for heeso,

711 Att göra goda Röst,
Tagh alwn oc rökilsje, oc stöt t̃ smat oc
siwd i gamalt viin, oc drick t̃ om affton oc
15 morgon t̃ gör god röst,

712 Jtem Tagh Skärsjöta oc ingefära oc Ber-
tram, oc stöt thom smaa m̃ honigh oc gör kakwr
223 ther aff, oc äth om morgonen, t̃ gör godh rösth,

713 Jtem tagh fänikal Skersötha och swcker
20 oc siwd thom i vatn oc drick om morgonen,

714 For hostho:
Siwd huittlök i viin, eller i gamalt öll, och
drick t̃ for gamwl hostho,

715 Jtem tagh holyrt oc stött smaa, m̃ honigh
25 oc brwka t̃ affton oc morghon,

716 Jtem Tagh fiikon oc ysop, oc siwd thom
i viin eller i vatn, oc drick t̃ for gamwl hosto,

717 Jtem tag fenike fröð, dille frö, lika mykit
aff huart, oc siwd t̃ wel tiil hopa, t̃ hielper,

30 718 Jtem tagh hasle nytter och skala kern-
ane, oc stött thom smaa m̃ swdin honagh, oc ätha
daglica t̃ hielper snarlīga,

719 Jtem tagh netsle frö, och siwd med
honagh oc viin, oc drick t̃ for gamwl hosto t̃
hielper,

720 Jtem tagh the smaa brwna fiole blad, oc
röterne medh, och siwd thom i vatn m̃ swcker 5 224
eller honigh t̃ hielper bade vngom oc gamblom,

721 Tagh kirsabära qwäda, oc siwd i gamalt
viin, oc giff then siwka dricka, t̃ linar brystett,

722 Jtem tagh hasle nytter oc steek thom,
och stööt thom sma, med honagh, the lossa gambla 10
hosto oc brystwerk, om man äther thom affton
oc morghon

723 For kyke hosto

Som barn oftast haffua, Tag horsa miölk, oc
giiff then siwka dricka, er hon kald, swa verma 15
henne vty ena grytho,

724 Jtem for gambla hosto, Tag ij lood fiikon,
ij lodh Rwsin, ij lood skersöta, ij lood swcker,
iij lodh honigh, oc siwd t̃ wel vti ij eller iij
vatn eller spaad, oc drick ther aff affton oc morgon 20
t̃ hielper mykit,

725 For een stackot andha,

225

Tagh nesla Röter, oc siwd thom i viin eller
i öll, oc drick ther aff morghon och affton,

726 For t̃ samma, Tagh liityth malyrt, och 25
merke oc stööt osyt aff thom, och blandha m̃
stötta skersötha och Swcker, oc brwka t̃ affton
oc morghon

727 Jtem halyrt, ensyana oc Skärsötha oc
stöt thom saman smaa, oc siwd i honagh, oc 30
brwka thom

728 Jtem Commyna blomor swdna i öll oc dryk hielpa viist,

729 Jtem tagh bethonia i: oxalegh, oc siwd i öll oc drick ther litit aff, oc smör brystheth wel
5 vtan oppo, m; t; andra t; hielper,

730 For swar Anda dräkt,

Tagh Centaurea, oc siwd i viin eller i öl med honagh eller Swcker, Oc brwka thom, hon hielper for swaart anda drag,

226 10 731 Jtem tagh holyrt swdin i öll eller i vin med litit swcker eller honag t; hielper,

732 Jtem tagh humbla spiror, oc siwd thom i öll eller i viin, m; hanigh eller swcker t; hielper,

733 Jtem tagh polleya oc siwdh i öll, oc litet
15 honigh eller swcker, oc brwka t; offta,

734 Jtem tagh Synaps frö oc siud i viin eller i öll, m; litit honigh oc drick t; hielper,

735 Jtem tagh matram oc stöt sma m; litit salt oc äth henne m; litit bröd,

20 736 Jtem siwd fikon i viin eller i sakt öl, och sla ther pulwer vty, aff skärs;öta som er stöth smaa, t; hielper mykyt,

737 For bryst werk,

Tagh Commena blomer, oc biwgmiöll ena hand
25 fwl aff huar therä, oc siwdh t; med rosena olyo, eller m; boom olyo, oc basa brystet ther m; t; hielper mykit,

227 738 Jtem tagh halyrt oc siwd henne i viin eller i öl, med litit swcker eller hanigh oc drick
30 t; fastandis t; hielper mykyt,

739 Tw ma och tagha dyllefrö, oc sywda t; i öll eller i viin oc drick,

740 Jtem tagh gol lylie root oc siwd henne
i vatn eller i öll oc drick t̃ hielper,

741 Jtem tag got may manad̃ smör oc siwd
m̃ honag i öll oc giff then siwke dricka,

742 Jtem then som haffuir gamal brysth *werk*, 5
han skal brwka saffran i syn maath oc dryk t̃
hielper snarlīga,

743 Jtem vilt tw göra een ädel dryk for
bryst *werk* Tagh viij lood fikon, ij lood rwsin
oc eth lod fenike, een halff hand ysop, oc siwd t̃ 10
saman i twa potthor vatn, oc sila ginom klede, oc
blanda til nakot swcker oc drick affton oc morgon

744 Ad idem Siwd rödlök i smör oc ätt 228
affton oc morgon

745 Er man trang brystat, tag Röd lök oc 15
steek honum vel i asköriona, oc äth om afftonen,
tha tw gar j sengh oc drick inthe oppo, oc om
morgonen tha han staar op, Och faste twa tymar
ther effter t̃ drager slemmen op aff brystet,

746 Om man spottar blodh, 20

Gör mandol miölk oc giiff then siwka dricka
affton oc morghon t̃ hielper snarlīga,

747 Tag oc siwd vng eketrä m̃ theris bark
i gamalt vin eller öll oc drick,

748 Tag oc siwd bethoniam i öll eller i viin, 25
oc drick t̃ hielper mykyt,

749 Hönse gres gör t̃ samma,

750 Ciprisse blomster göra t̃ samma,

751 Stöt myntha oc blanda hennes oss med
ätickio, 30

752 Eller tagh oc stöth thee breda grodde blad,
oc dric lagen t̃ stillar snarlīga blodit oc hielper well,

753 Tag rothin aff blodyrth, oc siwd i vin
eller j vatn t̃ hielper mykyt,

229

754 For vanmacth

Then siwkdomen komber gerna aff kalla
5 siwke oc annan langh siwkdom, Och stwndom aff
onaturligin mykin sweth, Thom skal man giiffwa
Rosen vatn ath dricka, som äre mykit vanmektoget

755 Dricker man spiikynardus m̃ rosn vatn
t̃ hielper mykit for vanmektogeth

10

756 For vāmilse i magan,

Lwctha oppo torth dille fröð, oc äth ther aff
liteth t̃ hielper siger Diascorides

757 Komber then vāmilsen aff maghan, Siwd
dille fröð i vin eller i öll, oc äth aff fröðth, t̃
15 bort tager vāmilse aff sin natur,

758 Jtem kyrsabära kada smelt i vin oc
drucken hon hielper for vāmilse oc maat ledho,

759 For lwnga Soth,

Siwd huith lōk i getha miōlk, eller och i
20 annor miōlk, oc drick daglica,

760 Tag mandol kerna, som äre skalade och
stöth thom med myntho, äth ther aff fastandis
230 t̃ helar lwngghan oc hielper om man forswinder
eller torkas borth,

25 761 Tag oc siwd fikon Jsop oc litet Rwtha
i vatn, oc drickis fastandis, t̃ helar bölden oppo
lwngona,

762 Then som haffuir lwnggha soth, Han skal
icke ätha mykin salt math, han skal bruka fersk
30 math, kedh lamb hōnss, oc annat vngt som icke
er mykyth salth,

763 Haffuir man fangit lunga soth aff stoor
hiitha, eller man haffuir mykyth ropath, Tha
siwd skersötha i vatn oc drick kalt tha tw gaar i
sengh, Om morghonen doppa bröd i samma vatn
oc äth fastandis, 5

764 Om man forswinder eller tranar

Thenna sotthen hon komber ther aff, Ath
böldh vexer oppo lungona, oc t̄ sker aff manga
handa briisth, Först ath man hafwer stora snwffw,
som mykit flyter Flyter hon nider oc komber 10
oppo lungona, tha bliffwer ther aff en bolde som
ycke kan läkyas, j andra mattho, om man fanger
nagon stor bolde i halsen, eller pestilens swlme,
Dryper han nider oppo lungona tha bliffwer han 231
saar oc kan icke vel lekyas J tridie mattho 15
komber samma siwkä aff mykin onaturligin hetha,
oc stundom aff then hetha kalla siwke, oc samma
siwke kan icke wel hielpas,

765 Hwar som försth far traasoth oc mäg-
insylösa, oc haffuir stoor hiitha inwertis, Han skal 20
gera dricka gethamiölk fastandis, oc quinna miölk,
om han then faar, Han skal icke ätha salth maath,
eller salt smör, ycke pipar eller atickio, ey sinap
i sin math. t̄ gör bölden större oppo lungona,
Han skal ätha vngh keed oc vngh lamb, höns 25
och annath fersth, oc mera steekt en swdyth, oc
ferska fiiska, oc ferst bröd,

766 Tagh bethoniam oc siwd henne i vin,
oc lat ther nagoth swcker vti, eller honigh oc
drick ther aff affton oc morgon, t̄ hielper for 30
samma siwkdom,

- 767 Marubium gör t̃z samma,
 768 Groddeblad med öll göre t̃z samma,
 232 769 Och skersötha swdin i vatn gör t̃z samma.
 770 Om qwynna bryst bolnar
 5 Tha tagh merke frö, oc stöt t̃z i nagot os
 aff fenika, t̃z hielper mykyt ath the skwlw icke
 bwlma meer af öwerflödig miölk
 771 Jtem siwd bwlme frö i öll, oc gör plaster
 oppo swlmen,
 10 772 Jtem stöt myntho med Rosen olyo oc
 gör plaster aff pa swlmen, t̃z hielper om en miölkin
 er komen j swlmen,
 773 Jtem blanda liinfrö med honigh t̃z hielper
 mykyt siger Constantinus,
 15 774 Jtem bliffwer nakon fiistel eller kreffuita
 oppo brysted som icke vil läkias, ta tag geta lortar
 oc stöt thom smaa, med klar honig, t̃z dräper fiistel
 eller kreffuit oc bort tager all fwlhetin oc rotman
 775 Tag aff hennis egin tråk, oc bren oc skær
 20 smat, oc ströya oppo kreffweten eller fiistelen t̃z
 hielper mykit,
 233 776 Jtem eth brent hunda hwffwd til asko oc
 stöt smat, oc ströya oppo kräffweten eller fistelin
 t̃z hielper mykit,
 25 777 man ma oc taga liinfrö, oc blanda m̃z honig
 oc göra aff plaster, t̃z lenar mykit oc borttager pinan
 778 Är spinan stor oc swllen, Tag en raa
 blome aff hönssa eg, oc gör plaster aff med vil
 oc leg oppo,
 30 779 Om swlmen er heter oppo brystet oc
 brinder mykit, tag litet swaffwel oc biogmiöl oc
 blanda med gamalt viin oc gör plaster oc leg pa,

780 Om *quinna* haffwer icke miölk,

Tagi dille frö oc siwde m³ liinfrö, oc äthe ter
aff t³ hielper,

781 Man fynner inte bätre en at man siwder
lactwca blad i öl, oc fänika frö, oc katostha frö i 5
söt öl, oc dricker offta, t³ gör mykin miölk,

782 At minska miölk aff spinom skal
quinnan gerna äta myntho i sin matt, ta tappas
miölkin bort,

783 Aff hierta werk oc styng, 10

Menniskones hierta forma icke liida nagon 234
stor eller lang siwkdom med mindre t³ far nagon
briist eller bräk, swa at t³ bäffwer eller skelffwer,
sa at menniskian tycker at t³ denger oc bwltar,
Oc ted sker offta aff stor räddoga, oc stundom 15
aff stor hastoghet, oc aff swaar heta kalda syyke,
Oc aff annan jnwertis siwkdom, Aff huilken komber
swar styng til hiertat sa at man tycker sig hafua
dödin, Tiil tessa hiertans siwkdommar skwllw te
riika brwka gwl Ty ted styrker hiertat alsommest, 20
Te fatiga mago taga vilda myntho oc siwda i
ööl oc dricka henne, Hon vexer oppo berg oc
torra jord,

784 Ten ickä far eller kan soffwa, Han skal
ätha hiertans frögd idkelica, sa hetandis yrt oc 25
bruka henne i sin maat, Om morgonen fasstandis

785 Tag vägbreda blad, oc stöt lagen aff tom, 235
oc brwka tom j tin mat, Eller ätt idkelica aff
vägbreda fröö, t³ gleder hiertat, oc bort tager sorg,

786 Om man tycker hiertat beklemmis aff 30
hita eller annan siwkdom Ta skal han ydkelica
lwctha vppa god äple, oc äta aff tom,

787 Om man hafwer swar styng swa at man
faar icke hosta eller andas, Ted sker af byld som
vexer inwertis oc kallas pleuresis oppo latina.
Tenna syke komber aff forbrent blod, oc aff heta
5 kalla siwka Ter före tag got färst smör oc blanda
m; honig, oc siwd t; i sakt öl som icke er mykit
forgamalt, och giiff ten siwka dricka, t; lenar
werkin, oc bölden monas tes snarana oc bryster oc
läkis jnwertis, oc lossar swa at man kan vtspotta
10 ted onda,

236 788 Man ma stöta mandol kerna nar te är
wel rensade, oc giiffwa ten siwka ätha, med litit
honig oc smör ted lennar bölden oc helar jnwertis

789 For tetta samma Tag torran ysop oc
15 siwd honum i öll med nagon honig oc litet
smör, Ted lenar oc läker,

790 Tag biwgmiöl oc siwd vel i vatn oc lat
ter nagot ferst smör vtj, och nagon krwsa mynta
oc giiff ten siwka t; läker böldenna snarlíca, oc
20 lenar brystit mykit,

791 Tag hwitlök oc siwd honum j geta miölk,
eller i annan söta miölk, t; hielper for hosto oc
st yng i sydona,

792 Man ma oc siwda piperroot i öll oc
25 dricka ted hielper for ten groffwa materian oc
fwctoghet som er [i] brystet oc for hosto oc styng,

793 Een groff bonda läkedom som er försökt
oc hielper for gamal styng oc siidowerk,

Tag en swinalort serdelis af een wilbasse,
237 30 eller aff en orne, eller af swin, som ga oppo
skogen oc stööt honum smaa med ätykio, oc gör
aff plaster oc läg oppo stingen, oc ter som mesta

verkin er, t̃ *hielper*, Ten som gate drwckit *samma swina* lort, swdin j vatn eller j wiin, som *förre vare* silader j ginom ett reent kläde, oc swncken til batnen, ted vare ten siwka alra best,

794 Tag holyrt oc siwd henne vel i öll, oc 5
lat ter swcker eller honig tiil t̃ *hielper*

795 For lyffwer sott

Een yrt som hetir *liiffwergräss* ten skal man brwka i maat oc i dryk, hon *hielper liiffren* mykit, Ten som *haffwer liffwer* sot oc swara hosto, Han 10
skal taga mandol kerna, oc stöta thom smaa, oc siwda tom med söta miolk oc honig oc äta henne varma,

796 Man skal äta Cobeba fastandis hon *hielper* 238
liiffren nar hon bliffwer forstoppat af ont blod, 15

797 Ten som *haffuir liiffwersoth*.

Han skal gerna ätha fikon om morgonen, fastandis med mandol kerna eller med valnotta kerna,

798 Om *liiffren* brinzer heta, Hon er oppo 20
högre siidona, oc hon er en aff te yppersta limmer i *menniskiona*, Nar hon fanger nagon siwkdom ta er *menniskiona* liiff i stoor fara, Nar *liiffren* brinder heta, skal man tagha natskäda, oc stöta henne smaa, oc blanda met bomolya, oc göra plaster aff oc läggia mot *liiffren*, 25

799 Man ma taga ferst valmoga frö, eller bladen, oc stötha tom sma med olyo oc göra aff plaster oc legia oppo *liiffren* t̃ *hielper* henne mykit,

800 Om *liiffren* är siwk af fald eller böld, 30
skal man ätha tor fikon te hielpa for alla handa siwka oppo *liiffren*,

- 239 801 Hwlkin som kwnde fa liifren aff en **vlff**
 oc torka henne oc stöta itt quintene ter **aff** i
 sender, oc blanda t̃ i vin oc dricka, t̃ hielper for
 al siwkdōm som man haffuir oppo liiffrena,
- 5 802 Om liiffren oc mielten äre forstoppat
 Tag centaurea oc hiorta tunga blad oc siwd i **öll**
 eller vin oc blanda til honig eller swcker, t̃ hielper,
- 803 Tag rådekia, oc siwd i vatn oc honig oc
 litet ätykio: sila oc giiff ten siwka drycka, t̃ hielper
- 10 om liiffren eller mielten äre forstoppit
- 804 Tag fiikon oc stek tom mattelica, oc giiff ten
 siwka ätha med gard komen t̃ er got for t̃ samma,
- 805 For miälthe sōtt
- Han er oppo vinster siidona Tag agrimoniam
- 15 oc bruka henne j tin matt oc dryck, Hon hielper
 mykit ter före,
- 806 For mielte sōtt hielper saffran mykit j
 maten, idkelica ätyt
- 807 Jtem siwdh hwmbla spiror eller hwmbla i
- 240 20 vatn oc gör aff plaster oc leg oppo mielten, t̃ hielper
- 808 Man ma oc stöta polleya oc dricka lagen
 med öll eller viin
- 809 Om mielten er swlden
- Tag hiilde blomster eller hennes blad, oc
- 25 siwd i öl, oc drick t̃ hielper
- 810 Hiorta twnga blad göra ted samma,
- 811 Tag oc siwd net̃sloröter i gamalt ööl,
 oc gör aff plaster oc leg oppo mielten t̃ hielper
 for swlma,
- 30 812 Man ma oc taga got iister oc ysop oc
 fiikon oc siwda oc göra aff plaster, oc leggia
 oppo swlden mielta,

813 For maga sot, aff vāmilse oc Rapan

Tag grōn dil oc stōt henne, oc siwd lāgin j
reenth vatn, oc dric ter aff iij eller iijj smaa bāgare,
kan man icke fa grōn diil, Tag tor diil eller hennes
frō oc siwd j vatn oc drick t̃z hielper for vāmilse 5
oc rapan,

814 Tag knoppāna aff palma trā, nar te fōrst
vtga om waren, oc stōt thom sma oc siwd tom j 241
vatn, eller j ōll, oc drick nar t̃z ār silat ginom
klāde t̃z hielper mest om en sotten ār aff hiita, 10

815 Jtem geta miōlk vel swden m̃ salt
hielper wel,

816 Tag brōdskiiffwor oc stek tom vel, oc lāg
tom i ātykio eller i gamalt viin, oc lāg tom varma
oppo magan t̃z hielper for gamwl maga sott, 15

817 For t̃z samma: skal man offta dricka
eller swpa vngt hōnsa sodh varmt,

818 Komber ten sot aff mykyt var, som er
i magan, Ta skal man taga frōdōt af malyrt, en
halff hand fwl, oc siwda tom j ōll, eller viin, medh 20
twa skedar fwlla aff fenike frōd, t̃z hielper mykit,

819 Om magan er forkōld,

Ta skal man taga tw lood bynke oc tw lood
fiikon j lod ingefāra j lod piper stōt smat i ōll
oc drwckit t̃z verme magan igen, 25

820 Te fatiga maga taga vilder hwiit lōdk,
som manga kalla griis lōdk, oc siwd j ōll oc drick 242
ted vermer magan,

821 For liiffradh blod j magan,

Aff fald, eller slag, Dric ātikio oc varmt vatn 30
til hopa tedh gōr at vtspyy t̃z liffrade blodijt,

822 Jtem tag stöt merke oc siila hennes lag
ginom klede oc blanda til litet honig oc drick, t;
komber man til vāmias oc vtspy ted liiffrade blodit.
Ted samma hielper for miölk som ystat oc saman
5 lopin er i magan,

823 Hwo som haffuir stor vāmilse oc gölyes
oc kan icke spy

Han ma taga dille frö, valmoga fröö, oc siwda
i viin eller ööl oc dricka t; hielper for vāmilse
10 oc kräkilse,

824 Ten som haffuir sa dana vāmilse oc
kräkilse, oc kan ey spy, Han skal ätha näglikor
te hielpa mykit ter före,

825 Man ma oc taga lagerber eth quintin
243 15 oc stöta thom sma oc dricka om afftonen nar
han gaar i seng sa far han sweth ted hielper
honum mykyt,

826 Tag vägbreda blad oc stöt lagin aff tom,
syla oc drick, Han hielper for kräkilse, oc golielse
20 til spy,

827 Om nagon vil spy

Han ma taga holyrt oc siwda j ätikio oc i
vatn oc dricka, ta spyr han snart,

828 Om man spottar blodh

25 aff kräkilse eller aff t; onda j magan er, Tag
millan barken aff eketräa, oc siwd litet i öll, oc
drick affton oc morgon,

829 Jtem stöt myntha oc drick hennes oss med
ätykio, ted er tom got som spyy eller spotta blod,
30 830 Jtem porss swden i öll oc drwckin hielper
for t; samma, sma stötter,

831 Jtem stöt rōd lōök oc giiff ten siwka
dricka oseth t̃ hielper

832 Jtem stöt lāgin af te smala vāgbreda
blad, oc drick med ātikio, ted hielper tom som
spotta blod, 5

833 Tag blodyr̃t som kallas sanguinaria, oc 244
drick henes oss, eller ātt hennes rōter torra,

834 At fa matlwsta,

for siwkan oc vāmiogan maga brwka malyrt
i tin matt oc dryk, Hon gör godan mat lwstha 10

835 Tag syyra som vexer pa āngin oc siwd
som kaal oc ātt henne, Te ma oc stōta lāgin aff
henne oc āta henne raa, med litit ātikio oc brōd,
t̃ gör godan mat lwsta,

836 For vatn sot aff kōld, 15

Tag hwiit lōök oc centaurea, oc stöt thom
smaa oc drick lāgin med vin eller òll t̃ hielper
mykit,

837 Hwo som stōter lāgin af maalyrt oc dricker
i x daga, i lod i sender Är t̃ formykyt beskt, 20
blanda til swcker, t̃ hielper for vatn sōtt

838 Tag merke oc persilie rōtir oc siwd i vin
t̃ hielper,

839 Man ma oc taga rōd lōök oc stōta hon-
um sma oc āta fastandis med brōd, 25 245

840 Jtem tag pindswin oc flaa tom, oc siwd
j vatn med ātickio oc piper oc litet honig t̃ är
en kosteliig lākedom for vatn sōtt,

841 Jtem vexer bwkin stoor oppo vatn
sōktoge, Ta tag gete skarn eller ko skarn oc 30
blanda med ko piss. oc gör plaster aff lāg oppo

bwkin, t; smalar honum oc bort driiffwer ten onaturligh vesko oc vatn aff honum,

842 Man ma oc taga fara dyngia eller koo dyngio, oc blanda med fara piiss, oc göra plaster 5 aff pa bwkin, oc basja vider elden,

843 Jtem haffuir ten siwka stoor köld oppo ten lymmen som siwker er, Ta stöött betoniam oc gör aff plaster, oc läg oppo,

844 Jtem tag fumus terre oc stöt oc drick 10 lagen, Eller siwd henne raa, oc drick Te yrten rensar blodit oc fordriffwer te onda veskan,

246

845 For vatn sot aff ond veska,

Fornymmer nagor at vatn sot komber honum aff ond oc onaturligin vesko Tag aloes oc mastix, 15 oc stöt et quintin aff aloes oc ij aff mastix, oc blanda m; lagen aff malyrt, oc tag j skeed ful hwar dag, Hec ad diuites, Te mago oc ätha Canilbark hwar dag, For t; samma skwlu te ätha kellar hals, och icke dricka pa honum, Han 20 borttager te onda veskona vtur liiffwit,

846 Jtem siwd fikon j vin, oc stöt tom oc blanda med biwgmiöl, oc lagen aff malyrt, oc gör plaster oppo magan, ted bort tager ten hefulse oc onda vesko,

25 847 For vatusot som komber aff ond oc onaturligin vesko, brynnar ten vatusyctoga inwertis aff myklom hiita, Taa stöt te breda grodda bladin oc 247 blanda lagen med biwgmiöl oc ätykyo oc gör ith stort plaster oppo liffrena ted bort tager hiitan,

30 848 Man ma oc taga frööt aff te store vägbreda, oc äta dagliiga fastandis, oc i sin matt oc dryk ted bort tagir hiitan

849 Tag oc siwd te vnga hiilda rötir j vatn,
eller j vin oc giiff ten siwka dricka t̃ hielper
snarl̃ica,

850 Jtem siwd ysop j vin oc drick ted for-
driffwer snarl̃ica ten onaturliga hiita, 5

851 Jtem vil man snarl̃iga bota ten vatu-
söctoga, giiff honum geta piiss dricka en sked
fwlla j sender, oc lat ter spikinardus vtj, ted hielper
mykit om ten siwka fornymmer köld i kroppen

852 For gola sott, 10

Tenna siwkdomen komber ter aff, at liffren
stoppas, oc ta varder menniskyan goll j sith an- 248
sicthe oc stundom aller kroppen,

853 Tenna siwkdomen komber ther aff at
myelten stoppas pa mannen oc tha äre te swart 15
gole, bade krop oc ansycthe, Oc ten stoppilsen
oppo liffren oc mielten komber ter aff at blodyt
bliffwer forbrent aff ten heta Colera eller aff ten
heta kalla sywke, oc ter aff omskiptis menniskionnes
hy oc leet, sa at te bliiffwe swa gola eller swart 20
letthe i ansyctit eller om kroppen,

854 Tag malyrt oc stöta henne smaa oc dricka
hwar dag en sked fwll aff hennes lag eller oss
ix dagar aat rad med swcker forblandat t̃ hielper
mykyt for gola sott, 25

855 Jtem giiff honum som haffuir gola sott
sitt egit vatn at dricka, med lagen aff marubium,
t̃ hielper snarl̃iga oc mykit vel,

856 Een kerling i valland halp manga for
tenna siwke med tenna lekedom, Hon tog een 30
stoor hop aff te store grodde blad, oc stötte lakin 249
aff tom, Oc söd honum lwet i ena krwko til tess

halff delin var bort swdin, och gaff te siwka dag-
lica affton oc morgon oc te fingo snarliiga bott,

857 Te som haffwa gola sott, te skwlu gerna
ätha cobebar Ty te rensa blodyt oc hielper mykyt
5 for ten siwkdomen

858 Jtem Huilken som haffuir ten swarta
gola sot han skal dricka aff sitt egiit vatn om
morgonen, Oc stryka ter aff vtan oppo mieltan,
idkelica ämädan han kenner hon brynnar heta i
10 honum,

859 Om man haffuir wärk i bwkin, eller om
bwken er swllen eller harder Tag hwitanlök
oc stööt honum smaa, med Coriander, oc drick
med vin eller öll, ted gör honum blöt,

15 860 Tag dille frö oc siwd ted, i öll eller vin,
oc drick ted fordriwwer bwk werk oc allan werk
aff inelffwerna, verum est,

861 Ten som haffuir werk eller swlma i
bwkin, han skal gerna äta anis t; hielper,

250 20 862 Tag pyon rot, oc stöt ter aff sa stort
som en litin valnöt i sender, oc dric med viin,
hon hielper mykit for bwk werk

863 Jtem röd pion äre han, oc te äre best for
manfolk, oc te hwiita pyon äre best for quinfolk,

25 864 Ten som haffwer storan bwkwerk, han
skal taga knopperna aff palma trä oc siwda j vin
oc dricka t;. Serdelis nar ten verkin komber aff
mykin heta

865 Polipodium änglafot vexer hoss eke roten,
30 anis, fenika, oc komen, liika mykit aff hwart tera,
siwd tom til samans i ena pwtto vatn oc drik t;
rensar bwkin oc bort driwwer swlmen oc verkin.

866 Om magan er forstoppader, oc man vil hafwa lösen,

Ätt kyrsaber med kerne oc alt te göra snarliiga god lösn, vtan al fara,

867 Jtem stryk magan wel med brent viin, 5 ted lossar wel,

868 Om nagor er sa swarlīga bestoppat, at han haffwer icke giort sith maak j iij eller iijj 251 viikwr, Ta tag aff ten bla lilia rott sa stor stycke som en litin valnöt, oc stöt henne smaa, oc latt 10 ter til en stor öl dryk oc lat ted staa en tyma til hopa, oc sila t; sa ginom eth kläde, oc drick t; öl, ted gör lösen ynnan iij tyma, t; er fast oc viist, oc haffuer hwlpit mangom,

869 Om man haffuir for mykin lösn oc vil 15 ten stoppa,

Tag mandola kerna oc baka tom j ena panno med honig til tess te äre wel brwna, oc ätt tom fastandis om morgonen, te stoppa snarliiga, tetta er offta forsökt oc hielper visseliiga, 20

870 Ten som haffuir mykin lösn, han skal ätha treakilse om morgonen fastandis

871 Een simpell läkedom for ten menig man,

Tagh kaal oc siwd honum i try vatn t; ena effter ted andra, oc siila ted vatn af honum alt 25 saman, oc siwd honum sidan fierde ganga vel med 252 gete talg eller med fara talg, vtan alt vatn oc ätt ter aff, Ta stoppar han ten lösshet i liiffuit visselica siger gilbertus

872 Tag oc siwd bönor vel i ätikyo oc ätt tom, 30 oc gör oc plaster aff tom oppo bwkin t; stoppar snarliiga ten bwk syke siger diascorides medicus.

873 Jtem bwk flytilse eller lössen i lifwit
komber stundom aff het colera oc stundom aff
heta kalla siwke, ter före Tag tormentilla root,
som er tor oc stöt henne sma oc giiff ten siwka
5 dricka, hon stoppar t̄ bwklop snarl̄ica, Om som-
maren siwd samma tormentilles blad oc rötter i
vatn eller j öl, oc giiff ten siwka dricka,

874 Tag mandol kerna oc ätt tom torra
fastandis oc siwd bönor i atikio oc ätt tom, t̄
10 stillar t̄ bwklop

253 875 For spolorma oc madk i bwkin,
Tenna siwkdomen at man far madkar i bwkin,
som almenlica kallas spolorma nar te bliffua langa
oc stora, te födas ter aff at man ätir formykin
15 maat som icke kan döffwas oc smältha i magan,
men han slemmes tiil hopa i tarmana, oc ta ter
komber stor onaturlig hiita til sa födis ter sma
madka vtaff oc te bliffwa, iw större oc större, oc
laga oc ta kallas te spolorma, oc äre huita oc
20 röt hofwd, laga oc smala som orma, Te födas
oc vexa gerna i sma barn oc i vngt folk som äta
for mykit oc vita ey maga hoffwit, för en ted
verkir i bwkin Somliga nödga oc locka sin barn
at äta mera en te orka, te göra illa, Te skulw
25 ter effter giiffwa tom äta som te vexa til, oc som
te kwnno pröffwa, at te kwnno vel fortära oc
smälta tiil Ty at sielff barnen viitha icke maga
254 hoffwiit Tär före tag malyrtha frö, oc renefana frö,
oc siwda tom i öll oc drick, t̄ fordriffwer spolormana,
30 876 Tag kaal frö oc sinaps frö oc stöt tom
smaa, oc drick tom med öll, eller vin te fordriffwa
madkana,

248

3

SAMLINGAR
UTGIFNA
AF
SVENSKA
FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET.

LÄKE- OCH ÖRTE-BÖCKER.

TREDJE HÄFTET.
(SLUTET.)

STOCKHOLM, 1886. KONGL. BOKTRYCKERIET.

Pris för köpare ~~2 kronor~~ 50 öre.

105 -

6766

877 Är ted sa at spolorma ätha ten siwka j
magan vnder brystet, ta skal han fasta t; längxta
han kan, oc taga sa fastandis itt stycke aff ena
honagx kakw j mwnnen sa krypa ormana op ter
efter at han kan spy eller taga tom vth aff mwnnen, 5

878 Ten vilde hwitlök som man kallar greslök,
ten skal man äta fastandis Han fordriffwer spolorma

879 Man skal wel actha oc merkya, at ingen
skal giffwa sina barn nagra starka yrter at dricka
som haffwa spolorma men man skal smöria tom 10
med lekedoma oppo naffan eller bwkin, eller oc
leggya ted plaster, vtan til oppo aff forscriffne 255
yrter, som til förinde scriffne äre Men starke oc
fwlwoxne men Te maga drycke oc taga sa dana
starka yrter, Ta likawel mattelica, Ty at menn- 15
iskiones natur forma ey vel liida te starka yrter,

880 Tag lybbestycka frö, oc stöt t; smaata oc
giiff ten siwka dricka m; vin eller öl, t; fordriiffwer
alla spolorma aff liffwit

881 Nar man haffuir kalda siwke oc spol- 20
orma tiil liika som offta sker, Ta skal man taga
biogmiöl, oc stöta lagen aff renefanw oc aff mal-
yrt oc matram oc trysta honum ginom eth klede,
oc blanda til hopa med ätikio oc biwgmiöl oc
gör plaster aff, oc läg oppo naffan oc oppo bwkin, 25
t; fordriffwer spolormen och hielper mykit for
ten hete kalle syke,

882 For vred j qwed oc i Tarmana Oc for
styng i sydorna,

Ten alsommektogasta gud haffuir skapat mang 30 256
inelffwe oc tarma i menniskiona som hengia fast

tiil hopa, oppo ted at nar maten är forterder i
 magan, at han skal en tha siidan ganga ginom
 tarmana, at alt skal vel fortäras oc komma menn-
 iskiona natur til godo oc til födo sa mykit som
 5 mögeligit er for en ted ganger baak vtt,

883 Tenna siwkdöm i tarmana oc j sydorna
 kallas Colica passio, klo reff, eller vred i qwid, Oc
 hon hender mest j sma tarmana oc stundom j te
 högre siidona oc stundom i ten venstre med swara
 10 styngia oc vred sa at man tenker at tarmana
 skwlu rijffna Oc tenne siwke komber aff ten matt
 oc onda ting som äre i magan Som icke kwnne
 vel fordöffwas oc smelta, men te vendas oc löpa
 ater oc fram j magan oc j tarmana, fran ena siido
 15 oc til te andra, op oc nider, rytha oc rambla oc
 257 ter af fanger ten siwka mang styng oc vred in-
 wertis i liiffwit Oc alrarest nar ten groffwa oc
 onda materian hon böriar fortäras j menniskiona.
 Oc tessmera hon fortäris tesmera riiffwer hon
 20 i liiffwit oc stinger i tarmana, Tiil tess hon als-
 tingis fortäris oc böriar flyta baak wt, Ta er samma
 materia rödactwg som hon vare blod blandath:
 Aff somligom vtgar hon bleek som en dräg.
 Stundom er hon twm som vatn: Man fanger oc
 25 stundom sa swaart bwklop, oc swa tiitt oc offta
 om dagin at man vanmektas ter aff oc tencker
 sig skwla döo, Oc begynner vämias och kräkias
 öffuir matto, oc haffwer mykin jnwertis werk j
 syg sa at hans hyt bort tappas oc forgaas, oc
 30 han bleknar oc twñnes i kimbenen, oc näsan oc
 ögonen insiwncka oc aller kroppen falnar bort
 Ty ligger stor makt oppo, at man med ted första

nytiar ter lakedom tiil, for en siwkdomen for 258
mykit ökas oc styrkis

884 Tag gamwl olio och gamalt smör oc
stark ätikia oc nagot salt, oc siwd ted vel til
saman til tes t; bliiffwer tiockt, tag sa itt stycke 5
fiilt hat oc döp ter vty, oc läg oppo tarmana oc
oppo magan ter som styngen staar, oc gör t;
offta til tess tw kenner bot Ted hielper snarligha
siger Gilbertus

885 Tag en gamal hana eller höna, oc siwd 10
med mykit salt oc nagot ingefära eller pöper oc
giff ten siwka t; äta oc sodyt at swpa om morg-
onen ted hielper snart siger ysak,

886 Tag oc bren hiorta horn, oc stöt smat
oc giiff ten siwka dricka med öl t; hielper strax, 15

887 Jtem at hwiitlök med bröd, han bort-
driiffwer t; onda var oc vesko aff liiffuit och han
gör icke törst Ty är han mykit nyttoger ter til,

888 Jtem far nagon hest, ko eller faar vred 259
i tarmana, Ta tag en varm folka lort oc blanda 20
honum med ätikio, oc ren j halsen, Sa fa te both,

889 Tag oc siwd anis i viin eller i öl, eller
ät honum raa, Han hielper mykyt for vred j
tarmana oc i sidonna siger Sirapius medicus

890 For blod sott, 25

Dric kamfer ted stillar blodgang, Tag rödd
bleka oc stöt henne smaa oc blanda m; ted blöta
aff eggit, oc ätt ted ted stillar mykyt blod gang

891 Kyrandus lekiare siger, Är ted sa at samma
blodgang komber aff inwertis bwldar eller aff for- 30
derffuat blod, som komber nider aff liiffren, Ta
skal man taga anis oc saffran, oc stöta med mandol

kerna oc litet honig, oc äta ted med sodyt aff
vng hönss, oc äta kötit ted hielper mykit,

892 Tag medelbarken aff vng eke trä, siwd
260 honum vel i öll, oc drick ted stillar blodgang,

5 893 Jtem fornymmer nagor, at han haffuir
blodsot aff mykin hiita, Ta skal han stöta syra
som vexer oppo aker eller engh oc brwka ten
lagin j sin matt oc dryk, t; hielper for blodgang,

894 Tag tormentilla rott, oc stöt henne sma
10 som pulwer oc dric med vin eller öll, Hon aff
sitt natur stoppar blodsot,

895 Tagh valmoga blad, grön om sommaren
eller tor om vintren, oc stöt tom sma, tag sa tw
eller iij äg oc swa mykit piper oc saffran, som til
15 ena kakw behoff görs, oc nagot got gamalt smör
och hwete miöl, oc baka ena kakw ter af oc giiff
ten siwka äta aff henne, Hon hielper mykit for
blod sott, Ted er offta försökt oc hwlpit manga,

896 Om ende tarmen gar wtt,

20 Ted komber aff bwklop oc aff blod sott, Ty at
samme tarm sweller oc bliiffwer stor aff ten onatur-
261 liga hiita, som inwertis är j menniskiona, Oc stwndom
aff raa oc halff swdin matt, som icke kan smälta i
magan oc j tarmana, ty sanckas ter aff heet oc ond
25 jnwertis siwkdomer, oc ter aff swlnar tarmen, oc
man haffuir stor vanda oc pina göra sig mak,

897 Tryst honum först vel in, Tag siidan
dil oc siwd, oc doppa ter vtj gamwl vld, oc basa
arstarmen ted hielper mykit,

30 898 Tag spisa komen oc anis oc läg tom
oppo eldin vnder ten siwka, oc lat rökin ga op
i arsyen ted hielper mykit

899 Tag bla lilie root, sa stort som een valnöt,
oc stött henne smaa, oc lat ter öl pa, oc lat t̃ sta
oc siwnka i j tyma: siila sidan ginom kläde oc giiff
ten siwka ölyt dricka, ted hielper mykit snarliga,

900 Jtem haffuir ten siwke nagon blodgang 5
aff samma siwkdom, Ta skal han taga renfana oc
siwda i öll oc dricka, Hon bort tager werkin oc
hielper mykit,

901 Om te aador j ars̃en äre te vilia 262
icke blöda, 10

nydarst pa ende tarmen ärw manga aador
som naturen ter skickat haffwer oppo ted at t̃
onda onaturliga blod som er j menniskiona, ted
skal icke forderffua alt lichamit Ty nar samma
blod jnnehollis, oc icke wel wtlatis aff samma 15
aador, Ta kan mannen fa manga stora siwk-
domar ter aff som icke wel sta til at hielpa mäd
nagon läkedom siidan Ty man vett icke hwadan
eller huar aff samma siwkdom komber som är
ptisis Ten siwkdomen kan ingen doctor eller 20
mestare wel läkia, Ty är t̃ en farliig oc stor
syke, som hender menniskiona inwertis oppo lwng-
ona oc stwndom ander stadens sa at menniskyan
viisnar oc bort torkas öffuir allan lichamen, Stund-
om födis ter vatn sot aff j menniskianna at tesse 25
aador icke öpnas, oc fa teris flytilse oc gang, 263
Stundom komber man aff sin synne, oc bliffwer
saa got som vitlöös, oc fantaserer mykyt, oc är
illa til pass, oc veth ey hwadan ted komber Ty
scriffuas her nagot som hielper tiil at samma 30
ador kwnna sakteliiga öpnas aff sig sielffwe, eller
oc en aff tom

902 Manga haffwa samma siwkdóm oc vita ey annars en ted är blod sott, oc forfåras mykit. oc brwka mykin lakedóm som man plågar brwka til blodsott,

5 903 Ta samma bak adror blöda, dragir naitwren ted onda blodit nider fran hwffwdit, fran hiertat, fran liffren oc fran lwngona, oc vt af annor lidamot, oc wt aat samma baak adror, oc ted gör mannen hiilsasamman i allan lichamen,

10 904 Ta man pröffwar enda tarmen siter wel nider eller nagot liititt vt, skal man stryka sig hart med hwast hö, til tess te böria blöda, oc
264 905 gör tetta iiij eller vj resor om aaritt, Annars faar man stor werk j armana, millan herdana, j ryggen
15 j lenderna oc oppo andra kropsins lymmer oc lidamot, Ty är ted mykit nyttogt at te stundom blöda,

906 Om samma bak aadorr blöda formykt, oc vilia icke stillas igen, ta ligger stor makt oppo.
20 at man finner rad ter tiil med t; första, at te icke forderffua menniskiones natur, Ty skal man taga rölika, oc siwda henne i viin eller öll, oc dricka ted, Man skal oc stöta henne smaa, oc taga lagen aff henne oc göra plaster aff och leggja pa rwmit
25 ted stillar adrona,

906 Tag gamalt skip dreff eller aff bat; dreff, oc bren aff asko, oc blanda med atikio, oc gör aff plaster oppo adrona, ted stillar snart,

265 907 Tagh hara haar oc bren thom oc stött
30 tom sma til pwluer, oc blanda til olyo oc gör plaster, oc lag wppa adronar t; stillar tom snarliga,

908 For bwlda som vexa j arşen

Offta vexer böld j arşen. oc te blyas; at
spöria lekedom som henne haffwa ty bliffwer ter
offta fistel aff samma böld som alrig lekis, vtan
rinna altiid, Tom skal man läkia m; t; första for 5
en the bliffwa formykit gambla

909 Te riike te skwlu köpa Aloes j Apo-
tekare boden oc stöta t; smaat oc ströya t; pwluer
pa boldan,

910 Jtem lagen aff grön diil struken oppo 10
hielper,

911 Jtem tiwre galle blandat m; honig strwkin
oppo hielper wel

912 Jtem merke frö stöt til pwluer hielper wel,

913 Jtem fiska hwffwd brend til asko oc ströyat 15
oppo t; torkar oc läker thom

914 Jtem lagen aff timean strwkin oppo, eller 266
tor timean ströyader oppo läker wel

915 Jtem om bolden er hwde löss, smör m;
getha miolk eller andra söta miolk, t; hielper mykit, 20

916 For nywra soth,

Gud haffuir skapat i mannen twa nywra, Een
oppo hwar siidona om liffrena, At te skulu draga
ten öffwerflödeliga vesko til sig, som gar vp aff
magan, wed nagre sma trangha adraar, At hon 25
skal icke komma op til liffren, eller hiertat oc
göra tom nogot hinder eller skada,

917 Låkedom ter moth Tagh hwit pion rott
oc stött smaa oc drick m; viin,

918 Hennes frö drwckit m; vin t; hielper for 30
t; samma,

- 919 For stor hiitha oppo nywren
 stööt hwsslök oc läg oppo nywren som plaster
 t₃ swalkar snarlīga
- 920 Fornymmer man steen oppo nywren äty
 267 5 tor fiikon, Eller siwde fiikon j sötan osthā vāslā,
 oc äty fikon oc dricke vāslā,
- 921 For lāndawerk,
 Siwd hwitan lōk i vin, oc blanda ter tiil
 nagon stöttan Coriander oc dric ted hielper oc
 10 fordriffuer lānda werk,
- 922 Te riike kōpe aloes smat stött oc dricke
 med viin, t₃ hielper,
- 923 For t₃ samma drick stāke ört offtha,
- 924 Jtem pedersilia oc hennes rōther drwckna
 15 oc ätna, oc hennes frō swdna hielper mykit for
 lendhe werk nar han komber aff stenen,
- 925 Jtem qweso yrt swdin j öll eller vin oc
 drwckin hon hielper,
- 926 Jtem eter nās₃la blad j watn oc bas₃a
 20 varmt t₃ hielper mykit,
- 927 For sten j lānderne āller j blādrōna,
 Tag hare blod oc alt hare skynnet oc bren
 j panno &c
- 268 928. Jtem for t₃ samma, bint varmt refwa
 25 blod om mans lōnlig ting, om hans stena oc
 bledra, t₃ bryter stenen, Vt supra, t₃ siger Con-
 stantinus medicus
- 929 Jtem stööt binke, oc giff ten siwke dricka
 lagen iij skeda om dagen fastandis, t₃ hielper snar-
 30 liga, sa at stenen gar bort oc sanden m₃,
- 930 Twekar man huad heller stenen är [i]
 lenderna eller j blādrōna, Ta tag hōnsa gress,

som vexer hoss vägen, oc siwde t̃ om t̃ er tort,
oc stöte lagen om t̃ er grönt, oc leggie t̃ pa sit
hemel ting, gör t̃ honum mera werk, tha er stenen
j bledrona, men gör t̃ honum icke mera werk, ta
är stenen j länderna, 5

931 Jtem brent vin bryter stenen. require supra

932 Ten som icke for lata sit watn, äty pipra
rott oc galigo t̃ hielper strax

933 Jtem peter olio som fins j Apotechen 269
strwkin pa mansins lönligh tingh eller pa länderne, 10
hielper vist t̃ er offta försökt,

934 For kalle pis

Pypra rott ätin hielper snart oc galigo
hielper strax,

935 For tom som pissa j dropa tal, 15

Ätt brödkomen, tha pissar tw söteligha,

936 For tom som pissa vnder sig, i sompnen,
Siwd bledrona af een tiwr i öll, oc drick om
afftonen ta tu gar j säng, oc tw pissar ey for en
tw vil sielff, 20

937 Jtem en soo bledro torkat oc stöt til
pulwer, oc drwckin m̃ öll hielper for t̃ samma,
siger Galienus,

938 Jtem om blädran er swllen stoor

Tag ten smala vegbreda, oc stöt henne smaa 25
oc drick lagen,

939 Jtem gör plaster aff lagen oc bladen
sma stöt oc leg oppo swlman t̃ hielper mykit, 270

940 ¶ Om stenane äre swlne,

Tag bwlme frö och hennes blad, oc stöt tom 30
sma, oc bint om stenana, som itt plaster, t̃ bort-
tager swlmen oc verken,

941 Om mans hemelig ting ärw bwlen eller swllen
 Tag betonie vxaleg oc siwd j vin oc gôr
 plaster oc läg oppo, t̃ hielper mykit siger Con-
 stantinus

5 942 Jtem Centauria swdin i ôll eller vin oc
 drwckin hon läker mykit jnwertis,

943 Om man kan icke haffwa werskap m;
 sina hwstrw,

Leta ther moth lekedom j te danska läkiara
 10 bôkir, ter fynnes mykin läkedom som langt warê
 scriffua &c

944 Att fortage okyskhet j mannen

Ten som vil gerna liffwa renliga äte Reu-
 ponticum fastandis, eller dricke henne stötta m;
 15 ôll eller vin, Hon aff sin retta natur borttager
 okys[k]het aff mannen, Hon fins i Apote[chen]

271 945 Om qwinfolk kwnna ickee hafua teris
 rätta tiid oc manada rensilse,

Siwde abrott j vin, oc dricke t̃ först siilat
 20 ginom reent klede, t̃ hielper tom snarlīga at fa
 teris rensilse,

946 Jtem hwitlök swden i win m; sin blad,
 oc drucken hielper at hon snarlīga faar sin tiid
 oc sactelica,

25 947 Äta oc dricka Anis hielper mykit ther til,

948 Jtem siwde bawergel i sact ôll oc honig
 oc dricke t̃ hielper mykit,

949 For t̃ samma siwd mynto i ôll oc drick,
 t̃ hielper

30 950 Jtem for t̃ samma, Tag malyrt och rwtha
 oc siwd j win, oc x piperkorn vel sma stöt, oc

silä ginom kledhe oc drick t̃z hielper strax, oc
er försökt,

951 Om hon haffuer sin tiid for mykit, eller
mykin rensilse,

Hon ma taga purlöök, med blad knoppar oc 5
hwffwd, oc stöta tom sma oc holda tom vnder sig
t̃z beste hon kan t̃z hielper henne visselica,

952 For t̃z samma, dricke fröeth aff Coriander, 272
t̃z hielper snart,

953 Jtem for t̃z samma, Qwinnan äthe mwskat 10
te hielpe mykit wel

954 Qwynnan ma taga spikinardus oc siwda
j vatn, oc holda honum wel vnder sig, med itt
kläde som itt plaster, Ted gör henne sin tid,

955 Om modren är forstoppat &c 15

Letha tilförinde,

956 Att en qwinna kan bliffwa fructsamligin,

Tett hender tiitt och offta, at en qwinna
far briist oc brek oppo sin natur swa at hon
icke kan affla, for nagon siwkdom, yrter eller 20
annat som hon äter, oc hennis natur är j moot,
Ty skal hon brwka godh raad, med yrter oc
läkedom, swa mykit som henne är mögeligit,
at hon kan bliffwa fructsam, oc bidie sig gud til 273
hielp, Oc ma hon brwka tessa effter scriffna yrter, 25
oc läkedom ter tiil som hon kan sielff tenckia
henne äre mest nyttoga, Oc naar hon haffwer
hafft sin tiid oc maanade rensilse, Ta skal hon
twa sig rena m̃z vatn, som bincke är swdit vty,
ty ten yrten är nyttog ter til, Oc ty mago te 30
brwka henne j teris matt oc drick, Ta likawel
mattelica,

957 Een annan lekedom,

Om quinnan fornymer at hon kan icke
 affla aff mannen, oc vil gerna Tage een yrt som
 kallas gökx yrt hon kallas aff somligom statt
 5 hart oc hon vexer alment oppo ängyar oc haffuer
 lang brwn blomster m; tiocka oc stackota stielka,
 274 Ten skal hon stöta smaa, och taga ten lagen oc
 smörie wel nider oppo sigh, effter hon haffuir
 hafft sin tiid eller manadh rensilse, Mannen skal
 10 och smöria nider oppo sig med samma oss eller
 lag, Ted hielper tom badom mykit til at affla
 barn til samans

958 Kyrandus mestare siger, At brwkar en
 quinna samma yrtt strax effter sin manada ren-
 15 silse oc mannen teslikis, tha afflar hon barn, En
 dog hon hade forlenge varit ofrwetsam, Thy samma
 yrtt haffwer en stor kraffth til at hielpe bade
 mannen oc quinnan j tessa mattho, Oc hon giffwer
 tom badom stor lwst oc begärning til ath affla
 20 barn til samans,

959 For ty skwlu te latha graffwa samma
 275 yrterers röter vp om waren, Eller effter Sancte
 michels dag, att te kwnde brwka tom om wintren,
 nar te kwnda icke fanga tom gröna, eller lagen
 25 aff tom, Oc tha skule te stöta samma röter smaa,
 oc dricka tom m; viin, eller oc siwda tom i
 litet viin, oc wäta sig nidan til med t; oseth,
 Ted fynnes ingen yrtt tiil som mera kan hielpa
 man oc quinno j tessa mattho en hon gör,
 30 960 For t; samma, Tagy hiertans frögd, oc
 siwde vel i watn oc wäthe sig wel nidan vpwnder,

effter sin tiidh oc manade rensilse, ted hielper
 henne at hon kan bliffwa fructsamligin,

961 Jtem quinnor skulw gernaa ätha polleya
 om sommaren ta hon er grön Oc stöta henne
 smaa om vintren och dricka henne med viin eller 5
 öll, ten yrt gör tom fructsamma,

962 Hon maa oc taga roten aff tormentilla
 oc stöta sma, Oc siwde henne j viin, oc dricke 276
 nar hon wil bliffwa haffwandis

963 The riike mage köpe Aloes oppo Apo- 10
 techen, oc rökia vnder teris kleder t̄ hielper mykit
 til at bliffwa fructsam,

964 Om nagor pines m̄ barn
 Tha ma hon siwda bäwergel j vatn oc dricka
 t̄ hielper mykit siger mester ysaach: 15

965 For t̄ samma, Tag betonia ten yrten
 oxa lägh, oc siwd m̄ vatn oc honigh oc giff henne
 dricka t̄ hielper vel och snarliga, vtan allan fara,

966 Jtem märk wäl, at man skal grannelicha
 vachta, at quinnan faar icke kenna pärwna lokt, 20
 Te hindra at hon icke kan föda, siger Dyascorides,

967 Tw ma stöta purlöök, oc giffwa henne
 lagen dricka med liwmt vatn, Ted hielper henne
 snarliga föda, siger Rodgerius

968 Bynder man korl om hennes laar: Han 25 277
 aff sin natur hielper at föda sakteliga och snart,

969 Jtem for t̄ samma, Tag hwiit raff, oc
 stöt t̄ smaat til pulwer oc giiff henne dricka med
 miölk eller ööl: t̄ hielper henne snarliga at födha,

970 Jtem te som äre ter hooss Te mage 30
 taga getehorn eller gete klöffwar, aller folka haar

och brenna t̃ ner henne Ten lwcten hielper henne
mykit wel,

971 Jtem for t̃ sama: Holler quinnan een
sigelsteen j sina hand Ta föder hon sakteliiga
5 oc snarliiga:

972 Jtem ten ädle stenin Jaspis haffwer stor
dygd oc makt hoss qwinnor som pynes med barn,
Ty skwlu te gerne raadha oc skaffa sig ten stenin,
Han aff sin natur hielper tom mykit j teris pine

10 973 Jtem Tag laurebär blad, oc twgga tom
smaa, Oc läg tom pa hennys naffla Ta skal hon
278 sa snart föda at alla skwlu vndra,

974 Jtem Om barnit dör j moderliffwit skal
man giffwa henne Comilla blomor dricka med öll
15 eller annat, Tedh hielper henne,

975 Jtem Te maga och giffwa henne myrram
dricka, sa stort som een valnöt, med öll eller viin,
t̃ hielper henne, hwad heller barnit är döt eller
liffwandis:

20 976 Jtem krasse fröð drwckit med viin eller
öll vtdriffwer dött barn, oc hielper snarliga at
föda liffwandis barn,

977 Jtem dricker quinna pyona korn med
öl: Ta skiils hon snarliga vider dööt barn,

25 978 Jtem Tag lybestyckaa fröð, oc läg i wiin
om natten, oc giff henne t̃ om morgonen, t̃ hielper
snarlica

979 Jtem te quinna som icke kan föda barn
Hon skal ätha graaboo med ätikio, wel smaa stötta
279 30 och siila ginom renth kläde vthy rena gryto oc
verma, Oc siidan dricka tha födir hon snart,

980 Jtem hafwer quinna werk eller styng
effter barns byrd, sywde grabo i vaten oc binde
offwan nafflan med blan klwt varmt en tyma t;
hielper for styngiom,

981 Jtem baggasöta ätin hielper mykit for
stingiom:

982 (*yngre tillägg*)

För Kollsiucka skriff desse 3 ord på 3 stycher
huette brö Ett ord på huartt styche och giff
thenn siucka att ätte huar effter orden sta 10

G A D A † G A B A † G A L I A †
giff tenn siuckä äta när skeluen tager på mennsken

983 För blodhsott (*yngre hand*) 280

Skal man taga ekiebark och torke hånöm i
vghnen såå ath han bliffuer vel tor och sedan 15
stötan wel små i en morter och sidan sigtha
hånöm grant och taga der till getamiölk och lited
huethemiöl och röra thed till hopa och göre der
aff en lithin degh och baka der aff små kaker
och giffua sedan den siuka der aff bådhe affton 20
och morgon th; hielper

984 För blodssot (*samma yngre hand*)

Ter till skal man taga muskåt och mandel
och stekia dem och sedan stöta thed småt till
hopa vthi en mortell och taga sedan äggeblomma 25
och saffran och såå mykid örter der till som
äggeblomman kan wara och lithed huethemiöl
såå mykydh thed kan holla till hopa och blanda
thed sedan alt till hopa och stekia thed sedan
påå en tegelsten och giffua sedan den siuka der 30
aff thed hielper

- 281 985 Om quinnor haffwa storan werk effter
barnfenge, Hwad barnit var mera liffwandis eller
dött, oc fornymme te nakon köld eller kalla siwke
til ter mȝ j kroppen, Ta skwlu te som äre ner
5 henne taga ägge blomor, som hard swdne äre, oc
stöta tom med iister oc lagen vtaff bincke, oc
spiisa komen oc göra aff plaster wel stort, oc
leggia tȝ wel vnder henne, ted hielper henne
mykit til sin helbrygda igen oc ted [är] forsökt
- 10 986 Jtem faar hon kalla siwke, Ta siwde
rödd lök vel i vatn, oc taga honum op aff vatnit.
oc stöta honum smaa med olyo oc spise komen
oc med swdna egge blomor: oc holda vel vnder
henne med itt klede som itt plaster, ted hielper
15 mykit oc är forsökt,
- 987 Te ma oc stekia rödd lök j ferst smör
mȝ litet saffran oc giffwa henne äta, tȝ hielper oc
läkir inwertis
- 282 988 For laarwerk oc lända werk, rygwerk oc
20 benwerk i knä oc androm lymmom, sa at man
lammar,
 Smör liiden som verker med räffwa iister
tȝ hielper, Auicenna ten mestaren siger, At man
ma siwda en Reff, oc basa lidamotit med tȝ vatnit
25 han siwder vti,
 989 For werk som denger skal man äta
hwitan synap,
 990 Jtem pipra root frö, ätyt, hielper oc
ter före,
30 991 Jtem geta piiss, eller faara piiss, eller
lamba piiss hielper oc ter före strwkit oppo,

992 Jtem er lijdamotit swllit aff *werk*, tag
raa egge blomor oc klappa tom smaa, oc gör
plaster med vldh, oc legh pa *verkin* t̃ lenar oc
hielper

993 Jtem: pa ten swlma som er slagin eller 5
stötter lāg oppo honum swdna āggeblomor med
vld, smaa stötta,

994 Jtem stöt matram sma oc blanda lāgin
med litet honig, oc smör pa swlman t̃ hielper mykit, 283

995 Jtem stöt betoniam oc smör ter *verkin* 10
star ted hielper,

996 Er lidamotit het eller swllit, Stöt te stora
vegbreda blad, oc leg tom pa med lāgin te draga
wtt hetan oc hielper,

997 For storan larwerk eller rygwerk, Siwd 15
centaurea i öll oc dric oc bint gresit med lāgin
oppo *verkin* t̃ hielper

998 År *werkin* i ryggen smor ryggen med
biörna ijster, Ty samma werk komber offta aff
mykyn onaturligen vesko, 20

999 Att göra en god dryk til tom som hafua
storan torran *werk* j kroppen,

Tag Anis, merke frö, persiliefrö, poleya blad,
lang pijper, Canilla bark, mwskaat, Cobeba, säde-
fär, Aloes, Cardemome, Mastix: mirra, lwbesticka 25
fröö, Skersöta, näglika, mynta, galigo, Jngefära,
Spiky nardus, oc roten aff valerian, liteth aff
hwart tera, kan tw icke fa tom al sa tag sa mang 284
tw faar, oc stöt tom smaa til saman med litet
salt, oc tag en sked fwl ter aff, oc giiff ten siwka 30
dricka huar morgon, iij eller iiij daga til tess han
faar bötir,

1000 At göra en god smörilse til at smöria
samma lidamot med

Tag liinolio, andaa ister, mergin aff kalffwa
ben, olio giord aff greskar rötir, iister aff en swart
5 höna, bom olyo, oc vax sa mykit behoff görs, oc
siwd ted sacteliga til saman oc smör ter som
mesta werkin är, ted hielper mykit,

1001 Tag rwta oc stöt henne med salt oc
honig oc gör af plaster ter som werkin staar, t;
10 bort tager werkin,

1002 For Jckt oc werk,

Tenna werk han komber aff onaturliga vesko,
som flyter nider aff hofwdit oc faller nider i
285 lymmerna Stundom j en lim oc stundom i annan,
15 och stundom aff vaar oc onda vesko, som er j
menniskiona oc t; bryter henne i kroppen mott
storm oc oweder,

1003 For tolkin ict oc werk, Tag en hwalp
xx eller xxx daga gamblan, oc sting honum i hæl,
20 oc smör med hans varma blod, ter som werkin
star, oc sidan med t; andra, om sa behöffuis,

1004 Tag rwta oc Saluia oc siwd i olyo, oc
stöt sma och bint tom sa varma pa rwmit som
plaster ted hielper for ict siger Constantinus

25 1005 Jtem komber ten verken eller icten af
hita eller med, Ta skal man stöta Natskåda med
rogmiöl oc olyo oc göra aff plaster oc leggja pa
icten ted hielper mykyt

1006 Jtem er ten icten med swlma, Tag böna
30 miöl oc blanda med iiij eller v äggeblomor, gör
plaster oc läg oppo icten ted hielper mykit,

1007 Jtem en god smörilse for tom som haffwa ict,

Tag oc bren ted feta aff hiorta horn j ena 286
gryto, oc smör ten siwka ter med, ted hielper
siger Constantinus, 5

1008 Tagh hara lorta oc stöt tom sacteliga
med viin, oc verm ted sidan litet, oc smör oppo
icten t3 hielper mykit siger kyrandus

1009 Tag krasse oc stöt honum smaa med
biwgmiöl oc atikya, oc gör plaster aff oc läg oppo 10
stadin, ted hielper siger Macer,

1010 For Podagell,

Ten som fornymmer at han faa fott anglor,
Han skal strax med ted förstha leta ter läkya-
dom til, Ty faar ten siwkdomen först rotha sig, 15
sydan er han icke god böta, eller fordriiffwa,

1011 Tag rädikio eller roffwor oc siwd tom
smaa, oc gnid föterna ter med oc twa tom vel
med ted varma vatn, t3 aff sin egin natur hielper
honum siger ysak, 20

1012 Man ma oc smöria sina fötir med räffwa 287
iister, oc binda ten feta köt sida til föterna med
skynnet, ted lenar oc hielper mykit siger sixtus,

1013 Jtem tag kaal stocka oc bren tom i
asko, och blanda ten askan med swin iister, och 25
smör ter med pa rwmit, ted hielper innan iij daga,
siger Galienus,

1014 Taagh storke skarn oc stöt med swina
iister oc smör rwmit ter med, Ted hielper for al
podegal, bade nykomit oc gamalt siger gilbertus, 30

1015 Tag dwffwaa skarn oc siwd i vin, eller
j gamalt öl, til ted bliiffwer tiokt som gröt, oc

gör af plaster pa rwmitt ted hielper for podagel
oc är försökt,

1016 brynnar podagel heet, Stöt natskeda sma
oc gör aff plaster oc läg oppo ted kölr,

5 1017 Tag miödyrta blad, som vexa j ängyar
288 oc lweta vel stött tom sma oc gör aff plaster oc
leg oppo föterna, ted läkir podagel,

1018 For sar oc boldar oc frost i ben oc föter
bren gamla sko til asko, oc mal tom til
10 pulwer, oc ströya j saarit t; helar mykit,

1019 Ferst höna skarn strwckit oppo sko
skaff helar mykit,

1020 Far nagor frost j föterna skal han smöria
tom med biörna iister ted läkir tom,

15 1021 Tag roffuor oc siwd tom vel oc stöt
tom smaa, oc läg oppo saren, te läkia oc hielpa
fför köld i föterne,

1022 Tag en liiffwandis mwss oc fläk henne
j tw, oc bint henne sa varma pa sarit ena nat
20 öffuir ted läkir oc drager vt frostit,

1023 Om föterne äre swlne: ta skal man taga
nes;lo rötir och siwda tom i bomolyo oc smöria
tom ter m;

289 1024 Om man faar räfformar oppo fötir eller
25 hender, Ta skal man taga fwgla erter oc siwda
tom j strand vatn, oc twa tom ter med t; läker
tom snarlga,

1025 Äre föterne swlne, ta skal man taga nes;la
rötir oc siwda tom j bomolyo oc smöria tom ter med,

30 1026 For dagligin kalla siwke,
Haffuir man daglikin skelffwasot m; stor
hiitha, Ta siwd kaal oc stöt honum med olio,

oc gör af plaster pa magan oc nafflen ted lenar
hiitan oc hielper

1027 Tag matram blomster eller frö, oc siwd
i sakt öll oc drik, oc brwka matram pa tin matt,
Hon hielper mykit ter före, 5

1028 Tag et halfft qwinter lauerbär oc stöt
tom sma med eth blöt äg, oc ätt en tymma eller
ij for en skelffwan tager honum, ted hielper

1029 Tag renefana, eller hennis frö, oc blomster, 290
oc siwd i vin oc drick, ted hielper mykit for dag- 10
ligin skelffwa sott, oc er forsökt,

1030 For trydie dagx skälfua,

Tag amwr, Celidonia, valmoge huiiter oc
röder, neslor oc litet salt, oc stöt til samman, oc
bint framman före hans arma, öffuir hans pwls, 15
t3 hielper snarligha oc är forsökt,

1031 Om somaren ma man taga qweso yrtt,
oc stöta oc dricka lakin,

1032 Om vintren siwd röterna och drick lagen,
ted hielper mykyt, 20

1033 Jtem merke om sommaren, Oc fröyt om
vintren gör ted samma,

1034 Stööt ten stora vägbreda, oc giff ten
siwka lakin t3 hielper honum,

1035 Tag pipraa root oc stött henne smaa 25
med Rogmiöll, gör plaster nidan for nafflan pa
bwkin t3 hielper om han haffuir vred i bwkin,

1036 Tormentilla swdin j öll med blad oc
rötir oc drwckin hielper vel,

1037 For fierde dagx kalla siwke, 30 291
Sywd biörna köt vel oc ätt, t3 hielper

1038 Tag liwsa brand med gol blomster: stöt
 henne vel oc drick lagen, för en skelwan tager
 tiik, hon hielper mykit terföre

1039 Röliska med viin gör ted samma,

5 1040 Jtem lagen aff komilla blomor med vin
 drwckin gör ted samma

1041 Att stilla blod j saar

Tag eke äple oc bren tom pa glöd, oc stick
 tom sidan i atikio oc litet salt, oc stöt tom sma
 10 oc läg oppo saarit, t; stillar blodit,

1042 Tag ko ben oc bren oc stöt tom vel til
 pulwer, oc ströya i sarit ted hielper,

1043 Stött pila löff smaat oc bint oppo saarit,
 ted stillar blodit snarllica,

15 1044 Att fa piil, jern oc törn vt aff sar

Stöt stenbrecke sma, leg oppo sarit som lod
 eller piil er ynne hon drager t; vt

292 1045 Tag böne blomster oc stöt tom sma oc
 läg oppo sarit, te draga pil oc lod wt,

20 1046 Jtem Catta skarn smat stöt oc lact oppo
 sarit drager vt jern och annat,

1047 Stöt persilie blad oc leg pa saritt, te
 draga vt glas jern styckor oc annat, alt ted j
 sarit är,

25 1048 Att hela ny saar,

Tag miödyrt, som vexer j ängyar oc lwctar
 söta stöt hennis blad oc rötir, oc läg pa ferst
 saar, ted hielper wel,

1049 Stöt Röliska sma, med swdyt flesk, oc
 30 läg oppo saarit, hon helar wel,

1050 Tag ferskan bark aff asscka trä, bint
 honum pa nytt saar, han helar oc drager tiil saman.

1051 Tag eke blad oc stöt tom sma, oc lag
oppo ferst sar te draga ted til saman snarlica,

1052 Een god smörilse til alla handa saar
Tag bom olyo iiij lod, Honigx kakw iij lod,
Gumj arabicum oc hwit rökilse, eth halfft lod aff 5 293
hwart, oc stöt ted smaat til hopa, oc verma oc
blanda alt tiil saman i ena gryta, at ted blifwer
som en salwa, smör saren ter m; ted helar tom
snarlica,

1053 Ypocratis lakedom til alla handa saar, 10
Tag oc siwd aal i vatn, göm ten fitnen som
flyter offwan oppo vatnit, Oc siwd siidan ena höno,
vtan salt oc göm ten fitmen som ter komber aff,
Tag sidan lakin aff saluia, Ruder, malyrt, oc litet
aff nysyrтт som vexer hoss jorden, oc hwnda 15
twnga, Stöt alt tetta til saman, oc smör pa hwad
saar tw vil ted läker ted snarlica,

1054 For gamwl saar oc fwl, som flyta
Tag merke oc stött lagen aff henne oc blanda
m; hwiita aff eggit oc gör plaster aff oppo sariit, 20
ted rensar sarit,

1055 Tag holyrt oc stöt sma oc ströya j sarit, 294
oc rensar sarit oc åter bort ted onda kötitt

1056 Te riika mago köpa Aloes, oc stöta smat
oc ströya j saritt ted helar snart, 25

1057 Er död köt j sarit, Ta skal man taga
kalk oc blanda honum m; talg oc olyo oc gör aff
plaster pa saarit ted åter t; onda kött bort,

1058 Tag dille frö oc stöt smat oc ströya j
saritt Tw ma oc brenna dillen oc ströya askona 30
pa sarit, Hon torkar oc helar,

1059 Rasys ten mestaren siger, Tager man
gallen aff itt faar, oc smör med honum gamwl
fwl saar, eller gambla boldar, t̃z rensar oc läker
tom mykit,

5 1060 Tag Centauream oc stöt sma oc gör
plaster aff lagen pa gamwl saar oc bwldar, t̃z
läker tom,

1061 For fiistel oc kräffwäte,

Om man haffuir gambla bolda som altiid
10 ryinna oc kwnna ey läkyas, tom kallar man fiistel,
Ta ma man taga eth hwnda hoffwd, oc brenna
295 ted til asko, oc ströia te askona j saarit, hon
biter ted onda wtt oc läker saritt,

1062 Tag varfrw senge halm, som er vild
15 tymeant oc stött honum sma med nagot salt ok
gör plaster oppo fistelen, er han vtan til ta läker
ted honum,

1063 Haffwer fistelen sa litit hwl, at man kan
icke komma ter til med läkedomma, Ta skal man
20 leggja geta lortha pa honum blandada med lywm
honig, t̃z drager t̃z onda wtt, oc läker fistelen oc
kreffweten,

1064 Haffuir en quinna fiistel, Ta ma hon
trysta lagin aff een kooloort, oc stryka i sarit

25 1065 Er ted man ta tryst lagin eller vatnit
aff en oxa lorth, ted helar tom,

1066 Tag te syhwalffwa holyrten och stöt
sma oc drik hwar dag iij resor Hon helar fistelen
jnwertis,

296 30 1067 For kräffweta skal man stöta tor agri-
moniam, oc brwka henne dagliga j sin matt oc
ströya henne j saritt,

1068 Jtem for fisstel oc kräffweta er inte
bättre läkedom en brent viin, ted läker fistelen
oc dräper madken probatum est et verum est,

1069 For spytelska sot,

befestis tenna siwkdomen i menniskiona, ta 3
varder han oläkeligin, Ty skal man strax med
t3 första leta ter raad oc läkedom tiil,

1070 Tag blomstren oc knopperna aff spine
korn som oc kallas bwksmäcke, oc siwd tom m3
starka ätikio oc olyo, oc smör rwmit ter med, ten 10
helar ten sot och andra sadana

1071 Tag aloes oc stöt ted smaat, oc nagon 297
osläct kalk, oc blanda til olio, oc smör pa rwmit,
ted helar ten siwkdomen oc gamal skab med

1072 Tw ma taga swaffuel oc stöt t3 smat 15
oc blanda m3 dwffwa skarn oc liinfrö, oc klint
och stöt tom sma til saman med starka ätickio,
oc smör oppo ted läker,

1073 Tag synaps frö oc baka ted med gamwl
olyo, oc smör oppo saren, oc oppo rwgurna, ted 20
läkir mykit,

1074 Tag böne miöll oc blanda med lagen aff
grön Coriander, oc stryk oppo, ted läkir mykit

1075 Ten som haffwer ten siwkdomen han
skal stöta jord rök oc dricka aff lagen, en sked 25
eller ij om dagen, Hon rensar blodit oc läkir 298
mykit jnwertis, oc gör mannen gott blod,

1076 Te som frwcta for tenna sottena smörie
sig med balsamwm oc lucte oppo henne hon be-
warar tom,

1077 Te fatiga skwlv smöria allan kroppen
 med ferska tierw, oc lyggia j henne try dygn
 oppo en varm bastwffw laffwa, oc fierde dagin
 twa henne aff med starka lwtte ted hielper for
 5 ten siwkdomen oc for pockor med probatum est,

1078 For skab oc klada blemor oc boldar

Här skal man stöta jord rök oc dricka aff
 lagen en sked daglica, oc en sked fwlla aff fenika
 oss, oc blanda ter nagot swcker vtj om yrterna
 299 10 äre formykit beske, ty samma jord rök rensar
 blodit oc kölr ten onda jnwertis veska, heta oc
 annat brist, som ten skabben oc kladan komber
 vtaff i menniskiona,

1079 Jtem vindsten m; etikio dräper madken
 15 strwkit pa kladan,

1080 Jtem siwd S elyna yrt j starka lwt oc
 stryk oppo hon helar oc läkir mykyt vel,

1081 Tag oc stöt eter neslor, med litit salt,
 oc gnid kladan ter med, ted helar kladan oc
 20 dräper madken,

1082 Jtem lagen aff swdit vedbende läkir snart

1083 Jtem krasse frö, stöt med ätikio, oc strukit
 oppo, hielper mykyt vel,

1084 For Pestilentie swlmar oc andra boldar,
 25 som brynna mykyt heta, Tom ma man hielpa
 jnwertis med yrte vatn, som köler, oc vtwertis
 300 med läkedomar oc yrter som tom hela, at teicke
 fordarffwa mannen,

1085 Ten som haffuir stor hiitha jnwertis.
 30 Han ma dricka syra vatn, endiuie vatn, natskade
 vatn, ty te köla wel inwertis

1086 Jtem Stööt pipra rott med ätykio oc
låg paa swlmen, t̄ bort tager hiitan oc läker
swlmen,

1087 Jtem Natskada sma stöt drager vt hiitan
och läkir swlman, drick oc nakot litet aff lagen, 5
t̄ hielper,

1088 Jtem låg vegbreda blad pa swlmen, oc
smör med Rosen olio, t̄ lenar oc läkir mykyt,

1089 Tag swetten aff nagon man, som fri-
liga arbetar, at swetten rinder aff honum oc smör 10
pa swlman Han läker oc lenar mykyt, tettha er
offta försökt, oc hielper wel,

1090 For ten onda oc vilda elden som kallas
vtlenska eld Tag syra och stöt smaa, oc bint
lagen oppo, Han swalkar oc läkir, Man maa oc 15 301
dricka lagen eller brent vatn ter aff, t̄ swalkar
oc kölr vel inwertis,

1091 Tag millan barken aff vng eke trä, oc
aff Agerne, eller oc grön Agerne, oc siwd j ätikio
oc vatn oc gör plaster aff, t̄ swalkar oc helar, 20

1092 Jtem hwslök stötter medh ätikio, Han
swalkar mykit,

1093 Jtem valmoga blad stöt oc lagd oppo
hela oc sleekia eldin mykyt,

1094 Jtem vägbreda blad, stöt sma oc lagd 25
oppo som plaster läkya mykyt,

1095 Oc vatn som brent er aff samma yrt
drwckit ted swalkar oc mykyt,

1096 Jtem Sepa smort oppo helar oc mykit,

1097 Om nagor brenner eller skoldar sig, eller 30
barn falla j eld, Smör strax fernissa oppo, Hon
swalkar oc läkir saarit,

1098 Jtem siwd kat osta rötir i lited vatn,
oc gör aff plaster te vtdraga hiitan oc läkya saritt,
302 1099 Jtem stöt ten breda vegbreda blad
smaa, oc leg lagen oppo t̃ brenda med t̃ hwiita
5 aff eggit t̃ läkir,

1100 Jtem stöt lagen aff lactuca oc smör oppo
t̃ brent er, oc leg bladin oppo saritt te lekia
oc hela wel,

1101 Jtem siwd linfrö wel i vatn, oc doppa
10 ter vtj en klwt, oc läg pa saarit ted hielper viist,

1102 For alla handa heta,

Om nagor brinner heta inwertis oc vet ey
hwadan t̃ komber Han ma stöta syro med nagon
bomolio, oc stryke ter som meste hetan er, Hon
15 aff sin natur slecker hiitan maktelica,

1103 Man ma oc göra velling af hafra gryn,
ätikia oc vatn, oc äta, Han swalkar mykit jnwertis,

1104 Jtem Hwar som ligger oppo seng af
308 303 storan jnwertis hiita, Han ma lata hemta gröna
20 vigrä med teris blad, oc sätia tom kringom sina
sengh oc lwcta pa tom, te fortaga hiitan mykit
oc te styrkya ten siwkes hoffwd mykit,

1105 Han ma oc twa sina hender oc fötir j
t̃ vatn som vigre blad äre j swden

25 1106 Tag hwslöök oc stöt honum smaa oc
tryst lagen aff honum, oc döp en klwt j lagen,
oc leg ter som behoff görss.

1107 For orma bitt oc etirtannat diwr

Drick lagen af Agrimonia, t̃ hielper for etir
30 oc fordriffwer ted,

1108 Jtem ätt syro for etir och orma bitt,

1109 Jtem Stöt holþyrt som kallas S elena
root, oc dric hennes lag med vin, Hon vtdriffwer
etir oc ormen,

1110 Jtem stöt huit synaps frö oc drik med
atikio, 5

1111 Ten som er etir bitin, han skal äta
myredicke,

1112 For en galin hund; bijt 304

Tag hwiit lök Comilla blomor vegbreda blad,
siwd tom i vatn, gör aff plaster oppo sarit t; 10
läkir tom,

1113 Mynta stöt med honig oc ätykia oc
bunden oppo helar t;

1114 Jtem siwd feneka rötir, med honig oc
ath, te hela oc läkya, 15

1115 Jtem stöt vegbreda blad med t; hwiita
aff eggit, oc leg oppo,

1116 For all forgiifft oc etir,

Stöt abrot oc dric lakin med viin, Ten som
fructar for forgiifft, Han äte Anis 20

1117 Jtem Agerne sma stöt oc drucken med
öl eller viin te driffwa forgifften vtt i hans vatn,

1118 Ten som haffuir forgyfft j sig, han ma
taga roten aff benedicta, oc äta eller dricka henne
j sig, 25

1119 For al forgiifft ätt oc drik ensianam, 305
Drick roten aff tormentilla for al forgiifft

1120 Stöt Jernyrтт oc drick hennes lag, eller
siwd henne j öl

1121 Ätt enebär for al forgiifft 30

1122 Gott treakilse hielper mykit for for-
giifftilse,

1123 For pestilentjie plago,

Nar pestilentie regerar skal man liffwa edrue-
lige, oc dricka oc ätha matteliga Oc skal man
vaccha sig wel for skörheet, Te som sa dana
5 brwka te bliffwaa snart befengda, Man skal oc
vel vaccha sig for ond lwkt, som er af döt få
oc atol, oc for swrt oc rwtit vatn aff rennestena
eller skarn pwsja

1124 Swnnan wäder er ta mykyt ohilsasamt
306 10 Ty skal man stengia sin vindögon igen som äre
söder wth j pestilenzie tyme,

1125 Ta ma tw äta stekt bröd j ätikio om
morgonen, Tw skalt oc äta rwta blad med val-
notta kerna, oc fikkon ty te äre god for al pesti-
15 lentie oc forgiift

1126 Stöt agrimoniam, oc dric lagen med vatn,
som är brent aff syyro, ted er got for pestilentie

1127 Drick treakilse med vatn, som er brent
aff syyra ted er got for pestilentie,

20 1128 Man ma siwda fikkon Jsop oc Rwta til
saman j viin, eller oc j öl oc dricka ted om
morgonen for pestilentia, Man skal oc brenna
ena riiss j hwsit for pestilentia,

1129 Tag oc tormentilla root stötta sma oc
25 drik med vatn, som er brent aff syyra for pest

1130 Tag valnotta kerna, eneber Rwta blad,
307 tw lod aff hwart, oc stöt tom saman med ätikio,
oc ätt ter aff huar dag nagot liitet om morgonen
sa est tw frii for pestilentie ten dagin,

30 1131 Tw ma oc stöta Tormentilla röter, oc
dric ted pulwer aff tom med ted vatn, som er
brent aff syyra, ted hielper

1132 For pockor oc werk

Thenna siwkdomen han er sa almenneligin j hwar stad, at man ma se öenko oppo te fatiga,

Hwa som far ten siwkdomen, Han ma först göra en dryk ter tiil, i tessa motthe, Han skal taga ena goda hand fwlla aff lybestykka Röter, oc en göpen fwlla aff hampa fröð, oc stöta smat i een mortare, Sa skal han siwda twa pottor reent vatn, oc lata ter oppo, Oc sila ted sidan ginom et reent klede, vti eett krwss eller ten- 10 308 kanno, oc dricka ter af affton oc morgon, j viij daga til liika Hwar resona en god dryk, för en han begynnar at smöria sig, Nar han hafwer mera dricka behoff, ma han göra ted tiil, sasom före scriffuit star,

15

1133 Smörilsen skal tw sa göra, Tag ted alstha swiin yster som tw kan fa oc smält ted vel, Tag saa viij lod ter aff, och iiij ägge skal fwl aff vin ätikia, oc lat ted litet siwda j ena nya krwko til saman Tag sa iiij lod S: elene 20 Rott, oc lat tom sacteliga j krukona, oc röör wel, at hon siwder icke öffuir, Tag sa iiij lod laur-olyo och lat ter vty, oc forwara ted vel at ted siwder icke öffuir, Tag swa ij eller iij lod qwik silffwer, oc iij lod menia oc lat ter vty, oc röör 25 ted väl, mädan ted siwder, litit til saman, til t; bliffwer kalt igen, Sidan ma tu smöria ten siwka 309 ter med j xiiij dagar om kring, hwar dag oppo hans största liidamot, oc sig honum, at han ingeledis gaar vt j vedriit, Oc altiid holla sig varm, 30 oc j varm kläder sa länge han smörries, Han skal oc huar dag dricka j j lood stötta hol; yrtt med

varmt öll, j te xiii dagar mädan han smöriess.
 Ten xiiij dagin skal han bada sig, om han forma
 och er sa tiil pass,

1134 Er ted sa att ten siwke faar ontt j
 5 mwnnen, Ta skal [han] taga ysop oc Rwta, lwnde
 saluia oc alwn, oc siwda tom wel til saman i
 vatn, oc holda ter aff j mwnnen en sked fwl eller
 twa j sender, och spotta ted bort, kan han tola
 tedh starkare, ta ma han latha tess mera yrter
 10 vty som honum teckis,

310 1135 Han ma begynna lata smöria sig nar
 maanen er viij eller x daga gamal, Smörilsen skal
 vara viij daga gamwl, for en han smör sig m;
 henne

15 1136 Een annan fasth läkedom for pockor,
 Huilkyn alenast skal göras med en dryk af itt
 trä som kallas lignum Guaicanum, oc fynnes pa
 Apoteken, Och tenna läkedomen er ten besta oc
 yppersta, som nakon tiid fwnnen är for pockor

20 1137 Tätta trätt skal man skära eller skaffwa
 ted smärsta man kan, oc lata tw pund ter j ena
 leer pwttö, som er glaserat, oc lat ter oppo vj
 puttor kella vatn, oc röre t; saman oc tecke ted
 vel, oc late ted sta i xxiiij tyma stilla, Sidan skal

311 25 man sätja krwkona pa en matteligin eld, oc lata
 henne siwda sakteliga, at hon icke siwder öffuir,
 oc hon skal vara tillwct al tiid, Nar tridie delin
 aff vatnitt er aff swdit, ta skal man skwma ted,
 oc bewara skwmit j eth glass Oc smöria saren ter
 30 med bade affton oc morgon sa belas te, Sydan
 skal man siwda ted igen, til tes halff delin aff
 vatnit er bort swdit, sa at ter bliffuer vider pass

iij pottor igen, aff vj, Tetta varar vider ena sex
 eller vjii timar, oc ter skal altiit en vara ner,
 Swa at krwkan siwder icke vtöffuir, Sidan skal
 man taga grytona sakteliiga fran eldin, oc lata
 henne sta stilla xxiiij tyma, Sidan skal man sila 5
 vatnit j ett glass, ginom eth klädhe oc brwka 312
 ted som her effter fölier

1138 Nar ted vatn er vt drwckit, ta siwd annat
 vatn sasom tw giorde ted första, aff nytt trä, oc
 fly t3 sa at tw altiitt haffuir ferst vatn Oc är 10
 ted het väder, ta siwd ett pund j sender, med
 iij pottor vaten, at ted kan hafua sin krafft Ted
 trä som entiit er swdīt t3 ma tw siwda annan-
 tid igen med vj pottor vatn, sasom för scriffuit
 star, oc ted kallas ted ringa watn, oc ted skal 15
 man brwka sasom her effter fölier

1139 Nar han vil brwka tetta vatn, Ta skal
 han altid bliffwa j ena varma stwffw Oc vakta
 sig wel for väder ok blest, oc hölie sig matte-
 lica m3 kläder, jcke for warmt oc ey heller for 20 313
 kalt, Han skal ingalwnda ga wt, ey heller vplata
 vindögon, Ty at komber lwcten eller vädrit oppo
 honum, Ta komber han j liiff3 fara

1140 Nar han vil begynna tenna läkedom, Ta
 skal han purgera sig j iij daga til förinde med 25
 yrter oc dryk som göra lösen, J te iij dagar
 skal han ätha littit, Sa at [han] kan fa hunger:
 Oc nar han haffuir sa purgerat sig i te iij dagar,
 ta skal han begynna att dricka aff tetta vatn
 ten fierde dagin, om morgonen vider fem slar i 30
 sengen, vider fierde parten aff ena pwtto, eller
 . sätte parten, effter ty som han är stark tiil, Oc

samma vatn skal vara lywmt, ecke for hett eller
 kalt, Tär effter skal han lyggia stilla oc soffwa
 om han kan til x eller xj slaar, Ta ma han sta
 314 vp oc ätha j mellan xi oc xii, een vng kylling
 5 eller eth halfft höns, som er alennast swdyt j
 reent vatn, vtan smör salt oc annat, men sucker
 ma man siwda ter oppo, Han ma siwda boras
 ensampt for sig sielff i rent vaten oc äta honum
 med hönssyt, Ty han rensar blodyt Han ma äta
 10 ett litit hwetebröd hwar gangona Tess myndre
 han ätir tes mera makt haffuir vatnit at läkia
 honum, Törster honum millan maaltiderna, Ta
 ma han dricka aff ted vatn, som swdit er af trät
 annangangen i gen, Men haffuir han trä nog, ta
 15 ma han dricka aff ted första vatn, swa mykyt
 som han begär, Han skal inthe annat ätha eller
 dricka ten dagin men leggie sig til seng i gen
 ta som viij slaar om afftonen, oc ta viij slaar ta
 315 ma han dricka aff t̄j första vatn, sasom för
 20 scriffuit staar, Sa skal han holda sig med dryk
 oc maat j te x första dagar, Han skal icke heller
 twa hender eller ansykte, eller fötir j annat vatn,
 i te samma dagar: Siidan skal han ätha halff
 delin af en kylling, naar klockan er j millan x
 25 oc xj oc halff delin millan iij oc iiij, oc eth halfft
 hwete bröd hwar gangon, oc dricka om morg-
 onen nar iiij slaar, oc läggia sig nider til säng
 om afftonen ta viij slaar, oc dricke nar ix slaar
 aff samme vatn, Saledis skal han holla sig tiil
 30 xv dagin, oc taga ta een purgas, Oc likerwiis
 holla sig sa framelis til xxx dagin Nar han
 haffuir sa drwckyt i xx daga, oc han fornymer

bätrā, ta hungrar honum, Ty ma han āta mera 316
om middagen, eth helt höns oc en hel hwete leff,
oc om afftonen hälfftena sa mykyt, men han skal
inte dricka vtan samma vatn

1141 Nar te xxx daga āre framliidne, Ta 5
tage sig purgas; i gen som gör lösn, Han ma
dricka twa daga ter effter, helfftena sa mykyt
vatn, som han giorde för, Sidan icke mera,
vtan honum lyster oc bliffwe vj eller viii daga j
hwsit tiil tess han kan liida lwcten eller vādriit: 10
Oc gange siidan litett vtt j sender om dagin,
oc forware sig wel med klāder tiil tess han
venss vider lwcten Vil han sa holla sig ta faar
han booth vtan twekan, Ten stwnd ten siwka
brwkar tenna läkedom, Ta ma hwgnas med sina 15
viner oc tala med andra oc höra pa sang oc lek 317
Oc andra mago oc wel ga til honum oc hugna
honum vtan allan fara, bliiffwer han vanmaktog,
Ta skal han ater dricka aff vatnit, ty han haffuir
ta ingen nöd, ty at vatnit oppeholder naturen 20
Man bestoppis gerna j samma tiid, Gar han öffuir
ten tridie dag, ta skal han taga purgas;

1142 Här effter fölier, hurwledis han skal holla
sig effter samma lekedom, att man ma beholda
sina heelso, 25

Först skal han effter samma läkedom holda
sig aff skörheet iii eller iiij manada oc āta oc
dricka mattelica ffersk mat som er höns, Capunar,
kiid, lamb oc kalwa kött, Raer kaal, färsk āg, Men
icke sallat, kabwsa kaal eller annan raa frwct, Han 30 318
skal icke āta salt maat swina flesk, löök, piper
salt fiisk, eller annan heet maat oc groff, Nar

han haffuir sa hollyt sig ij eller iij manade, oc
liffwer sidan arliga, Ta bliffwer han frij fran tenna
siwkdom Haffuir han nagon saar oppo sig, ta
skal han köpa vnguentum album pa apoteken.
5 oc göra plaster aff oppo saren, Finis

1143 For koppor

Tag aff mörestacken oc lat j een säk, oc
binth säcken vel igen: Oc siwdh ten säcken j
twa tyma lycktän, j ten lagen skal ten siwka
10 siitya, oc sidan liggia j ena seng, och leggja wel
319 kläder oppo sig, sa at han swettas, Ten swetten
skal man stryka aff sig, Sidan skal man taga
swaffwel, oc skrapa smaat oc dricka, för en han
sitter i lagen, oc sidan skal man taga holyrtt, oc
15 lagerbär, oc bāwergeel oc siwda jnnelykt i wi.
swa lenghe som itt vngt hönss, Skal man oc tagha
hägge bark, oc siwda lyctan, j een halff tyma, oc
twa ter vty, t̄ läker vel koppor,

320 1144 Om nagor lym är vtaff liid, eller wriden

20 Ta skal man taga hackat swyn iister Oc smältat
j ena gryto Oc let ther hwete klii til oc rör t̄
til tess t̄ warder tiokt som een gröter, oc lat
ther j een böger atykio, Tag sidan tenna grött
vell varman, oc bintt viider liiden ter som be-
25 höffwis m̄ itt klede, Ta t̄ varder kalt, Skal man
ater verma t̄, oc bruka t̄ sasom for scriffuit staar.
Ted gör synnonar miwka

1145 For ted som lenge haffuir varit aff liidy oc
är kommit j leed j gen oc man lammar ter aff

321 30 Skal man taga blomstrid aff blaa nardus oc
siwda t̄ sacteliga j reentt smör oc sila t̄, Sidan
skal man smörre liiden ter m̄,

1146 Tag barken aff vnge eketelninger oc siwd j vatn, oc twa ter m; som saart är, Ted hielper bade folk oc creatur

1147 Skal man stöta iister oppo en talerk m; een kaffe oc lata ter vty qwiksilffwer lagerbär 5 oc brennesteen, Ted är god mackt smörilse,

1148 For skörbiwg

Skal man taga *Communa* blomor, grabo, liinfrö, ekelöff, kattosth, hwmbra, oc grön enebär tua göpne fwlle Oc siwd lycth j reent vaten vti ena 10 322 gryto, Men naar te äre swdne Skal man lata tom vtj et annat kaar oc halt benen ter öwer, vel tiltept m; kleder, at wermen icke gar wtt: Naar t; er giortt Skal man latha ten swet intorkas oc sidan smöria ter oppo ten smörie ter är tiil giord, 15 eller annor reen smörilse, t; hielper,

1149 For hierte styng:

Skal man taga j mwskat 5 näglikar oc en god dryk wiinatikie oc en ägge blome, Verma t; til hopa oc driik Ted hielper, m; gud; hielp 20

1150 For ten fallande sotten

Skal man siwda swala vngar och giffwa ten siwke ätha t; hielper m; guds hielp, Oc skal man taga te stena som finnas j swala magan &c 323 tetta scriffuas til förinde, 25

1151 Jtem ta nagor bliffwer siwk af samma sott Sa lat strax sla op medianam, oc lat icke mera löpa en een skeed fwll, Oc tep strax igen: Til samma blod skal man lata litet aqua benedicta, Eller ekelöffs vaten, oc giffua ten siwka 30 strax att dricka t; hielper m; guds &c

1152 Een annan viss lekedom:

Byntt oppo ten siwka ett stykke wiikt quinner
 messa lywss: Siidan faller han alrig *tetta* seya
 alla helga doctores som ted haffwa forsökt, Ten
 324 5 dag ten siwke tager nagot wikt j syn mwn som
 er wikt watn eller wikt saltt, ta faller han inthe
 probatum est et verum est,

1153 For qweso eller andra eeter blemor

Driik först treakilse Bintah siidan rödan silkis-
 10 traadh struknan med treakilse offwan for bölden,
 Stött sidan natskeda ten yrten oc läg oppo, Ted
 drager wt eetrid,

1154 For andra kött boldar,

Läg hwiit wl oc sötan greddan oppo t; drager
 15 wt bölden oc hiitan, läg steekter lök mitt oppo,
 eller itt stycke orma skin Ted drager lettelica
 hol vppo böldena,

1155 Tiil at faa itt gott mynne,

325 Tag persilie röter Stött tom wel torra, Siidan
 20 bemäng tom med klart viin, oc drick ter aff Ted
 gör hiernan skyckeligan, mynnit gott, oc rensar
 bloditt Deuota oratio ad deum magis valet,

1156 Att läkya saar bade hwggen saar oc
 skwtten,

25 Skal man taga j lood rebarbare j lod rebuir-
 tica oc maly[r]t wel smatt j qwintin Camfer omalitt
 Tesse iij stycker läg til hopa j en liten possa oc
 leg siidan ten possan vti j pwnd lisboms olio, oc
 lat ted staa j iij netter Stryk siidan aff te oliona
 30 med en fiedwr j saritt Tag sidan nytt läreff
 326 bret som een handh oc skaff litet tilhopa 5 resor,
 oc blöt j reenst vin oc läg pa saarit,

1157 Att göra draga plaster,

Tag vax, talg oc kaada lika mykit af hwart
tera, Oc siwd t̃ sidan oppo een sakta kool eld,
Oc skal man j alt plaster, gerna hafua vax af
kyndermessa liws oc hwiit lök, 5

1158 Att göre läke plaster

Skal man taga vij lod bocka talg vij lod
smelt gran kado, Hon skal hemtas j gott tekn oc
swnnan pa träd, vp i toppen, oc ta swnnan väder
är, Tag iij mark nytt vax: Sa ner j mark smör 10
som antigha er dragitt til hopa j may manad
Eller om var frw tiid Ted skall alt skäras j
smaa stycke, och blandas til hopa j een stor 327
grytha, for ty t̃ pöses mykit, Tag sa hwnda
twngo, Fenekaal, grodde blad oc rölika, Torka 15
tom oc skär tom smaa, oc lat tom j grytona med,
Sätt sidan grytona oppo een sakta eld, oc skal
städwkt röras, Ta t̃ böriar pösas, sa sath t̃ aff
elden, sa lenge t̃ saktar sig. Sätt t̃ siidan pa
elden, sa lenge t̃ er vel swdit, Sidan skal t̃ siilas 20
j een mwllög med reentt vaten, Oc gör henne litet
varm til förende Tenne salwe skal göras j got
teken oc j swnnen väder,

1159 Att göra grönt plaster tiil ben,

Skal man taga j lood olio ij lod rökilse, ij 25 328
lod bly hwiit, ij lod Swin yster, ij lod terpentin
eller gran kode, ij lod alwn, j lod gladij, ij lod
vax, j lod lagerber, eller lagerber olio, j lod qwik-
silffwer, Tetta skal alt stötis smaatt j een mor-
tare Oc siwdas sa lenge som fersk fiisk Ted skal 30
stadwgt röris sa lenge t̃ siwder oc til tess tedh
bliffwer kalt,

1160 Tiil en swndrog hwffwdskal som ginom
hwggen er Skal man taga Piippinella oc twgge
lagen ter wtt, oc stryke lagen j saaritt med en
fieder, t₃ hielper,

5 1161 Purgatio ten besta Oc är försökt,

Skal man taga rebarbere j quintin Collo-
329 quintida j quintin oc j ord, en hell mwskat, Tesse
forscriffne krydder, Skulw stötis oc siwdis med
viin, oc skal late ter til en sked ful m₃ honig,
10 oc latt t₃ insiwda j fingers brett, sidan skal man
sila t₃ ginom itt klede, ok skal vinit vara j quarter,
Sidan skal man giffwa samma purgas ten man t₃
behöffwer, oc tecke honum varm, til at han kan
swettis, oc icke lata honum ga wtt ten dagen,

15 1162 For skab oc klada,

Tag gamalt iister, Swaffwel, Abrot med tiitt
egitt vatn, gör ter aff en saluo, oc smör tik ter
med, i solene sa forgas; t₃,

1163 For skab liika som ted vare spitelska,

20 Tag iij lod Swaffwel, stött honum sma oc j
skolepund Swin iister, meng t₃ sidan til hopa, Oc
smör ter med kroppen ter skabben er T₃ hielper
mektigt wel,

330 1164 Aff enebers dygd effter albertj läro Oc
25 är försökt,

Tiil t₃ första tag eneber om dyre varfrw
tiidh, hurw mykit tu wil ok latt tom vtj ena nya
kruko oc speed ter oppo ted beste viin tu kan
fa Tetta skal sätias til eelden, och siwdas vel
30 til hopa oc fermeris wel reentt Siidan hāl vinet

aff enebären vti itt reent glas, oc beehalt t̃ vel
tillwckt, Tag sidan mera viin, aff samma slagitt,
som ted förre var, och speed oppo samma sudna
eneberen, oc gör aldelis som tilförinde med t̃ förre
vinet til gik, Oc hel t̃ sa i eth glas besynnerliga 5
och vel tillyct, Ted förre vinet skal man om
morgonen fastandis dricka, Ted andra om aff-
tonen nar man gaar j sengh &c,

1165 Nw fölier Dygden aff ten Drykken: 331

Tenne forscriffne dryk er godh for al kranck- 10
heet j hoffwdit, oc alla siwkdomar om hiertat och
magan, ffor alt eter oc forgiift: Han er god for
jnwertis swlnadh j liffruit, t̃ man icke weeth, huad
t̃ skal vara, Jtem han er god for brwtfal, oc t̃
er proberet Jtem han dwger for paralicis, Tom 15
som äre halffwe bort tagna, oc for Affsynnog-
heet oc for alla Apostemata at te ten dagen icke
skadha kwnno, Jtem for allan flota i hofwdit, e
hwar han komber, Jtem for alle briister j ryggen,
j lenderne, j tenderne, Jtem for ondan anda som 20
luctar af mwnnen Jtem for styng j liffruit Oc for- 332
driffwer bryst angh oc gör lätt anda drag, &c,

1166 For werk som skiwter til oc fran j hwffwdit,
Gnwgga malyrt j reent vatn oc siwd vel oc
bint vm hwffwdiit 25

1167 Aliud

Nar hwffwdit verker al som mesth före oc
bak, Tag rökilse, mirram, pepar, Saluie, hwitt
lök, stöt med atickio, bint om hoffwdit

1168 Man skal oc taga Cobeba oc j stycke 30
muskat tugga oc halla j mwnnen,

1169 Jtem siwd abrot oc malyrt i vin eller
vatn, oc bint om hwffwdit, Ted hielper, Probatum
est et verum est,

1170 Att vpfilla hwffwdit med färskan hyerna,
333 5 Mal hwiitan synap med recnst viin eller vata,
oc bred oppo grant läreff, läg oppo hiessan oc
kwllen ij eller iij resor icke mera, annars vexer
hiernan op ginom hwffwd skalena,

1171 For döffheet,

10 Tag quinna miölk xiiij daga effter barn fenge
Oc stöt malyrt oc vriid lagen ginom itt klede i
örat oc lat örat vara vpwent minst halffwa natt-
ena, sa offta tu vilt haffua i samma örat Sidan
lat vin j örat oc lig ter med en stwnd, t̃z rensar
15 döfuilsen oc hielper henne wel,

1172 For hwffwd hima och hierne hwarff,

Tag brödkomen leg tom j starka ätickio iij daga,
334 lat tom ater torkas, oc nar tu gar i sengh Tag
aff tom oc tugga oc halt j mwnnen t̃z lengxte tu
20 kan, och swelg sidan nider Ted hielper mektigt wel.

1173 For werk j nackan,

Stöt rwta sma m̃z etikio oc olio oc halt vnder
nåsen oc drag lucten op j nesen,

1174 Ad idem

25 Twa hwffwit i gamalt öl eller stryk t̃z med
brent viin om twinningen oc oppo hiessan,

1175 For otidigt sompn

Holt fersk polleye j mwnnen Hon formener
sompn,

30 1176 Eett krud for te ögon som är tiok hwd oppo

Tag j lod Spans gröön j lodh hwiit koper-
335 röök, j quintin Ingefere, Tenne iij skulw stötis

vel sma vti een mortare, oc syktis i ginom en gran skärdwg, Nar t̃ skal latas j ögonen skal t̃ icke vara mera en man kan neppast halla yterst i millan sin fremste finger. Oc t̃ skal latas j ögonen bitidha om dagen, Om afftonen skal aff 5 ty latas j ögonen iij eller iiij vatn dropa Är ted sa, at hita kommer j ögonen tha stööt hwslök millan ij stena oc bint ter oppo, Sa offta man kenner ögna werk, eller heta j ögonen skal man brwka hwslök, 10

1177 For örna werk,

Stampar man grodde blad m̃ mans vatn, oc gör af plaster t̃ duger for reff orm, hwffwd 336 werk oc viist for örna werk,

1178 For madk j öronen som kallas twestiert, 15 ter en man kan vel hafwa sin död af, Tag sal armoniatij oc fins j apoteken, oc lat t̃ j klart vatn röör t̃ vel om kring sa at t̃ kan smelta, lat af t̃ j dropa j örat sa dörmadken, oc komber fram for holit, Sa kan tw taga honum wtt m̃ en knopnal, 20

1179 For refform,

Tag koperröök oc salt oc stryk ter oppo T̃ hielper,

1180 For bwk reff,

Ätt vinrwder m̃ salt t̃ stillar 25

1181 For haart liiff

Tag rotta skarn, oc mal smaat som pyper oc 337 giff ten siwke dricke m̃ ätike eller ööl, Ted hielper snarligha oc er forsöök,

1182 For swollen been eller föter 30

Tag aaland̃ roott, Comilla blommor, reen-fane, oc siwd i lwtt, vel tillykt, Nar t̃ er swdit

skal man taga tridie delin af vatnit oc lata vti
 en fierdung, oc sätia ter benen vtj, oc tåp wel
 omkring sa at angen icke gar wtt oc siitt ter
 vti sa lenge t; bliffwer kalt, men lwten skal icke
 5 vara mykitt stark, gör t; iij eller 4 reser,

1183 Een god smörilse bade for werk oc om
 kring saren,

338 Ter man fynner en död hest eller skiwt,
 Skal man taga all iij benen offwan knäd oc sla
 10 tom swnder Siwd tom sidan j reent vatn, oc
 nar te äre wel swden, skwma t; feta aff oc smör
 om saren oc ter werken star,

1184 Een mäktig godh smörilse for ickte
 werk oc popilsje,

15 Tag een hwalp ix daga gamal, jw fetare han
 er, jw betre, som tilforinde scriffuit star,

1185 For ten flygande ickt som löper aff ene
 siido til te andra:

Skal man lata sig aaderslaa j korss viiss,
 339 20 Ten högre hand oc vinstra foot, ffyra vikur ter
 effter skal man laata ten vynstra hand, oc ten
 högre foot,

1186 For ickt eller annan tor verk j ben eller
 andra lemmer,

25 Tag en göpne oslekt kalk oc v lood hwiitt
 koperrök, ijannor kanno kello vatn Siwd t; lyckt
 j en gryto, Sa at tridiungen insiwd, Oc skwme
 t; wel oc lat t; sidan vti en ten kanno, nar t;
 er wel stadwkt oc klartt, Ta stryk ter aff vppo
 30 werkin, med een fieder, for en skorstens eld, t;
 hielper, oc kan samma vatn sta ofordarffwat itt
 aar om kring,

1187 For fleen oc Ryyl verk,

Tag hwiit lök oc stöðtt honum wel smaa Tag 340
oc tiitt egijt vaten, allom owiterligit, Ted skal
latas j een krwko som ny är, oc lat tȝ vel siwda
til hopa en god stundh som fersk fiisk, oc nar 5
tȝ er swdytt, Sa skal man stryka ter som werkin
staar, medan tȝ er varmt Ted hielper wel,

1188 For brenne siwke,

Skal man taga en vng oxe eller stwtt far
man icke oxe eller stwt, Ta tag ena vnga ko 10
ok jegha henne sa lenge, at hon bliffwer swettig,
til tess hon trækker, Tag ted vp, Är tȝ een klen
menniskia, som tȝ hafwa skal, Ta skal tw brenna
ted j een grytaa som man pleger brenna yrta
vaten, men man skal binda itt klede, mangh falt 15
pa grytina vn — — — — —
— — — — — ett blad felar — — — — —
gedde ögon oc siwde mȝ viin, och giffwa ten siwka 341
hastockt ted at dricka, ted hielper,

1189 For ten som borttagen er,

Skal man taga hiertansfrögd oc skere henne 20
sma, oc stöte henne lited, oc lat got viin oppo
henne oc lat tȝ sta vti ena krwko en natt, Ter
effter bint tȝ vel heet til, Ther effter skal man
brenna tȝ til vatn, tȝ vatn är got for tom som bort
tagen er, Eller te som lederne skelffua eller befwa 25
oppo, Vary mera [i] hoffwd, hand, fott eller nagon
lem, Ta skal man alla daga dricka iij lod af samma
vaten Oc stryke all ledamoten ter med, Är han
mall löss, Ta gnijde twngone ter med, Sa faar
han strax sit maal j gen med guds hielper, 30

342 1190 For ten som borttagen varder,
 Ta man först kenner, eller formerker att nagon
 lem, eller hela menniskiones krop varder bort-
 tagen, Ta skal man strax haffua honum for een
 5 skorstens eldh. Eller annar stad; ter som varmt
 er Oc med rene hender stryka oc gnida alle te
 leder oc lemmer Som man kenner beffwande wara
 t; lengxte oc varmaste man kan, sa lenge ter
 koinber blod och liiff i lemmerne i gen, Oc giff
 10 honum galigo med salt at äta, oc legge nagot
 aff galigo vnder tungona

1191 Ten som befructer at bliffwe borttagen,
 eller rörder Skal man siwda eterneslo m; viin,
 Och dricka oft Ted hielper med gud; hielp,

(Contra morbum caducum, sid. 343—345, finnes redan förut sid. 24—26.)

347 15 1192 For ten som är borttagen
 Skal man siwda tesse effterscrifne örter i
 reenst viin, bewergell, galigo sma swnder skoren,
 viin rwthe, lwden salwia, oc polleyaa, Tedh skal
 siwdas lykt, Aff tetta viin skal ten siwke dricka,
 20 Oc tesse örter, som swdne äre, Te skulw tagas
 vp, oc mest af galigo, oc nagot af hwart slag,
 aff tesse gröne örtyr oc ter skal bakas nagra
 sma kakur aff, Oc blanda litet miöl ter vti Sa
 skal ten siuke altiid hafwa itt stycke aff samme
 25 kakwr vnder syna twngo, Oc skal altiid fortära
 hwiit synap, bade j öll oc j maat, oc dricka t;
 mesta han forma, oc sa skal man taga ten hwita
 synapen malyn och stryka altiid om te lemmer
 348 som dwffne äre, oc stryk wel hart, at lemmerne
 30 varde vel varme, oc sa skal ten siwke altiid vara
 i bastwggw oc stryka te dwffna lymmer om kring

med eter neslor, Om man *tetta* offta gör och brwkar
Ta *hielper* t̃ vtan twiiffwel, m̃ guds *hielp* Oc altiid
skal man *haffwa* galigo i mwnnen vnder *tungona*

1193 For ten som *haffwer* nagon tiid varit
borttagen, 5

Skal man taga j lood *bäwergeel*, j lod galigo
skwren j *skiffwor*, *vinrwda*, *polleya* oc *lwden*
salwie, aff *hwart* slagit en j hand *fwl* oc *siud*
tedh lwct j en *potta* nagot *langsamt* med j *kanno*
vin, Oc *vinet* skal *halff parten* jnsiwdis Ted 10
skal ten *siwka* *driicka*, *affton* oc *morgon*, eller om
dagen, Ta som han *orkar* oc *medan* ter er nagot
jgen Aff *galigon* ta skal han altid *haffua* itt *stycke* 349
j mwnnen vnder *twngona*, oc *äthe* ted *andre*,
Sidan skal man taga alle *tesse* *forscriffne* *örther*, 15
vndan *tagandis* *vinet*, Oc *siwda* tom j bom *olio*,
Oc *gnyda* *lenderna* ter m̃ oc icke *lymmerna* t̃
lengste man kan, oc *hetaste* som ten *siwke* *orkar*
at *tolad* ij eller iij *gangor*, *huar* dag, Saa snart
som *tenna* *forscriffne* *halff* part er *forterder* oc 20
opbrukat som *forscriffuit* *staar*, Ta skal t̃ *brukas*
mera oc *siwdas* *liika* som *forscriffuit* *star* sa
lenge *siwkdomen* *varar*

1194 Een *deeg* som *drager* wtt *böldh* oc var

Tag *rogmiöl* oc *skeran* *honig* oc *lagen* aff 25
tesse *örtir*, *piilli* *ört*, eter neslor *bla* *kaal*, *haff*
ört, *kars* *ört*, aff *tesse* *örter* skal man taga *liika*
mykit aff *huart* slag, Oc *skölia* *mwlden* vel aff
tom oc *lata* *vatnit* vel *rynna* fran tom *Sijdan* *stött* 350
tom vel *smaa* *vti* en *mortare*, oc *vriid* *lagen* *ginom* 30
eth *klede*, For *hwar* *sked* man *tager* aff *honig*
skal man taga *fem* *skedar* *emott* aff *lagen* til

samma deg, Oc gör honum icke for hord, Tenne
 degin leg oppo bara saren, han drager wtt bade
 hiita oc böld, Oc ta man tager samma deeg af
 sarit skal man skrapa varitt vel fran saren oc
 5 aff degin Siidan skal man göra degin oppo nytt,
 Oc leggja honum ater oppo böldin Brwka t; iij
 eller iij resor bade affton oc morgon,

1195 For darrande hender,

Twa tom j kalt vatn, ter saluia haffwer
 10 legat vtj oc latt tom siidan torkas aff sig sielff
 Ted hielper

351 1196 Ho som aff rottom Bepissader varder
 om nath i seng, Ty ter aff Rwtmar bade hwld
 oc hud:

15 Ta tag en jord padda, oc lat henne j een
 röd krwko, oc sät pa elden att hon brennes
 til pwluer oc lat ted pa saaritt, Eller pa annor
 forgifftilse, Tetta helar strax,

1197 For Swyna dödh,

20 Skal man taga geta porss vndan sniön, vtaff
 mosan om vintren oc leggja vnder swinen t;
 hielper om te begynna döo,

1198 For vegge lyss,

Bren hampa fröo med gress oc allo Offwan
 25 aff stielkan oc leg j seng ter fly te före

1199 Piile trä oc löf

Gör got for hwffwd werk, oc hans bark
 temprat m; ätickio fortager vartor oc hans saffwa
 doger for blodrona,

352 30 1200 Kynnils dygd

Äter quinna kynnil Ta drager hon wt döt
 barn aff quinno, oc rensar henne ynnan, Stampar

man henne m; honig oc äter henne sa, eller dricker
 m; viin, ta duger hon for bryst werk, Jtem
 dricker man kynnil med glöd wiin, Ta dwger
 hon for bwkwerk eller qwid drag, Oc siwder
 man henne m; ätikio oc dricker, ta gör hon 5
 mykit at soffwa, Oc quinnor som haffwande äre
 skwlu icke äta henne, sa framt at te vilie föda
 barnit, Oc om man dricker mykit af henne, ta
 gör hon sköractug lwsta Oc mykyt mera om man
 blandar piper til ter 10

1201 Ysops dygd

Ysop swdin med vaten och drickas om morg-
 onen dwger for bryst werk,

1202 Han gör klar röst, Oc rensar vell brystet, 353
 Siwder man ysop medh myölk, Ta rensar t; 15
 skabbotan krop oc ansycte, om man twar sig ter
 med affton oc morgon, quod probatum est,

1203 For gula sot

Siwd ysop oc Celidonia i öll, med röter oc
 stielka nar t; er swdit sa lat rott saffran vti 20
 oc litet gamalt smör oc drick t; dagliga, oc inte
 annat öll,

1204 For eeter smogh

Tag flöter oc siwd sa lenge t; varder smör
 Sidan klara t; fran t; orena oc latt sa ter vti 25
 brennesteen oc enebär oc smör pa saren,

1205 For skab

Tag hwnda twnga roott oc gniid skabben
 t; helar saren, Jtem stöt eterneslo m; salt, gniid
 saren, ted helar oc dreper madken, 30

354

1206 For hold

Siwd gamalt öll oc honag tiil hopa t; dwger
for hold probatum est.

1207 Til at draga wt dödkött aff saar är
5 inte bättre en grant salt, brent vtj en lynnen klwt
som water er, Oc lagder pa glöd, Til tess t;
bliffwer koll, Sidan bliffwer t; som een aska,
Ströya ten pa döde köött, strax bliffwer boott

1208 Jtem al gamwl sar haffwa markkar j
10 sig, Ted kan sa pröffas, Ärw mang smaa hwl
kringom saritt, oc vatnitt läcker ter wt idkelica,
Ta man stryker t; bort komber t; strax igen, Oc
355 t; göre madkana te vilia altiid haffwa hoffwdit
op ginom kötitt Lekedom til dräpa tom fins
15 nogh her i bokina,

1209 Een salwa til samma saar,

Hemta j hanka stop fwlt med grön enäbär,
oc ter til ij marker gamalt smöör iw eldre iw
bättre, Oc tw loodh brennesten, Oc tw lod alwn,
20 oc stampa t; smaat j en mortare Sidan skal t;
alt til hopa smeltas j ena krwka Oc sidan silas
eller trystas j ginom itt klede, Tenna salua skal
man stryka wel twntt kringom sarit, men icke
for ner saarit, Oc legge inte plaster oppo sarit
25 Vtan binde itt rentt klede öffwir sarit, oc altid
356 haffwa eett rentt klede som icke smittar saarit,

358

1210 For elffwer

Coniuro vos elffwos uel elffwas, Et omne
genus demonum: Et qualescunque estis angeli
30 satane, Per patrem et filium, et spiritum sanctum
Et per sanctam et Indiuuiduam trinitatem Et per

sanctam mariam virginem Et per omnem celestem
virtutem, Et per quatuor ewangelisistas, Johannem,
Mateum, Marcum, Lucam, Vt non noceatis huic
famulo dei, Non in die non in nocte, Nec in
cibo et potu, Nec intus nec foris, nec loquendo 5
nec tacendo, Nec sedendo: nec stando nec ja-
cendo, nec ambulando nec vigilando, nec dor-
miendo Nec in capite, nec in oculis nec in pectore, 359
nec in vlla compagine membrorum eius Sed in-
habitet in eo virtus christi filii dei omnipotentis 10
Amen,

(Läkeboken n. 7 är tryckt efter codex M 5, gammal n.
XCIV, pappershandskrift från början af 1500-talet,
tillhörande Linköpings Stifts-bibliotek.)

Rättelser m. m.

Sid.	rad.	
196	1	i Mediana felar 1:a bokstafven, men är nyskrifven
—	25—28	orden inom [] äro utplånade
198	22	kläde r. fr. klä
200	28	i ister är 1:a bokstafven bortskuren
201	15	Enula r. fr. Emula Likaså 206 1, 220 4
202	30	erit " eus
203	11	seruicia " seruica
204	22	Swänk " Swänk;
205	23	koperrök " kaperrök
—	26	skärar " skäran
206	18	ande tillagdt
—	23	decoque r. fr. dequoque Likaså 220 15, 221 17
209	27	saa r. fr. swa Likaså 252 21
210	30	subscripta r. fr. Subscriptha
213	9	ijj r. fr. iijj Likaså 377 25
—	21	sis " scis
215	8	sinite r. fr. scinite
216	11	eller tillagdt
220	17	sume r. fr. summe
222	16	ett dubbelt serpillum utelemnadt
230	30	stharkth r. fr. atharhk
232	22	driffwer tillagdt
236	9	älther r. fr. äther
—	28	piper " pöper
239	13	Artimesia r. fr. Artumesia
—	—	döth r. fr. doth Likaså 295 3
241	23	ey tillagdt
—	31	dragma har ett oriktigt förkortningstecken
243	22	hwijna r. fr. hwijda
245	12	kölir r. fr. kolir
247	9	framför korn står ering men är öfverstruket
248	16	betyder r. fr. betyger
—	20	Ät r. fr. Ätt
250	22	bärthram r. fr. bärthran
—	24	Vordher har ett orätt förkortningstecken
253	16	gör r. fr. gor Likaså 295 20, 353 27
254	5	dör " dor
256	29	styrker r. fr. stryrker
260	25	epilepsiam r. fr. elepsiam

	rad.	
262	15	alimenta r. fr. alita eller aleta
263	17	difficilius » diffilius
264	12	et r. fr. a
—	17	sero » cero
—	22	vnde versus är i handskriften hopkrympt till vñ ^o
268	25	quadam r. fr. quedam
269	13	videbit » videbis enl. C. 600
—	14	erige » exigit » »
—	22	podagram » podogram
—	30	facias » noceas » »
271	12	hela versen inbytt ur C 600 i stället för Viscera cum costis caueas tractare cruorem
—	21	naues r. fr. nates
—	25	ouina är i hds. ändradt från vaccina
272	2	tua är i hds. ändradt från något oläsligt
—	—	sit ändradt från sunt
—	—	dieta » » dicta
—	7	mota » » motu enligt C 600
—	18	nil est quod ändr. fr. modicum tunc enligt C 600
280	3	första bokstafven i Barochus är mycket egendomlig, liknar U och B hopbundna
282	26	tre är i hds. rättadt från twenna
284	14	Stampader är i hds. ändr. fr. Stampar man honum
285	13	man r. fr. han
287	16	man » hon
288	24	dieflar är i hds. ändr. fr. fijender
292	2	födher r. fr. födhar
293	30	vilia är i hds. ändr. fr. plägga
304	3	aff » » » oppo
317	12	stöta r. fr. stota Likaså 355 6, 361 6
—	18	ögon » ögon
—	24	De första 4½ orden stå 2 ggr i hds.
318	7	nattskäda r. fr. nactskadä
319	29	hörilsjen » horilsjen
325	17	bärtram » bärtrwm
330	14	öll r. fr. oll Likaså 339 17, 374 21
332	22	Jtem en brent står dubbelt i hds.
334	26	i tillagdt
342	29	eke r. fr. oke
344	5	bwklop r. fr. bwkloph
347	13	framför ysak står i hds. macer utstruket
—	27	blöta r. fr. blota
—	29	Kyrandus r. fr. Kyrardus

Sid.	rad.	
349	13	onaturliga r. fr. onartuliga
351	15	ströyat r. fr. stroyat <i>Likaså</i> r. 18
—	20	miolk " miokl
—	—	söta " sota
—	25	wed är i hds. utbytt mot med
352	21	länderne r. fr. landerne <i>Likaså</i> 353 10
—	31	i tillagdt
354	16	okyskhet r. fr. okyshet
—	—	Apotechen " Apote
358	30	och står 2 ggr i hds.
360	9	är tillagdt
364	22	smöria r. fr. smoria
365	19	röterna är i hds. ändr. fr. fröyt
367	7	saman " " " " hoga
369	14	framför gamal skab står i hds. andra sadana märkt att utgå
370	7	skal r. fr. kal
—	8	efter sked är eller twa utstruket i hds.
—	14	vindsten m; etikio är i hds. ändr. fr. vindstens vatn
—	28	fordarffwa r. fr. fordaffwa
373	1	som står dubbelt i hds.
375	7	framför göpen är god utstruket i hds.
—	27	i hds. står felaktigt smösmöria
376	5	han tillagdt
377	20	kläder r. fr. kläkleder
—	—	ey heller är i hds. ändradt från icke
—	27	han tillagdt
380	30	framför blomstrid är brennesten utstruket i hds.
382	26	malyrt r. fr. malyt
383	8	gran " gren
—	25	rökilse " rörökilse
384	2	Skal " Sskal <i>Likaså</i> r. 6, r. 8 Sskulw
386	27	otidigt " otidgit
388	11	ett onödigt oc framför skwma uteslutet
389	26	i tillagdt

De Latinska verserna om de 12 himmelstecknens inverkan finnas upptecknade i handskrifterna C 600 i Upsala Universitetsbibliotek och 792 quarto af Arne-Magneanska samlingen i Köpenhamns Univ.-bibliotek. Utom de i texten intagna rättelserna kunna märkas dessa olika läsarter:

sid.	sid.	
269	13	Tangere för Vngere i båda
—	—	tenebit för videbit i C 600
—	14	et celsas för excelsas i C 600
—	15	et si carpis iter ad lunam tardius ibis i C 600, felar i 792
—	22	cyrogram för podagram i 792
—	23	sumpta för modo i båda
—	30	dum luna relucet i 792
—	31	brachia tunc för de vena i 792
—	32	cures för debes i båda
270	7	Ortus för Arbor i C 600
—	8	Edificare potes non sparges semina terre i båda
—	16	intret för lustrat i C 600
—	18	premissore för promissione i båda
—	26	falsa för fera i C 600, plura i 792
271	2	vergit för cernit i 792
—	20	nitet för tenens i båda
—	21	vel iter ne carpere temptet i C 600
—	—	capere cures i 792
—	22	videbit för tenebit i 792
—	29	pudibunda i 792
—	30	nauim i C 600, nauem i 792
—	31	ne för si i C 600
—	—	caueas för timeas i båda
272	9	et barbas rades et merces emere vades i C 600; felar i 792
—	16	Cura för Capra i C 600
—	—	vrnam för ipsam i C 600; illam i 792
—	—	videbit för tenebit i 792
—	17	aquas nauis för aquam nauta i båda
—	18	datur in ipsum i 792, duret in ipsum i C 600

41

1 För Ether

Dragonthea är ffräknöth som en orm hon
 är goth moth alskons eter och fördriffwer matk
 aff munne Jtem pipran äthe[n] fastandhe gör th;
 5 samma Jtem syra ffrö stampath m; wantd drik
 om dagen fastande fördriffwer ether

2 Then som gitter ey hollid sith watn takä
 hara hierta och stöth m; win och drik

3 Syltha kaal

10 Thag huit h[o]wid kaal, och siwd honnom vel
 och thaa han er vel swdin, saa thag och leg
 honnom mellan ij breder oc presa vel watnet aff
 honnom, Och siidan skär hannom saa smo swm
 thek thekkes, Thaa han är vel kolnad sidan skal
 15 thw thaga stark äthekia honag gaard komyn piper
 och siud th; vel samman och lat th; vel sydan
 kolna Thaa th; är kalth slaa ther tel malän senap
 saa bliffuer th; godh sylthe kaal

4 Diil dygdh

20 Diillemosth skal folster moder drikka taa ökiis
 henne melk och hon är god för all soth i magan
 Och henne most druckin skader mans sin Thager
 man diilfrö och stamper man smot och äther Tha
 dugger th; för drapil, taker man diil och stamper
 25 smoth tha duger hon för dööth köt i saar Och
 th; samma duger stöth diilleröth för myken hetta
 42 i ögon, Dillefrö dugger och för mykin hetha aff
 magen gaar, Thag dillefrö stöth och wridh genn-
 om j kläda och gör th; wridne warmpt och drik
 30 th; Jtem tak merkefrö diille frö och huite mynthe
 och polleyia stöth samman och drich

5 Piil dygdh

Piil gör got i nesaborra hon gör och got
 för hwid werk, pilobark doger temprat m; athikia
 hon forthager worther och hans saffwa duger för
 blod rwdna

5

6 Rose dygdh

Roseer äre gode för het mage och roseen
 lagh är god tel ögne smörie[l]se Törker man roser
 och stamper smo thaa duga the för saar mun om
 man blander ther i honnog och huath spinnil 10
 skadar th; hele roseer Stamper man roser m;
 salt tha dugu the för wxlor dricker man rosee
 lag tha dwger th; för böld i mans liff holler
 man rosen watn i sin mwn thaa är th; ghoth
 för thender roser stampada m; vin och lagdh 15
 wppaa sor tho fördriffwer th; allan swlnat och
 wärk och komer man tel at soffwa Jtem stinger
 man j kläda i rosenmwsth och bynder wid ög-
 onnen i ij daghā tha förtager th; allan rosth
 i mörcheth aff mans öghom och gör them hel &c 20

7 Jordhombla dygdh

Jordhombla gör at pissa och komber i blädr-
 ana Stamper man honnom m; honnwg heller win
 tha är han mykit god för blodsoth och saa för
 wathwsoth faar man hug i ögonnen och gör off 25 43
 honnom ploster tha är th; gwth ath smoria m;
 warder och aff henne giord en ring tho hon är
 grön och warder ringen lagder kringom orma th;
 [o: ther] the liggia ta tor alrig ormen krypa öffwer
 then ring wthan hwar biter then andre saa lenge 30
 the döde bliffwe i samma ringhen &c

8 Pors dygdh

Stamper man porslag m; honnogh Tha duger
han vel för sorom örom Pors stampet m; atikia
stämpner blod off näsu och om han legh; wid
5 hwidh &c

9 Enula campana Alandh

Aland hon störker hierne och löser byld i
liff äther man aland tho gör th; goth i inelffwen
Renser man aland och skär honnom sma och
10 legger i öl heller i vin tho gör th; klara rösth
om th; driks och aland fördriffwer kötlystha &c

10 Ysop dygdh

Ysop är got för anökin hesa ysop duger och
til then spennna swm nider är fallin för hwid werk
15 och för hosta Siwder man samman törre fikon
honnog och ysop och dricker man th; dvger för
hosta och sivgdom i lwngher ysop är god för
heso om man valker honnom mellan sina gomer &c
44 Drikker man ysop th; doger för spolorma Thil
20 al thessen duger hon stampat m; honnog Drikker
man ysop m; vin th; duger för hiertaröter ther
kranka äre och al skadeleghen byld ther för innan
är hon god Siwder man ysop m; athikia och
tuor sino thender ther m; th; duger för tanna-
25 verk &c

11 Quesyrth dygdh

Q[u]lesyrth är god för hold och aa maga om
hierta och för matlede om hon thags op om tord;-
monadh och drikk[s] hon i vaten taa renser hon
30 mans blädra och fördriffwer sten &c

12 Käryrth dygdh

Keryrth swm graffwen äre om voren i tiel-
gongen för en leggen wpvexer aff henne hon
duger för alth som quesyrth Siuder man käryrth
m; vaten och äther taa duger th; för brystverk 5
Siuder man henne m; vaten tha duger hon för
hiertha röther Äther man henne om morgonen
tha doger hon för nesablodh Ä ner man henne
äther ta duger hon för hosta Äther man henne
om morgonen tha fördriffwer man alth onth i 10
mans liffwe är

13 Rökilse dygdh

Sthamper man rökelsä m; athikio th; duger
för blodsoth Rökilsa doger för krancker mage
och styrker mans makth Huar som äther rökilse 15
m; en yrth som hether organus han mo vpkasthe 45
allen krankdom aff sin mage Stamper man rök-
ilsä m; talg heller yster och gör ther aff plover
tha duger th; mykit för ty som är brenth

14 Pipercommin dygdh

20

Pipercommin löser ond blesth oc ond verk i
maga i liffwer th; är och goth för mykin lösw
om th; tempres m; athikia eller vin Th; är och
goth för angher om th; driks äther man th; opta
to duger th; för blekleth 25

15 Karffwa dygdh

Dansth commin bether karffwa th; förkomber
ond werk i maga oc math ath smeltha i maga
och gör ath pissa och förkommer spolorm i magan
och annar swllen bith 30

16 Cobeba dygdh

Cobeba gör mans hwg glad och giffwer god
luth bode aff mwn och maga ok duger för lösw
och alth th; som bwndit är i mans maga och
5 bryter sten

17 Saffran dygdh

Saffran förkomber siukdom i mans magha
och gör mans hog tu[n]gh och gör ath soffwa och
minskar lösw i buch aller maga äther man saffran
46 10 Tha gör th; fagar hy och lith och förcomber ond
luth aff man; mun och fördriffwer siukdom aff
man; maga och gör got innen i männiken &c

18 Lagerber dygdh

Lagerber doger för siuk liffwer och maga och
15 holdh om the siwdes m; gammelth öll tha gör
th; man til ath pisse gör man ploster off th;
tha helar th; ögon Äther man lagerber m; salth
och dricker m; warmth win th; förthager allan
werk aff mans hiertha

20 19 Spänsgrönth dygdh

Spänsgrönth th; renser och skärer mörk ögon
och förcomber döth köth i sor warder th; tuggat
tha hielper th; mykith mans natur och saa the
men som ey ville quinnor plaghä

25 20 Kopperroks dygdh

Kopperrogh nöther död köth och skärär ögon
Thempras th; m; honnog och smör man sin mun
ther m; Tha förkomber th; al rötthe ther i mans
mun är och dröppellen &c

30 21 Galliga dygdh

Galliga duger för koldh maga och gör math
47 ath smeltha i maga och mundh vel rike och losth

thel quinner Th; duger och för th; som bulid
 är lather man sig sla aadra och haffwer galliga
 roth thuggade i sin mun Tha körer hon wth
 al ond blodh och beholler then ghoda Jtem
 äther man galliga om morgonen tha förcomber 5
 hon allom ondom dön och lucth i man; mwnne
 är och äther man henne m; win tha störker hon
 mans magha thel goda Om man äther henne arle
 och haffwer henne wnder sin tunge Tha ärå hans
 ord som han thala wil vel thagne aff allom mann- 10
 om Jtem äter man galliga arle och dricker m;
 warmth win han förtapper ekce then dag sin hy
 heller sin leth &c

22 Nālike dygdh

Nelike sthörker man; maga och gör math ath 15
 smeltha och gör losth thel quinnor Om man
 stöther henne och dricker m; komiölk Tha gör
 th; ghoth man; hiertha Äther man nelike om
 morgonen Tha sthörker hon hiernan och för-
 comber onth aff hwid Och blander man henne 20
 meth win Tha gör hon klara rösth och för-
 comber ondh lukth aff man; mwn och dricker
 man henne m; komiolk Tha duger th; för onth
 minne &c

23 Lacrisa dygdh

25 48

Lacrisa hon duger för hostha och brysth werk
 och strupa byldh och lungu och miinskar thorsth
 Och hon doger för alth th; man skal sin aanda
 m; draga &c

24 Muskoth dygdh

30

Muscoth sthörker maga och bullin leffwer och
 mielthå och sinelter math i maga Och th; samma

gör muskoth blomma i alle dygdh som muscoth
 Åther man muscoth om morgonen Tha störker
 hon man; howid vel Och åther man muscoth om
 morgonen m; salth Tha störker hon man; hie[r]tha
 5 och fördriffwer onda weska aff man; hiertha Och
 åther man henne om morghonen tha kenner man
 ingen ondh lokt om then dagen, och för alth
 thetta duger och muscottha blomma &c

25 Sädhafrö dygdh

10 Sädafro doger för ether och ormstyngh och
 hon störker maga och gör lysth thel quinnor och
 lusth thel ath åtha och löser onth weder i man;
 maga hon förthager och ond dön i mun hon
 gör och ath rapa Driker man henne tha för-
 15 comber hon spolorm &c

49

26 Canilla bark dygdh

Canellabark han är thuegghehonde then thunne
 han är bathrä en then tykke han thörker mage
 oc gör ghod smak och törker onda wetha och
 20 gör ghod smak och smelter vel math i mage och
 löser hans siukdom han ghör och ath pisse han
 är och ghod för hosthe och för syck niwre och
 for wathnsoth läter man honnum i ögne smör-
 ielsä tha mi[n]sker hon mykin wetha i ögon

25

27 Kiruel dygdh

Kirwil warder han stampad m; olie tha duger
 han för kranedom Dricker man kiruil m; vin
 tha duger th; för ridu om ther lot; i honnug.
 han duger och för spolorm, han gör och ath
 30 pisse om han uarder druckin m; vin tha duger
 han ath rensa quinna kranedom, lägger man kirwil

wid man; anbud tha letis alla adror op ther waten
skal afga Och ghonger noget leder wthoff barn-
om heller bryter off i lidi tha skal kiruul siudas
och thuos th; duger epter thy som rönth är och
han duger för h[o]wid wärk

5

28 Hålsyrth dygdh

Dricker man henne tha duger hon mykit för
blådra och ghör ath pisse ok hon komber wth 50
döth barn aff moderliff och gör goth lösn Tempras
hennes roth och leg; widh lorwerk th; duger 10
mykith Om hennes blad siud; m; win tha duger
th; för niura werk tempras henne roth i honnogh
och äther tha duger th; för hostw &c

29 Fenecoell dygdh

Dricker man fenekol m; win tha duger han 15
för eter fenekol roth stampath m; win th; hielper
ögon aff skimbel om the smöriges ther m; &c
fenekol dreper orm i ören Fenekol sudit m; win
heller watn duger för saar i blådra Och renser
man; anbud, hon duger och för wämilse m; win 20
drickin Stamper man fenekol roth m; win tha
duger hon för byld Jtem hugorma tha the varda
gambla tha etha the fenekol, och saa warda the
wnga i gen Och förty gör han mykit ghoth
gamblom mannom Thager man fenikol; sthielke 25
och heter och brenner i aska och gör aff luth och
thuor hans huffwid som hawer hiernefal eller
hiernehuarff tha hielper th; wel &c

30 Myntha dygdh

Myntha drukkin smelter math i magha och 30
mener ath pissa och fördriffwer spolorm mynta

hielper och för annan siukdom, om the quekis
 m; henne Stamper man henne och legger wid
 spina bild tha löser th; brend miolk i spenana
 Mynte m; salth stampeth hon duger för hunda-
 51 5 bith mynthä och athikia blandath doger för blod-
 runa &c

31 Sinaps dygdh

Sinap bryter sthen och löser buk och renser
 natur Stamper man sinap m; lithet watn eller
 10 mal och suelger tha renser th; huuith innan man;
 niusan och sinap är ghod wid ögon, lungo, och
 magha, och ghammal kranckdom i lar, Sinaps
 roker duger mykit för bruthfallingh stamper man
 sinaps frö m; noget th; surth är tha duger th;
 15 för skorff Och äter man synaps frö om rida
 thager honnom tha duger th; wel &c

32 Rwtha dygdh

Rwtha hon menar lusth tel quinnor och specker
 hosto siuder man henne m; wath[n] eller athikia
 20 Tha duger th; för wrid i quid hon är och god
 för byldh hon hielper och för lungho och brysth
 werk i röser eller i side, och laar hon hielper
 och är ghodh för mielthä om man dricker henne
 äther man ruthä raa grön tha duger hon för
 25 mörk öghen, hon förkomber barnbyrdh, äther
 man ruthe raa tha scader hon many n Äther man
 ruthä sudin i smör tha duger hon för blod och
 för annan siukdom i magha far man ilth i brysthet
 saa ath thunghan thykker ath alth th; hon sputther
 30 är besth som ghalle och gespeer offtha och thorster
 och haffwer trongth aanda faang och ridh och

böld i brysthet Och stundom arma skelwa och 52
 törre hosta Thesse aller merke ath i brysthet
 är siucdom huor som tel syedom lekedom wiil
 haffwa han skal opta natuare opcasta Tha man
 är ful m; math eller drych och thaa man är fast- 5
 ande är torfftheliget wpcasta och ätha piperroth
 och kardemoma och siinaps fröo heller crassa
 och dricke lithet watn giiter man tha ey wp-
 castadh Tha fasthe allan dagen th; hielper wel
 ath then onde siucdomm minsca; huor som thetta 10
 wiil ecke gööre han faar sidw werk lungo soth och
 riidhu och giieldh och monga handa siucdom &c

33 Anis dygdh

Anis hon köler mans magha, och hon gör
 offtha god lucth i mans maga heller mwn &c 15

34 Netzle dygdh

Stamper man netzle m; honnogh och m; win
 Tha fördriffwer hon hosta Then man haffwer
 lenge haffth aff köld och gör — — — — —
 — — — — — (fortsättningen felar) — — — — —

(Efter codex Grensholmensis i Linköpings Stifts-bibliotek,
 sign. Samlb. 1 a. Från första åren af 1500-talet.)

Rättelser.

sid.	rad.			
400	4	äthen	r. fr.	äthe
—	10	howid	"	hwid Likaså 407 5
—	17	malän	"	malan
—	23	äther	"	ather
—	25	köt	"	kot
—	26	stöth	"	stoith
401	8	smörielse	"	smöriese
—	12	dugu	"	dudu

sid.	rad.			
401	19	ögonnen	r. fr.	ögonnoen
—	26	smöria	»	smoria
402	27	Qesyrrh	»	Qesyrrh
—	29	drikks	»	drikk
403	21	löser	»	loser
404	8	tungh	»	tugh
—	9	lösw	»	losw
—	21	grönth	»	gronth
—	26	död	»	dod
406	4	hiertha	»	hietha
—	10	Sädafrö	»	Sadafrö
—	24	minsker	»	misker
407	17	the	»	thek
408	5	blandath	»	blondath
—	19	wathn	»	wath
—	24	raa	r. fr.	faa
409	3	som står	2 gånger i handskriften.	

Peder Månssons Läkebok.

Öfversatt från Johannes de Rupe Scissa.

(Förespråk på vers; se Medeltidsdikter s. 475, 1882.)

1 Göra liffsens vathn

92

Tak röth win klarth. Vålsmakande oc lwkt-
 ande th; bästa tw kanth finna, thy aff röth win
 klareras mera drägh, än aff the hwitho, oc th;
 distillera tre resor m; glas hiälmenom, hwarya 5
 resona latandis bliffwa ather j hiälmsens nidher-
 mere glas tridye delen, oc sidhan distillera syw
 resor latandis hwarya resona nokoth bliffwa ather
 pa bothnenom, oc the distillaciones göris m; lättom
 eldh, aller saktelikastom, swa ath mällen hwaryan 10
 droppan kan tälyas til fäntan, En. twa. tre. fira.
 fäm 1c Oc smaka offta latandis en droppa pa
 twngona, oc wm tw känner nokra beyskheth, tha
 distillira ather th; samma til thes jngen beyskheth
 kännes, Oc sidhan pröfwis swa wm all wäska är 15
 skeld fran the brendo vathneno, Tak eth stykke
 soker oc läg ther j, oc wm swa är ath th; sokreth
 smälther, tha haffwer th; brända vatnith än wäsco
 j segh, män smälther th; ey, tha haffwer th;
 jnga wäsco j segh, Thy the wäskan skal al 20
 borthtakas m; distilleringenne, Jtem Annarledis
 pröffwes swa, Tak bombas oc doppa j th; brända
 wathnith, oc tanth ther j elden, oc wm th; brindher 92 v.
 wäl, tha är al wäskan bortho, män [ma] th; ey
 brinna, tha är ther j wäska, oc tarffwas distilleras, 25
 oc thetta kallas branth vathn Aff hwilko liffsens

wathen skal göras som kallas quinta essentia, Oc
 göres swaa, Tak glasith som kallas pellicanus
 som är alth helth giorth aff eno stykke haffwandis
 eth hol öffwerst, oc som twa arma, pipor affwan
 5 aff gangandis nidher j glasith, gönom nidher ganger
 alth th; wathnith som wphöyes nath oc dagh swa
 som th; ginge j enom cirkil jamlika, til thās th;
 brända wathnit bliffwer lifsens wathen, wm th;
 än twsanda resor haffde gangith wmkring j glas-
 10 eno, hwilkith swa skal göras, Jtem holith skal
 alstingis wäl täppas ather som är öffwersth j
 glaseno, m; luto sapiencie hwilkith göris aff twa
 dela kalk, enom del boli armenici samman alth
 m; the hwito aff äggeno, Äller aff myöl kalk oc
 15 paper samman stöth m; the hwitho aff äggeno,
 oc täppes swa ath jnthe vädher äller aandarwm
 98 är ther öffwersth, Sidhan th; är swa distillerath
 j the glaseno manga resor oc flere dagha, ypnes
 holith, oc tha wthgangher en yppasta lwkt oc
 20 wpfyller hwsith, Th; är lifsens wathn, Män
 haffwer th; ey the dyrasta lwktena, tha täp glasith
 ather som för oc distillera til thes tw kanth gissa
 ath nogh är, oc tha ypna glasith, thy the lwkten
 gar affwer alth th; som wäl lwktar j werdlenne, Jtem
 25 th; glasith ma sätias j heta hästa dyngio swa ath
 hoffwodith standher affwan dyngiona j wädhreno oc
 swa distilleras ther aff th; förscriffna lifsens wathn,
 hwilkit kan förlängia människionnas lif, bortdriffwa
 sywkdomma, oc bewara menniskiona helbrigde,
 30 Oc tolket lifsens wathn ma göras aff mangskona
 tingom, som är aff människios blod, aff alskona
 dywras köth, och aff äggiom, oc androm tingom oc

2 Aff menniskios blod

Tak människios blod som bardskärara låta wm
 aff aadrom aff wngom oc helbrigdom människiom,
 Oc sidhan th; haffwer standith oc leffrat; hæl
 wåskona aff the, oc m; the leffrado blodeno blanda 5
 tyonda delen aff tilreth oc renth salth, oc låth th; 93 v.
 j eth glas tåppandis wål ather m; luto sapiencie,
 oc swa sätandis nidher j heta hæsta dyngio, oc
 wmskiftis dyngian ena reso wm wikwna, Oc alth
 j glaseno wåndis j wathn jnnan 30 aller 40 daga, 10
 aller snarlikaren, Oc sidan distillera th; m; glas-
 hialmenom, oc th; som bliffwer ather j glaseno tak
 vth oc mal pa stenenom m; the sammo wathneno,
 oc ather distillera som för, oc öffwes th; flerom
 sinnom, Sidhan th; wathnith är wål giorth klarth, 15
 tha låth th; j förscriffna pellican j glas, oc distillera
 th; j sinom wmgangth til thes th; bliffwer swa wål
 lwktandis som th; andra förscriffna lifsens wathn,
 Jtem saltith skal swa tilredas, brennes, oc sidhan
 smältis j warmth wathn, oc stilleres m; filtenom, 20
 Sidhan torkes m; lättan eld j eno glaserado fath,
 oc sidan brennes en dagh oc ena nath,

3 Aff äggiom aller hönsa köth

Stötis kötith aller äggen alstingis wål, j enom
 mortara, oc låthes ther j tyonde delen tilreth 25
 salth, oc låth j eth glas sätandis nidher j heta
 hesta dyngio til thås th; bliffwer wathn, oc sidhan 94
 distillera th; först m; glashiälmenom, oc sidhan
 m; glaseno som kallas pellicanus til thes th; faar
 yppasta lwkth som förscriffwith är. 30

4 Aff allom yrtom frwkth oc röter vthdraga

Vilth tw vthdraga lifsens wathn aff yrtom, frwkth, aller röther, tha stöth them m; tyonda delenom tilreth salth, oc först distillera m; hyälm-
 5 enom, oc sidan m; pellicano swa länge th; faar the yppasta lwktena, Oc thy somme yrther ärw kalle, somme hethe, somme swa torre aller waathe j sinne natwr, oc th; lifsens wathn som swa wardher giorth aff them haffwer fwlbordelikheth
 10 j en pwnct göra sina gerning, swa som odhyrth lossar swarlika j segh, män mykith meer thaa al groffheth ware rensath fran henne, oc täslikes hwar yrth äffther sinne natwr haffwer hwndrada falla starkare kraffth swa rensad m; distilleringenne,
 15 än tha hon är hindrath aff sinne groffheth,

5 Athskelya fira elementh j allom tingom

Vilth tw athskelya fira elementh aff nokro ting hwath hälst ting th; wara kan, Tha stöt th; tingit först oc röth m; salt görandis ther aff
 94 v. 20 wathn som förscriffwith standher, Exemplum aff menniskio blodh atskelyandis elementen, Låth th; rötta blodith j et glas oc distillera wathnith aff m; glas hiälmenom sätiandis glasith m; blodeno j ena gryto fwlla m; wathn, görandis elden wndy
 25 oc kallas balneum marie, oc tha distilleras jnthe annath wthan wathnith, oc the andro try elementen bliffwa j glaseno pa bothnenom, Sidan blanda th; samma distillerada wathnith m; the som atherbleff j glaseno, sätiandis th; glasith athertäpth j th;
 30 balneum marie j syw dagha, oc jnthe distilleres,

Sidan tak th; glasith wp aff balneo marie oc sãth
 hiãlmen pa sãtiandis th; j warma askona di-
 stillerandis, oc tha bliffwer th; som distilleras som
 en gol klar olya, oc sidan jnthē meer wthgangher
 haffwer tw tha twenne elementh som ärw Vathnith 5
 och Vãdhreth, oc the tw atskel lãtandis them j
 eth glas distillerandis m; hiãlmenom j balneo
 marie, oc wathnit wthgangher, och vãdrith bliffwer
 ather som en olya pa botnenom Sidhan ärw
 elden oc jorden athskelyande Tak tha aff the 10
 sammo wathnsens element fira libras lãtandis th;
 pa ena libram aff the som ather ä, oc blanda
 wãl samman sãtiandis th; syw dagha j balneo 95
 marie athertãpth wãl, Sidhan tak th; oc distillera
 m; hiãlmenom pa starkom eld oc tha wthgangher 15
 røth wathn, oc pa bothnenom bliffwer ather swart
 jordh, Sidan tak th; røda wathnit thy th; ärw
 twenne elementh som ärw elden oc wathnit,
 Distillera th; m[3] hiãlmenom j balneo marie oc
 wathnit gangher wth klart, oc pa botnenom bliffwer 20
 en rød olya, oc th; ä, oc elementith elden, oc swa
 ärw al fira elementen athskeld, Oc ä, oc witandis
 at elementit vatnith lãt; til j gen ath wtdraga
 elden aff jordenne, oc vãdrith, thy the jnte wth-
 gingo wthan m; wathnsens hiãlp j distilleringenne, 25
 Sidhan aff hwaryo tesso elementeno gør sãrdelis
 liffsens wathn m[3] glaseno pellicano som för-
 scriffwit ä, oc tãslikes magha elemãnten aff
 androm tingom atskelyas, oc liffsens vatn gøras,
 Oc alt liffsens wathn skal gømas j tãttom glasom 30
 ath th; ey flygher borth,

6 Til ath förlängia menniskionnas liff

Tak ducata oc sla them wth j tynna skiffwor
 oc them lägh pa ena järn skoffwel, oc glödga them
 j eldenom, Sidhan haff eth glaserat kar fwlth m;
 5 bränth wathn alstingis goth oc ther j kasta the
 95 v. gwlskiffworna släkkiandis them warlika swa ath
 jnthe järn komber widher wathnith, oc swa släkkes
 ther j fämtyo resor, oc thäs oftaren the swa
 släkkias, thäs ypparen bliffwer th; wathnith, Oc
 10 wm tek synes at vathnith mynskas aff the släk-
 ningenne, tha tak annath, goth brenth wathn oc
 släk jnnan swa manga resor, oc läth sidan vatnen
 samman, Oc th; brända wathnit taker til segh
 alla gwlens dygdher oc kraffther hwilke ärw
 15 store oc wnderlike til ath förlängia människionnas
 liff, Sidhan blanda th; gyltha wathnit m; liffsens
 wathn, oc drik ther aff, Thy th; förlängher
 människionnas liiff, oc bewarar helbrigde,

7 Göma oc föra lönlika gwl

20 Tak gwl oc gör j filspaan m; enne fiill Sidhan
 läth qwekselff j en deghil sätyandis j lättan eld,
 oc swa läth ther j then filspanen rörandis samman,
 oc snarlika bliffwer som eth smör, sidan säth
 th; j starkaren eldh, oc qwekselffwit flyger borth,
 25 Äller distillera th; aff m; glashyälmenom, oc
 samke qwekselffwit j eth annat glas distillerat aff,
 96 Oc gwillit bliffwer ather som kalker aller jordh,
 Jtem wil tw ey fila gwillit j filspan, tha sla th;
 j tynna sma skiffwor oc blad oc them läg j heth
 30 qwekselff, görandis som förscriffwith är, Jtem
 wil tw th; samma göra m; selff, tha gör th; j

filspaan, oc blanda m; qwekselff, oc wictril wäl
 mykith, oc läth th; j mällen tw lerkar klemandis
 them wäl samman m; luto sapiencie sätyandis j
 elden en dagh aller myndre, oc th; bliffwer alth
 giorth j kalk, oc tässa kalkana magha wppenb[a]r- 5
 lika föras oc bāras, oc ingen wnderstander ath
 th; är gwl aller selff, Oc wil tw än mera dölya
 th;, tha blanda then kalken m; vax, aller bek,
 aller tyärw, oc jngen kan finna th; gwillith, Oc
 sidhan säth th; waxit aller tyäröna pa en tästh 10
 oc gör eldhen, oc strax faar tw gwillit klarth j
 gen aller selffwith, Jtem tak then gwlkalken, oc
 glödga pa enne järn skoffwel, aller j enne selff-
 sked, oc släk j bränth wathn aller win fämtyo
 resor oc th; bliffwer hwndrada falth ypparen än 15
 m; gwbladen ther j läkth waro, thy [aff] the
 sma gwllena draghx mer kraffth än aff skiff-
 wommen, Oc är withandes ath bränth wathn aller
 win ey athenasth taker til segh gwillens dygder oc 96 v.
 kraffter wtan jämwäl aff allom androm malmom, 20
 Exemplum slækker tw syw resor smälth bly j win
 aller wathn, oc sidhan ther j slækker glödgath
 järn flerum sinnom, thaa bliffwer th; järnith blöth
 som bly, oc täslikes kopar oc annar malm, Jtem
 slækker tw järn manga resor j hwith win, oc sidan 25
 slækker ther j smälth bly, tha bliffwer blydh harth,

8 Liffsens vathn taker til segh kraffter

Tak liffsens vathn läggiandis j th; hwat yrth,
 krydde, röther, frö, blomsther, aller annor tingh
 hwilken tik tākkes sätyandis m; glaseno j solena 30
 tre tima, aller pa lättan eldh, tha taker th; til

segh the samma dygderna oc krafftene som th;
 tingith haffwer som swa lagdis ther j, Oc al the
 tingh aff hwilkom syrwpus är gärandis läggis ther
 j swa som för sagth är, oc han bliffwer hwndradha
 5 fallom bättre aff liffsens wathne, Oc thy är thetta
 en almenneliken regla vm alskona ting som fram-
 delis wpräknas j bokenne, vm yrther, blomster,
 röther, stena, trä, kaald ting, heth, tör, vaat, beysk.
 97 söth, 10 Thy liffsens wathn är eth anbwd til ath
 10 taka aff them j seg alla tingas krafftther oc dygdher,
 oc j them hwndrada fallelikan ökyas theas gärningh
 j läkedommenom, Oc thy tarffwas witha j hwath
 gradu nokor ting ärw heth, kald, tör, aller waath,
 och swa kanth tw them lätha j liffsens vathn
 15 äffther thy som tik tarffwas, Ath wm tw är kaller
 lägh ther j warm, oc täslikes kald ting, vm tw
 äst mykith hether 10

(Kap. 9—24 innehålla endast 699 latinska namn på örter, metaller och andra ting, fördelade i heta, kalla, torra, våta grader. Onödiga att här aftryckas; de flesta återfinnas här nedan.)

102 v.

25 Vnderstanda gradus

Thy al ting ärw skapath aff fira element som
 20 är aff jordenne, wathneno, eldenom oc wädhreno.
 haffwer ther före hwart thera j segh fira eghelig-
 hether, som är hita, väsko, köldh, oc törheth,
 Och wil tw witha mykith hwarth aff förscriffnom
 tingom haffwer aff hita, köldh, aller törko, oc
 25 väsko, tha letha th; wp j förscriffno tafflo, oc
 scriff th; wp, oc leta än framdelis, oc scriff ather
 th; wp, Exemplum, qwekselff är heth jn 4te
 gradu, oc vaath jn 4 gradu som tw findher j
 tafflonne 10 Then förste gradus kännas jnthe j

smakenom aller androm sinnom, Then andre gradus är sinnommen wäl becommeliken, Then tridhie öffwerganger sinnen, men tha likowäl ey fördärffwar them, Then fiärdhe sarghar oc fördärffwar synnen, oc swa vnderstandas gradus, 5

26 Wäl becommeliken ting

Gwl, perlor, capillus veneris, radix lilij, cassia fistula, manna, nyties m; liffsens wathn blandade, the styrkia oc förlängia liffwith, oc pärlorna oc gwillith pwlwerijeres oc drikkes 10

27 Ting som wthdragha

Magnes, serapinum, Assa fetida, maiorana, 108
appium, piretrum, petroleum, Sulfur, armoniacum, lolium, Aristologia, radix canne, Diptemus, Cathmia, Catapucia, Ciclamen, Cassia, Cancer pistatus, 15
Stercus vstum, fermentum, Sanguisugo, the tingen lätēs j liffsens wathn, oc swa dragher th; wathnith wth aff saarom järn aller trä pa bwndith

28 Blodith rensa

Cassia fistula, manna, succus mercurialis, 20
malua,

29 Coleram rensa

Aloe cretense, mirabolani citrini, absinthium, Capillus veneris, reubarbarum, mercurialis, Viola, pruna, serum lactis, Cassia fistula, tamarindj, lätēs 25
j liffsens wathn oc drikkes,

30 Flegma rensa

Sarcocolla, Sambucus, crocus ortensis, anacardj, Cocognidum, turbith, Coloquintida, thimus, Stafisagria, hermodactili, piretrum, Euforbium, 30
capsia, salgemma, lätēs j liffsens wathn,

31 Melancoliam rensa

Mirabolani jndi, Ebuli, lapis lazuli, lapis ar-
menicus, Epitimi, Sticados, Sene, Camepiteos, Cus-
cute, Squinantum, lates j liffsens wathn, oc th;
5 taker til seg theras kraffter

103 v.

32 Onda väsko vthdriffwa

Sarcocolla, Euforbium, cocognidum, radix cu-
cumeris agrestis, Succus ebuli, lates j vatnit

33 Coleram oc flegma rensa

10 Coloquintida, Scamonea, agaricus, lates j liff-
sens wathn oc drikket,

34 Flegma, melancol[iam], coleram rensa

Polipodium, Elleborus, policarea, catapucia.
Electuarium condisi, Titimalus, Centaurea, aga-
15 ricus, lates j liffsens wathn,

35 Coleram nigram rensa

Mirabolanj jndi, Succus caulis, Nitrum, fumus
terre, Enula, Sene, elleborus niger, lates j liffsens
wathn, oc th; taker til segh theras kraffther, oc
20 swa nytya th; warlika, thy theras kraffther bliffwa
mykith starkaren j sinne gerningh

36 Stamma blodh

Corallus, Bolus, poma cupressi, terra sigillata,
carabe, mirtus, Accacia, jacinti, galla Sumac, Ema-
25 tites, plantago, Succus salicis, dragantum, gumj
arabicum, Cinis tamarisci, balaustia, mumia, penta-
filon, portulaca, ypoquistidos, ferrugo, virga pa-
storis, alumen, Tucia, Sanguis columbe, Sanguis
Vacce, Stercus asinj, Cinis corticis mitis, pili
104 30 leporis vsti, filtrum vstum, gipsum, argilla, atra-

mentum vstum, Cinis factus ex panno canapis,
thus, lätēs j liffsens vathen til at stämna blod,

37 Stämna lösän bwk

Citonia, Sorba, Corna, mora celsi, prima imma-
tura, mala pontica, cancer, locuste marine, mir- 5
tilli, Caules nimis cocti, pira immatura, Coste,
coagulum leporis, lac coctum, lac asine coagula-
tum, Caseus, Amigdali, Semule tritici, risum, mi-
lium, glans, faba, Semen papaueris nigrj, galla,
menta cum aceto, rosa, folia cupressi, bolum, terra 10
sigillata, mastix, Corallus, Sumac, Berberis, Sanguis
drachonis, ypoquistidos, Accacia, balaustia, Spo-
dium, fraxinus, plantago, Alumen, litargirum, dra-
ganti, gumj arabicum, Cubebe garofoli, lätēs j liff-
sens wathn oc the stämna lösän qwidh, Jtem 15
rensa ena turturem aff jnälffwommen oc fiädhr-
ommen, oc stekes j enne leerkrwko nyo til thäs
hon kan stötās j pwlwer j oghnenom, oc aff them
pulweres drikkēs tre resor m; röth win, th; stämmer
rinnande qwidh, 20

38 Göra nokoth harth

Mirtus, psilium, semperuiua, portulaca, aqua
lentis, Solatrum, Jusquiamus, lät j liffsens vathn,

39 Göra nokoth blöth

104 v.

Camomilla, absinthium, Eupatorium, melli- 25
lotum, Storax liquida, mastix, Armoniacum, bde-
lium, galbanum, opoponac, carice, radix altee,
oleum vetus, adeps caprinus, pullinus, anserinus,
hircinus, medulla ceruina, vitulina, lätēs j liff-
sens wathen 30

40 Rötha bölder oc moghna

Laudanum, Storax liquida, anetum, burcaurum, Sticados, radix altee, Semen linj, fenu grecum, frumentum, fermentum cum sale & oleo,
 5 Vua passa, butirum, Saliua hominis jeiuni cum fermento, lätes j liffsens wathn

41 Ypna oc wthwidha

Cappari, affodilli, Costum, gentiana, ȝiȝber, Cinamomum, Xilocassia, assarj, daucus, Bacce
 10 laurj, ysopus, Camedreos, Camepiteos, Anisum policaria, Calamentum jpericon, apium, trifolium, petrocilium, leuisticum, celidonia, Sticados, ptisana, Solatrum, Scariola, Absintium, Cuscute agaricus, eupatorium, Spica, oȝimum, Cubebe, fumus terre,
 15 rubea, xiloaloes, Acorus, aristologia, polium, peonia, Sisimbrum, mirra, Sambucus, prassium,
 106 lacha, Cipperus, maratrum, porrus, cepe, fermentum cum sale & oleo, orobi, sistici, Cucumeres, Sparagus, Crocus, Squilla, lupini, Semen Vrtice,
 20 jreos, Abrotanum, farina ordej, fabe, alumen, vitriolum, Es vstum, Sal armoniacum, nitrum, aloe, Semen atriplicis, Macis, pinee, rafanus, anetum, Cocoquidum, Sapo, tamariscus, malua, Spuma marina, genciana, Calamentum, lac femine, pix
 25 liquida, diptamus, Cassia, Stafisagria, fel porci, Stercus canis, Semen melonum, liquiricia, Cassia fistula, mel, vinum dulce, blandes mȝ liffsens wathn

42 Maattelika ätha kötīt j saarwm

Thus, Aristologia, jreos, orobi, litargirum,
 30 Cerusa, plumbum, aspaltum, mirra, semen atriplicis, semen tamarisci, mel, aloe, läth thȝ j liffsens wathn,

43 Ätha dödköth j sarom

Es vstum, Salgemma, flos eris, Verdetum, alumina, vitriolum, tucia, Anthimonium, arsenicum, läthes j liffsens wathn,

44 Sarga likammen oc skinneth 5

Sapo, Cantarides, alium, adarsis, radix affodilli, os sepie, lätes j liffsens wathn

45 Brenno oc hitha

Piretrum, euforbium, piper nigrum, calx viua, S[i]napi, arg. viuum, cinis foliorum ficus, flammula, 10

46 Göra pa likammen är 106 v.

Es vstum, Mellilotum, galla, balaustia, Spodium, pumex vstum, aloe, litargirum, orobj, plumbum vstum, cerusa, lätes j liffsens wathn,

47 Samman lakia aller fästa saar 15

Gypsum, folia cupressi, nuces cupressi, Sarcocolla, Bolus aloe, Cortex thuris, mirra, bdellium, litargirum, balaustia, mumia, Sanguis drachonis, aspaltum, Amidum, lolium, folia, grana qwerus, Serpentaria, tegula vsta, testa oui, Siricus, filtrum 20 vstum, pili leporis vsti, lätes j liffsens wathn oc the dragha samman saar, Jtem vitriolum wath m; raakanom strykes wm sareth th; dragher samman, Jtem aloe blandes m; liffsens wathn görandes som ena smörslo, och strykes pa saareth, 25 oc th; läker jnnan viij dagha, wm then sargader är drikker win oc ey wathn,

48 Lossa oc tynth göra

Affodilli, Cuscute, abrotanum, aristologia, ameos, armoniacum, assa fetida, agaricus, amomum, alleum, balsamum, cepe, cipperus, Aperus,

- camedreos, Camepiteos, cicuta, Camomilla, cap-
 parj, Carice, cinamomum, Coriandrum, calamantum.
 bulbus caninus, Eupatorium eruca & semen eius.
 106 Encius, Euforbium, fenugrecum, fex vini, gal-
 5 banum, guma citrj, genciana, yreos, ysopus, fur-
 fur, mastix, mentastrum, vitriolum, semen vrtice,
 xilobalsamum, polium, pinee, peonia, Sauina, po-
 licaria, petroleum, Cassia, ruta, nitrum, Sambucus,
 Serapinus, terebintina, opoponac, narcissus, pix
 10 liqvida, Sticados, Scolopendria, Sisamum, Semen
 linj, Vua passa, Sanguis mustele, Soricum, Stercus
 vacce, pinguedo leonis, Castoreum, lātes j liffsens
 wathn til at subtiliera,

49 Lossa onda wāsko

- 15 Ätikia, eupatorium, Squilla, Cipperus, Came-
 dreos, Camepiteos, petroleum, piper nigrum, ruta,
 nitrum, mel, cepulla, orobi, sal, lātes j liffsens
 wathn 10

50 Rensa hwdena pa likammenom

- 20 Absinthium, cepe, camomilla, radix sambuci,
 radix cucumeris agrestis, altea, abrotanum, vetus
 oleum, caseus, ros marinus, lātes j liffsens wathn
 10 Vnguentum ther til Tak sappen aff cucumer
 agresti, oc yarj, oc viticelle, lika aff hwario tw
 25 lod, ceruse iiij lod, honagh iij besmara marker.
 Sywd th; samman m; lättom eldh, ath th; bliffwer
 som eth honag tyokth, Sidhan gak j basstuff-
 106 v. wona, oc twa tik wāl, oc sidhan torkā, Sidhan
 smör tik en thima gnidhandes m; the smörslonne.
 30 oc när tw haffwer tha nogh swettat; sköl tik
 renan, oc likammen bliffwer hwither oc rödh
 fagerlika wtan alla smitto, oc haaren ganga bort.

51 Ypna swettebororna

Farina ordej, anisum, assa, ruta, piretrum,
 pix nitrum, galbanum, sal, ficus sicce, petrosilinum,
 maiorana, absinthium, semen vrtice, sauina, brionia,
 vetus oleum, mentastrum, mel, cepe, rafanus, bau- 5
 cia, abrotanum, Aricus, Aristologia, radix affo-
 dillorum, radix cucumeris agrestis, läth them j
 liffsens wathn, the wthdragha sweth,

52 Driffwa wäsko til baka

Chimolea, glandes, jusquiamus, papauer, ramnus, 10
 mercurialis, plumbum, solatrum, memite, semper-
 uiua, ypoquistidos, acacia, Capnioli vitis, läth j
 liffsens wathn oc the förmena wäsko komma j
 then limmen ther thet stryks wppa,

53 Til ath soffwa

15

Papauer nigrum, opium, mandragora, jusquia-
 mus, piscis viuus qui dicitur turbedo, Salamandra,
 pisterica, aqua frigida, lenticule, semperuiua, portu-
 laca, psilium, lätes warlika j liffsens wathn, thy
 the ärw farlike, 20

54 Söffn wathn

107

Tak solatrj frwkth oc röther twa besmara
 marker, jusquiamj vj handfang, opij ij lod, Cam-
 fore dracmam vnam, stötis alth samman, oc di-
 stilleres m; glas hiälmenom, Oc tha han wil ga 25
 j säng drikke ther aff ena halffwa skeedh m; xiiij
 skedher goth win, tha soffwer han alla nattena,
 Men drikker nokor aff the wathneno en fwllan
 dryk, tha soffwer han j tre dagha oc tre nätther
 oc jngen kan honum wäkkia wp, män lätes ätikkia j 30
 näsbwrorna, aller sappen aff polleyo, tha waknar han,

55 Bitande tingh

Oliue syltade m; salt oc vathn, porrus, arsenicum, Cantarides, Succus ellebori, radix cucumeris agrestis, lätēs j liffsens wathn wm tw wilth
5 th; hwast haffwa

56 Styrkia natwrena

Sene, Sticados, Cuscute, sarcocolla, mirabolani, fumusterre, aurum, perle, argentum, rose, cinamomum, Ambra, camfora, crocus, sumac, ber-
10 beris, menta, folium, ciperum, Xilocassia, Sandali, galanga, caruj, jēdoaria, pomum citrinum,
107 v. Cardamomum, borago, o;imum, Spica, Cubebe, Storax, Caulis, Scariola, Sponsa solis, mastix, muscus, xilocates, nux muscata, maces, garofoli,
15 Calamus aromaticus, lätis j liffsens wathn ;c

57 Wathn til styrkia hia[r]tat oc hiarnan

Tak maioranam, basilicon, balsamite, lika aff hwaryo x handfang, masticem stöttan i pulwer ena besmara mark, muscum j lod, Stötis alth
20 samman, oc distilleras m; glashiälmenom, oc aff the wathneno drikke daglika vj skedher, atandis försth eth stykke confakth giorth oc kallas diamargariton,

58 Wathn til maghans styrk

Tak jngefäro iiij lod, galiga, jēdoarie, lika aff hwario ij lod, gariofoli, maces, long peper lika aff hwaryo j lod, stötis alth wäl, Sidan tak rötherna aff waleriane iiij lod, pimpinelle röther viij lod, piretrj j lod, origanj, centauree,
30 absintij, fumiterre lika aff hwaryo vj handfangh,

stötis m; forscriffnom kryddom, oc hwith win,
oc distilleres m; glashiälmenom, oc drikke ther
aff en dryk morgon oc affton,

59 Moth ether

108

Carnes galli, nuces, tiriaca, rafanus, lätis j 5
liffsens wathn, oc th; dragher theas kraffth ,

60 Göra oleum jncombustibile

Tak goth gwl oc gör kalk aff the som förscriff-
with är, oc tak sidan distillerada atikkio, oc lath j
eth breth glaserath kar swa ath atikkian är fira twär- 10
fingers dywp, oc ther j kasta kalken som giorder
är aff gwl sätiandis th; wth wth j hetasta solena
wm sommaren, oc tha komber affwan pa atikkiona
som en olya aller hinna, oc th; sank a j eth glas
m; enne skeed aller fiadhher, oc swa sank affta 15
wm daghen the olyona til thäs jnthe meer wp-
gangher, oc sidhan sath glasith m; the olyonne
pa elden latandis waskona ryka borth, oc gwl
olyan bliffwer ather j glaseno, oc kallas quinta
essentia aurj, oc haffwer största dygdher, lat; the 20
olyan j liffsens wathn oc drikkes, tha förlangher
th; människionnas liff, oc förnyar menniskionna
natwr, läker saar oc inwertis sywkdomma, oc är
lönlikith j blandh natwrlika mästara, hwilkith the
ey willo mangom lära, wtan enkannelikom wenom, 25
oc teslikis göris aff selff,

61 Olio af selff

108 v.

Tak bästa atikkio distilleradha, oc ther j lath
winsten som brändher är til kalk, och sal ar-
moniacum j eth glas strax täppandis th; m; luto 30
sapiencie, försth jnlaggiandis kalken giordan aff

self som förscriffwith är c Sidhan wäl är täpth
 aather, säth glasith nidher j heta hästa dyngio j
 tyo dagha, si[dhan] säth hyälmen pa glasith oc
 distillera the rötta atikkiona som försth wp-
 5 gangher, Sidhan wpgangher selff olyan som th;
 ware qwekselff oc kallas quinta essentia argenti
 oc hånne sankar, thy hon haffwer yppasta dygder
 oc wnderlika krafftther j läkedom,

62 Olyo aff qwekselff

- 10 Sublima argentum viuum m; victril oc al-
 männelikith salth, oc sidhan läg th; j aquam
 fortem som giorth är aff wictril oc salpeter swa
 länge th; qwikselffweth är wänth alth j wathn,
 Sidhan lath th; j glasith oc distillera, oc försth
 15 wthgangher watnith, Sidhan komber qwekselff-
 wereth äffther hwith som snyö, oc pa bothnenom
 bliffwer orenlikheten ather aff qwekselffweno,
 Sidan blanda ather samman, samma aquam fortem
 oc samma qwekselff, oc distillera swa manga resor
 109 20 j samno matto til thes jngen orenligheth bliffwer
 ather j glaseno altid athskelyandis wathnit fran
 qwekselffwens olyo som kallas quinta essentia aff
 qwekselff, oc haffwer osäyelika manga dygdher,
 oc ther j m; quinta essentia aff wictrileno, Wil
 25 tw tha skelya qwekselffwens quintam essentiam
 fran wictrilens, Tha lath the olyona j distiller-
 adha atikkio latandis standa, oc qwekselffwith
 gangher til botnen, oc atikkiona distillera aff, oc
 hånne fölyer wictrilith, oc bliffwer fagherlika röth,
 30 Sidan släk offta glödgath järn j andro atikkio, oc
 swa blanda m; the distillerada atikkionne som

wictrilith är j oc bliffwer rōd, Sidan distillera the
 ātikkiona m; enom filth, sātiandis pa sakteliken
 eldh, oc tha komber en hinna pa the ātikkiona,
 oc henne sankā aff, oc pa bothnenom bliffwer
 en olya fāghre ān gwl, oc är quinta essentia aff 5
 victril, oc dogher til ath lākia saar, oc cancrum,
 swaa som quinta essentia aff qwekselff läker
 fistulam, oc annor saar som ātha segh,

63 Saffran aff järn, oc Verdetum aff kopar

Files granth järn, āller kopar, oc hwarian 10
 filspaanen lāgh j starka ātikkio sārdeles m; sal
 armoniaco, oc sāth j starkan solennas hitha oc
 aff järneno bliffwer saffran, oc aff koparenom
 verde[t]um, oc aff bly spaan cerusa til lākedom,

64 Aff brennesten wthdragha 15 109 v.

Stōth brennestenen j pwlwer, oc lāth honum
 j pis sātyandis pa saktan eld swa lānge pisseth
 bliffwer litath, Oc tha tak th; af brennestenenom
 j eth annath kar, oc swa lāth ather mera pis pa
 then brennestenen lātandis standa swa som för 20
 til thās pisseth bliffwer litath, och tha lāth th; til
 th; första pisseth aff brennestenenom, oc th; öffa
 swa lānge pisseth kan litas, Sidhan sāth th; litada
 pisseth pa saktan eldh til ath tōrkas oc wāskona
 ryka borth, oc th; som bliffwer ather pa bothnenom 25
 kallas quinta essentia sulfuris, oc th; lāth j eth
 breth kar m; distillerado ātikkio, och sāth th; pa
 saktan eldh, oc komber tha en swarth hinna pa
 ātikkiona, oc henne skwma borth m; enne fiādher,
 oc th; pa bothnenom är göm, thy th; är quinta 30
 essentia rensath klar som gwl, Tāslikes ma oc
 göras aff arsenico, auripigmento, oc sandaraca,

65 Aff anthimonio vthdragha

Tak anthimonium oc stöth granth som myöl
 oc lägh th; i starka distillerada ätikkio rörandis
 samman, til thäs ätikkian bliffwer rödh, oc swa
 5 tak the ätikkiona aff lätandis andra ätikio wppa,
 swa wmskiftandis ätikkiona til thes hon bliffwer
 110 ey rödh aff antimonio, Sidan lath the rödha
 ätikkiorna j glaseth oc distillera, oc först wp-
 ganger ätikkian, oc ther nästh komber rödha som
 10 blod droppa, oc them sank a väl j glas, oc ärw
 sötaren än honagh, oc är quinta essentia anti-
 monij haffwandis osäyelika dygdher, th; borth-
 taker allan wärk aff saarum oc läker, oc för än
 th; distilleras tarffwas th; rötas j glaseno 40
 15 dagha täpth j hetho dyngio, Th; är dyrasta
 tingh til kraffther

66 Ceruse olya

Läg cerusam j distillerado ätikkio, oc sywd
 th; j twa thima aller länghre, ath ätikkian sywdher
 20 borth, oc th; aather bliffwer som en tyok olya,
 ok kallas oleum aff bly, och smakar söth som
 honagh, oc dogher j läkedom

67 Aff anthimonio quinta essentia

Tak anthimonium granth stöth en deel, raa
 25 windrägh j del, oc salpeter j del, stötandis wäl
 samman oc blandis, oc sidhan skiftis j dela, oc
 säth ena krwko pa eldhen swa starkan ath th;
 kan smälta, oc ther j lath en del äffther annan
 stärkiandis eldhen ath alth smälther, Sidhan gywth
 30 th; wth pa golffwith, aller annarstadis, ther th;
 kan swalas, oc sidhan bryth th; söndher, oc tha

findher tw jnwertis then malmens antimonij syäl
 hwitaren än selff, oc plägha finnas fäm lod aff 110 v.
 the syälenne före hwarya lödoga mark aff anti-
 monio, Sidan tak the syälena stötandis grana,
 oc swa mykla ätikia distilleradha, oc blanda
 samman strax lätandis j glaseth som är luterath
 wp til halsen, oc sätth glashiälmen pa täppandis
 wmkringh, oc gör starkan eld wndy oc wmkringh,
 oc snarlika distilleras rödh olya, oc en del bliffwer
 ather j glaseno löpnath som golth smör, och badha 10
 delana ärw quinta essentia antimonij oc thy blanda
 badha delana samman j eth glas sätandis th; j bal-
 neum som lyompth är oc th; smälther som th; waare
 rödh olya Sidhan lätth th; ather j glaseth sätandis
 hiälmen pa, oc sätth th; pa heta asko oc elden wndy 15
 oc distillera, oc th; som bliffwer ather j glaseno
 som dräg, kasta borth, oc distillera ather andra
 reso, och dräggena kasta borth, oc swa öffwes
 offta oc distilleres til thäs jngen drägh bliffwer
 ather j glaseno, swa haffwer tw qwintam essentiam, 20
 oc sidhan lätth th; j eth glas och sätth nidher j dyng-
 iona 40 dagha, och warj wäl täpth glasith, Sidhan
 distillera m; glaseno pellicano oc bliffwer fwl-
 bordath,

68 Göra ognen Athanor

25 111

Alle aanda som ärw wphöyde, som är qwek-
 selff, quinta essentia, brennesten, sal armoniacum,
 arsenicum, äller andre, göras swa ather j geen
 til wathn som här effther scriffwas wm qweksself
 hwilkith görs til lac virginis sidan th; är wp- 30
 höyth, Och byggiandis ognen gör försth nedhersta

delen oc wäggena j foth högha, oc rwnda affther
 atkillenom, Affwan pa the wäggena skikkes en
 rwnd järnskiffwa haffwandis aff segh grena j kors-
 wis som skiffwona halla swa skipadha ath
 5 skiffwonnas äggia ey komma widher wäggiana jn-
 wertes j ognenom, swa komber wärmen lika myken
 wm alla sidorna j ognenom, Oc göris eth hol
 nedersth widher jordena ther kolen oc elden jn-
 läggias j ognen, Jtem järnskiffwan skal haffwa
 10 affwan pa segh tre stäkkotta tändher mith pa seg,
 oc wth moth äggiana andra tre tändher längre,
 Sidan gör wäggena ena halffwa span höghre
 rwnth vmkringh affwan före järnskiffwona, oc swa
 ther affwan wppa göris eth hwalff rwnth som
 15 krwkomakare plägha göra krwkor rwndha aff
 hwilko wärmen böyer segh jämlika nidher j
 oghnen, oc göris eth holl öffwersth j hwalffwith
 hwilkith ypnes, och atherlykkes affther thinom
 111 v. wilya oc tarff, Oc aff swa mangom stykkiom sät
 20 ognen samman görandis hwarth stykketh sär-
 delis före segh, Sidan tak qwekselff wphöyth, aller
 hwath anda wphöydan tik tåkkes, oc läg j eth
 glas breth väl malith, oc swa sätth th; j ognen pa
 the tre tänderna, oc jnthe tåp glaseth affwan
 25 aller leer fatith i hwilko andana aller aanden är,
 oc swa sätth hwalffwith öffwersth wppa täppandis
 aather, Oc gör lättan eld aff try kol wndy j
 oghnen jämlika viij dagha oc nätter oc swa torkas
 andana j the warmo stwffwonne oc bliffwa som
 30 en kalker Sidhan tak then kalken vth oc mal
 smaan som grannaste myöl, Sidhan lätth th; myöl-
 ith j glasith m; hwilko plägha distilleras hängiandis

th; j en kätill affwan wathnith tw twär finger,
 Swa ath th; ey taker wathnith, oc gör elden 112
 wndy kätillen, swa smälter qwekselffwens kalker
 j the warmó bastwffwonne, oc flyther j glaseno,
 Sidhan säties glas hyälmen pa glaseth, oc di- 5
 stillera ther aff lac virginis klarth, oc är quinta
 essentia aff qwekselff, oc lönlikasta tingh, Jtem
 somme göra ena dör aller hol pa the andra
 väggena gönom hwilkith the jnstinga handena
 oc känna aath wm oghnen är ekki förmykith 10
 hether, oc tol han ey halla handena jnne, tha
 mynska the elden, oc är th; som scriffwas ath
 elden skal mälas oc wäghas til alla aandannas
 moghnan oc tilredilse, Jtem atanor ma begrwndas
 oc göras j manga andra mattor aff them som 15
 wnderstand haffwa j konstenne oc ärw wthrönthe,

69 Starkasta Vathn

Tak qwekselff som är wphöyt m; wictril oc
 almennelikith salth, män bätre är qwinta essentia
 aff qwekselff wthdraghin som förscriffwith är, 20
 Sidhan tak sal armoniacum x resor wphöyth, oc
 aff the blanda lika mykith m; the förscriffno, oc
 mal alstingis väl, oc th; swa malith läg pa en
 marmor sten wthwith sätandis j källaren oc ther
 wändes th; j wathn, oc th; wathnit sank a j eth 25
 starkth glas oc göm täpth, Thetta vathnith är 112 v.
 swa starkth, ath komme aff the en droppe pa
 handena strax ginge han gönom brännandes, Täs-
 likes om th; komber pa kopar aller järn skiffwor,
 oc läghs nokra handa malmer j th; wathnith tha 30
 wändher th; them vm görandes them klara som

perlor, th; wathnith kalla natwrlika mästara sal
amarum j sinom bokom, oc hwilken som kwane
temperera th;, tha läker th; then onda elden, oc
alla siwkdomma som segh ätha oc wthwidha,

5

70 Starkasta wathn

Tak winsten aff gammalth win hwith oc bren
honum j kalk j enne lerkwko ath han bliffwer
hwithen, Sidhan läg honum j nokoth glaserath
kar lätandes pa honum bränth win aldra bästh
10 rörandes samman oc sidhan läth th; j glasith
sätianendes hiälmen wppa oc distillera wathnith aff
aller th; brenda winith h[w]ilkith tha är mykith
wanstarkaren än th; war tha th; lät; pa winstenen,
wm swa är ath wathnith war myndre til wikh
15 än winstenen war, oc th; brända wathnith läth
affwer ena sidho, thy th; dogher ey mykith vtan
til öghonen aller andra limma stryka wppa, Sidhan
tak annat bränth win, oc distillera sammwlede
113 som för aff winstenenom, oc swa öffwes manga
20 resor altid m; andro brendho wine, oc gangher
glaseth söndher, tha tak nyth glas, wm thw än
swa distillerade fämtyo resor, Sidhan tak then
winstenen oc mal honum pa stenenom sätjandes
j källaren ath han wändes j wathn oc th; sank
25 j eth starkth glas, oc ther j läth sal armoniacum
tappandes strax wäl annars mynskas kraffthen,
Th; wathnith läker snarlika al saar, oc skab, m;
til ath läkia m; the tarffwas ey lätha sal armo-
niacum j th;, Män wil tw än ökia thäs kraffth,
30 tha blanda m; the aff watneno som här nämsth
tilförna standher bescriffwith, oc bliffwer starkaren

til ath bränna än halffwites eldher, Jtem lägger
 thw j thetta första wathnith wtan sal armoniacum
 giorth, wphöyth qwikselff tha görs th; ather strax
 qwekth m; lithlom wärma, oc allan kalk gör ather
 j sin stadga oc likamligheth aff hwilkom kalkana 5
 ärw giorde, Oc wim swaa händher ath glasen brista
 oc nokor tassen wathnen wthspillas, tha sank
 samman askona strax, oc läg pa marmorstenen
 oc wändhes ather j wathn, oc är swa goth som
 th; war för,

10

71 Atskelya gwl fran selff

113 v.

Tak selffwith oc sila th; granth j paan ther
 gwillith är j, oc lath th; swa j aquam fortem som
 giorth är aff victril oc salpeter, oc selffwith smälther
 j wathn, oc gwillith liggher widher bothnen som 15
 smärsta gryn, Män wil tw smälta gwillith j wathn,
 tha lägh sal armoniacum til m; tha tw distillera
 th; förscriffna aquam fortem, oc swa ma takas
 gwillith aff förgyltom gamblom tingom, Jtem tak
 aquam fortem som är distillerat aff wictril oc sal- 20
 peter swa ath th; wathnith är viij lod, oc ther j
 lägh ix lod tilreth salth almennelikith, oc distillera
 andra resona, oc th; wathnith smälther tha gwl
 j wathn, Sidhan wim tw lather th; wathnith til
 th; smältha selffwith j wathnenö, tha hardhnar 25
 selffwith oc löpnar samman,

72 Moth allerdom

Tak lifsens wathn som giorth är aff bränth
 win j glaseno pellicano som förscriffwith är c[ap. 1]
 tilförna, oc ther j lath quintam essentiam aff gwl 30
 oc perlor giorda, aller aff perlo modher skinande,

- oc then som gammal är drikke ther aff qwäl oc morgon, och natwren förnyes oc styrkes länge
- 114 liffwa, Jtem tak quintam essentiam aff yrthenne Celidonia aff henne wthdraghande fira elementh
- 5 och them atskelyandis som forscriffwit är c[ap. 5] oc aff eldsens elemänth lath j liffsens wathn en droppa giffwandis them driikka som droghe til dödhens thima, oc strax faar han sina helso, oc liffweth förlängis, swa som han haffde warith
- 10 resther wp aff dödhä, wtan gwd haffwer enkanne- lika kallath honom tha aff wärdlenne, Oc thetta wathnith skwlle altid wara redho til handa tha som kwnne tarfwas,

73 Spethälskas läkedom

- 15 Tak liffsens wathn aff brentth win giorth j glaseno pellicano, oc blanda m; quintam essentiam aff gwl oc perlor giordha, oc th; drikkandes fördriff; the onda spithälska sotten, oc haffwer tw ey gwl oc perlor, tha tak oc distillera wathn aff
- 20 jordbärom som wäxa förstth wm sommaren blanda th; j brentth win drikkandes ther aff ofta, wm tw ey haffwer liffjens wathn, oc hyälper mykith, oc rensar natwrena, oc maghan, fördriffwer ether, oc komber qwinno soth haffwa sin manada gangh, oc
- 25 hyälper til afflingh, Oc thak the jordbären moghen lätandis them j en renan korgh aff sprytyor
- 114 v. giordhan hängiandes honum wp swaa länge bären rwthna, oc tha rindher wathnith aff them, oc th; sankä j nokoth glas oc nyty som förscriffwit är,
- 30 Th; wathnit rensar fylsko aff öghonen, oc rinnande öghon, gör klara synena, oc taker blemmor

borth aff ansikteno, twagith m; the, Men th;
wathnith är mykith krafftogaren m; brenth win
blandath,

74 Läkia saar pa fötherna

Tak vinsten oc brän til kalk j enne lerkwko 5
oc strö pa sareth oc strax läkes th; ther äffther,

75 Moth nwmmens sot 1: paralisim

Tak lifsens wathn, oc blanda j th; quintam
essentiam giorda aff them tingom som rensa flegma
oc segha wäskor som är euforbium, turbit, hylle 10
blomster aller crocus ortensis, oc drikke th;, oc
gör them nwmna eth badh warinthe m; yrtommen,
yua, oc saluia, thy the styrkia senorna oc aadhr-
orna, Oc haffwer tw ey lifsens wathn, tha tak
brenth vin oc öffwa then läkedommen offtha, thy 15
the sywkan läkes ey snarlika,

76 Göra menniskior feta

Tak yrthena celidonium oc aff henne vthdragh
iiij elementh som forscriffwit är c[ap. 5] oc vadhersens 115
elementh som är en olya aff the yrtenne blanda m;
lifsens wathn aller bränth win giffwandes drikka, oc
then som är wthmakkadher snarlika faar hwl j gen 20

77 Göra dyärfwa j stridh

Tak lifsens wathn, oc läg yrtherna peoniam,
angelicam, oc saffran, oc quintam essentiam aff 25
gwl oc perlor j th;, oc then som drikker ther aff
bliffwer dyärfwer oc tröster, oc försma dödhén
oc allan wadha, Oc thy skwlle konwngen haffwa
bryggio kar fwl aff bränth win, oc the förscriffo
tingen ther j gwthen giffwandis hwaryom strid;- 30
mannenom en godhan dryk ther aff, tha stridhen

skulle standa, oc the mykith tröstelikaren tha striddo, oc fingo segher, oc th; är sannelika pröffwath wara visth,

78 Wtdriffwa diäffla oc tröldom

- 5 Tak liffsens wathn, oc j th; läth quintam
essentiam aff gwl oc perlor, oc yrthena perforata,
aller fröth aff henne, oc giff honom drikka som
är befä[n]gdher, Jtem tak gallan aff enom fisk
som hether saringina oc läth j ena bysso som
10 giord är aff ene trä, oc tha tw gaar j sängh, läg
pa glödherna aff them gallanom, oc then röken
fördriffwer allan tröldom oc dyäffwlskap aff the
115 v. hwseno, Jtem gallen aff enom swartom hwnd
lwktar swa mykith illa ath han fördriffwer diäff-
15 wllen borth aff hwseno, oc hwar han stänkes vm
hwsith kan jngen troidom haffwa makth, oc täs-
likes vm hwndsens blod stänkes pa wäggiana, swa
som är scriffwith wm fiska leffrenas rök thobie 8

79 Fördriffwa lys

- 20 Tak brentth win, oc ther j blanda qwekselff
oc frö aff yrtenne stafisagria, och hwar th; stryks
fly the borth aller dö, Jtem tak qwekselff oc rör
samman m; the hwithò aff äggeno starkelika, oc
swa th; rörer samman m; öffwerskärara wl ath
25 hon drikker alth j segh, oc sidhan söma then
flokken aller öffwerskärara wllena j eth linneth
klädy oc bindher wm kring tik som eth bälte,
tha fly alle lyssena oc döö, oc är stafisagria ther
j blandath, thes krafftogaren är th;, Män Actuum
30 12 c[ap.] scriffwas ath herodes war bithin j hæl

aff lys, oc theslikes en romsker kesare, oc kon-
wngen j danmark [Snyö]

Jtem smöryes kroppen m; brenth vathn
blandath m; stötto frö aff stafisagria,

80 Födriffwa ether

5

Tak lifsens wathn, oc ther j läth quintam
essentiam aff gwl, perlor, saffran, träakerse, pyon, 116
angelice, ruto, fenekal, rafano aller androm dyrom
stenom, oc th; drik wm tw råd; före ether fö[r]-
giffwin, oc strax löper thäs lifsens wathn dygd til 10
hiärtath oc th; bewarar, oc driffwer wth ethreth
aff likammenom,

81 Födriffwa quartanam

Tak goth bränth win ena libram, och ther j
läg mārghen aff Ebuli, alias Eleborj albi, oc aff 15
the giff honum drikka qwäl oc morghon, twa
nothskala fwlla, oc qwartana gangher borth, Äller
tak the yrther som förscriffne ärw cl[ap. 31] som
rensa melancoliam läggiandes them j th; brenda
winith mattelika oc drikket offta oc th; förtärer 20
melancoliam, Jtem sappen aff yrthenne Morsus
galline lätet j näswbwrorna aff them siwka, tha
qwartana börya komma, oc th; hiälper, Jtem
liffsens wathn drwkkith födriffwer strax the
sywkona, oc smöryes pa brystith aff the, Jtem 25
tak sappen aff träno sauina. oc läth tre warma
dropa j mwnnen aff them sywka, oc köldhen
aff quartane soth gangher strax borth,

82 Rensa jnwertis onda väskor

116 v.

Tak twa dracmas jerapigia, oc vj drachmas 30
euforbii, oc gör sma pillulas som cicer, oc aff

them tak iij, oc litith aff bränth win malandes
 the tre pillulas m; fingrenom j the brändö win-
 eno, oc th; tak tha try slar wm nattenä, oc swa
 faar tw godha purgationem, oc the pillule skwla
 5 försth standa j the brendo vineno j tre thima,
 män takas faa oc sma pillule m; lifsens wathn,
 tha göra the starkaren gärning än mange oc
 store pillule göra kwnna wthan th;, aller wthan
 bränth win, Oc thy ärw pillule oc alle läkedommar
 10 warlika takandes ath the ey göra mera skadha,
 än gawn, thy ey kan giffwas en wis matta oc
 reghla som är becommeliken allom människiom,
 oc thy giffwes them sywka försth en pillula m;
 brenth win, oc freste mykit hon gör j them sywka,
 15 oc sidha[n] twa, oc swa framdelis flere, äffther th;
 som personan tarffwas til sin läkedom,

83 Jamliken skälffwo soth

Jamliken skälffwo soth tilkomber aff the ath
 blodith j kroppenom är förfwlth oc kränkth aff
 117 20 ondo väsko hwilken j the är bemängdh, oc thy
 tarffwas rensa blodith wm hon skal fördriffwas,
 oc thy tak lifsens vathn drikkandes ther aff nokra
 dagha, oc blodith rensas oc skälffwosotten som
 jamliken är fördriff, oc aldra snarasth wm j the
 25 latith wardher qwinta essentia aff gwl oc perlor,
 Jtem tak qwintam essentiam aff menniskios blod
 giorda som förscriffwit är c[ap. 2] oc drikkas hon
 rensar besynnerlika blodith oc ffördriffwer jam-
 lika skälffwo, badhe drwkken oc smordh wm sen-
 30 orna oc adhrorna, oc maagha blandas samman
 lifsens wathn oc quinta essentia aff blodeno oc

drikkas, oc wil tw stärkia lakedommen, tha lath ther j quintam essentiam cassie fistule, aller sappen aff yrtenne Mercurialis mattelika 10

84 Skälffwo soth terciana

Terciana skälffwo soth komber hwar tridy 5
dag, thy colera then waskan rwthnath inwertis är saken ther til, oc läkes m; liffsens vathn, aller m; brenth win lätandes j th; litith reubarbarum, aller aloë, aller annor tingh aff hwilkom för-scriffwit är tilförna som rensa coleram rubeam 10
c[ap. 33, 34] Jtem aqua endiuie & herbe que vocatur 117 v.
caput monachi, turbit, sene, & polipodij vtatur paciens badhe morghon oc afftan oc bliffwer qwitther skälffwona,

85 Daghliken skälffwa

15

Daghliken skälffwa, komber aff the at the waskan flegma är förmykin och förflath j kroppenom, oc th; kan bätras m; liffsens wathn som drwkkith wardher, oc tälrikes brenth win drwkkith förtärer the onda waskona, oc läthes 20
ther j litith Euforbium, aller hylle blomsther, aller annor tingh som förscriffwen ärw c[ap. 33, 34] oc rensa flegma, oc aff the drikkas afftan oc morghon 10

Jtem blanda mercurialem m; liffsens vathn oc bliffwer ther aff starkaren, 25

86 Febris acuta

Tak liffsens vathn, oc quintam essentiam aff gwl oc perlor, oc quintam essentiam aff menniskios blod, blandandes ther til m; syätte delena aff

quintam essentiam rosen wathn oc fiol, oc bora-
 ginis, oc lactucarum, thy the skälffwan komber
 aff cora som är brändh, oc swarto blodh, oc thy
 är giffwandes quinta essentia aff blod giordh m;
 5 syätte delenom aff liffsens wathn Jtem febris som
 118 komber aff blodeno skal först latas blodh, oc
 sidhan giffwes liffsens wathn m; quintam essen-
 tiam aff krabbom aller kräffwittom som ärw j
 bakkio, ath then hithen förswindar borth,
 10 Jtem febrj som komber aff colera giffwes
 liffsens wathn m; camfora, oc quinta essentia aff
 kräffwittom drikka, oc strykes pa limmana, Jtem
 febrj som komber aff flegmate, giffwes liffsens
 wathn m; them tingom som rensa flegma som
 15 förscriffwen ärw c[ap. 30] oc m; allom blandas
 gerna quinta essentia aff blodh

87 Gälnyngom oc affwithom

Somme mista with oc skäl j starkom sywk-
 dom ey witandes hwath the tala, Oc ther til tak
 20 en godhan hop aff populeon, oc godha ätikkio,
 rutam en hop, Stöth th; oc blanda samman, oc wm
 tw haffwer quintam essentiam aff blod blanda
 ther j oc bintw wm hoffwodith aff them sywka, oc
 ther aff stoppa j hans näsbwrwr oc han komber
 25 til sin skäl j gen,

88 Febris emitreticus

Är oc en skälffwo soth tilkommandis män-
 niskiom aff twärwm eghelighetom, som är aff
 flegmate förflwado som är kalt oc waath, oc aff
 30 colera förflwado som är heth oc tör, oc the

twänne skälffwo sotterna ärw til lika j enom krop
 hwar twärth moth andro, oc ärw wandsamme
 läkia, Thy wın them sywka giff; moth febrem
 som är heth oc tör nokoth til lakedom som är
 kalth och waath, tha stärkes ther aff then febris 5
 som är kaldher oc wather, oc swaa ather ther
 twärth j moth, Thy tak liffsens wathn, oc quintam
 essentiam aff menniskios blod, oc quintam essen-
 tiam aff gwl oc perlor, oc quintam essentiam aff
 them tingom som rensa oc ärw bescriffwen [ap. 10
 28—30] til förna giffwandes drikka oc han bliffwer
 frälsther aff the skälffwonne, oc är witandes ath
 skälffwo sothen bliffwer swa mangfallogh j men-
 niskios likamma som fira handa eghelighether
 kwnna samman blandas j complexione, som ärw 15
 flegma oc colera rubea, flegma oc bränd colera,
 flegma oc blodith, oc och hwath som hälsth
 febris th; är *probera thetta*

Tak dragridij swdith dracmam ena, oc stöth
 som pwlwer, oc blanda m; sex lod ;wker, oc giff 20
 them sywka thaa skälffwan wil komma swa storth
 som en walnoth, oc skälffwan släpper honum

89 Febris oc pestilentia

Moth febrem aff pestilentia oc annan hita tak
 liffsens wathn, oc halffdelen aff quintam essentiam 25 119
 giorda aff menniskios blod oc rothena aff bw-
 glosse, oc acetosam, litith aloe, oc euforbij, jera-
 pigre, lilio röther, quintam essentiam aff gwl oc
 perlor, capilli veneris, oc ysopj, the alle ärw bästä
 tingh moth dödhä bölder, oc pestilencia, oc m; 30
 th[e]m takes quinta essentia som lossar, oc takes

ther aff daghlika, oc hwar dagh wñ morgonen
 drikke brenth win, tha befängis han ey aff onth
 wädher, oc take pillulas warlika m; bränth win
 wektha, oc hwsith rökes m; mirram, rwto, oc
 5 eneträ brändh,

90 Moth kramp

Krampo dragh komber aff senornas wan-
 kilsom, oc honom läker lifsens wathn drwkkith
 oc pa strwkith, aller och brenth win, Jtem Tak
 10 flamulam oc blanda m; lifsens wathn lätandis
 standa tre thima, oc sidhan gnidh ther m; lidha-
 mothen, oc ryghtaflona wäl, oc sidan bredh pa
 honom wäl, oc honom tha strax tilkomber skälffwo
 soth, oc krampo sotten gangher borth, oc sidhan
 15 driff borth skälffwo sottena som förscriffwith är

Thässa bokena screff jak P. M. warandis j
 enom stad j waland som hether Castrum arom
 äffther gwd; byrdh 1522.

(Efter Peder Månssons handskrift i Linköpings Stifts-
 bibliotek, sign. Juridik 8.)

Rättelser.

Sid.	rad.	
411	18	tha rattadt från th;
—	24	ma tillagdt
415	19, 27	m; utfylt
—	24	vädrith r. fr. värdrith
417	4	oc dubbelt i hds.
—	5	wppenbar utfylt
—	16	aff tillagdt
420	12	melancoliam utfylt
423	10	Sinapis "

Sid.	rad.	
426	16	hiärtat <i>r. fr.</i> hiärat
428	3	sidhan » si
—	10	oc » oc oc
—	25	tw » twj
429	14	verdetum » verdeum
—	21	thäs » thä
434	12	hwilkith » hilkith
438	8	befängdher <i>r. fr.</i> befägdher
439	2	Snyö tillagdt
—	9	för <i>r. fr.</i> fö
440	15	sidhan utfyltdt
443	31	them <i>r. fr.</i> thm
435	29, 436 5, 437 19, 439 18, 440 27, 441 11, 22, 442 15,	
443	10	äro kapitel-siffrorna tillagda.

- 1 Fore örna vörk
- 6 Lagher aff sipol blandas han vidh värma
kwinno myölk oc lat; j öron tha hiälper haan
fore örna vörk
- 5 2 de eodem
- Hwit rökilse stampas th; m; litit aff win ok
lat; i örat th; hiälpir th;
- 3 pro surditate
- Tak walmogho frö oc bladhen oc stampa alt
10 saman oc vridha gimon eth klädhe oc lat j örat
- 4 fore örna vörk
- stampa kloflök m; gasa ister oc gör th; litit
värm oc lat th; i örat
- 5 fore örna vörk
- 15 Tak värma kwinno myolk m; oleo laurino oc
smörja om kring örath th; är oc goth fore döwo
- 6 contra surditatem
- Valet adeps caninus cum absinteo & oleo
auribus infusum
- 20 7 ad idem
- butirum cum sale calidum infunde
- 8 idem
- succum mente tepidum in aurem mitte vel
eciam succum absintii : marubii tepidum in au-
25 rem mitte
- 6 v. 9 ad idem
- vrina pueri dolorem aurium mitigat
- 10 Jtem fel leporis vel ouis cum lacte mulieris
auribus inpone
- 30 11 Jtem folia lauri concussa : succus missus
in aurem mire sanat

12 ad idem

¶ hægbar dröper man laghin aff them i öron
tha dugher th; fore örnawärk

13 Jtem stampat anis m; olio dugher fore
örnawärk om th; lat; i öron 5

14 ad idem

tak laghin aff fenekals rotum oc lat han m;
ätiko j örath samma laghin skal thu drikka m; vin

15 Jtem tak laghin aff rätikio m; olio oc
lath i örath 10

16 Ad sanitatem oculorum 7

Fore suidha j öghon tak aloe oc stampa oc
tempra th; m; hwit vin oc lat i ögha en dropa
badhe kwel oc morghon

17 ad idem 15

Fore kladha oc blodh oc dum öghon oc thung,
tak oos aff rutho oc honagh oc th; hwita aff äggit
oc vridh th; ginom eth klädhe oc laat j öghom,

18 ad idem

Fel wlturis : leporis : corui : lac mulieris : 20
adipem anguille misce : inpone sero : mane oculis
multum confortat visum

19 ¶ Jtem succus celidonie : feniculi : lac mu-
lieris masculini nutrientis commisceantur oculique
inungantur multum prodest 25

20 ad idem

Fenekal stampat oc ooset blandat m; honagh
th; hialper öghom aff alt skimbel om the smöras
offta ther m;

21 Jtem takir man grönt frö aff fenekal oc 30
stampar th; oc thörkar i solinne th; ther komber
aff th; dugher fore al;kons siwkdöm j öghom

7 v.

22 ad idem

celidonia tha hon star j blomster tha skal
man oos hanna siwdha i koparkar m; honagh
vidh litin eeld til fradhan ar al ofwan oppa, tha
5 th; vardher thiokt som honagh smöras ther öghon
oppta m; tha ar th; goth fore myrk öghon

23 ad idem

tak ena naatbakko oc plukka rena oc läg
hona swa i eth glas m; inälfwm oc m; allo wtan
10 fiädhkana oc säth swa glaset j en källara swa
länge at hon ar roten, oc sidhan tak th; feta
som oppa star th; lat j öghon, : est optimum
remedium ad oculos

24 Jtem tak lagherbär oc stöt kleen oc sikta
15 them ginom eth säff oc mæng them lika thiokt
m; iordhbäriom, oc lat th; sta swa länge bären
ärw fornöth. oc thryst th; sidhan gimon en duk
i eth krws oc lat th; i öghon tha th; klarth ar

25 ad genua inflata rutam : mel superpone
20 cum sale : pars salis erit modica

8

26 Pro dolore dencium

Alun temprat m; atikio oc m; honagh th;
styrkir tender som lösa ärw oc feste them th;
dugher oc til bwlit tannaköt oc th; heler blemor
25 oc skab oc kladha

27 Jtem fore tanna wärk aller byld tak alwn
oc salt oc läg oppa byldena

28 ad idem

tak celidonia oc stampa oc läg vidh tannagardh
30 29 Jtem tak ysop oc siwdh i atikio oc thwa
tender m; tha fordrifuer han tanna wärk

30 Jtem gnidher man sina tender om inorgh-
onin m; sipuls oos tha far man ey tanna wärk

31 Jtem herbam millefolium cum butiro com-
misce : appone dentibus : potenter dolorem mitigat

32 fore växten

5

tak graabo oc gamalth ister oc stöte th;
saman oc läg th; vidh wäxtin

33 pro eodem

tak ena kanno äller eth krws oc lath ther
nyth öl vtj som th; star j gärdhene oc skär ther 10
thwnna pipro vtj, oc lath th; sta j ii äller iij
dagha oc goras, oc tåp krwset wäl m; eth klädhe.
oc drik sidhan varleka ther aff per tres dies

34 fore växtenom

¶ vna ventosa ponatur in medio dorsi vbi 15
cuspides volunt conuenire vt non conueniant

35 pro dolore capitis

8 v

tak färst saffran oc färska näghlekor oc göör
ther aff ena kaku oc lukta ther oppa idhelika

36 Pro oculis

20

tak fyrä handa kryde forst ingefero — — —

(Efter codex 22 Benz. i Upsala Univ. bibliotek; från
medlet af 1400-talet. Bladen 6, 7, 8.)

Rättelser.

446 16 örath r. fr. orath Likasä 447 3, 10; 446 21 eum
r. fr. sum; 447 3 tha r. fr. th; 447 13 ögha r. fr. ogha
Likasä 448 6; 447 21 inpone r. fr. inpona; 447 27 Fenekal
r. fr. Fenelal; 448 10 källara r. fr. kallara; 448 17 ärw r. fr.
arw; 448 24 heler r. fr. herer; 449 15 ponatur r. fr. panatur;
449 19 idhelika r. fr. idhelka.

Strödda läkedomar.

2 v. Jtem fore blodsoth tagh dwstmyöl och brend
eke bark i aska och baka ther aff en kaka och
giff then sywke ther aff äthe tha faar han booth

5 pulueres imperiales

Jtem skall man taage Hammerslageth ther
man slaar aff kooper kiellda Oc stöde th; smoth
oc sicthedh gönnom eth grandh kleeda Oc tage
siden pulueres rene en viij deell swa mögeth
10 som hammerslageth th; wegher oc blande th; well
samen, oc drick ther aff en sölskeedh m; reenth
watn th; hielper

Contra febres

Jtem tagh paradise koorn kieldere haals oc
15 skerssöde lige mögeth aff hwer there oc maall
th; smoth och sydh th; i ädicke wdi en potthe
well lwcth en liden stwndh Oc giff then syuge ath
drickä th; warmsta han gideer oc ladh hanum
encthet äde eller dricka ther snarligen vppo oc
20 gör thette i tree dage eller tiil thes han foor
bodh wdaff oc wacthe tegh ath tw dricker ey
mögeth th; öger sywgen

For ffoer oc geeder ther foo sooeth oc skab

Jtem tagh iij skepper salth, ij skoole pund
25 laagerbeer eth pund skarsöde Jtem j skeppe
malyrteffrö, en j skeppe ärther en j skeppe böner,
en j skeppe skorsteen sooedh, en j skeppe wng
eege barck törcken oc stöden well smoo, erthernaa
och bönerna skall man halff sywde oc törckes oc
30 stödes smoo, en j skeppe groffth reffweth brödh

oc meenges alth tiil hobe oc giffues foerna en
tiidh gerna om wegn then tiidh ath icke regner
om morginen eller affthen oc mesth om sancte
morthens tiidh oc förste frösth wille the ey
ädeth tha meengeth m; haffre, tiill eth hwncret 5
foor er nogh aff eth faadh aff thetta

Fore forgiftelse och ath oorme moge vp- 3 v.
kastes eller paadher eller andre ethermarcker
Först giffuis them som sywker er i try dygn
encthet annet dricke en bööneswdh hwilke swdith 10
er i kiöth och flesk, en vppo tredie dagenom
skall saman sywdas brakwidha barcker och ty-
basth i gamblo ölee, en fiskä swdh och skall aff
skrapas th; ytherste aff barckenom oc skulle tessa
barkin ligge wndhen passione domini Oc skall th; 15
silas och siden skall skawes ther j meniä Och
th; skall then dricke som forgiffwen er J nampn
fadhers söns och then helge andhe Amen

(Efter Arvid Trolles lagbok, handskrift i K. Bibl., med
gammal sign. B 4, bl. 2 v., 3 v.)

Fore kollesooth

Tagh paradisise korn och kiellere haals Sker- 20
säde lige meget wegt aff hwart there oc maall
th; til hobbe och leth ther til äddeke och leth
i en liden gryde och syudhet noget lidet och
naar th; er kolnet noget tha drek th; tha th;
warmeste thw gidher oc löfft teg siden waarm 25
swo tw sweedis eller leegh teg i en sengh oc
hwll wel cledher vppo tegh swo tw swedis 30

(Efter samma bok, bl. 4 r.)

Thetta är boot fore rödesoot

Taghi söta koo miölk osiglada oc lathi wthi
 ena gryto oc taghe ther til iii osmunda järn, oc
 göre them glödandhe heta oc läthi swa en i
 5 miolken i grytonne oc lathe ther m; siwda miolken
 oc skwma th; orena aff henne Swa läthi wthi
 grytona then andra osmunden oc lathe ther m;
 siwda miolken oc skwme th; orena ther aff Lathe
 wthi swa then tridia i miolkena oc hetan oc lathe
 10 swa siwda miolkena m; Oc tha miolken hon är
 kaal worden Tha taghe aff then hinnona ther
 ligger oppa oc giffwe siden människionne at drikka.
 en tiid. oc swa annen tiid oc swa tridia tha faar
 han boot ꝛc

(Efter samma handskrift, bl. 102 v.)

15 Här skal man stille bloth m;

Longinus was een Riddare got, Hee stack
 wnsem here indh sin herte doth, Daar wdh wloth
 wather wnde blot, Dath was mildh wnde got, Swo
 bidie ick thij lewe herre, Dorch dines blodas
 20 ääre, dath dith bloth stille stoo, wnde nicht mere
 blöde, wnde desse menniske nich two mene ga,
 edher two skade staa, In name faders wnde des
 soones wnde des hillige gesth amen, v pater
 noster, v aue maria

(Efter samma bok, bl. 103 r.)

25 Wor herre ihesus christus, hengde vppo
 korsit bwnden, gönom hans sidhe hendher oc
 föder m; naffle oc spiudh stwnget, Hans wnder
 ey rodne och ey bolnede, Swo bedher iagh teg

wndh ath tw ey rödner och ey ömmes oc ey
 thenne menniske til mene gaar eller skader J
 naffn fadhers söns och then hellige andes amen,
 här skal man signe saar meth, Les v pater
 noster oc aue maria hans welsignede wnder til 5
 loff oc saar (sic)

(Efter samma bok och blad.)

Altissimus creauit medicinam, vir prudens
 non abhorrebit eam

Regimen sanitatis

Tack hana galla åle galla hare galla, och 10
 tagh sedhan enn skedh rinnande kelle watn, och
 leth th; vti eth glass och beblanda thesse för-
 nempde matherier till hopa och låth them sedan
 stondha y try dynggh och iässas och så skal thw
 smöria tina öghon ther medh iij resor om daghen 15
 ij huario otte dagha och tw skalt wackte tigh
 fför köldh och blåst och hetha.

(Skrifvet på sista bladet af ett Psalterium, tryckt i
 Lübeck hos Gothan, 1480-talet.)

Hästlækedom.

Fori kertis . tak æspebarg þæt næst ær
treno ok swd væl m; vatin ok gif hæstenum drikkæ
þæt ær kalt þa slaas vt kirtisen . oc sidhæn stööt
5 glæs oc sictæ gönum et klædi oc blandæ m; honagh .
oc læg honum i . huiruilin vndir toppenum . ok
schær vp fori m; en knif

Fori . quiddrag skær a huirffinum i . lium-
scænum ena . sinu. fingirs bretæ oc somæ væl atir
10 vndena, oc þua huar dagh en timæ m; lut .

Fori . skinko tak ok skiær owan vid knolanæ .
þvara hand innæn a . benino . ena sino fingærs
breþa . vtæn af sinune oc eig innan af hennæ,
ok þva huar dag en tima m; lwt

15 Fori kirtlæfnuk skiær vp vnde kinnum, mællum
strupen oc adrinæ, oc rensæ væl vt kirtslænæ oc
þeræ rötir . oc þua væl m; brænt salt, huarn annæ
dag . ok annæn m; lwt, kan þæt fnuk varæ gamalt.
skær vp mellæn rebenænna . mit a roggenum . oc
20 læg en ring m; humblærot ællir næþlæ rot, oc rotinæ
suep væl m; blaa . oc smiör honæ væl m; istir,
ællir smiör . oc þua hona huar dag m; stærke lut

For þy at hestir vardir bögdir, bint saman
allæ fötir oc hæk vp m; fotum oc laast en man
25 flögia a bogin hanum, sidhæn læg nidrin, oc læg
hanum en hæk, frammæn nidir langs at boginum
ok spækkæ væl m; histir ællir flæsk oc læg en ring
mællum bogænnæ af neþlærot

Fori vatenfal oc kornfal, skær vt enæ sinu
30 af nosinnæ . ok stik en kaffæ . i . nosinæ . först

. i . andrā . oc sua . i . andrā oc vrid vm krind
suat blodrin gange vt,

Fori . rōro bint enā rem vm rumponā nāmost
liuino, oc sla vp tua adro vidhir ōghonnin

Fori stemmo, smör pinā hand vāl, oc stik . 3
i liuit oc rōr vt thräkkir

Fori vatenstemmo, fel nidhir hestin, oc rensā
hans hus m̄ pinā hand oc lāt stōtta ingifero .
vp . i . scapin, pāt ōferstā þu gitir, pār bātras
m̄, oc lāt . han . i . kalt vatin huar dag mit a 10
sidho, oc sla vp tua adro . mällum lara.

Fori smugh, sla vp ena adhir a halsenum oc
lāt lōpā blodin . i . et kar, oc lāt m̄ salt, oc
smör hestin oc pār nest annān vāg lāt lōpā .
samulund, och gōr oc samulund oc sidhān alt er
þort þa smior hestin m̄ histir . allir smior oc 15
pār aptir, þua uel m̄ lut,

Er hāstir istādhugir, brān fori sporanum a
bada sidhu, enā vnd, oc ena vnde stiārtenum,
nāst liff

Fori krop, tak enā vid . oc bint lin frammen 20
. a . oc smör, m̄ rōdhā aff āggeno, oc stik vti
halsin pār til boldin bristir

(Efter codex 54 Benz. i Upsala Universitets Bibliotek; från
slutet af 1300-talet. Bl. 53 v.)

Hästläkedom.

Yngre uppteckning.

Thetta er hesta läkedomber och fförsth fföre 67
karthiis 25

Tach rōchilse och glass och blanda alth
samman och läg j annith millan kōthit och skinnith

th; gör goth wid hesthen Wenth honum östher
 eller westher och gör iii kors j hans änne och
 seg swa j högrä örath lönleka Gudh och sanctus
 loyas the waro swa vise the kunna wel thenna
 5 hesthen bötha ffore karthiis Sedhan löpth wp
 hans högre ffoth och tak aff te samma jordh som
 hesthen stodh wppa oc leg wppa stralen oc sey
 swa threm synnom Gudh oc sanctus loyas te
 äro swa gode te kunna tik bötha aff thenna soth
 10 och som karthiis synes stik han wth m; en kniff
 och trystha vt blodeth Sedan leg widh rogmyöl

For watnfal och kornfal

Wänth hesthen östher eller vesther oc gör iii
 kors j hans änne och seg swa j högre örat hör
 15 tik hesther hwat tu er swarther eller rödher tik
 skader ey mera thetta korn fal an gudhi skadde
 te ätikya eller galla ther juda goffuo honum
 drikka tha han hengde aa korssene och läs v
 pater noster och v aue maria fore te helye v
 20 vnder ther gud haffde a sinom signade lekama

For hyerna

Tak qwekt sylffuer och hwetekly och bren j
 ena panno alt samman j asko och th; tak och
 leg j hans näsa tha ffar han böther ok läs v
 25 pater noster oc v aue maria for gud; v vnder
 skuldh

For Flwg

Les v pater noster oc v aue maria och lath
 seya ena messo j wars herra heder oc sancti
 30 loyas heder

For starblindho

68

Tach alwn och' hwith win och lath [i] hans
ögon m; enom penna sedan tha ffar han böther

For stokkad been

Tach bomolya och smör hesthens been medher 5

For quiddrag

Tach rog och sywdh han ther til ath han
warder som wälling ok leth han staa wthan watn
j iii dagar och giff sedan hestennom th; drikka

Fore röro

10

Binth ena reem om hans stierth och lath
han ey drikka j ii daga och slaa wp ii aadhror
wider ögomon sedan for han both

Fore stempno

Smör thina handh och stik wthi baklwthen 15
wppa hestennom och drag wth trekken tha ffor
han booth

Fore karthiis

Tak ekebark then som nesth er thräne och
sywdh wäl m; watn och giff hestennom drikka tha 20
th; er kalth tha slos wth karthiisen och sedan
tak glass och stöth wel smoth sedan sikta th;
gynom jt kläde och blanda med hanogh och leg
j hwirwilen j strupanom oc skär wth

For quiddrag

25

Tak ok skär wp hwirwilen j lywskanom ena
sino synder [fingers] breda och söma wel aather
wnde m; enom vextom traadh och twa th; hwar
dag een tiidh m; luth och ey mera

Fore skinko wider knylona

Tak och skär offwan wid knylona jnnan a
benene ena synw fingers bredha wthan aa synona
och ey jnnan och twa hwan dag wel m; lwth

5 Fore kirtzla werk

69 Tak ok skär kirtzlana wider goman millan
strupan och aadrohna wäl wp kirtzlana och kirtzla
röthirne och two wäl m; brenth salth hwan annan
dag och wel. m; luth

10 For watnfal och kornffal

Tak och skär wp ena sino wppa näsomon
och stik frö j och giff honum j törro

Fore tungasoth

Tak brenth salth och smör leppanar och
15 tungona m;

Fore spina

Skär aff honum med ena sax och stryk m;
salth

Fore skardh

20 Tak jth hwgiern och hwg aff honum

Fore sadal kula vnder sadal

Tak bomolya och smör ther m; och strö aa
rogmyöl

Fore bwk werk

25 Skär aff bwkenom och swid m; heth jern och
smör m; bomolya oc strö aa rogmyöl

Fore stäkro

Stik j ryggen millan baden riffbenen nagils-
dywpt m; j kniff och slaa wp ij aadhror nidan
30 fföre ögomon Jtem hwg aff yterste tagelleth

Fore galla j rwmponne

Brän salkulona m; heth jern och tryst wth
warith hwar dag och twa wäl medh luth

Fore ath hester äther mwsaboo

Tak fferskan iest och hönsatrek och äg och s
blandha alth samman ok slaa j halsen aff honum

For th; ath haar skal wexa 70

Tak byörna ysther och säll och smör honum
ther medh ther som haar er aff

Fore nagilsting 10

Tak vax och thyära och talg och swdh alth
samman ok lath wäl heeth j fothenom aff hesten-
om bade trädh och nagil stingh

Fore strook

Tak jern och bren hesthen millan laaromon 15
som nest gither skapomen och slaa j böke aska
eller th; spänsgröna än tu skalt lankt ridha

Fore watn stempno

Tak ok ffäl honum nidher aa jordhena och
rensa hwsit hans och stöth ingefäro och lath wp 20
j skapen hans th; yffuerste tu gither tha ffor-
ganger hesthens natwr och sidhan lath honum j
kalt watn mith wppo sidhona hwar dag ther til
blodit ffor gaar och slaa wp ii adhror aa laaromon

Fore smog 25

Tak ok slaa wp ii aadhror pa hesthenom och
lath löpa j ith heth kar och j salth och smör ther
hesthen m;

Fore at hesten er ystadoger

Tak och fäl honum a jordena och bren ena 30
wida wnd wp wnde sporomen aa baadom sidomon

och bren ena wndh wnder stierthenom som nest
er liffweno

Fore gäldh

Tak ok skär synder ii sinwr twäggia fingra
s yffuer ögomon

Fore karthiis

— — — — — slutet felar — — — — —

(Efter handskriften C 601 i Upsala Universitets Bibliotek;
jfr s. 49 härstädes.)

Rättelser.

Sid. 457 rad. 2 i *tillagdt*

— — — 27 fingers *tillagdt*

— 458 — 1 knylona *rättadt från knynola*

Himmelstecknen.

Aries

17

Th; försthe thenkn är Aries wädhur th; är goth blodhlat ock koppa säthia pa halsin for vtan hoffwdhaadrar Ok tha är got ärende fara ok 5 köpslaghan vtsenda for thy th; komber raskelika i gen ok är t; got at ny kläden latha skära oc fara vti oc korn saa Och tha är onth at gypta sigh ok ont borger oc hws byggia ok annama

thaurus

10

Th; andra tekn hether thaurus th; är fasth standande tekn j th; tekn tha er got at saa ok ympa trä ok plantar sätia oc göra alt t; som i jordenna schall göras tha är got hws byggia oc annama eller oc hustru faa oc flytia booskapp 15 Tha är got th; at begynna som lenghe skal wara

Geminj

Gemini är th; tridhia tekn tha är got at begynna alt t; som raskelica skal endas

Cancer

20

Cancer är th; fyerdhe tekn Tha är got ferdas 18 ok begynna orlöggh ok begynna alt t; som snart skal ändas oc ey stadugh bliffwa

Leo:.

Leo är th; fempte tekn th; är fasth stand- 25 ande tekn Tha är got at begynna mwra hwss oc ey aff thrä for thy at the brynna gerna

virgo:·

Uirgo är th; siette thekn th; är halff fast
standande tekn ok halfft rörande wel ma man
saa korn ympa thre ok byggia garda ok ferdas
5 Ok tha är onth ath begynna grundhwal eller
gyptamaal begynna

Libra

Th; siwnde tekn är libra j th; tekn blodh-
laat och got ferdas oc got begyna th; som snart
10 skal endas

Scorpio

Th; ottende tekn är scorpio Tha manen är
i t; tekn tha vakta sigh for ny cläde til skärande
ok tala m; mechtoga herra oc budskap til sänd-
19 15 ande ower watn oc wandra offuer land ok läke-
dom taka til aaryballana ok lendhena thetta teknit
Scorpio haffuer waldh ower arjen oc t; ther til
hörer ok ther til skall man ey lekedom taka
Thetta teknit ökir siwchdom

20

Sagitt[arius]

Th; nyoonde thekn a[r] Sagittarius Tha manin
är i t; teknith tha är got bindha wynschap mellan
owenner ath the blyffua lenge wenir ok ähta
schap begripande vtan ey fulkomende thy at
25 hustrun warder ofrachtsamb oc är got at badha
ok köpinskath hanthera oc all tyng til byrgia
som m; eeldh skeer Tha är got peninga jn-
20 kreffuia oc thrä och wiin ympa Och alt t; som
i watn oc jordh skeer oc t; tekn radher ower
30 laren til then ledamot skal man ey lekedom taka

capricornus

Th; tyande tekn är Capricornus Tha man
 är i th; tekn Tha är got saa aker wiin garda
 thrä sätia ok alt th; m; jord skeer ok angh om
 middagen begripa oc köpslaga oc til the tyng man 3
 wil rasklica anda Tha är ont hustru taka och
 hantera t; m; eldh skeer adro lata drych oc
 lekedom taka til knen Stenbucken Rader offuer
 knen til the ledamot schal man ey lekedom thaka

aquarius

10

Th; elloffthe tekn är aquarius Tha man är
 i t; tekn, tha är goth hus byggia och hustru
 thagha oc til herscap gaa ok blod lata ok alt t;
 som lenge skal wara

Pisces: .

15

Th; tolfte tekn är Pisces tha man är i t;
 tekn tha er got hustru taka och venschap hantera
 mynth ok silfver til schyckande läropt til görande
 ok alt th; som aff wethe skeer ok alth th; som 21
 man wil trolighe fulkompna och hwadh thu wilt 20
 göra m; eldh Thetta tekn hörer til fötherne til
 thöm schal man ey tha lekedhom thagha:

Januarius manadh

Then förste manadh om Aarit kallas Januarius
 Tha skal man drycka wijn fastande tha skal man 25
 ey tagha rensilse til sin magha ok inelffuerna Tha
 skal man til matho bada heth badh och skal man
 ätha warlica fore boldena schuldh, tha skal man
 ätha fikon oc stekth äple pärwn och swina köt

Tha är myöder godher oc helsosamber, ok tha
 är ey got latha blodh fore köldh skuldh, tha
 skal man ey mykit fasta galigha ok jngefera
 nāglico āro tha helsosamme til āthande År th;
 5 swa at th; tōyar, th; betyder storth wāder oc
 blest om th; arith ok' betyder mycla frwcht ok
 22 at faren skulu döo ok betyder stridh Tha solen
 är i t; tekn Aquarius th; barn tha warder fööth
 th; är aff kallan natur blekt oc wredlynt ok
 10 nydokt ok renliffuat oc mykit kyndokt oc dyrkk-
 ande i reth ok warder rikt aff arfua got; ok
 thes bāther warande tima tha th; wardher .v.
 aar oc .xxx. och th; bliffuer ey ther th; arffuet
 är och hwat th; gör th; tycker t; sielff vel wara
 15 giort m; jern warder th; saart giort

Februarius

Then andre manaden i aarit Tha skal man
 dricka wiin, ok alla handa math ātha, wtan ānder
 ok gees the āro tha siwka ok ohelsosamme, oc
 20 skal man tha bada swetta badh, tha skal man
 āta mattelica oc drickia Matin skal man reda
 m; ātickio gangh klede skal man haldā varm och
 lyn Man skal sik wactha fore skōrheth, och
 fore offuer drickio, ok — — — (1 blad felar) — — —
 24 25 är i t; tekn Aries Th; barnit tha warder fööt
 th; faar starkt hoffwdh oc mykit krusat haar oc
 warder stort oc ey starkth oc haffuer colorem
 complexionis oc är skōrliffuadh th; warder gerne
 krankt ok listokt ok styckit &c

Aprilis

Then fierde manadh i arith tha dragher sik
 wt all frukt löff oc gress Tha skal man thagha
 purgacionem och tha är badh helsosampth til
 hiertat, oc man ma latha mediana, än lwng- 5
 adhrana skal man ey lata, tha är got alla handa
 frukt äta, ferskan math skal man tha ätha, ok ey
 röchtan, for thy ther varder krankhet aff, Tha
 solen är i t̃ tekn taurus, Th̃ barn tha warder
 fööth, th̃ far eth stort äne, ok owist, ok langth 10
 liiff, oc haffuer stor öron, stor ögon oc stora
 näsa, tiochkan hals, stark been, stora föther, och
 haffuer stora faru at t̃ forganges i watne, th̃ kan 25
 sin ord vel fram föra, oc warder falskt, starkt
 oc klocht til at kyffwa, 15

Mayus

Then fempte manadh i areth Tha skal man
 leta vti dryk, libbestycko rot, bryst yrth, oc ker-
 yrth, tha skal man ey äta swina köth, oc ey
 dricka myölk, Tha är badh helsosampt, purga- 20
 cionem skal man tha thaga, oc lekedom til hwff-
 wdth, Tha frisker sik hiernan ok rensis blodit i
 hwffwdith, tha skal man halda sik warman:
 Dundrar i then manadenom th̃ betyder stort ör-
 lögh, ok warder hwnger ok krankhet, oc tha är 25
 lamba köt helsosampt, Tha solen är i t̃ tekn
 Geminj, th̃ barn ta warder fööth, t̃ faar it lankt
 anlite, oc snaran gangh ok warder gladt oc mykit
 skörlympuadh, ostadukt oc mykit forthärrar, oc
 viderfaar margha handa lycka, th̃ wardher rykt 30
 och mechtogth, &c

Junius

Then siette manadh i arit tha skal man
 drycka kella watn fore lwngom, och brystena
 26 skuldh, man schal wakta sik for miödh, oc matte-
 5 ligit smör, oc äg, och wakta sik for swrth ööl,
 ok stat arla vp, ok arla skal man wnkt öl dricka,
 Dundrar i then manadän t̄ betyder mykit örlögh,
 ok dödhä aff wnkt folk, Tha solen är i t̄
 tekn Cancer, t̄ barn tha warder fööth, t̄ warder
 10 til matto langt, th̄ warder reenliffuat, och gladh,
 oc lystogh, och faar for haat schuldh skadha,

Julius

Then siwnde manadh i arit, tha skal man
 ey heth bada, ok ey latha sla adrar, ok äta dyke
 15 fiska, eller aff skogh foglom, oc ej skal man taga
 purgacionem, oc ey ätha hetan math, man skal
 sik vakta for mykyn sömpn, fore hiertat schuldh,
 ok skörliffnat, ok ey mykit fasta, ok kello watn
 skal man dricka rynnande, Dundrar i then man-
 27 20 aden, th̄ betyder stort örlögh, Tha solen är i
 t̄ tekn Leo t̄ barn tha varder fööth, th̄ warder
 skögt, ok starkt, ok skörliffwadh, ok är vel thal-
 ande, och varder mektoght aff ryke folkx arff

Augustus

25 Then attonde manadh i aarith Tha skal
 man waktha sik for frucht vppa tren wexa, fore
 mykin sorgh ok tanka, fore heth badh, fore
 mykin myödh ok wiin, ok hitha aff solinne, som
 tha mykit fortärer liffwit, Man skal wakta sik
 30 for ondom dryky och fore adro laath, Man skal

ey tagha purgacionem, ok ey ätha kallan ost,
 klofflöök och flesk ma man ätha, Dundrar i then
 manaden, t̃ betydher mykit krankt folk, ok folkit
 warder fresmofult, tha mer än i androm man-
 adom, Tha solen är i t̃ tekn virgo th̃ barn tha 5
 warder fööth, th̃ faar eth vel stelt änlite, stora 28
 leppa, sma limer, Hwar tha warder födder han
 warder tyster, ok reenliffuadher

September

Then nyande manadh i aarit Tha är got ath 10
 äthe alla handa frwkt, thy at frwkt är tha moyn,
 Tha är swr myölk helsosampth, m̃ skarpth brödh,
 Purgacionem skal man tha thagha, nytther ärw
 tha helsosama, och alla handa frwkt, Dundrar i
 then manaden, th̃ bethyder, at t̃ första om arith 15
 warder torth, oc vppa lychtana warder stort regn,
 ok mökit örloghe, ok mykin herra dödhe, Tha
 solen är i th̃ tekn lybra, t̃ barn tha varder föth,
 t̃ faar krwsat haar oc blekt änlite, och hwassa
 syn, ok varder mektokt i allom synom gerning- 20 29
 om, t̃ warder giffmilt, ok lyder mykit aff watn,
 pa änletet faar t̃ tekn

October mensis

Then tyonda manadh i aarit Tha ärw alla
 handa fwgla helsosamme at ätha, muster är tha 25
 helsosamber, Tha skal man ey gaa barfötther,
 blodh ma man latha, synapper är tha goder,
 Purgacionem skal man ey tha thaga, j dryk skal
 man tha leggja galigaa, Dundrar j then man-
 aden, th̃ bethyder at quinno mynskas mykit i 30

synne frwkt, Ok tha warder mykit blomster, oc
 frwchten aff trämen forfaris, Tha solen är i th;
 tekn scorpio, t; barn tha warder födh, t; warder
 gamalt, oc t; warder ey fatikt, ok ey rykt, t;
 5 wardher stackot, oc warder wret, och bythyn aff
 hwndom, ok faar eth onth rychte, ok warder
 30 obarmhertoght, ok skalkachtoght, ok är siellan
 hilbrygdo,

November

10 Then alloffte manadh om Aarit Tha är all
 tingh helsosampt äta, fisker är tha helsosampt
 ätha, ock getha myölk, Purgacionem ma man
 tagha, ok schal vaktha sik for skörheeth, ok heeth
 badh, Thy at th; forthära människiona, Tha
 15 solen är i t; tekn, sagittarius, t; barn tha warder
 födh, t; warder mektokt, ok blekt, ok ärath aff
 andre folke, th; warder lydande nödh aff vatn i
 xxiiij aar, warder th; tha frelsat aff sinne nöd,
 tha wardher t; xl ok viii aar gamalth, ok faar
 20 en godan ända, och är lätther ok liffwandis til
 all tingh ok lærer wel skywta &c

December

Then tolfte manadh om aarit Tha ma man
 bada heeth, ok aldra handa köt äta ok är tha
 25 helsosampt, wthan tywra köth är tha forgipth,
 wachta tik for skörheeth, oppa benen ma man
 31 sathia koppa, Galigo ok jngefäro skal man ätha
 epter maltidh, Ok tha är mwskat helsosampt ok
 ferskar liffruit, Dunderar i then manaden t; be-
 30 tyder mykit örleg ok döda. Tha solen är i t;

tekn Stenbucken, t̃ barn tha warder fööt, t̃ faar
 storth hwffudh, ok langth skegh, t̃ warder
 mechtokt ok skörliffuat, ok mykit ärffwandhe
 ok sik bergande aff andris folkis god, i vngh-
 domenom varder wandrande, ok warder gamalt, s
 ok pygoskemmare, ok kan vel Alla handa etc

(Efter n. 11 duodes, rättare: helt liten 16:o eller 32:o,
 i Rålambska samlingen; latinsk bönbok från 1400-
 talets senare hälft.)

Bättelser.

Sid. 462	rad. 12,	21	manen, manin	<i>rättadt från mannen mannin</i>
—	—	21	är	<i>utfyllt</i>
— 463	—	29	ätha	<i>rättadt från ätho</i>
— 464	—	2	köldh	» » klödh
— 465	—	5	mediana	» » mediona
— 466	—	2	drycka	» » drycko
— 467	—	2	Dundrar	» » Dundar
— 468	—	11	helsosampt	<i>på senare stället r. fr. helsosapmt</i>
—	—	27	jngefäro	<i>r. fr. jngefaro</i>

Månen och de tolf himmelstecknen.

Aries

Tha manen [är] jnnen thette tekn Tha er
han radende mans hoffwed [oc] anlite, måden
5 thet haw}, lat a thine arme bode felegh skeer
ey thid haar

Taurus

Här jnnen rader manen halzen oc strupen,
byg gerne hus lat jnge säd j jordena lat tig ey
10 vpo thin hals

Geminj

Här jnnen rader manen ower skuldrene oc
arma lat ey vpo tyn arm, skär ey tyne nagle,
taggh enga loffwan

15

Cancer

Här jnnen rader manen offuer brystet lwnger
oc riiff lat ey tit bryst liffwer eller lwngge drik
sötan dryk wandra felogh

Leo

20 Här jnnen rader manen mans alboge hiertet
oc ryggen hierthet er tyukt, magen er kranker,
sker jngen kleden gak ey till gestebot, giff ey
vp, tag jngen lekedom

Virgo

25 Här jnnen rader manen ower buken oc all
jnelffwe, tak ey hustru, saa thin aker, ffaar ey
till vaten

Libra

Här jnnen rader manen offwer mans liff, möd
30 ey thyn likame, ffaar ey gerne,

Scorpio

Här jnnen rader manen buken, twnnghen och
all jnälffane, th; öker sykedomen, heler jnge wnda
far ey til vatn far thu pa land wakte tig for
död fall

5

Sagittarius

Här jnnen rader manen offuer thanar möd
ey thynä föther, skär thine nagle, skär gerne
tiid haar

Capricornus

10

Här jnnen rader manen offuer knän ok sken-
oner gör jnthet till thyne knä, sigla felegh bygh
ey th; lenge skall ware,

Aquarius

Här jnnen rader manen offuer laran, möd 15
ey thin laar planta gerne trä, byg höge torne,
far ey till striidh

Piscis

Här jnnen rader manen offuer föterne gör
jnthet till thyna föther ok wandra felogher

20

(Efter Arvid Trolles lagbok, handskrift i Kongl. Bi-
blioteket, med gammal sign. B 4, blad 8 v.)

Rättelser.

Sid. 470 rad. 3 är tillagdt
— — — 4 oc »

Nyårsdagen och veckodagarne.

¶ Kommer Nyarsdagh paa sönedagen Tha
bliffuer th; en godh vinter, een blasande waar,
een Tör sommar, Wiin nogh, korn nogh Farin
5 skulu wäl vexe, Gamalth folch skall döo, Och
th; bliffuer godh friidh

¶ Kommer han paa manedaghen Tha bliffuer
vinteren halffblandath m; frosth och Regn En
godh waar, en blasande sommar Wiin vexer nogh
10 Menniskior bliffua wäl hylbrygda, Biin skula döo

¶ Kommer han pa tisdagh Tha bliffuer th;
en malin vinter en blasande waar och wather,
en godh sommar, och qwinfolch skal mykidh döo

¶ Kommer han paa en odhinsdagh Tha
15 wardher th; en hardh vinter en ondh waar, en
godh sommar, Wiin vexer nogh och korn noogh
Vncth folch skal mökidh döo, och th; vardher
litidh honagh

¶ Kommer Nyarsdagh pa en torsdagh Tha
20 wardher th; en fafengh vinter, en godh waar, en
godh sommar, Faar och Bij skula döo, korn
vexer nogh konunga och första skula döo och
th; bliffuer godh fridh

¶ Kommer han paa en fredagh Tha bliffuer
25 th; en godh vinter en blasande waar en godh
sommar, konunga och förstha skula forgaa, Th;
bliffuer godh fridh, och dyrth korn

¶ Kommer han paa en lögherdagh Tha
bliffuer th; en klöch och weech vinter, en blas-

ande waar m; sniö blandath fructhin skal lidha
nöödh, Och folkidh bliffuer krancth

Thetta äre the Teegn som gudh siälff open-
baradhe ysaie prophete

(Efter samma handskrift, blad 9.)

Jtem aadremān siger ath may maanedh han
 er somme siuge mēniske godh och somme ey 3
 vill tu taa bliffue karsk taa drik malörth i vin
 eth stenbräk och fförtäre saluie och rude hoo
 som later seg vij dagen xv eller xvij dagen 5
 th; aar skall han döo kommer torden th; tekner
 lydeth korn och hunger taa skal tu ey äte nogith
 diurss huffuodh lath taa leffuer aadren taa er
 goth ath drike rolige ok agermönja och annan
 läkedoms drik ok ath äte kaall math och ath 10
 drike malörth barn som taa ffödis bliffuer en-
 faalth ok kösth

Leo ar th; ffemte teken taa er got ath plante
 trä taa skalth tu icke late teg blodh thetta tekn
 regere huffuodit och magen och th; ter till hörer 15
 i thetta tekn skal tu icke bäre naagen läkeDOM
 till tith hierte eller tin mage och ey skall tu tage 4
 purgacionem i thetta tekn ho som i thetta tekn
 varder ffödh han skall hafue eth storth huffuedh
 ok stor näse smaa ören han skal vare snar ogeth 20
 och stark och skön och haffua eth högfferdigth
 hierthe och han skall vare snyller och snar och
 vkösker

Junius er ten siätte maanadh taa skal tu ey
 late teg ey bada och soffue mökith, drik ffastande 25
 kaalle vatn drik musara seneboni och saluiam
 bla[n]det m; ätike ffly miödh och haaning drik
 sodan melk och äth vadekorn och laktukam m;
 ätike vill tu late teg taa skall tu icke vorde
 v[r]edh ti ath enten varder tu döff ter vtaaff eller 30
 faanger siuke ögen tu skalth ey länge ffaste män 5
 altidh äte naageth tu skalth ey äte stek ther

- thetta er vte i augusto drik sateffär och agermonja
 tu skalth ey äte ffisk och ey harth köth och ey
 möketh salth math fförthi th; gör bindelse i liffueth
 och skall du ey äte hard osth och ey suine köth
 5 tu skall ey late teg paa ten iij idus iunij ti ath
 tu ffaanger taa ten kaalle soth ffallendis och ey paa
 xviiij kalende iulii ti ath enten dör tu eller faller
 i duale eller tu ffaanger icht ok ey paa v kalende
 iulij ti ath kommer mökith onth aff, Jtem in iunio
 10 skal tu ey mökith soffue fförthi ath möken söffn
 fföder latie och gör lekomith olöstigth, Jtem
 6 aadremän siger i iunio taa drik ffastendis källe
 vatn fför tin lunge om afftanen äth suden melk
 ho som later vi dagen th; aar skal han dö varder
 15 torden taa ffaanger man öffrith korn och ffolkith
 ffaanger maange siukdome drik ffastandis hylle
 blomster, Junius siger ath i min tidh maa tu
 late teg om tu tränger äth konffakth ok drik taa
 vatn barn som taa ffödis blifuer visth och gladh
 20 fförth och icke sköter huadh naagen siger Jtem
 i iunio taa äth purlök,

virgo vi tekn

- virgo er th; siätte tekn th; regere buken
 och th; ter innan är som är indälffue i thetta
 25 tekn er goth ath ssaa och plante trä th; tekn er
 7 icke goth blodh latende och tu skal icke smörie
 tin buk och ey tine indälffue m; läkedom ho
 som i thetta tekn varder ffödh han skal haffue
 eth ffauerth anlete och han skall vare godh aff
 30 sin nature och frisömer viss och tro och ffrökte
 gud; vrede

Julius vij maaneth

Julius er ten siuende maanedh i honom skal
 tu ey late deg blodh och ey bada och ey soffue
 mökith stath vp orlig drik marke och saluie och
 rude och gamandria tu skalt ey äte vmogen ffrukth 3
 ti ath han fföde spolorm och fföer kaallesoth äth
 kaall math drik ey vin ffaste ey länge män äth
 altidh lithet ffly röö koll och laktuke latende ssom
 taa göres fföder lätie och mödhe och minsker makten

Jtem i tässe iij maanade [iunio] iulio et augusto, 10 8
 skalth tu ey äte stek och ey dricke miödh tu skalth
 ey late deg paa ten tredie idus iulij ti ath tu varder
 taa glömsker och ffaanger vanskelse i tin sindh
 och opaa ten xvij kalende augustij ti ath tu taa
 dör paa staden, ho som tager läkedoms drik 15
 han dör paa ten xv dag Jtem ey er taa melk
 math hälsomlig och ey stek och ey haar[dh] math
 Jtem aadremannen siger i iulio skalth tu ey äte
 ffiske som äre i kär och ey heth math hoo som
 later seg blodh xv dagen eller xvij th; aar skal han 20
 dö varder tordön th; teknar ffulth korn och vngth
 ffaa och späth skall ffödis iulius siger i min tid
 lath icke blodh ffasta ey länge äth fläsk bade 9
 ey heth Sofflithet, barn som ffödis bliffuer glosögth

libra er th; vij teken taa saa ey planter ey 25
 trä taa er goth ath late seg blodh th; regere
 ten nederste dell aff buken och nafflen i thetta
 tegen skall tu icke bäre läkedom till tässe stöcke
 barn som varder ffödh i thetta teken han skall
 haffua sköne ögen och vare höffuesk och gierne 30
 haffue quinner käre

- Augustus er ten viij maanadh han er ohälsom-
 lig baade till siuke och karska taa lath teg ey
 bade ey göm teg fför tog och beuare teg ath tu
 skalth ey ffryse ti ath ter aff dör tu ffly huith
 10 5 kaall och port räden, nydh th; som kalth er
 drik polleghen agermöniam och plantaginem ffly
 [myödh och nyth öll och wyn fly] ffeske ssoff lithet
 stath orle op tag ey läkedoms drik vtan gam-
 [an]dria rude saluie dill och märke och tag ager-
 10 monja polläie och väybrede j tin math Jtem
 märk ath baleentus [galenus] och ippocras läre aff
 nogle stöcke som vij skule gemme i ten maanadh
 fförsth er ath tu skall ey äte melk fförti hon
 slemmer magen Th; annath er ath tu skalth ey
 15 dricke miödh ti at söte ting te äre vhälsomlige
 och surth er taa goth th; tredie er ath tu skalth
 ey taga läkedoms drik ti ath alle inälffuene äre
 taa samman trängde huilke läkedoms drik maa
 11 taa sönderslite, th; iiij er ath tu skalth ey drike
 20 vin fförti ath aff vinsens hete och suptilighet
 ffaller människan i kollesoth som k[al]lās acuta
 eller quartana som senth ändis th; v er th; ath
 tu skalth vakte teg aff oköskheth fförti ter aff
 vankses och trauis kroppen th; vi er ath tu skall
 25 gömme teg ffraa solsens hete ti [ath solsens hedhe
 rödher tha och dragher] makten aff menniskan
 gömen suedboränne och van makter mökith och
 stundom inleder hyre och galenheth th; vij er
 ath tu skall ey late teg ti ath epocras sigir i
 30 afforissmis ten bok m; latende och purgacionis
 drik äre dröfuelige i te daga som kallass canicu-
 lares ter bögy nes viij dag effter Sancte päders

och Sancte paauelss dag och endis viij dagen
 effter Sancte lauriçi dag tu skal th ey late teg 12
 paa iij kalende säptämbris ti ath taa dör tu indan
 eth aar eller ffaanger galne eller skab eller klaade
 eller illeluctende sueth Jtem aadremän siger i 5
 augusto taa vakte teg fför kaall math ho som
 later seg annan dagen ix dagen xx dagen taa
 skall han dö th; aar hoo som later seg fförste
 maanadh dag ter augustus ingaar eller varder
 saar eller tager läkedom drik taa dör han strax 10
 eller annan dagen varder tordön taa skule maange
 mänisker dö och varde siuke augustus siger tu
 skal icke late teg i min tid ath ey kaall halth
 teg aff ffisk ath nelicke barn som taa ffödis bliffuer 13
 kösk och enffaallig och vffruksammeligen 15

Scorpio er th; viij tekn th; regere blädren
 och bakstacken och vatn gaangen och blodh gaangen,
 Th; tekn er onth saa ey korn och plante ey trä
 i th; tekn skal thu ey bäre naagen lekedom till
 tässe stöcke, hoo som i thetta tekn varder ffödh 20
 han er kaall och falsk en liugare och förrädare
 han skall vare viss vti onskap och möströstig och
 bram aff farffue och gierne rödh ok haffue eth
 trinth anlete ok huffuodh och sköne ögen och
 smalth liff och i alle ting stadig 25

Säptämber er ten ix maanadh taa skal tu 14
 late teg taa duger badh drik kaall gete melk
 ffastendis th; hielper magen och lungen ath stekth
 äple och sudne pärer och agermoniam alle haande
 math och dricke er taa hälsomligth drik taa miöd 30
 lath teg ey paa viij dagen kalende octobris ti
 ath th; gör hugen vanskelig och fföder ikth Jtem

- aadreman siger ho som later seg xvi dagen eller xviiij dagen i Saptämbris han skall dö samme aar varder tordön thz tekner ffulth korn och herres och fförstes dröffuelse Saptämber siger i 5 mjn tidh er alsom nötteligesth ath late seg äth ffärsk osth och drik nyth vin som kallas moosth och tag taa läkdoms drik barn som taa ffödiss 15 bliffuer i alle sine dage modelicht och rätuiss domare
- 10 Sagitarius er thz ix tekn ter vti er goth latende och thz regere lederne och rebenen och öffuerffödigheth och ffingrene och tenderne alle tässe stöcke skal tu icke bäre läkedom ath men thetta tekn regere och skall tu icke sätte teg 15 kopper hoo som i thetta tekn varder ffödh han skal vare höfferdig och kön och en stor manslagare vildh och vredh skodher en löynare och fförrådare och skal han haffua godh löcke och doch icke saadanth m; ärens vägne han er groff 20 och haffuer eth lankth skäg och skal haffue alle ting käre
- 16 October er ten x maanadh han er helsomlig taa lath teg taa duer badh m; varme stene drik taa mosth gak icke taa i rimffrosth alle ätende 25 vare äre taa gode tag ey mökith läkedom ffisk och köth rense taa vaske mellan hudh och köthet äth ingeffär muskath äth icke krabbe för ti te haffue eder i tenne maanedh söth och surth öll er like goth, i tenne maanedh taa maa tu late 30 huar aader saa väl aff mediane som aff epatica eller huffuodh aaren fförthi ath all kroppen skall taa purgeres aff onth väske och alth lekomit skal

renses aff onth blodh m; blodlat och blodit fför-
 klares taa i mänisken, Jtem aadreman siger i 17
 octobri taa äre alle ffulle och ffyre ffötte dyr
 gode vten krabben tin drik skal taa vare säte-
 ffär galiga och kanell ho som later seg vi dagen 5
 th; aar skall han döo varder torden th; tekn[er]
 häath vär och lithet korn och liten ffrukth af träne,
 october siger i min tidh taa lath teg icke blodh
 bade icke ath ey taa naagith diurs huffuodh tag
 ey läkedoms drik barn som födis ffaanger ondh 10
 nature och aller verste tunge

Capricornus er th; x tekn taa maa tu saa
 och plante och icke late teg vtan teg tränger aff
 nödh th; tekn regere knäne och senerne och 18
 hoss knäne äre ij aadrer som man maa late fför 15
 lände verk och knäuerk och skall tu icke late
 töm vtan maanen er i thetta tekn, ho varder
 ffödh i th; tekn han skal haffue trinth anlete
 diupe ögen laange ören och laang halss och lithet
 brösth han skal vare doll och arm och fförtredelig 20
 och vhoffuesk kösk och vhör som aff hierthet ok
 vill och vaktig i alle sine ordh

Nouember er ten xi maaneth taa [skal] tu
 late teg badh duger taa nyth öll och nyth brödh
 hielper taa magen tag läkedoms drik och purga- 25
 cion och ath ter effter kannill ligritze och andre
 gode kruth som borth ellter kollesoth som heder
 senerver göm tine fföter varme melk haaning och 19
 miödh the gaffuene taa slaa huffuodh aadren fför
 hufuodith och fför ögenen och maa tu taa slaa 30
 huilken aare tu vill och tage huadh teg löster
 till läkedoms drik tu skall ey late teg taa paa

annan kalende decembris fförthi ath th; er mökith skadeligth

- Jtem nouember er en mögith nöttelig och hälsomlig maaneth ti ath mästeren baliemes [galenus] siger ath inthet er flyende men alle ting äre taa lofflige ath äte ok dricke och alle ting som förbiudis i andre maaned [äre] taa hälsomlige i tenne maanedh Jtem siger aadremen i nouembri maanedh taa bade ey heth fförthi ath
- 20 10 badh är vköskhet; ämbete görss th; behoff taa lath th; blodh som staander vnder huden vakte teg fför kull tin drik skal være canel ingeffar calippe hoo som later seg xvi dagen eller xvij th; aar skal han dö varder torden th; tekner ffulth korn
- 15 och eth glädeligth aar, nouember siger i min tidh taa lath teg icke vtan teg tränger äth fföre melk ter aff öges tith blodh och gör ffagerth anlete barn som taa ffödis varder försynligith och godh skötte.
- 20 Aaquarius er th; xi tekn ter vti er goth latende th; regere benen neder till ffoten ter äre och ij aarer vti tem skal man icke late och
- 21 ey bäre naagen läkedom till töm i th; tekn ho som i thetta tekn varder fförtörneth han komer
- 25 icke snarth till seg igen ho som i thetta tekn varder ffödh han skal haffue eth ffulkomith anlete och stor buk och eth ben längre en th; andeth han skal haffue vanskelug arme och vbequemme till ath arbete m; han skall icke vare
- 30 viss han skal vare andre nötteligere en seg sielff han skall haffue eth klarth anlete och han er mildh och barmhertig och ökösk

Desember er ten xij maanedh taa maa tu late teg och badh er taa goth drik miödh och goth vin göm teg fför ffrosth äth galiga och säteffär äth ey eth maaltidh paa th; andeth ti ffaste er godh stundum lig icke lätie ffull men 5 gör huadh tu giter eth bertram och ingeffär m; 22 brödh äth cardemom lösen er taa gangneligith slaa huffuodh aaren fför huffuodh soth desember er mögith helsomlig ti huadh te andre maanedhe ffördriffue th; veder queger han ladelse och läke- 10 doms drik maa alle göre och doch m; maateligheth ti ath galenus siger ath maateligheth er alth lekomens gömilse tu skalth ey late teg paa ten vij kalende i ianuarii ti ath enten dör tu innen eth aar eller tine syn och sinn vanskas eller tu 15 ffaanger skälffue soth

Jtem er märkiande ath i aareth äre iij daga alsomvoldigiste vaadeligeste ssaa som äre kalende viij aprilis viij kalende augustij maanedh och anden 23 kalende ianuarij ho som taa varder saar han dör 20 tredie dagen eller ffaanger vanskelig soth och läkedoms drik och purgacion er taa dröffuelig

Jtem desember han opffuller alth aaret och siger en mästere ath desember är saa som eth kar i huilkith flere ting beuaris desember be- 25 uarir och opffyller th; som andre maanede haffue til inthet giorth fförthi ath huarth mäniske maa taa väl tage läkedoms drik och late seg vtan all ffare och vaade och maa man taa vten all skade äte och dricke th; som fför i te andre maanede 30 fförbiudis

- 24 Jtem aadreman siger i decembri vakte din
 hierne fför köldh ath tu maath bliffue alth aarith
 karsk i tith huffuodh lath huffuodh aadren bade
 huor offte tu vilth ath bertram och ingeffare ho
 5 som later seg blodh vi dagen vij eller xv dagen
 th; aar skal han dö ho som saar varder siste
 dagen desembri eller tager drik han dör strax
 eller annan dagen eller innan en timme varder
 torden th; tekner ffulth korn ffredh och en dräkt-
 10 ighet, desember siger i min tidh om th; görs
 behoff [tha ladh tegh] blodh aff huffuodh aadren
 ath pepreth math och ath muskath tag ey nogen
 drik, barn som taa ffödis varder rätuis dommare
 25 mäktig och veldig och okösk alle varme ting äre
 15 lemerne gode i desember

Pisces er th; xij tekn th; er baade goth och
 onth saa och plante thetta tekn regere fföterne
 paa huar ffoth er iij aadrer ten ene er paa ten
 store taa hon er godh fför ten bladre som i an-
 20 lethet er och fför ssaar och magen och gannen
 th; gör ten anan aadre paa ten lille taa er ten
 tredie aadre er veder ankelen hon er godh ath
 late fför sten och hoffne ben ho som i thetta tekn
 varder ffödh han haffuer gierne eth storth huffuodh
 25 och store fföter ok er ffager i alle sine lemer

- Jtem merk om nytaars dag om söndag
 26 Jtem kommer nytaars dag paa söndag som
 vaar herre vnderuiste ten profeten iosie och en
 paaue i rom som heth esdröm taa varder godh
 30 vinter och storth väder om vaaren tör sommer
 vinith växer och ffaaren öxles och mökit haaning

varder til och godh ffredh och mökit korn ok
vin och gamal ffolk dö varder eth barn ffödh
her vti th; varder storth och sköt,

maandagen

Jtem komer nytaars dag paa monday taa 5
varder storth väder om vinteren och mökit vinther
godh sommer och godh värlyg vyneth skal växe
ffolkit skal vare sunth och byr skule dö varder
eth barn taa ffödh huadh heller om natten eller 27
om dagen th; skal varde sterkth 10

tisdag

Jtem komer nytaars dag om tisdag taa varder
mörk vinter och möken rengn och godh sommer
tör hösth mökit korn kuiner skule dö aff barn
herre och fförste skule och taa gierne dö och 15
ffaar skule fförga och vin och vax fförderffues
och äple och ffrukth fförgaa varder eth barn taa
ffödh th; varder gerikth och sterkt och dör gierne
vnder suer[d],

onsdagen

20

Jtem kommer nytaars dag om onsdagen taa
skal varde haardh vinter godh ffrukth skal växe
vnge mäniske skule ffasth dö en godh somer varder
och en medel maate hösth mögit korn varder och
lithet vin och möken sne skal varde, om nogit 25 28
barn ffödis her vti th; varder en vis mäniske

torsdagen

Jtem komer nytaars dag om torsdagen taa
varder godh vinter och may maaneth ffull m;
väder en godh sommer ok en godh hösth och 30
godh ffredh herre och fförste skule varde siuke
ffrukth skal väl vexe mökit rängn ok mökit suine

dödh skal varde, ffödis eth barn her vti th;
varder erligh,

ffredag

Jtem kommer nytaars dag om ffredag taa [skal
5 vordhe möghel snee och] vinterfulle veier godh
vaar och godh sommer och tör hösth och möken
verk i ögen och möketh vin och mök[et] haaning
och mökit korn varder vnge barn dö och ffaar
29 fförge vnge quiner döo aff barn och örter varde dyre
10 varder eth barn ffödh taa varder th; gierne okösth,

löffuerdagen

Jtem komer nytaars dag om löffuerdag taa
varder vinter mörk och mai monit väder ffull och
ostadig somaren vaath möken sne varder och
15 ffrukten fförderfues och maange huss brändes och
ffolkit ffaanger maange haande siukdomme i och
gamalth ffolk dö ffaar och haaning fförderffues
och ffrukten och stor brysth varder paa korn
och mökit storm varder barn ffödh th; skal mökit
20 liuge och th; skal varde lath i alle ting

ffor ffallendis soth alsom bästh

Jtem skal man tage en ffödh och fläcke
30 henne ath baken m; en kniff och tage vth leff-
ueren och suepe henne vti eth renth kaalbladh
25 och brenne henne vti pulver och giffue ten ath
dricke i goth vin som samme siuke haffuer th;
hielper men fförden skal brendes vti en ny ler-
pote men hielper th; icke fförste sin taa skal
man göre th; saa tith som behoff görss och th;
30 hielper vten tuill

Aries er th; fförste tekn taa er goth latende
fför vtan huffuodh aadren ey skal man koppe
säte paa ha[l]se taa er goth ath köpe sko och got;
vth ath sende th; komer raskelig igen taa er
goth ath skäre nye kläder och korn ath saa taa 5 31
er onth ath giffes och hus ath bygge

Taurus er th; andet tekn taa er goth ath
saa och impe trä och örter alth som ffasth skal
vare i iorden taa er goth huss ath bygge och
anamme och ath ffaa seg hustru och ath skifte 10
boskap och ath bögyne th; som länge skal vare

Gemini er th; tredie tekn th; er goth ath
bögyne ten ting som raskelig skal ändes

Canser er th; iiij tekn taa er goth ath bö-
gyne ffeyde och örloff och all ting som raskelig 15
skal endes och stadelig bliffue skal

Leo er th; v tekn. taa er goth ath bögyne 32
murgierning och ey träuerk ath bögyne fförthi th;
brender gierne op

Virgo er th; vi tekn th; er stadigth taa er 20
goth ath saa korn och impe trä och läge humble
och ath fferdes vth män taa er onth ath lägge
grunval

Libra er th; vij tekn taa er goth bladlatende
och huadh man taa bögyner th; skal raskelig ändes 25
och ey varigth bliffue

Scorpio er th; viij tekn taa er goth ath ffare
i ny hus och ath göre th; som stadigth skal vare
onth blodlatende [och ecteskaff och frydh ath
giöre eller seyle eller färdis] 30

[Sagitaris er th; ix tegan tha er gott blod
ladh och gotth ath beginde al then tynggh som

m; ildh skal giöres och raskelygh endes och hwad
man tha begyndher th; blyffuer jke stadighth]

[Capricornus er th; x teghen tha är gotth ath
beginde al th; som raskelygh skal endes]

5 [Aquarius er th; xi teghen tha er gott ath
byggynnde alt th; som länge skal vare och stad-
ygth skal blyffwe grwndvol ath läghe och hws
ath byghe aff steen och träå tha er gotth ath
gyffthis och onth ath vondre forthi han kandh
10 ey komme raskelygh j gen]

(Efter Kongl. Bibliotekets handskrift med gammal signatur
(Antiquitets-Arkivets) K 45, från början af 1500-talet,
supplerad på Danska ur codex Grensholmensis i Lin-
köpings Stifts-bibliotek, sign. Samlb. 1 a, från samma tid.)

Rättelser.

Sid.	rad.	
474	8	äth rättadt från ath
475	6	tekner " " teken
—	17	framför tage står orätt ecke i hds.
—	18	purgacionem r. fr. purgaciom
—	27	blandet r. fr. bladet
—	30	vredh " vedh
476	8	icth " iclth
—	9	mökith " mokith Likaså 484 31, 485 24
—	11	fföder " ffoder
—	23	virgo " vergo
477	10	iunio tillagd
478	6	plantaginem r. fr. plantagenen
—	7	myödh — fly 7 ord upptagna ur cod. Grensh.
—	9	gamandria utfylt
—	11	ippocras r. fr. ipporas
—	12	gemme r. fr. genem
—	20	suptilighet " suptilighre
—	21	kalläs r. fr. kläs

- Sid. rad.
- 478 25, 26 ath — dragher 7 ord upptagna ur cod. Grensh.
 — 28 inleder r. fr. ilder
 — 31 caniculares r. fr. cannicula
- 479 24 sköne r. fr. skone
- 480 27 söth » soth
- 481 3 dyr » dyrff
 — 6 tekner utfylt
 — 21 vñörsom r. fr. vñfruktsom
 — 23 skal tillagd
- 482 1 kalende r. fr. kalande
 — 3 nöttelig » nottelig
 — 7 äre tillagd
- 483 4 säteffär r. fr. säteffär
 — 5 icke » ick
 — 12 galenus » galiems
 — 22 purgacion r. fr. purgaciom
 — 30 framför äte är uteslutet ett oriktigt och
- 484 11 tha ladh tegh upptaget ur cod. Grensh.
 — 21 efter gör står i hds. ett komma
 — er framflyttadt 4 ord
 — 26 om r. fr. omi
 — 28 ten » te
 — 31 öxles » oxles
- 485 2 vin » vein
 — 3 her » h Likaså 486 1
 — 8 dö » do
 — 19 suerd utfylt
- 486 4, 5 skal — och 5 ord upptagna ur cod. Grensh.
 — 7 möket utfylt
 — 20 och r. fr. ath
- 487 3 halse » hase
- 488 7 ett dubbelt voll uteslutet efter grwndvol

93 v. Här byrias aff trätighi dagha ther äro j hwart manadha skipte huilke dagha ther nyttelike ära til alt ophoff oc huilke som ey ära nyttelike

5 **T**hen förste primsdagh är nyttelik til al at-haffwe Än barn födis tha wardhır th; dyrlica sniält oc walmält oc boklärth, än wadha tol th; a vatn, än th; vndañ dödh kombır tha wardhır th; langliffuat Än om mö födis ta wardhır hon
10 langliwat oc faghır oc likelik oc gömir rät oc hon faar et märke j sin mun allir j henna bryn Än vidh aldhır om hon sot faar tha ligghır hon länge Än om tik drömir tha wardhır tik th; til glädhi Drömir tik th; thu vint; aff thina owinir
15 tha vindhır thu oc a them dagh, tha är got blodlat

¶ Then andre primsdaghin är oc nyttelik til alt ophoff at köpa oc at sälia oc a skip at föra oc ärende at fara oc yrtagardha at göra oc kaal-gardha oc at aria, Födis barn tha wardhır th;
20 sniält oc waluiliokt oc säligt Födis mö tha wardhır hon th; sama Drömir tik ta scal thu them ey sätha fore thy the haffua enkte at tydha. Wardhır man siwk tha wardhır han sköt hell. Oc thiuffnat fint; sköt Oc tha är got blodlat

25 Then tridhia primsdag scal man sik affhaldha aff all thing vtan th; ena ther man min; t wilia apthır haffwır kaalgardh scal man ey göra for thy at han forwardher m; onda yrthır Thiuffnath

fint; rasklica Dröma scal man ey tro. huar som
 far siukdom han gar ey vndan Oc huilkit swen-
 barn som tha födis han wardhír mykit hyrogalin,
 oc girig til annars man; tingh oc näplica wardhír 94
 han gamal och näplica far han godh dödh Födis
 mö tha wardhír hon mödosam och girnas til
 manga män oc ey wardhír hon langliwat Oc tha
 är krankt blodlat

¶ Then fiärde primsdagh är godh til alt op-
 hoff Barn at säthia til bok oc at göra mölnor 10
 oc thiuffnat fint; sköt Huar som siuk wardhír
 han döör antigia sköt allir han ganger näplica
 vndan oc dröma haffua ekki rasklica at säta
 Födis barn tha wardhír han landith orät oc got
 blodlat är fra siäxt tima oc til nons tima 15

¶ Then fämpte primsdaghin är ey nyttelik
 til at taka läkedom huar som flyr tha frågnar
 man han antigia sköt dödh allir fangin Thiuffnat
 fint; Oc dröma dwälias tho wardha the som tik
 drömir än en godh man scal thu them sighia 20
 Mäso scal thu läta siwnga, Födis barn ta döör
 th; sköt Födis mö tha far hon ondh dödh Oc
 är tha ilt blodlat

¶ Then siätte primsdagh är nyttelik til all
 weydhespil oc höka at taka Thiuffnat fint; Oc 25
 dröma warde sanne oc äy thu scal them sighia
 födis barn th; wardhír langliwat oc säligt oc ta
 är goth blodlat

¶ Then siwnde primsdag är nyttelik til th;
 ena Om nakar man flyr tha fint; han sköt Siuk 30
 man far han läkiara tha helis han Oc huat tik
 drömir thät gangx sköt Oc dröma sannas äp-

ther langan tima Födis barn tha wardha the
godh oc nyttelik Oc blodlat är tha got

¶ Then attunde primsdag är god til at sa
Oc bi at föra aff stadh oc j annan Än thiuffnat
5 görs tha fins han ey Wardhir man siuker tha
94 v. liggher han länge oc gar tha vndan Födis barn
th; wardher rikt oc döör j önsko Oc tha är
got blodlat

¶ Then niende primsdag är got oc nyttelik
10 til all gherning Dröma gangas innan tolf dagha
Far man siukdom tha liggher han länge oc far
tho böthir Födis barn th; wardhir got oc lifwer
länge oc tha är ey got blodlat

¶ Then tiende primsdag är nyttelik til
15 manga gherninga. thiuffnat fint; sköt Oc dröma
redhas innan fiärdha dagh. Wardher man siwk
tha liggher han ey länge Födis barn th; wardher
rikt oc far marg rike, ey är tho got blodlat

¶ Then allopte primsdag är got ärinde at
20 fara dröma ganga sköt innan triggia dagha fräst
Thiuffnat fint; ey Siuke män thola liffs wadha
Födis barn th; wardher rikt Oc fra siäxt tima
oc til nat är got blodlat

¶ Then tolfte primsdag är nyttelik til al
25 gherning at sa oc at qwinno tiggia oc hem at
föra Thiuffnat fint; sköt Huar som siukir wardher
han liggher länge oc far tho böthir Dröma wardhe
sanne oc gangas m; glädhi Födis barn th; wardhir
renfärdelikit Oc tha är got blodlat

30 ¶ Then trättonde primsdag är nyttelik til
mang athäffue Thiuffnat ther ta fint; görs aldre
Siukir man far böthir Dröma ganga ther apthir

som the drömas Barn th; ta födis wardhír köp-
man oc wredh man oc langliwat oc got blodlat
är tha fra siäxt tima oc til apton

¶ Then fiortonde primsdag är nyttelik til all
tingh Thiuffnat fint; tha sköt Dröma wardhe
sanne oc sköt gangas the Siukir man ligghír
länge oc far tho böthír Barn ther tha födis
wardhír langliwat oc swikolt oc got blodlat är
allan daghin

¶ Then fämptonde primsdag scal man ey 10
testament göra Thiuffnat ther ta görs fint; ey 96
Dröma haffua got astund Oc siuka manna wadhe
Födis barn th; dör j önsko oc tha är ilt blodlat

¶ Then siäxtonde primsdag är nyttelik Thiuff-
nat fint; Oc huar som han far tha frågnar man 15
han dödh Oc dröma wardha näprika godhe oc
the fulkompnas äphír longan tima Oc siuke män
fa bothír Oc födis barn the wardha langliwat oc
fatigh Oc tha är ey got blodlat

¶ Then siuttonde primsdag är bäszt til al 20
tingh at sa oc barn til skola sätia Dröma gangas
innan tolff dagha Siukir man ligghír länge oc
far tha böthír Barn ther födis wardhír sälikt oc
tha är ey got blodlat

¶ Then adhertonde primsdag är got til al 25
athäffue husfrüat tiggia oc barn til book at sätia
Barn ther födis wardhír winlikt oc manlikt Oc
thiuffnat fint; sköt Dröma gangas innan tia dagha
m; lönlikhet Mäso scal thu lata sighia Barn ther
födis wardhír ärlikt oc ey langliwat 30

Then nittonde primsdag til all athäffue är
han got Oc thiuffnat fint; sköt Dröma gangas

innan atta dagha. Födis barn th; wardhír örlik-samt Oc saar helis Oc tha är got blodlat

¶ Then thiugonde primsdag är ey nyttelik fore thy thiuffnat fint; seent allir aldre Oc dröma
5 haffua ey at sätta. Huilkin' man ther siukdom far han ligghír länge oc far tho böthir. oc barn ther tha födis wardhír arffue thās man; oc thiuff oc owān Oc tha är ey got blodlat

¶ Thān förste oc thiugonde primsdag scal
10 man sik aff gherning halda Oc thiuffnat fint; sköt Dröma haffua ey at sätta Oc siuke mān liggia länge oc fa tha böthir Barn ther tha födis warde arffue thās man; Oc tha är ey got blodlat

¶ Then andre oc thiugonde primsdag tha
15 wardhír sāmian oc trätta vtan swik Oc thiuffnat fint; Dröma haffua ey at sätta Siuk man ligghír
95 v. länge Barn ther födhis wardhír klosthír man Oc tha är got blodlat

¶ Then tridhi oc thiugonde primsdag är
20 onyttelik Dröma scal thu ey sighia ther tha stundom gangas innan adhartanda dagh Siuk man far böthir Barn ther tha födas fa mykin horlosst oc tha är got blodlat

¶ Then fierdhe oc thiugonde primsdag är
25 nyttelik til ophoff Oc thiuffnat fint; ey Alt th; tik drömir th; är tik til glādhi Siuk man dör sköt Barn ther födhas wardha syndok oc offwirfara marg konungx rike Ok tha är got blodlat arla dagx

30 ¶ Then fämpte oc thiugondhe primsdag scal man sik affhaldha aff alla gherning ther man forma Oc thiuffnat fint; ey Dröma tekna til-

komandha rätzl Siuk man döör Barn ther födhas
thola manga wadha Oc tha är got blodlat

¶ Then siätte oc thiugondhe primsdag scal
man sik aff gherninga halda Oc thiuffnat fint;
Oc dröma koma til glädhi Siuk man döör sköt 5
Barn ther födas wardha ey rik oc ey fatik Oc
tha är got blodlat

¶ Then siwnde oc thiugonde primsdag är
nyttelik til al athäffue Oc thiuffnat fint; Siuke
män fa böthir Dröma gangas m; glädhi Barn 10
ther födas wardhe vsle Oc tha är got blodlat

¶ Then attandhe oc thiugonde primsdag är
onyttelik til mang thing Oc thiuffnat fint; ey
Siuke män fa böthir Dröma wardha oskälige Barn
ther födas wardha glömsk oc tha är blodlat got 15

¶ Then niende oc thiugonde primsdag är
nyttelik Oc thiuffnat fint; oc dröma gangas sköt
vtan wadha Barn ther födas wardha got lykkosält
oc witsamult propheta föt Oc tha är ey got blodlat

¶ Then xxx primsdag är nyttelik til all ting Oc 20
thiuffnat fint; Dröma sannas Siuk man döör Barn
ther födis fölghir marg idrät Oc tha är got blodlat

(Efter Arne-Magn. handskriften 45 i qvart: Stads-
lagen; se sid. 10 härstädes.)

Rättelser.

Sid.	491	rad	26	äy i handskriften rättadt från än
—	493	—	2	langliwat r. fr. lamliwat
—	—	—	20	ett dubbelt dagh uteslutet
—	—	—	—	bäszt r. fr. bäst;
—	495	—	14	Barn " Garn
—	—	—	21	Dröma " Drömas

Begagnade handskrifter.

1. Codex 45 i qvart af Arne Magnæanska samlingen på Universitets-biblioteket i Köpenhamn; tillhör medlet eller senare hälften af 1400-talet och har 103 blad med gammal skrift; 24—27 rader på sidan, stor stil med röda rubriker, initialer och streck. Innehållet är:

1. Magnus Erikssons Landslag, anförd af Schlyter under n. 21 i elfte bandet af *Sveriges Gamla Lagar*, Lund 1865.

2. Uppsatsen "aff trätighi dagha ther äro j hwart manadha skipte", bl. 93 v.—95 v., aftryckt här sid. 490—495.

3. Det lilla utdraget ur Harpesträngs Läkebok, bl. 96—98, aftryckt här sid. 3—9.

4. Missa de quinque wlnribus christi, bl. 99—101 v. Börjar med en 20 rader lång rubrik på Svenska: Thässa Mässona giorde sanctus petrus apostolus förste pawe j room aff ihesu christi pino oc hans fäm vndher — —. Är en ritual i liturgisk ordning, med tillhörande sequentia, Festinemus quidem vere, hvilken är intagen i samlingen *Piae Cantiones*, sid. 85—90, Sthm 1886.

5. Jtem tässo mässor sculu latha sighias then tidh nakar wil färdhas ällir noghor ärinde främia. Sex rader på bl. 101 v.

6. Två recepter, 8 rader på bl. 101 v., aftryckta här sid. 10.

7. Lista på Tyska rikets alla väldigheter i hierarkisk ordning, 49 rader, bl. 102. De äro: kejsaren, 3 ärkekonungar, 4 hertigar, 4 markgrefvar, 4 landgrefvar, 4 borggrefvar, 4 grefvar, 4 välborne, 4 riddare, 4 städer, 4 torp, 4 borgare, 4 bönder.

8. Två tillägg till Stadslagen, bl. 103 v.

Med handstil från 1500-talets slut följer på 5 sidor Lex duellj Sueca & Gotica, eller det stycke ur "hedna-lagen" som Olaus Petri anför i sin *Svenska Krönika* (sid. 50, 51 i upplagan 1860). Sist på 3 blad med samma hand 20 biografiska data om Gustaf I och hans 9 barn.

2. Handskriften C 601 i Upsala Universitetsbibliotek, en qvart af 158 sidor, från slutet af 1400- och början af 1500-talet; blandadt innehåll, skrifvet med olika handstilar, på Svenska och Latin. Utom den större läkeboken, sid. 31—66, äro nu aftryckta mindre, medicinska uppteckningar från sid. 58, 59, 71, 89—92, 9—12, rättelser och läsarter från sid. 1—8 eller här i trycket sid. 11—48, 54—63, samt slutligen Hästlakedom, sid. 67—70, i trycket 455—460.

3. Handskrift skänkt till Kongl. Biblioteket 1855 af Generaldirektör M. Huss. Består af 100 blad i litet octavformat och är skrifven med en handstil från första åren af 1500-talet; som enda prydnader finnas röda initialer. Förekomsten af bokstafven & kan här märkas såsom mycket tidig. Är hel och hållen aftryckt här sid. 51—144.

4. Kongl. Bibliotekets handskrift med gammal signatur (Antiqvitets-Arkivets) A 49, från medlet och senare hälften af 1400-talet. Är beskrifven i *Bonaventuras Betraktelser*, Sthm 1860, sid. xxvi—xxxv

Nio små stycken äro aftryckta här sid. 153—162; de hafva förut varit tryckta af P. J. Bergius i hans tal 1758 om *Stockholm för 200 år sedan*, sid. 45—50.

5. Codex 19 Benz. in quarto i Upsala Universitets-bibliotek. Blandadt innehåll och flera handstilar från ungefär midten af 1400-talet; mest afskrifter af påfve- och biskops-bref, till större delen rörande Östergötland. Bland allt detta förekomma på bladen 77, 80—82, 292, 293 nittiofem småstycken om örter och läkedom, här hopställda och aftryckta sid. 164—180.

6. Codex ArneMagnæanus 792 in quarto i Köpenhamns Universitets-bibliotek. Samlingsband af 235 blad, skrifna af flera olika händer i senare hälften af 1400-talet.

Handskriftens innehåll är blandadt, Latin och Svenska, medicinskt och theologiskt. Ett af de latinska styckena, *Stella Clericorum*, 9 blad, slutar så: Explicit stella Clericorum Anno domini Mcdl Sabbato quinto post Pascha Lectum vero per honestum virum nicolaum petri locatum lincopensem Collectus vero per me boecium benedicti Scolarem venerabilis viri domini henrici Scolastici lincopensis Pro qua inchoacione et tribulacione Omnipotens deus in secula collaudetur Amen

På Svenska, eller Svensk-Danska, äro skrifna de 2 läkeboks-styckena, tryckta här sid. 182—194; de 2 visorna, 29, 30, tryckta i *Svenska Medeltids Dikter och Rim*, Sthm 1881, 82, sid. 172 i—172 m.

Vidare: Här epter stonder vii märkelika pwncta som synduga människor händer j dödin tha siälin vtgar aff leguman Sju sidor, bl. 160—163.

Människia tw skalt wida th; for wisse at hedrar tw gerna gwd; pina m; hiärtans varkwnnan. tik skal widerfaras vi godh ting fore thin dödh. oc vi epter dödin 1³/₄ sida, bl. 163, 164.

Sanctus bernardus siger. andelic wisdom är. 28 rader, bl. 164.

Thetta ärä the städhe som peregrime skule söghe for af lösn af therä synder. 9 blad, 188—196; oafslutad.

Språket i dessa fyra stycken är dåligt, så att man tvekar om det skall vara Danska.

7. Linköpings Stifts-biblioteks handskrift, sign. M. 5, gammal nummer XCIV; från början af 1500-talet och bestående af 180 blad i litet octavformat, utan alla prydnader. Begynnelsen deraf har måhända utgjort ett sjelfständigt helt, bladvis numereradt t. o. m. xcv; dock finnas spår af en äldre bladräkning med arabiska siffror, från och med 5 på första bladet, hvadan de 4 föregående fela. Den latinska numereringen finnes ej nu qvar på de första 19 bladen, men de äro dock nog de ursprungliga. Bladet xx felar och i dess ställe äro sidorna 39—44 instuckna. Bladnummerna xxxv, lij äro öfverhoppade; xliij, xlv fela och i dessa bladens ställe äro 16 sidor, 89—104, insatta. — Hela innehållet är aftryckt här sid. 196—395. — Vid slutet af 1600-talet tillhörde boken Elias Brenner, hvilkens vapen är tryckt på permarna; efter honom blef Erik Benzelius d. y. dess ägare; med dennes samling tillföll hon slutligen Linköpings gymnasium.

8. Codex Grensholmensis, ett samlingsband på Danska och Svenska i Linköpings Stifts-bibliotek,

sign. Samlb. 1 a. Är från början af 1500-talet och består af 169 små qvartsidor. Innehållet uppräknas i *S. Patriks-Sagan*, Sthm 1844, XLVII—XLIX. Här äro dess sidor 41—52 aftryckta såsom Lakebok 8, sid. 400—409. Några supplerande tillägg äro ock hemtade derur å sidorna 478—488.

9. Peder Månssons handskrift från år 1522 i Linköpings Stifts-bibliotek med signatur J: 8.Utförligt beskrifven i hans Strids-Konst och Strids-Lag, Sthm 1845, hvarvid torde märkas att den senare är en äldre officiel skrift, förmodligen Karl Knutssons Krigsartiklar, som P. M. afskrifvit.

De medicinska och alkemiska anteckningarna, bladen 92—119, äro tryckta här sid. 411—444, undantagande 699 latinska namn på örter m. m., blad. 97—101, hvilka finnas aftryckta i *Farmaceutisk tidskrift* 1886.

10. Codex 22 Benz. in octavo i Upsala Universitets-bibliotek, från senare hälften af 1400-talet; består af 157 blad. Hade i Vadstena klosterns bibliotek sign. I 5° 5°. Innehållet är blandadt, på Svenska och Latin. Omnämnes i *Helige Bernhards Skrifter*, Sthm 1866, sid. xv, xvi. Här äro dess sidor 6—8 tryckta sid. 446—449.

11. Riksrådet och lagmannen Arvid Trolles lagbok innehållande Magnus Erikssons Landslag och Stadslag; pergamenthandskrift från medlet af 1400-talet, bevarad i Kongl. Biblioteket, med gammal signatur (Antiqvitets-Arkivets) B 4. Är begagnad af Schlyter och omnämd i företalen till *Uplandslagen* sid. xxiv, *Magnus Erikssons Landslag* sid. xxviii och *Stadslagen* sid. xii. Här äro sid. 450—53 och

470—73 tryckta efter denna handskriftens blad 2, 3, 8 och 9.

12. Codex 54 Benz. in quarto i Upsala Universitets-bibliotek. Pergamenthandskrift på 117 blad; från 1300-talets senare hälft. Var fordom "Liber domini Katilberni in Straa curati" och hade sedan i Vadstena klosterns bibliotek sign. G X 16. Innehållet theologiskt, bland annat *Copia exemplorum* samlade af Mag. Mathias och *Statuta synodalia*. Det lilla stycket om Hästlakedom, här sid. 454, 55, är med 1300-talets stil inskrifvet på en tom lemnad slutsida.

13. Bönbok i mycket litet format, duodes n. 11 i Rålambska samlingen, Kongl. Biblioteket. Skrifven i senare häften af 1400-talet har hon bestått af 154 pergamentblad, men har nu endast 130, i ty att bl. 1, 2, 10, 23, 49, 50, 72—77, 92, 99—108 och 129 äro bortrifna. Börjar, blad 1—16, med kalendarium och dithörande tabeller, som fortsättas bl. 31 v. och 32. Bl. 17—31 innehålla uppsatsen om himmelstecknen och månaderna, tryckt här sid. 461—469. Det öfriga består af böner på Latin, med undantag af 4 stycken svenska på de 5 sista bladen.

14. Kongl. Bibliotekets handskrift med gammal signatur (Antiqvitets-Arkivets) K 55 från början af 1500-talet. Beskrifves i *S. Patriks-Sagan*, Sthm 1844, sid. XLIX, L. Här, sid. 474—488, äro dess 32 första sidor aftryckta.

Slutord.

Den första af de i denna samling intagna Läkeböcker från Sveriges medeltid anger sig sjelf vara gjord af mäster Henrik Harposträng. Denne var en dansk "medicus et canonicus" i Roeskilde, död år 1244. Han har skrivvit flere örteböcker, af hvilka Molbech utgifvit två (*Henrik Harpestrengs Danske Lægebog*, Kbhvn 1826). De äro till stor del grundade på en latinsk dikt *De viribus herbarum*, hvilken tillhör 10:e seklet, men oriktigt tillskrifvits den romerske skalden *Æmilius Macer*.

För åtta de öfriga läkeböckerna kan väl knappast vara tal om författare, då dessa skrifter till största delen bestå af traditionela lån och strödda recepter, hopställda utan synnerlig ordning. Spår af Harpesträng och den falske Macer finnas i de flesta. I n. 2 nämnes en Paulus som auktoritet.

Läkeboken n. 3 anger som sin upphofsman "mester Alexander". Hvem dermed menas är ovisst; åtminstone är det icke Alexander Trallianus, en berömd läkare i Lydien i 6:e seklet. För öfrigt åberopas här Avicenna, Galienus, Hypocras, mester Macer, Plinius, Commentator rerum terre?, *Proprietas rerum* (af Bartholomeus de Glanvilla) och *Viaticum Constantini*, en öfversättning från araben Dschafers verk, kalladt Algazirah, hvilket äfven ansågs vara författadt af Constantinus Africanus, † 1057. En auktoritet, som deremot icke nämnes är Harpesträng, från hvilkens skrifter mycket härstammar. Märkligt

är att många stycken härur nästan ordagrant öfvergått i Arvid Månssons *Örta-Bok*, som upplefde 7 upplagor 1628—1654. Samme mans andra skrift *Practica eller undervisning om åderlåtande*, Linköping 1642, anger ock på titelbladet såsom källa "en gammal Swensk Läke-Book, medh Munka styl skrifwen."

N. 4, som har några små stycken lika med n. 3, tyckes vara skrifven i Vadstena kloster och derifrån skickad till Nådendal. Här åberopas Plinius och *Proprietates rerum*.

N. 5 består af 2 skilda stycken, hvaraf det 2:a är en åderlåtningsbok. Galienus, Macer och Ypocrates åberopas.

N. 6 består ock af 2 delar, af hvilka den 1:a handlar endast, den 2:a något om åderlåtning.

N. 7, den vidlyftigaste af alla de 10, åberopar följande auktoriteter. Albertus [magnus], Aristoteles, Arnoldus de villa nova, Avicenna, Beda, Constantinus medicus, Dyascorides, Evax et Aaron, Galienus, Gerardus, Gilbertus, Isac, Kyrandus lekiare, Macer, Petrus hispanus, Rasys mestare, Rogerius, Sirapius medicus, Sixtus, Ypocras samt Danska läkiara böcker, *Lapidarius*, *Regimen Sanitatis* och *Scola Salerni*: en icke liten lärd apparat, hvarur äfven en hop latinska citater införas. Boken synes också vara en praktiserande läkares anteckningar.

N. 8, 10. Små och ofullständiga samlingar af örters krafter och dygder, grundade på de äldre böckerna.

N. 9. (Var ämnad att utgöra samlingens slutstycke, såsom den yngsta; men så skedde en opå-

räknad omkastning.) Ett helt fremmande inlägg: Peder Månssons år 1522 gjorda öfversättning från Fransmannen Jean de Roquetaillade (Johannes de Rupe Scissa), som dock blott lånat sin skrift *de Consideratione quintæ essentiæ omnium rerum* från den namnkunnige Spanjoren Raimundus Lullus, † 1315, som skref en bok *de Secretis naturæ, seu de quinta essentia*. Sid. 418 nämnes att 699 Latinska namn här uteslutits; dessa hafva blifvit af dr R. Geete införda i *Farmaceutisk tidskrift* 1886 och utdelas i särskildt aftryck åt Fornskrift-Sällskapets ledamöter.

Utom den märkliga och gamla uppsatsen i veterinär-vetenskapen, sid. 454—460, äro de öfriga småstyckena införda såsom varianter och supplementer till de föregående texterna.

Rättelser.

Sid.	53	rad.	13	står	Esustrum	läs	Es ustum
—	56	—	28	»	marginalsiffran 6	läs	16
—	65	—	4	»	xi bör vara xv	emot	handskriften
—	145	—	16	»	9	läs	8—13
—	—	—	17	»	reserual	läs	reseruut
—	273	—	1	»	falerni	läs	salerni

SVENSKA FORNEKRIFT-SÄLLSKAPETS SAMLINGAR

inbefatta hittills:

- Nörens och Blanzeflor.*
Saxet Patriks-Sagan.
Perder Månssons Stridskonst och Stridslag.
Västena Kloster-Reglor.
Herr Ivan Lajon-Ridaren. (Fullständig i 3 häften.)
Namulds och Valentin.
Ett Born-Svenskt Legendarium. (Fullständigt i 11 häften.)
Konung Erik XIV:des Krönika.
Svenske Medeltidens Bibel-arbeten. (Fullständiga i 6 häften.)
Sagan om Didrik af Bern. (Fullständig i 3 häften.)
Hertig Fredrik af Normandie.
Konung Alexander. (Fullständig i 3 häften.)
Skrä-Oröningar. (Med fyra plancher.)
Heliga Birgittas Uppenbarelser. (Fullständiga i 11 häften.)
Renaventuras Beträktelser öfver Christi lefverne. (I ett
Legenden om Gregorius af Armonien. } band.)
Sveriges Dramatiska Litteratur. (Fullständig i 5 häften.)
Hetiga Bernhards Skrifter. (Fullständiga i 2 häften.)
Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. (Fullständiga i 7 häften.)
Suso, Gudelige Sällas Väckare. (Fullständig i 3 häften.)
Själens Tröst. (Fullständig i 4 häften.)
Skrifter till läsning för klosterfolk. (Fullständiga i 2 häften.)
Gersons bok om djefvulens frestelser. (Facsimile.)
Klosterläsning. (Fullständig i 3 häften.)
Svenska Medeltids-Postillor. (Del. 1, 2.)
Gersons Lärdom huru man skall dö. (Facsimile.)
Svenska Medeltids Dikter och Rim. (Fullständiga i 3 häften.)
Småstycken på Forn Svenska. (Tryckta som bilagor utom
nummersföljden.)
Läke- och Orto-Böcker. (Häft. 2.)
Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket. Häft. 1.

Mera har ej utkommit intill April 1885.

SVENSKA FÖRNSKRIFT-SÄLLSKAPETS SAMLINGAR:

1. *Flöres och Hanzseher.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
- 5-6. *Herr Ivan Lejon-Riddaren. Häft 1, 2.*
7. *Nannica och Valentin.*
- 8-9. *Ett Forn-Svenskt Legendarium. Häft 1, 2.*
10. *Konung Erik den XIV:des Krönika.*
11. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten. Band. I. Häft. 1.*
12. *Ett Forn-Svenskt Legendarium. Häft. 3.*
13. *Herr Ivan Lejon-Riddaren. Häft. 3 (slutet).*
- 14-15. *Sagan om Didrik af Bern. Häft 1, 2.*
16. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten. Band. I. Häft. 2.*
- 17-18. *Ett Forn-Svenskt Legendarium. Häft. 4, 5.*
- 19-20. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten. Band II. Häft 1, 2.*
21. *Hertig Fredrik af Normandie.*
22. *Sagan om Didrik af Bern. Häft. 3 (slutet).*
23. *Konung Alexander. Häft. 1.*
24. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten. Bd. I. Häft. 3 (slutet).*
25. *Konung Alexander. Häft. 2.*
26. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten. Bd. II. Häft. 3 (slutet).*
27. *Skrå-Ordningar.*
28. *Ett Forn-Svenskt Legendarium. Häft. 6.*
- 29-30. *Heliga Birgittas Uppenbarelser. Häft. 1, 2.*
31. *Ett Forn-Svenskt Legendarium. Häft. 7.*
32. *Banaventuras Betraktelser öfver Christi lifverne.*
33. *Legenden om Gregorius af Armonien.*
- 34-38. *Heliga Birgittas Uppenbarelser. Häft. 3-7.*
39. *Konung Alexander. Häft. 3 (slutet).*
40. *Sveriges Dramatiska Litteratur. Häft. 1.*
41. *Heliga Bernhardis Skrifter. Häft. 1.*
42. *Ett Forn-Svenskt Legendarium. Häft. 8.*
- 43-44. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. Häft. 1, 2.*
45. *Heliga Bernhardis Skrifter. Häft. 2 (slutet).*
- 46-49. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. Häft. 3-6.*
50. *Suso, Gudliga Snilles Väckare. Häft. 1.*
51. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor. Häft. 7 (slutet).*
52. *Ett Forn-Svenskt Legendarium. Häft. 9.*
- 53-54. *Suso, Gudliga Snilles Väckare. Häft. 2, 3 (afslutad).*
55. *Sveriges Dramatiska Litteratur. Häft. 2.*
56. *Ett Forn-Svenskt Legendarium. Häft. 10.*
- 57-60. *Själens Tröst. Häft. 1-4 (afslutad).*
61. *Ett Forn-Svenskt Legendarium. Häft. 11 (slutet).*
62. *Heliga Birgittas Uppenbarelser. Häft. 8.*
- 63-64. *Skrifter till läsning för klosterfolk. Häft. 1, 2 (afslutad).*
65. *Heliga Birgittas Uppenbarelser. Häft. 9.*
66. *Gersons bok om äjsefoulens frestelse. Tryckt 1495 (facsimile).*
67. *Sveriges Dramatiska Litteratur. Häft. 3.*
- 68-70. *Klosterläsning. Häft. 1-3 (afslutad).*
- 71-72. *Sveriges Dramatiska Litteratur. Häft. 4, 5 (afslutad).*
- 73-76. *Svenska Medeltids-Poellor. Del. 1, 2.*
77. *Gersons Lärdom att dö. Tryckt 1514 (facsimile).*
- 78-80. *Medeltids Dikter och Rim. Häft. 1-3 (afslutad).*
81. *Heliga Birgittas Uppenbarelser. Häft. 10.*
82. *Läke- och Orto-Böcker. Häft. 1.*
83. *Heliga Birgittas Uppenbarelser. Häft. 11 (slutet).*
84. *Läke- och Orto-Böcker. Häft. 2.*
85. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket. Häft. 1.*

AUG 20 1963

